

ภาพพระราชทาน

วารสารทางวิชาการ
ราชภัฏกรุงเก่า

ISSN 0859-1040

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ ๒๕๓๙

ฉบับมรดกโลก

วารสารทางวิชาการ

ราชภัฏกรุงเก่า

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕ ๒๕๓๙

ISSN 0859-1040

ISSN ๐๘๕๕-๑๐๔๐

วารสารทางวิชาการ ราชภัฏกรุงเก่า

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๕/๒๕๓๔

เจ้าของ สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ที่ปรึกษา อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
รองอธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ และนักศึกษา รวมทั้งบุคคลภายนอก
๒. เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
๓. เพื่อส่งเสริมภาระหน้าที่หลักทางด้านบริการทางวิชาการแก่ชุมชนและท้องถิ่น

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.บุหงา วัฒนะ

ผู้ช่วยบรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิทย์ เทียรทอง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระยับศรี กาญจนวงศ์

กองบรรณาธิการ

นายธงชัย รักซ้อน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์ รัตนานุศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกาส ศรีสะอาด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะวรรณ สุธารัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยาณี ชำนาญหอม

นางสาวนงลักษณ์ แซ่มโซติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีธันว์ อยู่สุขขี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุธรรม ชาดะสิงห์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิธา ทรวงแสง

ปก-คิอปก-รูปเล่ม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิพนธ์ ทวีกัญจน์

สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา โทร.๐๓๕-๒๔๑๑๔๖,๒๔๑๔๐๗ ต่อ ๑๑๑

กองทิว

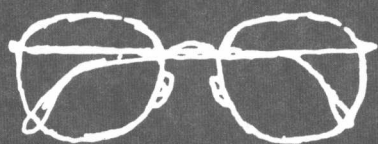
นางสาวรัตน์ รักสกุลพาณิชย์

นางนุชรี สิงห์ฤกษ์

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทียนวัฒนา อโยธยา โทร. ๐๓๕-๓๓๕๔๗๘,๓๓๕๕๒๗

เนื้อหาสาระและทัศนะในวารสารราชภัฏกรุงเก่า เป็นหลักการ
และทัศนะของผู้เขียนแต่ละคน กองบรรณาธิการและสถาบันราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยาไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วยเสมอไป

บทบรรณาธิการ

เนื่องในวาระมหามงคล ๕๐ ปีกาญจนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเปรียบประดุจ มิ่งขวัญของชาวไทย และในโอกาสที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจัดงานฉลองการที่นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ได้รับยกย่องให้เป็นมรดกโลก เป็นครั้งที่ ๓ วารสารราชภัฏกรุงเก่าฉบับนี้ จึงได้นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพลนิกร “อยุธยา” และเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของ “อยุธยา” ในอดีต ความเป็นไปในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักและเข้าใจ “อยุธยา” ได้อย่างถูกต้องชัดเจน อันจะเป็นผลให้มีความสำนึก และตระหนักในคุณค่าของ “อยุธยา” ทั้งจะเป็นช่องทางที่จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจกำหนด ทิศทาง และนโยบายในการพัฒนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเขียนที่ปรากฏในราชภัฏกรุงเก่าฉบับนี้ เป็นข้อเขียนของคณาจารย์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็น “ผู้รู้” เกี่ยวกับ “อยุธยา” และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับ “อยุธยา” ในแง่มุมต่าง ๆ รวมทั้งบทสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแสดงความคิดเห็นในฐานะ “พ่อเมือง” บทสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงานและข้าราชการบำนาญสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ข้อมูลและข้อคิดเกี่ยวกับ “อยุธยา” ที่หลากหลาย ทำให้หนังสือราชภัฏกรุงเก่าฉบับนี้ เปี่ยมล้นด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ “อยุธยา” ที่มี สีสัน หลากหลายมุมมอง และมีคุณค่ายิ่ง

ราชภัฏกรุงเก่าฉบับนี้ ยังได้เสนอภาพพระราชมรดกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๘๔ - ๒๕๓๔ ซึ่งสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ได้รับความอนุเคราะห์จากราชเลขาธิการสำนักพระราชวัง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

บรรณาธิการประจำฉบับ

สารบัญ

๑ ขำวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน

๒๕ บทนำ : ออยุธยา...กาลเวลา

๒๖ สัมภาษณ์ : ออยุธยาอมรดกโลก

๔๖ บันทึกไว้...เป็นประวัติศาสตร์...ของกรุงศรีอยุธยา

๕๐ ออยุธยาอมรดกโลก งานอนุรักษ์และพัฒนา
นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.๒๕๓๙

๕๕ วัดขุนแสน

๖๒ พระเจ้าอู่ทอง : รอยต่อของประวัติศาสตร์ไทย

๖๓ ฝนตกฝนหากตก แก้วกับออกอย่าโกรธฝน

๗๒ วัดสุวรรณดาราราม

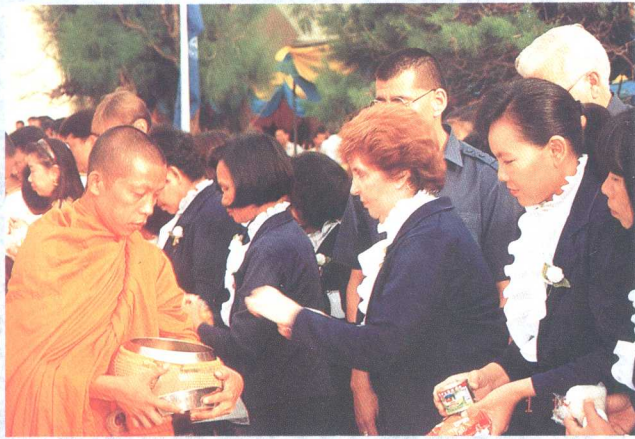
๗๕ จดหมายเหตุชาวบ้าน : ทำไมต้องขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

๘๓ ในหลวงของเรา

๘๘ เณรน้อยและการคล้องช้างในเณรน้อย

๑๐๐ ความแตกต่างที่ (ไม่) แตกต่าง
ระหว่างความเป็นมรดกโลกของไทยและญี่ปุ่น

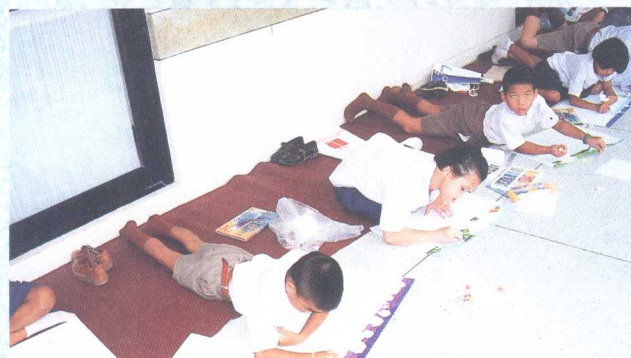
กิจกรรมเฉลิมฉลอง เนื่องในพิธีกาญจนาภิเษก
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ระหว่างวันที่ 8 - 10 มิถุนายน 2539

เดิน - วิ่ง เฉลิมพระเกียรติ นิตรรศการกาญจนาภิเษก

เดิน - วิ่ง เฉลิมพระเกียรติ นิทรรศการกาญจนาภิเษก

ร่วมใจปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

กรชาวไทย ร่วมใจปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้า
เนื่องในโอกาสทรงครองราชย์ ปีที่ ๕๐
ห้องที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

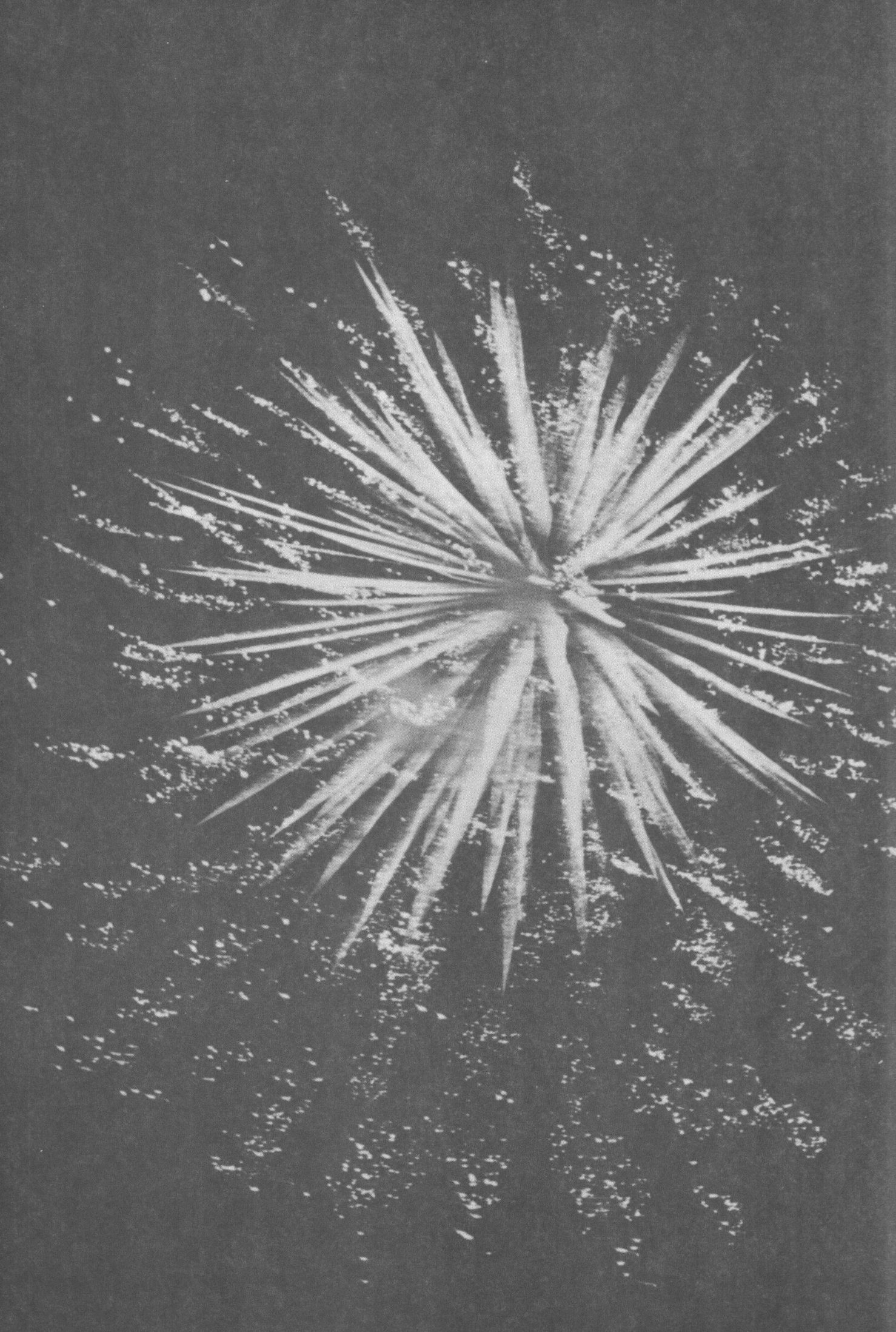
สำนักงานพัฒนาชุมชน เรือ่นจำ สำนักงานโบราณคดี

พิธีสมโภช (ภาคค่ำ)
บริเวณศาลากลางจังหวัด (หลังเก่า)

ข้าวรพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน

สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
มหาราชเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๙๙ ประเทศไทยเพิ่งจะพ้นจากภัยสงครามโลก
ครั้งที่ ๒ มาได้เพียง ๑๐ เดือน ระหว่างสงคราม
บ้านเมืองถูกทำลาย เศรษฐกิจปั่นป่วนอย่างหนัก ข้ายังมี
ภัยธรรมชาติ คือน้ำท่วมใหญ่ระหว่างสงครามในปี พ.ศ.
๒๔๘๕ นับเป็นภาระหนักยากของรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง
ระยะต้นรัชกาลค่าครองชีพสูง รัฐบาลก็เปลี่ยนบ่อย ๆ
แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยน คือ พระมหากษัตริย์ คนไทยยังคง
ได้ถวายความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราชพระองค์เดียวตลอดมา
ทรงประทับเป็นมิ่งขวัญของชาติ ทำให้มีความหวัง เป็น
ดวงประทีปอยู่เพียงดวงเดียว

ประชาชน ในหลวง อย่าทิ้งประชาชน

ในหลวง ข้าพเจ้าจะละทิ้งอย่างไรได้ ถ้าประชาชน

ไม่ละทิ้งข้าพเจ้า

เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งแก่ชาวไทย และชาวต่างชาติ
โดยทั่วไปว่า ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปีที่ครองสิริราชสมบัติ
นั้น ทรงประกอบพระราชกรณียกิจที่เป็นคุณประโยชน์แก่
ประเทศไทย คนไทย และต่างประเทศ ตลอดมาอย่าง
สม่ำเสมอ โดยทรงงานหนักทั้งด้านพระวรกาย พระราช
หฤทัย ด้วยพระปรีชาสามารถด้านต่าง ๆ อย่างเอนกอนันต์
๕ ทศวรรษที่ผ่านมา...

พลสภานักเรียนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ต่างลำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรม
ราชินีนาถ อย่างสุดซึ้ง

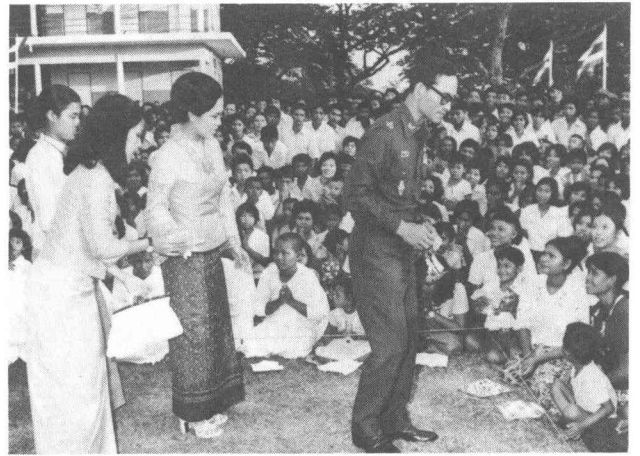
เย็นศิระ เพราะพระบริบาล อยู่อยุธยา...ด้วยพระราช
กรณียกิจสำคัญดังต่อไปนี้

ด้านการศึกษา

รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓) เป็นยุคการปฏิรูป เพื่อทำให้ประเทศทันสมัยในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง เป็นต้น ในการปฏิรูปการศึกษานั้น เป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนตามแบบตะวันตก มีโรงเรียน ครู หลักสูตร และแบบเรียนอันเป็นรากฐานทางการศึกษาสมัยใหม่ของประเทศมาจนถึงปัจจุบัน ในระยะแรกทรงโปรดฯให้ตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรในวัดหลวงก่อน สำหรับที่**เมืองกรุงเก่า**โรงเรียนหลวงที่จัดขึ้นในวัดหลวงระยะแรกมี ๕ แห่งคือ โรงเรียนวัดกษัตราธิราช โรงเรียนวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ บางปะอิน โรงเรียนวัดรวก ทำเรือ โรงเรียนวัดศาลาปูน และโรงเรียนวัดเสนาสนาราม ครั้นต่อมาเมื่อตั้งโรงเรียนหลายแห่งขึ้น และการศึกษาเจริญแพร่หลายขึ้นตามลำดับ จึงทรงโปรดฯให้มิหนวดยานจัดการศึกษาขึ้นโดยเฉพาะ โดยได้จัดตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นในปี พ.ศ.๒๔๓๐ และจัดตั้งกระทรวงธรรมการขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๕ โรงเรียนและการศึกษาของชาติก็ขึ้นอยู่กับการกระทรวงธรรมการโดยตรง

สำหรับการปฏิรูปการปกครอง ได้ดำเนินการจัดการปกครองหัวเมืองแบบเทศาภิบาล จัดตั้งมณฑล

เทศาภิบาลขึ้น (พ.ศ.๒๔๓๗ - ๒๔๗๕) เพื่อสร้างเอกภาพทางการเมือง และรักษาเอกราชของชาติให้พ้นจากภัยมหาอำนาจตะวันตก**มณฑลกรุงเก่า**จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๘ โดยรวมเอา ๗ หัวเมือง คือ กรุงเก่า อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี พรหมบุรี อินทร์บุรี และสิงห์บุรีเข้าเป็นมณฑล ตั้งที่ทำการมณฑลที่เมืองกรุงเก่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯให้ใช้พระราชวังจันทรถesm ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยพระราชบิดา เป็นที่ทำการรัฐบาลมณฑลกรุงเก่า พระองค์ได้เสด็จไปทรงเปิดที่ทำการมณฑลกรุงเก่าด้วยพระองค์เอง อีก ๑๐ ปีต่อมา...คือ พ.ศ.๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานพระราชทรัพย์เป็นจำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท ให้กระทรวงธรรมการก่อสร้าง **โรงเรียนฝึกหัดครูเมืองกรุงเก่า** ที่หลังพระราชวังจันทรถesm นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณสูงสุดที่ได้พระราชทานให้แก่ชาวมณฑลกรุงเก่า ซึ่ง จักหาที่เปรียบมิได้

ส่วนการศึกษาของฝ่ายสตรีที่ยังมิได้เป็นปึกแผ่นแพร่หลายในมณฑลกรุงเก่า นั้น สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ได้ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไปทรงเห็นสภาพการและความต้องการของฝ่ายสตรีในมณฑลกรุงเก่า ดังนั้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นจำนวนเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท แก่พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) สมุหเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า เพื่อจัดการปลูกสร้างโรงเรียนสตรีขึ้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การก่อสร้างโรงเรียนแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯพระราชทานนามโรงเรียนว่า **“โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์”** โรงเรียนนี้ ได้อบรมปมเพาะกุลธิดาให้ได้รับการศึกษาดี มีจรรยา ความประพฤติเรียบร้อย สมดังพระราชประสงค์

ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถตลอดมา

โรงเรียนฝึกหัดครูเมืองกรุงเก่า

และโรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์

ได้บรรลุถึงซึ่งความเจริญเกิดเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของชาติมาจนถึงปัจจุบันนี้

โรงเรียนฝึกหัดครูเมืองกรุงเก่ามีพัฒนาการก้าวหน้ามาเป็นลำดับสำคัญคือจากโรงเรียนฝึกหัดครูเมืองกรุงเก่าเมื่อแรกตั้งเปลี่ยนแปลงเรียกชื่อเป็นโรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา และฝึกหัดครูมูลมณฑล (ครู ว.) รวมอยู่ในอาคารพระราชทานหลังเดียวกัน รวมการบริหาร การจัดการเรียนการสอนระดับมูลศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งจัดอยู่แล้วที่วัดเสนาสนาราม เข้าเป็นกิจการเดียวกันกับโรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่าด้วย

เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้รับเอาการศึกษาของชาติเข้าไว้เป็นข้อหนึ่งในหลัก ๖ ประการ การศึกษาของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความเจริญขึ้นทั้งฝ่ายชายและฝ่ายสตรี มีโรงเรียนช่างไม้ ช่างปั้น ช่างต่อเรือ เกษตรกรรม ช่างเย็บผ้า ช่างทอผ้า และโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัดทั้งชาย และหญิง

โรงเรียนประจำมณฑลกรุงเก่า (โรงเรียนตัวอย่าง) ได้กลายมาเป็นโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย

โรงเรียนหลังวังจันทร์เกษม เป็นโรงเรียนอยุธยาอนุสรณ์ในปัจจุบัน

การฝึกหัดครูมูลมณฑลกรุงเก่า เปลี่ยนไปจัดเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรจังหวัด

โดยมีการย้ายสถานที่ตั้ง และมีพัฒนาการการจัดหลักสูตร เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจเกี่ยวกับงานการศึกษาของชาติอย่างสนพระราชหฤทัยซึ่งในหลายประการ เมื่อวันที่ ๑๐ เดือน ปีมะเมีย พุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้ทรงโปรดฯ พระราชทานพระราชทรัพย์จัดตั้งโรงเรียนราชประชาสมาสัย โรงเรียนนรมเกล้า โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนจิตรลดา ฯลฯ **เสด็จฯ เยี่ยมโรงเรียนในท้องที่ห่างไกลการคมนาคม** เช่น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำสารานุกรมสำหรับเด็ก ทรงสนพระทัยในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา และความเป็นอยู่ของนิสิต นักศึกษา ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๕

เป็นต้นมา ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้แก่นักวิทยาลัยและวิทยาลัย อุดหนุนการศึกษาแก่นิสิตนักศึกษาที่เรียนดี แต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เรียกว่า **“ทุนภูมิพล”** และในปีพุทธศักราช ๒๕๑๘ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษา ชื่อ **“มูลนิธิอานันทมหิดล”** เพื่อส่งเสริมนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เรียนเก่ง ให้ไปศึกษาค้นคว้าต่างประเทศ เป็นต้น

ในระยะ ๕๐ ปีที่ผ่านมา การศึกษาของชาติเจริญก้าวหน้าไปมาก ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีโชคดีในเรื่องการศึกษาดังได้กล่าวมาแล้ว ก็จะทำให้การศึกษาได้หยั่งรากลึกถึงทั้งระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและการฝึกหัดครู ตั้งแต่เป็นมณฑลกรุงเก่าแล้ว พ.ศ. ๒๕๔๒ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้สร้างอาคารเรียน ๑ หลัง หอประชุม ๑ หลัง และบ้านพักครู ๒๐ หลัง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้ง ๒ พระองค์ไปทรงประกอบพิธีเปิดพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ณ โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ และเสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎร ที่มาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่น

กำเนิดและพระราชทานนามสถาบันราชภัฏ

สีเขียว แทนค่าแหล่งที่ตั้งของสถาบัน ในแหล่ง
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม

สีทอง แทนค่าความเจริญรุ่งเรืองทางภูมิปัญญา

สีส้ม แทนค่าความเจริญรุ่งเรืองของศิลป
วัฒนธรรมในท้องถิ่นที่ก้าวไกลของสถาบัน

สีขาว แทนค่าความคิดบริสุทธิ์ของนักปราชญ์
แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การฝึกหัดครูของชาติก็เจริญเป็นปึกแผ่นในรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
โดยเฉพาะการฝึกหัดครูของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา...ได้
ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจตามรัฐธรรมนูญ ส่วนที่
เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดครูเป็นลำดับมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช
๒๔๗๙...จากโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นวิทยาลัยครูก็ในรัชสมัยนี้

จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของ
วิทยาลัยครูทั่วประเทศ ในปี พ.ศ.๒๕๓๘ คือ ปรับเปลี่ยน
พ.ร.บ.วิทยาลัยครูเป็น พ.ร.บ.สถาบันราชภัฏ ๒๕๓๘
มีผลบังคับใช้เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๓๘

ชาวสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา มีความ
ภูมิใจในการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของสถาบัน...

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลาธิเบศ รามาธิบดีจักรีนฤเบดินทรสยามมินทรราช
บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานนาม “ราชภัฏ” และตราหรือสัญลักษณ์
“ราชภัฏ” นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเกียรติยศอย่าง
สูงสุดแก่ชาวสถาบันราชภัฏ ทัวพระราชอาณาจักร

นาม “ราชภัฏ” หมายความว่า เป็นปราชญ์ของ
พระราช

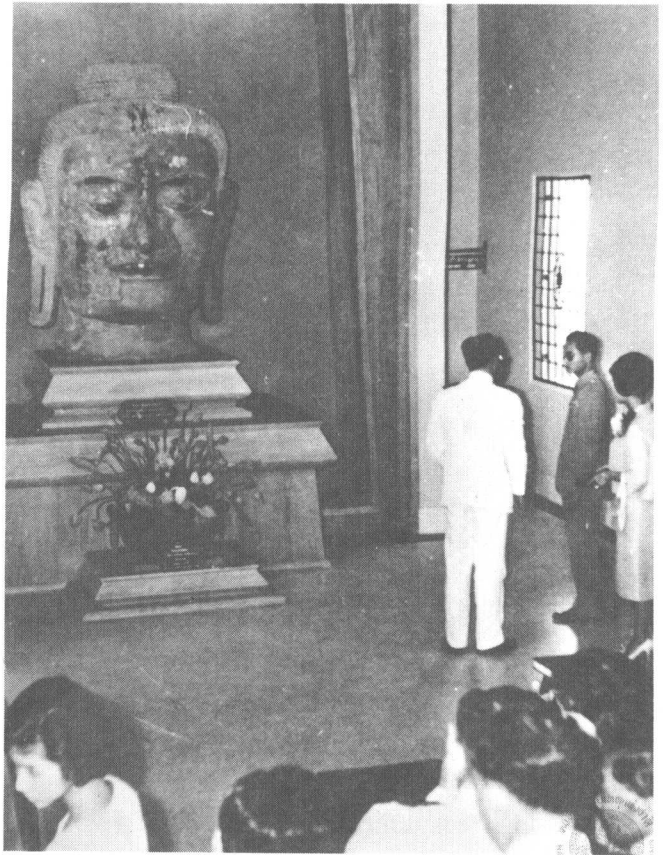
ตราสัญลักษณ์ราชภัฏ เป็นดวงตราพระราชลัญจกร
ประจำพระองค์รัชกาลปัจจุบัน

– เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ให้กำเนิดสถาบัน

– เป็นรูปแบบที่เป็นกลางเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ที่ตั้ง
ธรรมชาติ และความสอดคล้องกับชื่อสถาบันราชภัฏที่ได้รับพระราชทาน

– สีของสัญลักษณ์ ประกอบด้วยสีต่าง ๆ จำนวน
๕ สี

สีน้ำเงิน แทนค่าสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้ให้

การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา

รัฐบาลได้เข้าฟื้นฟูบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๙ โดยให้เหตุผลว่า จังหวัดพระนครศรี
อยุธยาทรุดโทรมมาก ขาดการบูรณะมาช้านาน สมควรที่
จะได้ฟื้นฟูบูรณะจังหวัดนี้ให้สมกับเป็นราชธานีอันรุ่งโรจน์
มาก่อน จึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งประกอบด้วย
ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เป็น
กรรมการที่ปรึกษา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
เป็นประธานกรรมการและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
เป็นกรรมการ และยังมีกรรมการอีก ๒ คณะคือ
คณะกรรมการชุดแต่ง และบูรณะโบราณสถาน และ

คณะกรรมการค้นคว้าประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา การบูรณะครั้งนี้เป็นการบูรณะครั้งสำคัญเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งทางด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสวัสดิภาพของประชาชน ที่สำคัญอย่างมากคือมีการขุดกรุที่วัดมหาธาตุได้พบผอบศิลา ซึ่งมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในสถูปหิน เงิน นาก ไม้สีดา ไม้จันทร์แดง และแก้วโกเมน นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นมงคลยิ่งต่อชาว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย ๆ การฟื้นฟูบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็ยังคงดำเนินการต่อมาอย่างต่อเนื่อง และโดยมีกำลังใจ มีความหวังอยู่ว่าด้วยพระบรมเดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชจะทำให้งานฟื้นฟูบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี

วันที่ ๒๘ กันยายน - ๑๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๐ กรมศิลปากร ร่วมมือกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำการเปิดกรุในองค์พระปรางค์วัดราชบูรณะ ได้สิ่งของที่กรมศิลปากรเก็บขึ้นมาได้ รวมทั้งหมด ๒,๑๒๑ ชิ้น เฉพาะของที่ทำได้ด้วยทอง เงิน นาก และเพชรนิลจินดา ชั่งน้ำหนักทั้งหมดได้ ๑๐๑,๙๑๙.๕ กรัม นอกนั้นเป็น พระพุทธรูปสำริด พระพิมพ์ หิน เครื่องใช้โลหะและหิน เครื่องสังคโลก และเครื่องใช้ดินเคลือบ การพบโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะในคราวนั้น เป็นที่สนใจของนักศึกษา และประชาชนเป็นอย่างมาก (โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่สำคัญมาก อาทิ พระบรมสารีริกธาตุ พระเจดีย์ทองคำ พระพุทธรูปสำริด เทวรูปทองคำ เครื่องประดับศีรษะทองคำสลักกลดลาย ลานทองจารึกอักษรขอม แผ่นทองจารึกอักษรจีนและอาหรับ พระแสงดาบฝักทองประดับพลอยสีต่าง ๆ รวมทั้งเครื่องราชูปโภคทำด้วยทองคำ เป็นต้น)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จไปทอดพระเนตร ณ กองกำกับการตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และทรงมีพระราชปรารภกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และอธิบดีกรมศิลปากรว่า

โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่พบในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะนี้ สมควรจะได้มีพิพิธภัณฑ์สถานเก็บรักษา และตั้งแสดงให้ประชาชนชมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หาดควรนำไปเก็บรักษา และตั้งแสดง ณ ที่อื่นไม่

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและอธิบดีกรมศิลปากร ได้รับพระราชปรารภใส่เกล้าฯ และหาทางดำเนินการตามพระราชประสงค์ตลอดมาแต่ก็ขาดงบประมาณที่จะจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานขึ้นใหม่ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีอยู่ในพระราชวังจันทร์เกษม ก็มีโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุตั้งแออัดยัดเยียดอยู่แล้ว ในขณะนั้นตัวอาคารชำรุดทรุดโทรม จึงไม่ปลอดภัย และไม่เหมาะสม

แต่...ด้วยพระบรมเดชานุภาพ

ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บันดาลให้สามารถสร้าง อาคารพิพิธภัณฑ์ขึ้นใหม่ได้...

กล่าวคือในปีงบประมาณ ๒๕๐๑ คณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ได้อนุมัติงบประมาณโครงการขุดเจาะองค์พระปรางค์วัดราชบูรณะเพื่อก่อสร้างอุโมงค์ลงไปยังกรุที่มีภาพจิตรกรรมที่ฝาผนังทั้ง ๔ ด้าน ซึ่งได้พบโบราณวัตถุและศิลปวัตถุดังกล่าว เพื่อหาทางสงวนรักษาภาพจิตรกรรม และเพื่อให้ประชาชน นักศึกษาได้ลงไปชมโดยสะดวก การขุดเจาะองค์พระปรางค์เพื่อก่อสร้างอุโมงค์ เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๐๑ ได้พบกรุอีก ๗ กรุ ทุกกรุมียพระพุทธรูปและพระพิมพ์ดิบมากมาย จำนวนนับแสน และซ้ำแบบกัน กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้อนุมัติให้กรมศิลปากรเปิดรับเงินบริจาคสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นใหม่ โดยทางราชการมอบพระพิมพ์ที่ได้จากกรุในองค์พระปรางค์วัดราชบูรณะให้เป็นการสมนาคุณแก่ผู้บริจาคเงิน ได้รับเงินในการบริจาคครั้งนั้นรวม ๓,๔๖๑,๙๘๒.๒๒ บาท มาสร้างพิพิธภัณฑ์ พร้อมทั้งครุภัณฑ์ และสถานีดารวจภูธรวังโบราณด้วย กรมศิลปากรเป็นผู้ออกแบบอาคาร

พิพิธภัณฑสถานใหม่ และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้
จัดสรรที่ดินราชพัสดุประมาณ ๒๖ ไร่ ให้เป็นที่ก่อสร้าง
อาคารพิพิธภัณฑสถาน จอมพลถนอม กิตติขจร ขณะ
ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้มาเป็นผู้วางศิลาฤกษ์
ก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานนี้ เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๑
การก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแล้วเสร็จลงเมื่อวันที่ ๔
เมษายน ๒๕๐๓

เนื่องด้วยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเกิดมีขึ้นโดยผล
จากพระพิมพ์ ซึ่งสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เจ้าสาม
พระยาโปรดให้สร้างบรรจุไว้ในกรุพระปรางค์วัดราชบูรณะ
เมื่อ พ.ศ.๑๙๖๗ เพื่อถวายพระราชกุศล และเป็นอนุสรณ์
แด่พระเชษฐาทั้ง ๒ พระองค์ คือ เจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่
พระยา ด้วยเหตุนี้ทางราชการจึงขนานนามว่า

“พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา” เพื่อเป็น
อนุสรณ์ถึงพระองค์ท่าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
มหาราช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้
เสด็จฯ มาทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๔ เวลา ๑๕.๓๐ น.
มีประชาชนชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเฝ้ารับเสด็จ
ถวายความจงรักภักดี และเปล่งเสียงไชโยแซ่

พระราชดำรัส
ในการทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๔

ข้าพเจ้า และพระราชินีมีความยินดีที่ได้มาเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ในวันที่

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและโบราณสถานทั้งหลายนั้นล้วนเป็นของมีคุณค่า และจำเป็นแก่การศึกษาค้นคว้า ในทางประวัติศาสตร์ ศิลป และโบราณคดี เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมาแต่อดีตกาลสมควรจะสงวนรักษาให้คงทนถาวร เป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล โดยเฉพาะโบราณวัตถุและศิลปวัตถุควรจะได้มีพิพิธภัณฑสถานเก็บรักษาและจัดแสดงให้นักศึกษาและประชาชนได้ชมและศึกษาหาความรู้ให้มาก และทั่วถึงยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ข้าพเจ้าได้คิดมานานแล้วว่า โบราณวัตถุและศิลปวัตถุของท้องถิ่นใด ก็ควรจะเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของจังหวัดนั้น ๆ ข้าพเจ้าพอใจที่กระทรวงศึกษาธิการ และกรมศิลปากรเห็นพ้องด้วย และได้สำเร็จเป็นแห่งแรกที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กรุงเทพมหานครเคยเป็นราชธานีอันรุ่งเรืองอยู่ถึง ๔๑๗ ปี มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันควรแก่การสนใจศึกษามากมาย ถ้าเราพิจารณาตามความเจริญรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาที่เคยมีมาแต่ในอดีตแล้ว จะเห็นกันได้ว่า พพิธภัณฑสถานแห่งชาติเท่าที่มีอยู่นี้ คงจะน้อยไปเสียอีกที่จะเก็บรวบรวม และจัดแสดงโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่พบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

มีผู้กล่าวกันว่า ขณะนี้ได้มีผู้สนใจ และหาซื้อโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุส่งออกไปต่างประเทศกันมาก ถ้าต่อไปภายหน้า เราจะต้องไปศึกษาหรือชมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุของไทยเราเองในต่างประเทศ ก็คงจะเป็นเรื่องที่เศร้าและน่าอับอายมาก เราจึงควรชวนชววย และช่วยกันหาทางรวบรวมโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของเรา แล้วจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานเก็บรักษาไว้จะเป็นการดีที่สุดจริงอยู่ งานดังกล่าวนี้จะต้องใช้เวลาและเงินมาก แต่ก็เชื่อว่า ถ้าทุก ๆ ฝ่ายได้ร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจังแล้ว ก็คงจะสำเร็จลุล่วงไปได้

บัดนี้ได้เวลาแล้ว ข้าพเจ้าจะเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ขอให้พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จงสถิตสถาพร อำนวยประโยชน์ในด้านการศึกษ ประวัติศาสตร์ ศิลป และโบราณคดีแก่นักศึกษา และประชาชนโดยกว้างขวาง และหวังว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยานี้ จะเป็นสมบัติอันควรภาคภูมิใจของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคนไทยทั่วไปตลอดกาลนาน

กระแสพระราชดำริและกระแสพระราชดำรัส
เกี่ยวกับการทะนุบำรุงรักษาโบราณวัตถุ โบราณสถานใน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ นั้น เมื่อเสร็จจากพิธีเปิดแล้วทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเข้าอาคารทอดพระเนตรศิลปวัตถุ โบราณวัตถุต่าง ๆ และทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง เสร็จแล้วเสด็จขึ้นประทับรถยนต์พระที่นั่งออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา ไปเสวยพระสุธารส ณ พระที่นั่งเย็นบริเวณบึงพระราม ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถประมาณ ๕๐ นาที ได้มีพระราชกระแสหลายประการเกี่ยวกับการทะนุบำรุงรักษาโบราณวัตถุ โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาทิ

- ได้แสดงกระแสพระราชดำริว่าไม่ควรจัดสร้างสวนสัตว์ในบริเวณบึงพระราม

- ได้แสดงกระแสพระราชดำริว่าไม่ควรสร้างอาคารสมัยใหม่ บนเนินโบราณสถาน

ฯลฯ

กระแสพระราชดำริ ซึ่งปรากฏในกระแสพระราชดำรัส อันเป็นอมตะและเป็นหลักชัยสำหรับการบูรณะปฏิสังขรณ์นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ให้เป็นมรดกของชาติ และเป็นมรดกโลกได้อาจน่าภาคภูมิใจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงตรัสไว้ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ พระที่นั่งเย็น เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๔ นั้นเอง มีความสำคัญว่า

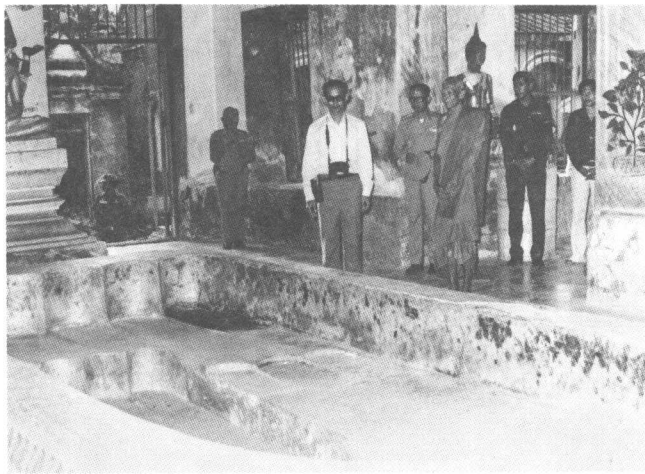
**“อาคารสมัยนี้ คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้าง
เพียงคนเดียว แต่โบราณสถานนั้น เป็นเกียรติ
ของชาติ อีกรุ่น ๆ แผ่นเดียว มีค่า ควรจะช่วย
กันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อุทยาน และ
กรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย”**

ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซาบซึ้งในน้ำพระทัย
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยเมือง
โบราณหรือกรุงเก่าเป็นอย่างยิ่ง...ในขณะที่คนทั่วไปยังมึ
ความเข้าใจกันว่าอดีตเป็นสิ่งที่ทรงรั้งสำหรับปัจจุบัน
จึงมีปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่
ผุดพลาดเกิดขึ้นได้อย่างน่าเศร้าใจที่จังหวัดพระนครศรี
อยุธยา กล่าวคือ มีการออกพระราชบัญญัติ พุทธศักราช
๒๕๔๑โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
และวัดร้างในกำแพงเมืองพระนครศรีอยุธยา ให้กับ
กระทรวงการคลัง จึงทำให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการ
การทำสัญญาขายอสังหาริมทรัพย์ตามวัดร้าง และโบราณสถานแก่
บุคคล และบริษัททหารกองหนุน โดยอ้างว่าเพื่อปรับปรุง
โบราณสถาน และโบราณวัตถุ ปรากฏว่า พ่อค้า และ
บริษัทดังกล่าวได้เข้าไปทำการขุดอิฐตามโบราณสถาน

สำคัญ ๆ หลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัด
ขุนเมืองใจ เป็นต้น และวัดก็ถูกรื้อเจดีย์ รื้อกำแพงเก่า
ออกขายจนเกลี้ยง เป็นการกระเทบกระเทือนจิตใจของ
พุทธศาสนิกชนอย่างรุนแรง การกระทำนั้นเป็นการ
ทำลายโบราณสถานโดยตรง และเป็นการเปิดโอกาสให้มี
การลักลอบขุดโบราณวัตถุได้โดยง่ายอีกด้วย

ปราสาทนครหลวง เป็นโบราณสถานอีกแห่งหนึ่งที่มี
คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีอย่างสูง ได้ถูก
ชนอิสลามเรือขายกันอย่างเปิดเผยเป็นล้าน เป็นสิบล้าน
แต่...ด้วยพระบารมีปกเกล้าฯชาวอำเภอนครหลวง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯไปยังปราสาทนคร
หลวงเมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ เวลาประมาณ
๑๗.๐๐ น.

เสด็จขึ้นปราสาทนครหลวง ทอดพระเนตรรอย
พระพุทธรูปจำลองในมณฑปในการนี้ได้มีพระราชดำรัส
กับพระครูอดุลย์ธรรมประกาศ เจ้าอาวาสวัดนครหลวง
ถึงประวัติความเป็นมาของโบราณสถานต่าง ๆ ในบริเวณ
วัด จากนั้นเสด็จลงทรงเยี่ยมราษฎรที่เฝ้ารับเสด็จอยู่เชิง
บันไดทางขึ้นปราสาท แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปยัง

วิหารพระจันทร์ลอย เสด็จฯเข้าทอดพระเนตรภายในวิหารนั้น

ปัจจุบันนี้ ปราสาทนครหลวง ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์เรียบร้อยแล้ว

ขอกราบรอยพระพุทธบาทด้วยดวงใจที่เปี่ยมไปด้วยศรัทธา ขออำนาจแห่งคุณพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และขออัญเชิญดวงพระวิญญาณของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ผู้ทรงเป็นเจ้าของปราสาทนครหลวง ได้ทรงปกป้องคุ้มครอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ของทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

ประวัติความเป็นมาของพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

งานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เป็นงานพระราชพิธีที่กระทำในรัชกาลที่ ๕ เป็นครั้งแรก เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองราชย์ยืนนานกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด ๆ ในพระราชพงศาวดาร งานพระราชพิธีนี้มีขึ้นอีกในรัชกาลปัจจุบัน เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงครองราชย์ยืนนานเท่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.๒๕๓๑ และจะเกินกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นไปในวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

ชื่องานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระเจ้าน้องยาเธอในรัชกาลที่ ๕ ทรงผูกขึ้นถวายประกอบพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีอยู่หลายชื่อ

ชื่อพระราชพิธี ทรงเลือกเอา พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

ส่วนพระราชกุศล ทรงเลือกเอา พระราชกุศลรัชมงคล

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ในสมัยรัชกาลที่ ๕

งานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกในสมัยรัชกาลที่ ๕ แบ่งออกเป็น ๒ งาน คือ

๑. **งานพระราชกุศลรัชมงคล** จัดที่มณฑลกรุงเก่า เมื่อ ร.ศ.๑๒๖ หรือ พ.ศ.๒๔๕๐ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการว่า ในปี ร.ศ.๑๒๖ เป็นปีที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติได้ ๔๐ พรรษาเสมอด้วยรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งยาวนานกว่าพระเจ้าแผ่นดินพระองค์อื่น เป็นเหตุให้ **ทรงพระปิตุเตมพระราชหฤทัยที่จะทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒** กับพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยาทุกพระองค์ ตลอดจนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และจะได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชกุศลรัชมงคลในพระราชวังโบราณกรุงเก่า พระเจ้าน้องยาเธอ สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย รับพระบรมราชโองการ แล้ว

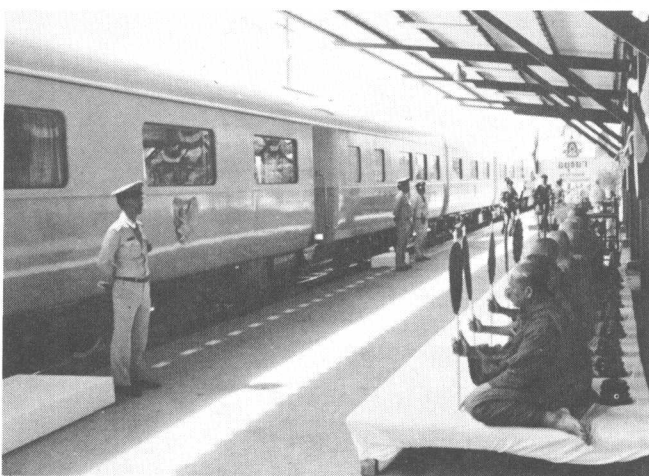
ทรงรับสั่งให้ **พระยาโบราณราชธานินทร์** (พร เดชะคุปต์) ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่า รับพระราชภาระไปดำเนินการแผ้วถาง ขุดคัน ขุดแต่งพระราชวังโบราณ ซึ่งเป็นที่ประกอบพระราชกุศลรัชชมงคล พระยาโบราณราชธานินทร์ ได้เตรียมการล่วงหน้าเป็นเวลา ๑ ปีเต็ม เริ่มด้วยขุดรากกำแพงพระราชวัง แล้วลงมือขุดคัน ขุดแต่งพระที่นั่งต่าง ๆ อันมีพระที่นั่ง **วิหารสมเด็จ พระที่นั่ง สรรเพชญ์ปราสาท พระที่นั่งสุริยาศอมรินทร์** เป็นสำคัญ เมื่อใกล้จะถึงกำหนดงานพระราชกุศลรัชชมงคลจึงหยุดการขุดลงมือจัดการปลูกสร้าง **พระที่นั่งสรรเพชญ์ปราสาท** และป้อมกำแพง ประตูเมือง ประตูกว้าง สถานที่ต่าง ๆ ตามรูปรากฐานเดิมด้วยเครื่องไม้ ให้เหมือนอย่างพระราชวังครั้งกรุงศรีอยุธยา และปลูกโรงมหรสพรอบพระราชวังชั้นใน

ครั้นถึงวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๖ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากพระราชวังสวนดุสิตไปประทับที่สถานีรถไฟ (สเดชั่น) สามเสน เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ เสด็จประทับรถไฟพระที่นั่งมาถึงสเดชั่นกรุงเก่าเวลาบ่าย ๓ โมง ๒๕ นาที ในที่นี้มีสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการจากกรุงเทพฯ ข้าราชการมณฑลกรุงเก่า คอยเฝ้ารับเสด็จ มีพระสงฆ์คอยเฝ้าสวดชยันโต ทหารยืนแถวทำวันทยาอุธถวายคำนับ ทหารแตรและพิณพาทย์ทำเพลงแตรสรรเสริญพระบารมี พระยาโบราณราชธานินทร์ ทูลเกล้าฯ ถวายพระแสงลำรับเมือง มีพระราชดำรัสแก่ผู้ที่มาเฝ้า แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทางหลังสเดชั่น ประทับเรือพระที่นั่งกลไฟที่ท่าสเดชั่น ไปประพาสพระราชวังโบราณ

เวลาทุ่มเศษ เสด็จกลับจากพระราชวังโบราณ มาประทับที่พลับพลาที่ประทับแรม “เกาะลอย” (บริเวณวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือพระนครศรีอยุธยาปัจจุบัน) และจะทรงประทับแรมอยู่ที่นี่ถึง ๕ คืน (๒๙ พฤศจิกายน - ๓ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๖) ด้วยทรงพระปิติเต็มพระราชหฤทัยในงานพระราชกุศลรัชชมงคล และสมโภชกรุงเก่าในครั้งนั้นยิ่งนัก มีพระราชกุศลอยู่ ๓ วัน คือ

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๖ ถวายสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๖ ทรงพระราชอุทิศถวายพระมหากษัตริย์ในอดีต ทั้งในกรุงศรีอยุธยา และกรุงธนบุรี

วันที่ ๒ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๖ มีการบวงสรวงสังเวทเวตา และสมโภชพระพุทธรูปฉลองพระองค์บุรพกษัตริย์

วันที่ ๓ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทอดพระเนตรโบราณสถานในพระราชวังโบราณเป็นการส่วนพระองค์

วันที่ ๔ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๖ จึงเสด็จกลับกรุงเทพฯ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ มาในงานพระราชกุศลรัชชมงคลครั้งนั้น ข้าราชการและราษฎรมณฑลกรุงเก่าได้ร่วมกันจัดงานพิธีถวายชัยมงคล และจัดแสดงมหรสพโบราณต่าง ๆ ถวายทอดพระเนตรเช่น ระเบง โมงครุ่ม รำโคม ลิงโถมังกร กระตั่วแทงควายแทงวิสัย ฯลฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานเหรียญที่ระลึกรัชมงคลภิเษกแด่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ และโปรดเกล้าฯ ให้มีการแจกเหรียญเสมาแก่ราษฎรด้วย

๒. **งานพระราชพิธีรัชมงคลภิเษก** กำหนดขึ้นในวันที่ ๑๑ - ๑๗ พฤศจิกายน ร.ศ.๑๒๗ หรือ พ.ศ.๒๔๕๑ เป็นปีที่ ๔๑ ในรัชกาล เกินปีรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ แห่งกรุงเก่า ๑ ปี โปรดให้ประกอบพระราชพิธี ณ ลานพระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยทรงกรุณา

โปรดเกล้าฯ ตั้งให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นนายกของกรรมการจัดงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก

งานพระราชพิธีครั้งนี้ จัดขึ้นเป็นการยิ่งใหญ่ กำหนดงานพระราชพิธี ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๘ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗ มีการสำคัญที่ได้จัดขึ้นในพระราชพิธีนี้หลายอย่าง อาทิ การประกอบพระราชพิธีวางศิลาฤกษ์พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชพิธีเปิดพระบรมรูปทรงม้า การพระราชทานธงประจำกอง กรมทหารบก การประกอบพระราชพิธีเปิดสะพานเฉลิม ๕๕ การจัดกระบวนแห่ และประกวดรถมอเตอรคาร์ การจัดกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติของหน่วยงานต่าง ๆ การทำเหรียญที่ระลึก เรียกว่า เหรียญรัชมังคลาภิเษก เพื่อพระราชทาน และการจัดพิมพ์ตัวไปรษณีย์เนื่องในพระราชพิธี ออกจำหน่ายตลอดจนจัดให้มีการตกแต่งและจุดประทีปโคมไฟในบริเวณงานเป็นพิเศษ ได้จัดให้มีการเลี้ยงพระราชทานและงานอุทยานสโมสร แต่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ ทูตานุทูตประเทศต่าง ๆ มีมหรสพและจุดดอกไม้ไฟในงานด้วย

พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกในรัชกาลปัจจุบัน

ในโอกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ซึ่งมีความหมายสำคัญว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสวยราชสมบัติยืนยาวกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเป็นสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชในวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ นั้น บรรดาอาณาประชาราษฎร์ทั้งหลายควรจะระลึกว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรานั้น ทรงเป็นพระมหากษัตริย์โดยชอบธรรม คือทรงสืบราชสันตติวงศ์โดยถูกต้องตามกฎหมาย ทรงสืบราชสมบัติถูกต้องโดยนัยที่เรียกว่าอเนกนิกรสโมสรสมมติ คือทรงรับพระบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรง**ราชธรรม**คือธรรมะสำหรับผู้ที่เป็นพระมหากษัตริย์ได้แก่ **ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ** ซึ่งทรงมีครบถ้วนไม่มีต่างพร้อย กับทั้งยังทรงมี **จักรวรรดิวัตร อีก ๑๒ ประการ** ซึ่งหมายความว่าโดยสรุปว่าทรงต้องมีหน้าที่ที่จะต้องทรงทำให้เกิดความมั่นคงแก่แผ่นดินราษฎร โดยประการต่าง ๆ อย่างเอนกอนันต์ตลอดมา

พระปฐมบรมราชโองการ **"เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** นั้น มีความหมายว่า พระองค์จะทรงใช้ธรรม ซึ่งหมายถึง

ข้อตกลงอันจะยังให้เกิดความเป็นปกติสุขแก่พระราชอาณาจักรและประชาชน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัตินั้น มีข้อตกลงแสดงออกโดยสิ่งที่ เป็นศิลปะและเป็นรูปธรรมให้คนทั้งหลายได้เห็น ๕ สิ่งด้วยกัน ซึ่งเรียกกันว่า **เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์** นั้นเป็นข้อตกลงว่า **เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม** เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ประกอบด้วย

๑. **พระมหากษัตริย์มกุฎ** เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความเป็นประมุข บุคคลซึ่งขึ้นมาในตำแหน่งประมุขนั้นย่อมต้องเป็นหัวหน้าอันชอบด้วยข้อตกลง ประเพณีวัฒนธรรม คือประเพณีตนให้เป็นตัวอย่าง **เป็นบุคคลในอุดมคติ** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชจริยานุวัตรดังกล่าวครบถ้วน เป็นที่คนทั้งหลายจักได้ดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาท

๒. **พระแสงขรรค์ชัยศรี** เป็นสัญลักษณ์ของความกล้าหาญของประมุขผู้มีการกิจที่จะต้องปกป้องอาณาเขตและพลเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงความกล้าหาญให้เป็นที่ประจักษ์โดยเสด็จไปในที่ทุรกันดาร และเสี่ยงต่อภัยอันตราย เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรนับครั้งไม่ถ้วน

๓. **ธารพระกร** หรือไม้เท้า เป็นสัญลักษณ์ของผู้มีปัญญา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคุณวุฒิ ทรงพระปรีชา ดังจะเห็นได้จากทรงใช้ความรู้แก้ไข ความขัดข้อง ความขาดแคลนต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดทุกข์แก่ประชาชนทุกท้องถิ่น เสด็จพระราชดำเนินแก้ไขด้วยพระปัญญาธิคุณ สมกับทรงเป็น **อภิจริยะ** เป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่

๔. **พระวาลวิชนี** พัดกับแส้ เป็นสัญลักษณ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะต้องเป็นผู้บำบัดปัดเป่าอุบัตินอันตรายต่าง ๆ ไม่ให้ร้อน ไม่ให้ระคายเคืองแก่อาณาประชาราษฎร์ เมื่อเกิดเหตุเภทภัยอย่างวันมหาวิปโยคนั้น ถ้าไม่ได้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบ้านเมืองเราจะเป็นอย่างไร

๕. **ฉลองพระบาท** เป็นรูปธรรม เป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินว่า พระราชภารกิจนั้นหนักเท่ากับแผ่นดินที่ทรงแบกไว้ ฉะนั้นการเป็นพระมหากษัตริย์จึงเป็นการเข้ารองรับพระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่เท่าบุคคลทั่วไป แต่ก็จะต้องแบกแผ่นดินนั้นไว้ไม่ให้สูญเสีย ไม่ทำให้แผ่นดินนี้เดือดร้อนใจแก่ประชาราษฎร์

หมายกำหนดการในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก มีดังนี้

วันเสาร์ที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑ เป็นงานพระราช
กุศลทักษิณานุปทาน ในพระบรมมหาราชวัง

วันอาทิตย์ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๓๑ เป็นงาน
สมโภชสิริราชสมบัติรัชสมัยคลาภิเษกในพระบรมมหาราชวัง

วันอังคารที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๓๑ เป็นงานพระ
ราชพิธีบวงสรวงสังเวยสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ที่พระ
ราชวังโบราณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มาเฝ้ารับเสด็จกัน
อย่างเนืองแน่น

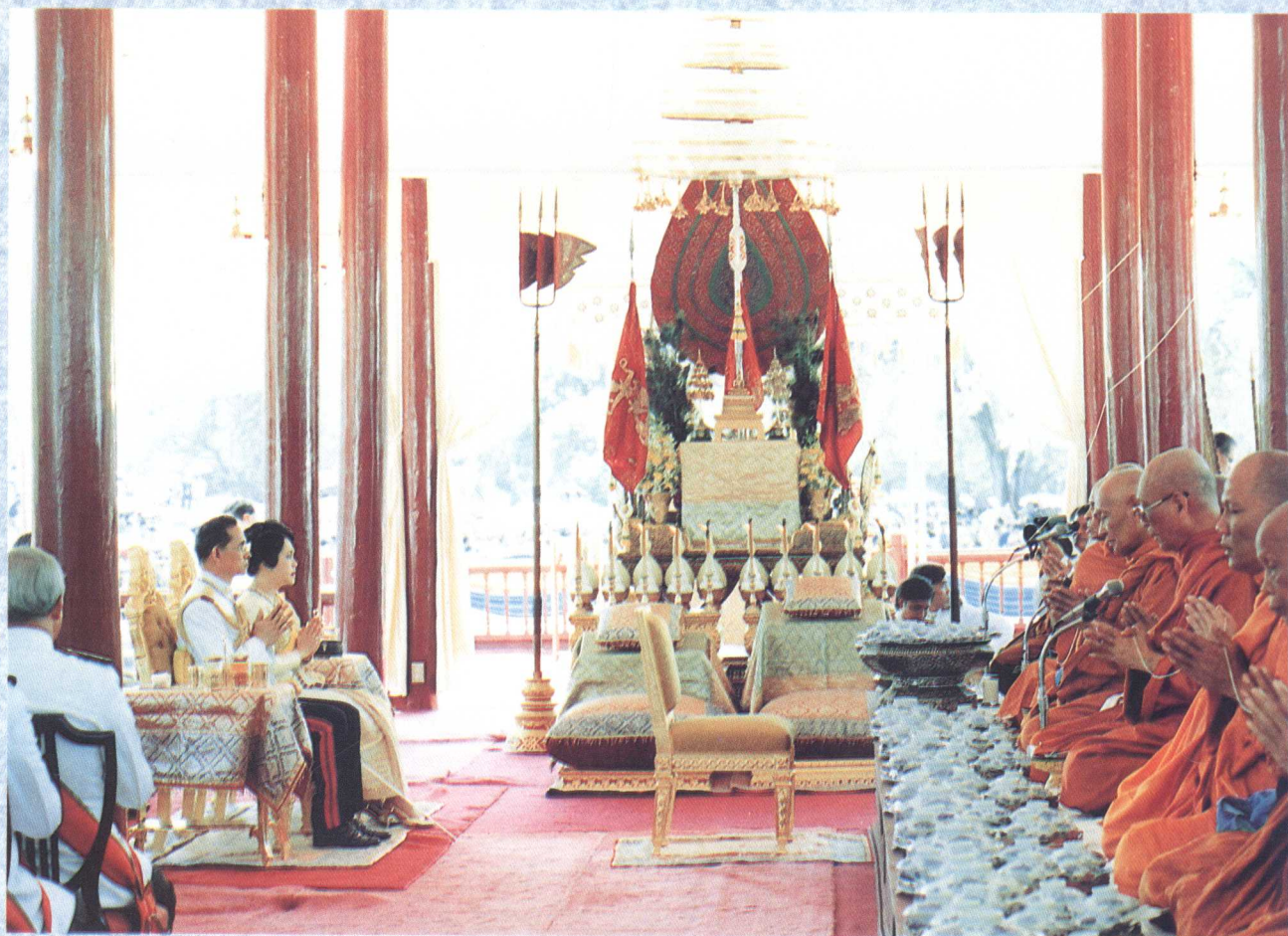
เพื่อถวายความจงรักภักดี ด้วยความสำนึกในพระ
มหากรุณาธิคุณของพระองค์

ขอถวายบังคม ดวงพระวิญญาณสมเด็จพระมหา
กษัตริราชเจ้า แห่งพระนครศรีอยุธยาทุกพระองค์
จงได้ปกป้องคุ้มครอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ให้ทรงดำรง ยืนยง
ในราชมไหศวรย์ ตราบนิรันดร์.

ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เคยเป็นอดีตราชธานีของไทยเป็นระยะเวลายาวนานถึง ๔๑๗ ปี จึงมีเรื่องราวที่น่าสนใจในหลายแง่มุม อาทิ

อยุธยาในฐานะเป็นราชธานีของไทย

อยุธยาในฐานะเป็นศูนย์กลางการเมืองการปกครอง

อยุธยาในฐานะเมืองท่า และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อยุธยาในฐานะวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมไทย

ประเทศญี่ปุ่น ราลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ ดังนั้นในวาระอันเป็นมหามงคลในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ในปี พ.ศ.๒๕๓๐ ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศครบ ๑๐๐ ปี พอดีนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ร่วมเฉลิมฉลองโดยเสนอโครงการร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยประวัติศาสตร์อยุธยา และจัดตั้งศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาขึ้นทั้งนี้โดยรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นผู้ออกทุนทั้งหมด

ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นบริบทสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยาดังที่ปรากฏอยู่บนบริเวณที่ดินราชพัสดุหกไร่ครึ่ง ใกล้กับสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และนับว่าได้เกิดขึ้นด้วย**พระบารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา**

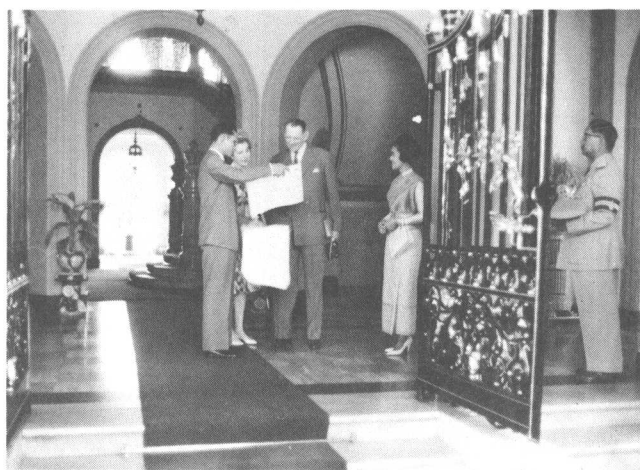
ชาวต่างประเทศหลายประเทศเคยเข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น โปรตุเกส สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก เปรเซีย และญี่ปุ่น ฯลฯ เป็นต้น จากหลักฐานที่เป็น

บันทึก จดหมายเหตุ แผนผัง ฯลฯ ที่ชาวต่างประเทศเขียนไว้ หรือทางฝ่ายกรุงศรีอยุธยามีไปมาติดต่อกัน ได้เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ห้วงวิจัยประวัติศาสตร์อยุธยาเป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราชทรงเป็นประมุขของประเทศ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เพื่อเป็นการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างประเทศไทยกับบรรดามิตรประเทศเหล่านั้นที่เคยมีความสัมพันธ์อันดีกันอยู่แล้ว ให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทรงนำความปรารถนาดีของประชาชนชาวไทยไปยังประเทศต่าง ๆ นั้นด้วย ประเทศไทยจึงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างไกล นับว่าเป็นประโยชน์สำหรับประเทศไทยอย่างมหาศาล

ขณะเดียวกันก็ทรงให้การต้อนรับพระราชอาคันตุกะที่เป็นประมุขของประเทศต่าง ๆ ที่เสด็จ และเดินทางมาเยือนประเทศไทย บรรดาพระราชอาคันตุกะทั้งหลายพากันประทับใจในพระราชวงศ์ไทย ตลอดจนประชาชนชาวไทยอย่างทั่วหน้า บ่อยครั้งที่เดียวที่ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้เฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อถวายความจงรักภักดี และชื่นชมพระบารมี เมื่อทั้งสองพระองค์เสด็จฯ นำพระราชอาคันตุกะเยือนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อาทิ

เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโปรดฯให้จัดแสดงคล้องช้างในเพนียด เพื่อถวายเป็นการต้อนรับพระเจ้ากรุงเดนมาร์ก และพระราชินี ในการจัดการคล้องช้างคราวนั้น ได้โปรดฯให้จัดเป็นประเพณีการคล้องช้างของกษัตริย์อันเป็นกีฬา และเพื่อจัดหาช้างมาไว้ในสมัยโบราณ ซึ่งเป็นที่พอพระทัยของพระราช

อาคันตุกะเป็นอย่างดี

เมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โปรดให้จัดแสดง แสง สี เสียง ที่วัดไชยวัฒนาราม เรื่อง ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา เพื่อถวายเป็นการต้อนรับ สมเด็จพระราชินีนาถ เอลิซาเบธที่ ๒ แห่งอังกฤษ และ พระราชสวามี ซึ่งเป็นที่พอพระทัยของพระราชอาคันตุกะ เป็นอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน

ทรงเป็นธรรมราชา บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ปวง ประชา

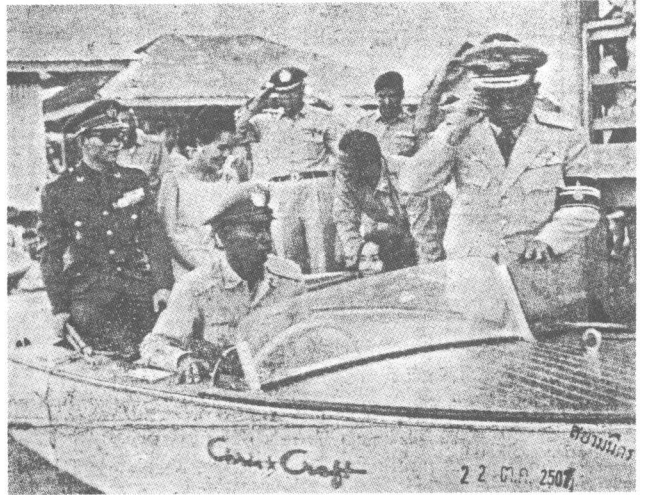
ตลอดระยะเวลา ๕๐ ปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ได้ทรงอุทิศกำลังพระวรกาย ห่มเทพะราชหฤทัย ปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ด้วย พระปรีชาสามารถยิ่ง เมื่อเกิดปัญหาวิกฤตการณ์รุนแรง ขึ้นในบ้านเมือง ก็ทรงสามารถแก้ไขปัญหาลงมือสำเร็จลุล่วง ด้วยดีทุกครั้ง เป็นที่ชื่นชมในพระปัญญาบารมีของบรรดา มิตรประเทศทั่วโลก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสถิตย์อยู่ในดวงใจ ของปวงประชา ประชาชนชาวไทยทุกคนต่างล้นเกล้าในพระ

มหากรุณาธิคุณอยู่ตลอดมาว่า **“ในหลวง ไม่เคยละทิ้ง
ประชาชนของพระองค์เลย”**

ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๐๗ เวลา ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จเป็นการส่วนพระองค์โดย รถยนต์พระที่นั่งไปยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อทรง เยี่ยมเยียนราษฎรที่ถูกน้ำท่วม ล้นเกล้าทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จประทับรถยนต์ที่หัวแหลมเสด็จเลียบไปตามลำน้ำ เพื่อทอดพระเนตรความเสียหายที่เกิดแก่ราษฎรในอำเภอมหาราช อำเภอนครหลวง และอำเภอบางปะหันทั้งสอง พระองค์ทรงสนพระทัยและทรงมีพระราชปฏิสันถารกับ ราษฎรอย่างใกล้ชิด ราษฎรต่างรู้สึกล้นเกล้าในพระมหา กรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จกลับคืนสู่ พระนครเมื่อเวลาประมาณ ๑๘.๓๐ น. การเสด็จพระราช ดำเนินจังหวัดพระนครศรีอยุธยาครั้งนั้น ได้ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่ ราษฎรด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง ที่อำเภอมหาราช และอำเภอนครหลวงได้พระราชทาน ณ ที่ว่าการอำเภอ ส่วนอำเภอบางปะหัน โปรดเกล้าฯให้ราษฎรเข้าเฝ้ารับ

ของพระราชทาน ณ วัดเสาชิงช้า

วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุทนต์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ เสด็จทอดพระเนตรโครงการชลประทานมหาสารคาม ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับชาวนาถึงผลผลิต การเก็บรักษาข้าวไว้บริโภค การเก็บพันธุ์ข้าวสำหรับหว่านในปีต่อไป กับการจำหน่ายข้าว ต่อจากนั้นเสด็จฯ ตำบลบ้านกุ่ม อำเภอบางบาล ทอดพระเนตรการชลประทาน และการประกอบอาชีพของราษฎร เช่น การทำอิฐ การทำก้นธูป การแกะสลัก โต๊ะหมู่บูชา เป็นต้น

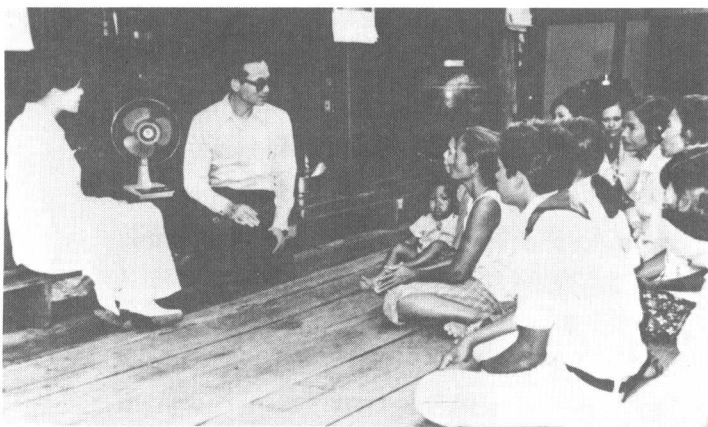
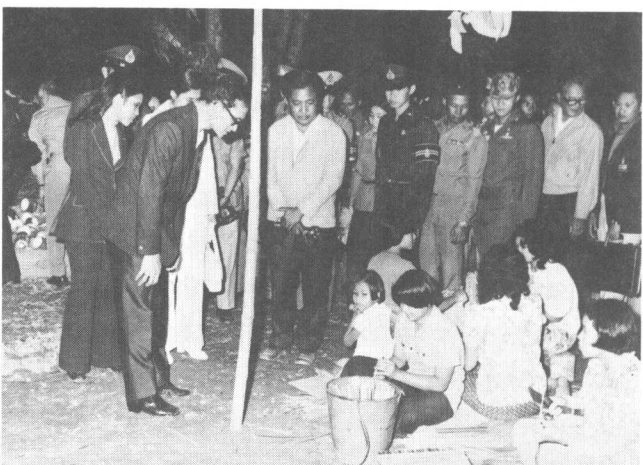
วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯไปยังบ้านต้นโพธิ์ หมู่ที่ ๖ ตำบลนครหลวง อำเภอนครหลวง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ราษฎรมีอาชีพทางตีมีดและดาบเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชปฏิสันถารอย่างทั่วถึงกับราษฎรและลูกเสือชาวบ้านที่เข้าเฝ้าฯ อยู่เป็นจำนวนมาก ในโอกาสนี้ราษฎรและลูกเสือชาวบ้านได้ทูลเกล้าฯถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย ซึ่งได้พระราชทานเงินจำนวนนั้นแก่นายอำเภอนครหลวงโดยมีพระราชกระแสให้แบ่งเงินเป็น ๒ ส่วนเท่า ๆ กัน ส่วนหนึ่งใช้สำหรับบำรุงกิจการศาสนา อีกส่วนหนึ่งใช้สำหรับส่งเสริมและสร้างอาชีพของราษฎร

ต่อจากนั้นเสด็จฯไปยังบ้านนายวิทยา กิจสุวรรณ และทอดพระเนตรกรรมวิธีและขั้นตอนการตีมีดและดาบชนิดต่าง ๆ ด้วยความสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ในการนี้ได้มีกระแสพระราชดำรัสกับกลุ่มราษฎรที่มีอาชีพตีมีดว่า **“ทุกคนควรรวมกลุ่มกันจัดซื้อวัสดุในการผลิตมีดและดาบ คือ เหล็ก และไม้ซึ่งต้องใช้ประจำอยู่แล้ว เพราะจะทำให้ทุนเวลา และหาซื้อได้ราคาถูกกว่าต่างคนต่างซื้อ นอกจากนั้นจะต้องพยายามผลิตให้ประณีต และคงศิลปะดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด”**

วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๒๐ เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถยนต์ที่นั่งด้วยพระองค์เอง เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในเขตพื้นที่หมู่บ้านบางชะนี อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยลั่นเกล้าฯทั้งสองพระองค์ได้ทรงฉลองพระองค์ธรรมดาเยี่ยงสามัญชนทั่วไป การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ราษฎรไม่ได้รับรู้ล่วงหน้ามาก่อน แต่เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปถึงก็มีราษฎรมาเฝ้ารับเสด็จเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินฝ่าเปลวแดดจากรถพระที่นั่ง ลัดทุ่งเข้าหมู่บ้านบางชะนี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จฯเยี่ยมราษฎรทุกบ้าน และได้ทรงแนะนำวิธีประกอบอาชีพให้กับราษฎร ซึ่งแม้แต่ใบไม้ ใบหญ้าที่ตกหล่นอยู่ลานบ้าน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำให้ราษฎร
ช่วยกันเก็บไว้อย่างดีและทรงแนะนำวิธีการให้น้ำไปไม่
ไปหมักทำปุ๋ยเพื่อการเกษตรต่อไป นอกจากนี้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯแนะนำวิธี
การทำยุงข้าวไว้เก็บข้าวให้ถูกหลักวิธี ทรงแนะนำวิธี
ลำเลียงน้ำจากบึงเพื่อใช้ประโยชน์ และทรงดำรัสให้เด็ก ๆ
ช่วยบิดา มารดา ทำงาน หลังจากกลับจากโรงเรียน
ระหว่างที่เสด็จในหมู่บ้านบางชะนีนั้น ได้มีลูกเสือ
ชาวบ้านผู้หนึ่งนำชายซึ่งหกล้มแล้วศีรษะฟาดพื้นสมอง
ไม่ตีมาเฝ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯตรัสให้แพทย์หลวงที่ตามเสด็จไปด้วย
ทำการรักษา และพระราชทานยารักษาโรคให้ทันที

ขณะเดียวกันสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
ได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎร ตรัสถามความเดือดร้อน และ
ความต้องการโดยมิถือพระองค์ และทั้งสองพระองค์ได้
เสด็จขึ้นพักผ่อนพระอิริยาบถ ณ บ้านของราษฎรผู้หนึ่ง

ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร (พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๕)

อำเภอบางไทรเป็นอำเภอหนึ่งใน ๑๖ อำเภอของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดทางรถยนต์ ประมาณ ๔๔ กิโลเมตร และทางน้ำ ประมาณ ๑๗ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๒๐๒.๑๖๖ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๒๖,๓๒๕ ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอบางบาล บางปะอิน เสนา ลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๔๒,๖๑๔ คน ชาย ๒๐,๙๙๕ คน หญิง ๒๑,๖๑๙ คน ความหนาแน่น ๒๑๑ คน ต่อตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๒๓ ตำบล ๑๓๖ หมู่บ้าน ๒ สุขาภิบาล และ ๒๐ สมาตำบล สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำแควน้อยไหลผ่านสภาพดินทั่วไป เป็นดินเหนียว สามารถเก็บกักน้ำได้ดี สภาพภูมิอากาศไม่ร้อนและหนาวจัด ประชากรส่วนมากมีอาชีพแล้ว คือ การทำนาหว่าน เพราะมีแม่น้ำ และลำคลองหลายสายไหลผ่าน พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมถึงจึงเหมาะแก่การปลูกข้าว ส่วนอาชีพรองคือ ทอเสื้อานกระbung-ตะกร้า และการประมง การทำนาปี

ทำติดต่อกันมาหลายปีโดยไม่มีการบำรุงดิน ดินก็จืดปลูกข้าวไม่งอกงาม ประกอบกับเกิดปัญหานาล่ม นาร้างข้าวเสียหาย ประชาชนจึงยากจน รายได้ไม่พอกับค่าครองชีพ เป็นหนี้สินมากมาย นักตกเป็นของเจ้าหนี้ ส่วนอาชีพรองก็เป็นรายได้เล็กน้อย กระbung ตะกร้าขายไม่ออก ราคาตกต่อมาประชาชนจึงเปลี่ยนอาชีพใหม่ จะทำอะไรทำสวน ปลูกกล้วย ปลูกมะม่วง ราคาสลผลผลิตทางการเกษตรก็ถูกมาก คนจึงพากันทิ้งถิ่นเข้าไปทำงานทำในกรุงเทพฯ ซึ่งต่อมาทางราชการก็ได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจทางการเกษตร ของอำเภอบางไทร ให้ดีขึ้นโดยแนะนำให้ชาวนาทำนาปรัง(นาข้าว) โดยปรับปรุงการชลประทาน แนะนำการใช้ปุ๋ย หาดพันธุ์ข้าว ตั้งกลุ่มเกษตรกรให้เงินกู้ทำนา ชาวบางไทรจึงหันมาทำนาอีก ใช้เครื่องทุ่นแรง ได้ผลดีมาก ข้าวราคาดี

ถึงแม้ชาวนาจะได้รับความช่วยเหลือทางเกษตรแล้ว ปัญหาที่ยังมีอีกหลายอย่าง เช่น ชาวนาไม่ได้รับความเป็นธรรม เสียเปรียบจากการเช่านา ปุ๋ย น้ำมัน ราคาแพง ข้าวเป็นโรค (โรคจู) หนูนารบกวอนไร่นาได้รับความเสียหาย เป็นหนี้สินเพิ่มขึ้นจากเดิม ต้องทิ้งไร่นาไปหางานทำ

ที่อื่น ประจวบกับในขณะนั้นรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติ การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ รัฐบาลได้ประกาศเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ๓๔ จังหวัดซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็เป็นจังหวัดในกลุ่มแรก ที่ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน ๘ อำเภอ อำเภอบางไทร เป็นอำเภอหนึ่งที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน ของสำนักงาน ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในครั้งนี้ด้วย ซึ่งเขตปฏิรูปที่ดินบางไทรมีการดำเนินงาน ตามโครงการพิเศษที่สำคัญ คือ

๑. โครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ใน

สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

๒. โครงการพัฒนาเกษตรกรรมเบ็ดเสร็จ ตาม

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานที่ดิน ทรัพย์สินส่วนพระองค์จำนวน ๔๓,๐๐๐ ไร่ ให้กับ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ทำการปฏิรูปและแบ่งที่ดินให้เกษตรกรได้เช่าทำมาหากิน และปลูกพืชผักอาศัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา ในที่ ดินดังกล่าว มีผู้เช่าเดิมเป็นจำนวนมาก การเช่าจึงตกทอด กันมาเป็นเวลาช้านาน และผู้เช่าฐานะยากจน เพื่อ เป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรเหล่านี้มีรายได้ดีขึ้น นอกเหนือจากรายได้ทางการเกษตรกรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพ พิเศษขึ้น เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ทั้งเป็นการหารายได้พิเศษให้แก่เกษตรกรอีกด้วย

ต่อมาโดยพระราชดำริผ่าน ฯพณฯ องคมนตรี นายธานินทร์ กรัยวิเชียร จึงได้มีการพิจารณาคัดเลือกเฉพาะ พื้นที่ ที่จะตั้งเป็นศูนย์ศิลปาชีพพิเศษขึ้น และได้เลือกเอา เขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ดำเนินการแห่งแรก เนื่องจาก

๑. เป็นพื้นที่ขนาดใหญ่ ตอนกลางติดกับแม่น้ำ เจ้าพระยา สามารถที่จะดัดแปลงให้เป็นพื้นที่ที่สวยงามต่อไปได้

๒. ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก การคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ

๓. ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ พระราชวังบางปะอิน

หลังจากนั้น นายกรัฐมนตรี (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์) ในสมัยนั้น ได้นำเรื่องโครงการจัดตั้งศูนย์ ศิลปาชีพพิเศษในเขตปฏิรูปที่ดิน เข้าพิจารณาในที่ประชุม คณะรัฐมนตรี จึงได้มีมติให้จัดตั้งศูนย์ศิลปาชีพพิเศษขึ้น เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๒๓ โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์ ศิลปาชีพพิเศษบางไทร ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” ทั้งนี้ได้มอบให้กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์เป็นเจ้าของเรื่อง และสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินงาน โดยมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบ โดยจัดตั้ง ศูนย์ในตำบลราชคราม ตำบลช้างใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเนื้อที่ ๒๕๐๕ ไร่ ๓๐ ตารางวา แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน

๑. โครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร เนื้อที่ ๘๕๖ ไร่ ๒ งาน ๒ ตารางวา

๒. พื้นที่เพื่อการเกษตร เนื้อที่ ๑๔๕๔ ไร่ ๓ งาน ๕๑ ตารางวา

๓. พื้นที่พระราชทานให้กรมประมง จัดตั้งเป็น กรมส่งเสริมประมงน้ำจืดสำหรับภาคกลาง เนื้อที่ ๑๘๘ ไร่ ๒ งาน ๗๗ ตารางวา

ภายในบริเวณศูนย์ศิลปาชีพพิเศษบางไทร ประกอบด้วย ศาลาที่ประทับ ศาลาริมน้ำ เรือนรับรอง ศาลาศิลปาชีพ ร้านค้า สหกรณ์ โรงฝึกงาน บ้านเกษตรกร แปลงสาธิต ศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผลภาคกลาง ร้านจิตรลดา และสวนนก

การดำเนินงานตามโครงการศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ แยกเป็น ๔ ส่วนคือ

๑. งานปฏิรูปที่ดิน โดยจัดให้แก่เกษตรกรผู้เช่าเดิม เข้าทำกิน รวม ๑๓๘ ครอบครัว ๆ ละ ๑๐ ไร่

๒. **งานศิลปาชีพพิเศษ** เป็นการจัดตั้งศูนย์รวมและศูนย์ฝึกอบรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจากทุกภาคของประเทศไทย และจัดให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยปรับปรุงอาคารและพัฒนาพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมเป็นทัณฑสถานวัยหนุ่มของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เกิดประโยชน์ในการเป็นศูนย์ฝึกอบรมศิลปาชีพ และสอนให้ราษฎรได้รู้จักค้นคว้าวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และสามารถนำไปประกอบอาชีพเสริมเพื่อช่วยเสริมเศรษฐกิจในครอบครัวต่อไป

๓. **งานศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผลในเขตปฏิรูปที่ดินภาคกลางตามพระราชดำริ** ศูนย์ขยายพันธุ์ไม้ผลฯ ตั้งอยู่ภายในบริเวณศูนย์ศิลปาชีพบางไทรตามพระราชดำริสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์ไม้ผลแจกจ่ายให้เกษตรกรนำไปปลูกเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่งในพื้นที่ ๓๐ ไร่

๔. **งานหมู่บ้านสวนผลไม้ตามพระราชดำริ** เป็นการจัดตั้งตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการดำเนินงานด้านศิลปาชีพพิเศษควบคู่ไปกับการงานด้านเกษตรกรรมโดยมอบให้กรมชลประทานเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ในปี ๒๕๒๗ และ พ.ศ. ๒๕๒๘ กรมชลประทานได้มอบหมู่บ้าน สวนผลไม้ให้ ส.ป.ก. รับผิดชอบดูแล

ปัจจุบัน ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรเป็นแหล่งสร้างสรรค์พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่รู้จักกันดี ล้นเกล้าฯ

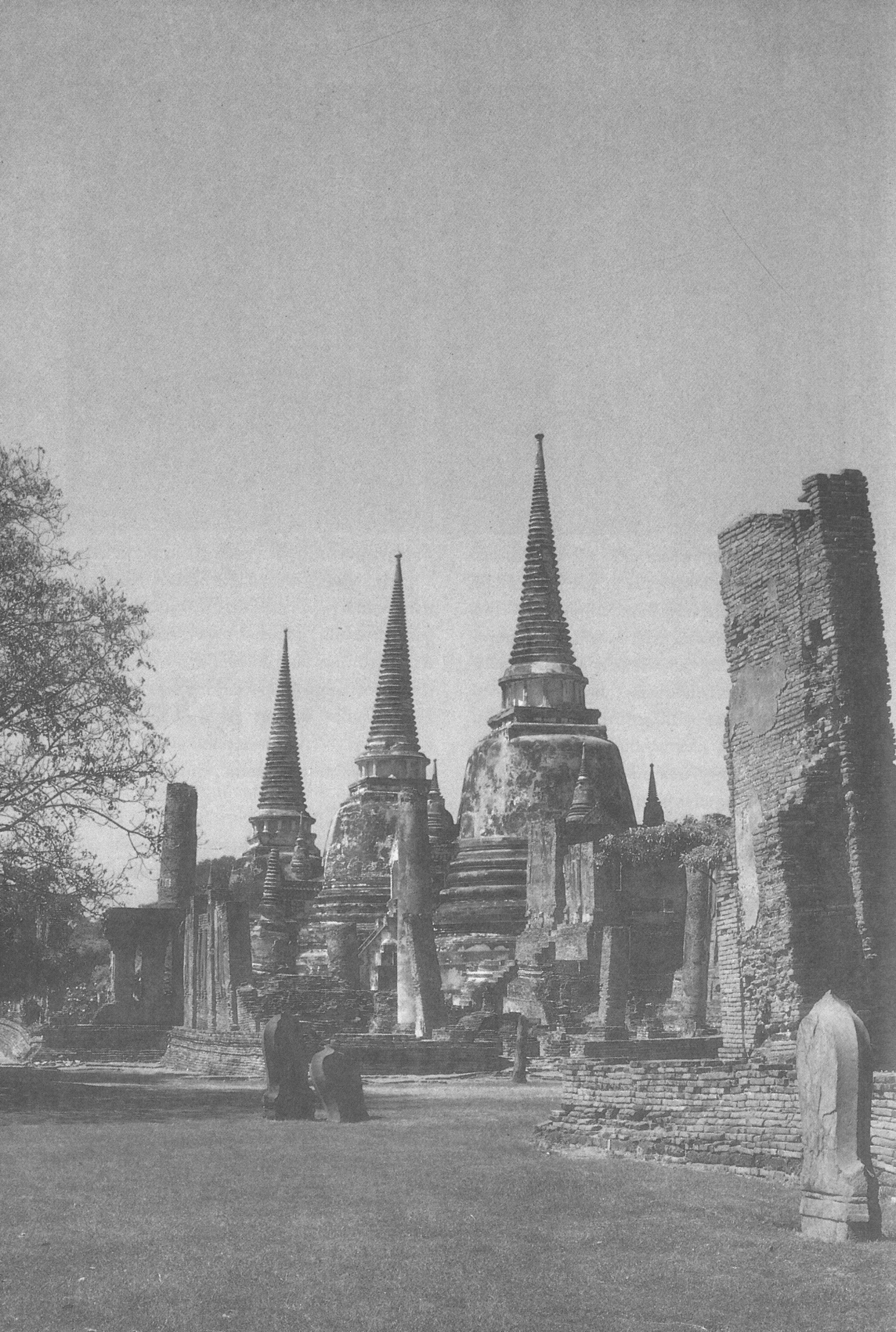
ทั้งสองพระองค์ทรงเป็นร่มโพธิ์ของชาวบางไทรอย่างแท้จริง

ในแต่ละปีถ้าจะประมวลเอาพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญเพื่อประโยชน์สุขแก่ประเทศชาติ และประชาชนแล้ว จะมีใช้น้อยเลยพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณอันประเสริฐเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณแก่ประชาชนของพระองค์อย่างหาที่สุดมิได้ สมดังพระราชปณิธานของพระองค์ที่ทรงกล่าวไว้ว่า **“เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** ทุกประการ

“พระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ซึ่งพระราชทานแก่ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งอยู่ตามที่ประมวลไว้นี้ ประชาชนชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงพร้อมใจกันแซ่ซ้องสาธุการ สรรเสริญพระบารมี ด้วยความจงรักภักดีอย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย และร่วมใจกันเป็นเอกฉันท์ถวายพระพรชัยมงคล ในวาระฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ นี้”

ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

๕ ธันวาคม ๒๕๓๔

บทนำ

อยุธยา.....กาลเวลา :

.....แหล่งอารยธรรมแห่งอดีต....

อันท้าวทายกระแสนแห่งโลกาภิวัตน์

..... แหล่งอารยธรรมแห่งอดีต

อันท้าวทายกระแสนแห่งโลกาภิวัตน์

กรุงศรีอยุธยา เป็นตัวแทนถึงความเป็นเยี่ยมในการสร้างสรรค์ อันทรงคุณค่า และการเลือกสรรตำแหน่งที่ตั้งของพระนครให้เหมาะสมกับความซับซ้อนของลักษณะผังเมืองเฉพาะตัว ของชุมชนที่อาศัยการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก อันเป็นธรรมชาติการตั้งถิ่นฐานแบบไทยๆ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงพื้นฐานวัฒนธรรมที่สนองตอบความต้องการในการรักษาพระนคร ป้องกันการรุกรานของข้าศึกศัตรู และความต้องการในการจัดระบบสาธารณูปการได้อย่างเหมาะสมกับสังคมพระนคร อันเอื้ออำนวยให้เกิดพัฒนาการสู่ความรุ่งเรืองในยามสงบสุข....

ณ ที่แห่งนี้ยังเป็นแหล่งอาหารอันอุดม ได้สมญา"อู่ข้าวแห่งเอเชีย" การตั้งพระนครในบริเวณที่มีแม่น้ำใหญ่มาบรรจบกัน ๓ สาย คือแม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นเส้นเลือดใหญ่ของระบบสังคมและเศรษฐกิจของประเทศมาโดยตลอด ทำให้กรุงศรีอยุธยาสามารถควบคุมระบบการผลิต ระบบการสร้างงานเกษตรกรรม ระบบการค้าได้อย่างดี และยังใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อระหว่างกัน ตลอดจนเป็นเส้นทางขนส่งค้าขายในประเทศ...

ความขัดแย้งเป็นคุณสมบัติหนึ่งในสามข้อที่ทำให้ **นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา** ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ลำดับที่ ๓๕๖ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔

บนวิถีแห่งความผันแปรแห่งกาลเวลา **พระนครศรีอยุธยา** นับเป็นหลักฐานแห่งอารยธรรมซึ่งแสดงถึงระยะเวลาอันสงบสุขและเป็นปึกแผ่นที่ยาวนานที่สุดช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์เอเชีย

เมื่ออาณาจักรอยุธยาซึ่งมีอายุยาวนานถึง ๔๑๗ ปี นั้นจะล่มสลายไปด้วยสงครามกับพม่า คงเหลือแต่ซากปรักหักพังของวัดวาอารามและปราสาทราชวัง แต่ก็ยังเป็นที่ยึดจิตใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้พากันมาเที่ยวชม

อยุธยาก็ยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแม่แบบให้แก่กรุงรัตนโกสินทร์ในกาลต่อมา

และอยุธยาก็ยังมิได้หยุดนิ่งอยู่เพียงแค่อันอดีต จากมณฑลกรุงเก่าอันสืบเนื่องมาถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปัจจุบันนั้น นอกเหนือจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวแล้ว ยังนับได้ว่าเป็นเมืองเกษตรกรรม

เมื่อรัฐเปลี่ยนสภาพเมืองอู่ข้าวอู่น้ำแห่งนี้ให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม ชาวนาอยุธยาที่เคยใช้ชีวิตอยู่ในทุ่งกว้างก็จำต้องละผืนนาที่มากด้วยหนี้สิน ไปเป็นผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแทน หรือไม่ก็ต้องปรับสภาพชีวิตปรับวิถีการเกษตรแบบเดิม เป็นไร่นาสวนผสม เพื่อต่อสู้กับการรุกของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างเช่นชุมชนสาคลีอำเภอสนา

ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมไทยในอดีต กำลังจะพังทลายลงด้วยกระแสแห่งวัฒนธรรมทางวัตถุจากโลกตะวันตก เนื่องด้วยโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ได้แคลงและไร้พรมแดน

ความเปลี่ยนแปลงของอยุธยาก็คงเช่นเดียวกับทั่วทุกจังหวัด หรือในเขตเมืองทุกแห่งของประเทศไทย

ในขณะที่**พระนครศรีอยุธยา**ได้รับการประกาศคุณค่าแห่งความเป็นมรดกโลก ความเป็นเมืองประวัติศาสตร์ของอยุธยาจึงเป็นไปอย่างคู่ขนานกับความเป็นเมืองอุตสาหกรรมอันหารายได้มหาศาลให้แก่ประเทศ

ความเติบโตของเมืองทั้งด้านด้านสังคม และเศรษฐกิจนั้นซ้อนทับอยู่กับซากอิฐปูนอันเป็นร่องรอยแห่งความรุ่งเรืองในอดีต ตึกรามสมัยใหม่เสียดแซมยอดเจดีย์ บดบังทัศนียภาพของเกาะเมือง ท้องทุ่งกว้างอันเคยเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ รวมทั้งเป็นสมรภูมิรบ กลายเป็นโรงงานและบ้านจัดสรร

พระนครศรีอยุธยาในอนาคตจะเป็นเช่นไรนั้น จึงเป็นเรื่องที่ชาวอยุธยา และชาวไทยทั้งมวลจะต้องตัดสินใจว่าจะทำอย่างไรที่จะไม่ให้อดีตอันรุ่งเรืองต้องถูกความเจริญแห่งอนาคตมาลบล้างก้ำกึ่ง จนสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องสูญค่าเสียหายไปอย่างยากที่จะเรียกกลับคืน

สัมภาษณ์ อยุธยา มรดกโลก

นายบรรจง กันตวิรุฒ

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- ก่อนหน้าที่ท่านจะมาอยุธยา ท่านมองภาพอยุธยาว่าเป็นอย่างไร

- ผมมารับตำแหน่งที่นี่เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ ย้ายจากการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี นับถึงวันนี้ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เป็นเวลา ๒ ปี ๑ เดือน ๑๑ วัน เป็นการมารับตำแหน่งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยานี้เป็นปีที่ ๓ ภาพของผมที่มีต่อคนอยุธยา หรือ จังหวัดอยุธยาก็คือว่า เป็นเมืองหลวงเก่า เป็นเมืองที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ เป็นเมืองที่มีความเจริญมาแต่อดีตกาล และเป็นเมืองที่เป็นบ่อเกิดของศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นแม่แบบของศิลปวัฒนธรรมของปัจจุบันนี้ และความสำคัญได้เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นวันแรกที่ผมมารับตำแหน่งที่อยุธยา ก็มีทั้งหัวหน้าส่วนราชการ ประชาชน องค์กรของภาคเอกชนมาต้อนรับ ผมดีใจและภูมิใจที่ทางราชการแต่งตั้งผมมาดำรงตำแหน่งที่อยุธยา เพราะถือว่าเป็นจังหวัดที่สำคัญของประเทศไทย แต่การได้รับแต่งตั้งมานั้นความภูมิใจอย่างเดียวนั้นไม่ช่วยให้ผมทำงานได้สำเร็จ ดังนั้นจึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบควบคู่กับความภูมิใจด้วย

ความรับผิดชอบที่ผมมีต่อการแต่งตั้งครั้งนี้ เป็นความรับผิดชอบอยู่ ๓ ประการ คือ **หนึ่ง**-มีความรับผิดชอบต่อผู้ที่แต่งตั้งผมมา จะโดยรัฐบาลหรือกระทรวงมหาดไทย จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ดี **สอง**-ภาระความรับผิดชอบที่ผมมีต่อข้าราชการในจังหวัด เพราะผมเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาสูงสุดของบรรดาข้าราชการ ดังนั้นในการทำงานของผม ในฐานะที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ผมจะต้องไม่ทำให้ข้าราชการผิดหวัง หรือทำในสิ่งที่ไม่ดี **ประการที่สาม**-ถึงแม้ผมจะไม่ได้เป็นผู้ว่าที่ได้รับการเลือกตั้งมา แต่ผมก็เป็นผู้ว่าที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย ตามระเบียบแบบแผน มีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะฉะนั้นการกระทำ การตัดสินใจในการทำงานราชการของผมเกี่ยวข้องกับประชาชน ดังนั้นผมจึงถือว่ามีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อประชาชนด้วย อันนี้เป็นหลัก ไม่ใช่ผมมาทำที่อยุธยา ผมอยู่ปราจีนผมก็พูดอย่างนี้ เป็นลัทธิ มาที่อยุธยาผมก็ยังยืนยัน

- ท่านผู้ว่าฯคิดว่าชาวอยุธยามีคุณสมบัติเด่นหรือด้อยในเรื่องใดบ้าง

- ผมคิดว่าคนอยุธยาก็คือคนไทย คนไทยนั้นมีนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน มีความสุภาพ มีการรู้จักว่าใครอาวุโส รู้จักว่าควรจะพูดจากันโดยสันติ มีความใฝ่ในเรื่องที่ดีงามตามหลักธรรมของศาสนา ซึ่งอันนี้เป็นพื้นฐานของคนไทย

กรมพระยาดำรงฯท่านเคยรับสั่งว่าคนไทยมีความสามารถในเรื่องการประสานประโยชน์ และในการออมชอมกัน อันนี้เป็นพื้นฐานของคนไทย แต่จุดอ่อนของคนไทยก็คือ มักจะมีเอกลักษณ์อยู่อย่างหนึ่ง คือชอบทำงานเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองสูง แล้วก็ไม่ชอบทำงานเป็นทีมเวิร์ค หรือเป็นคณะ มักจะมีความขัดแย้งกัน แล้วบางทีก็ทำอะไรง่ายๆ เนื่องจากมองเห็นว่าอะไรๆนั้นตามหลักพุทธศาสนาไม่จริงยังยืน พูดง่ายๆว่าความสะอาดกลายเป็นจุดอ่อนในการทำงาน บางครั้งเรื่องบางเรื่องที่จะทำให้เสร็จตามเวลา แต่ก็เข้าไป

แต่คนอยุธยาจะมีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่เห็นเป็นจุดเด่น เนื่องจากเป็นคนเมืองหลวงเก่า เป็นคนที่ค่อนข้างจะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง เชื้อมั่นในตัวเอง เพราะคนอยุธยานั้นก็อย่างที่ฟังกันเป็นคำขวัญของจังหวัด เป็นคำพูดที่เก่ามานานแต่สมัยโบราณกาลว่า “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี” และปัจจุบันก็ถือว่าคำขวัญข้อความหนึ่งของอยุธยาคือ “คนดีศรีอยุธยา” ดังนั้นชาวอยุธยาจึงมีความภูมิใจว่าเป็นคำพูดต่อเนื่องถึงคุณสมบัติของคนอยุธยา เป็นคนที่สร้างคุณความดี มีความสามารถ และเชื่อมั่นในตนเองค่อนข้างสูง อันนี้เป็นภาพรวม

- โดยสภาพทั่วไปของจังหวัดอยุธยา ท่านคิดว่าน่าจะมีอะไรที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง

- ในอดีตผมเคยมาที่อยุธยาตั้งแต่เด็ก จนโตเป็นผู้ใหญ่ เรียนมัธยมก็มา จบมหาวิทยาลัยม้งานทำแล้วก็มาอีก อยุธยาเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก โดยเฉพาะช่วง ๕ ปีหลังนี้ แต่ก่อนอยุธยาเป็นสังคมเกษตร พื้นที่เป็นไร่นาสาโท มีเมืองโบราณสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์หลายแห่ง แต่ในช่วงหลังนี้อยุธยาเปลี่ยน สังคมเปลี่ยน เศรษฐกิจเปลี่ยน เพราะเนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกจากกรุงเทพเข้ามาสู่อยุธยา ถนนหนทางหลายสายมาถึงอยุธยา แต่ก่อนนี้จะมาอยุธยาโดยรถยนต์อาจจะมาถึงเพียงบางอำเภอ นอกนั้นก็ต้องไปทางเรือ เดินทางทางแม่น้ำลำคลอง อยุธยามีอำเภอถึง ๑๖ อำเภอ แต่ถนนหนทางแต่ก่อนนั้นไปถึงได้ไม่กี่อำเภอ ผมจำได้สมัยที่ผมอยู่อ่างทอง นั่งรถผ่านมาอยุธยาได้คือ อ.เมือง และ อ.วังน้อย อำเภอที่ติดต่อกับอยุธยาต้องไปทางแม่น้ำลำคลองโดยใช้เรือ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนการเดินทางมาสู่อยุธยาเข้าได้หลายทาง ถนนหนทางกว้างขวาง มีหลายช่องทางจราจร เมื่อสภาพการคมนาคมสะดวก ในที่สุดความเจริญ หรืออิทธิพลของกรุงเทพมหานครจึงเข้ามาสู่อยุธยา มีความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ อาชีพต่างๆเริ่มเปลี่ยน อุตสาหกรรมเริ่มมาลงทุน ด้านพาณิชย์กรรม ด้านธุรกิจ มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นในช่วงหลังนี้ผมคิดว่าอยุธยาเปลี่ยนไปมาก เปลี่ยนไปทั้งในทางที่ดี และในทางที่อาจจะมองว่าไม่น่าจะรับนะ โดยเฉพาะผลกระทบในหลายๆเรื่อง ที่ผมไม่สบายใจ ในฐานะที่ผมมาเป็นผู้ว่าอยุธยา ในทางที่ดีก็อย่างที่ผมเรียนแล้ว ความเจริญต่างๆเข้ามา เศรษฐกิจดีขึ้น หลายด้านมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ปัญหาสังคมเกิดขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือปัญหาในเรื่องของความสงบ

เรียบร้อย หรือปัญหาเสพติด ขณะนี้มีเพิ่มเข้ามาเป็นลักษณะของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลง แต่ผมยังมองในทางที่ดีว่ายังไม่ถึงขั้นที่เราแก้ไขไม่ได้ และในขณะเดียวกันที่เป็นจุดที่ดี ที่เด่น คือในเรื่องความสะอาดแล้ว อยุธยามีมากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ในภาคกลาง อยุธยาขณะนี้ เป็นแนวทางในเรื่องความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ที่ผมพูดนั้นไม่ใช่มองเฉพาะสายตาของคนไทย นักลงทุนชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนที่อยุธยา เขามาพบผม มาเชิญผมไปเปิดโรงงานบ้าง เขามาพบปะพูดคุยบ้าง เขามองภาพอยุธยาในทางที่ดี เป็นพื้นที่ที่เขาอยากมาลงทุน เพราะเขาให้ความเชื่อมั่นสูงมาก

- ความก้าวหน้าของอยุธยาที่ท่านว่าก็คือแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมนั้น จะมีผลกระทบกับความเป็นมรดกโลกหรือไม่

- การที่ผมมาอยู่ที่นี่ ๒ ปีเศษ เกือบถึง ๓ ปี อย่างน้อยสิ่งที่ผมค่อนข้างจะมีปัญหา คือความคิดเห็นที่บางคนอาจจะไม่พอใจ ทั้งๆที่ผมพยายามพูด ปีแรกที่ผมมาอยู่อยุธยา ผมเป็นคนที่ไม่สนใจในด้านโบราณสถาน ด้านศิลปวัฒนธรรม ถือว่าเป็นเกียรติของชาติ เป็นความภูมิใจของคนไทย โดยเฉพาะอยุธยานี้เป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นเมืองมรดกทางวัฒนธรรม ความสำคัญไม่ใช่เฉพาะคนอยุธยา มีความสำคัญต่อคนไทยทั้งชาติ ดังนั้นผมจึงให้ความสำคัญในเรื่องนี้สูงมาก ผมถือว่าแตกต่างจากจากจังหวัดเดิมที่ผมอยู่ปราจีนบุรี ตอนนั้นผมรับผิดชอบพื้นที่ชายแดนที่มีความยาวเกือบ ๒๐๐ ก.ม. พื้นที่ที่ปราจีนบุรีนั้นผมให้ความสำคัญในเรื่องความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของชาติเป็นอันดับหนึ่ง

แต่ผมมาอยู่อยุธยานี้ เรื่องที่เป็นปัญหาของผม อันดับหนึ่งก็คือ ความสำคัญของเมืองอยุธยาในฐานะที่เป็นนครหลวงราชธานี เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้นจุดที่

เป็นเขตพื้นที่โบราณสถาน โดยเฉพาะในเขตเกาะเมืองนั้น ผมให้ความสำคัญสูงสุด ผมก็ได้เชิญเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรที่รับผิดชอบมาพบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาพบ มาเพื่อเร่งรัดในเรื่องของโครงการ ในเรื่องของแผนงานที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อบริเวณโบราณสถานหรือความเป็นมรดกโลกนี้ พื้นที่หลายพื้นที่ที่มีผลกระทบ โดยเฉพาะด้านความเจริญต่างๆ บางคนไม่เข้าใจ มองสิ่งที่ผมไม่ยอมให้มีการก่อสร้าง หรือชี้แจง มองว่าผมนี้ต้องการให้อยู่อุทยานเป็นเมืองร้าง ต้องการจะอนุรักษ์แบบไม่มีเหตุผล ซึ่งไม่ใช่เลย ผมไปที่สถาบันราชภัฏผมก็ไปพูดหลายครั้ง เชิญผมไปเปิดงานผมก็พูด แล้วก็พูดต่อหน้าใครต่อใครหลายคน สิ่งที่ผมกำลังทำนี้ ผมกำลังทำโดยความเห็นร่วมกันของคนไทยโดยส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะว่าอุทยานมีความสำคัญในฐานะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นมรดกของชาติ เป็นมรดกโลก ดังนั้นโบราณสถานต่างๆ ที่จะอนุรักษ์และพัฒนาต้องมีการดำเนินการโดยรอบด้าน ทั้งภาคราชการและภาคเอกชน ขณะนี้ผมยังดำเนินการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง และเร่งรัดเรื่องต่างๆ ให้เป็นไปโดยเร็วขึ้น ศาลากลางจังหวัดหลังใหม่ที่เรากำลังนั่งคุยกันอยู่นี้ ผมเป็นคนเร่งรัดให้เสร็จโดยเร็ว เพราะผมไปเที่ยวเชิญชวนประชาชนให้เขาช่วยกันรักษาป้องกันไม่ให้เขาก่อสร้างในเขตพื้นที่เกาะเมือง ในเรื่องของสิ่งก่อสร้างที่มันไม่เหมาะสม ดังนั้นภาคราชการก็ควรทำตัวเป็นตัวอย่าง ผมจึงรีบเร่งรัดให้การก่อสร้างศาลากลางจังหวัดนี้เสร็จโดยเร็วที่สุด จังหวัดก็จึงย้ายมาจากศาลากลางเก่า เพราะที่ศาลากลางเก่าจะใช้เป็นศูนย์กลางในการดูแลนักท่องเที่ยว หรือในเรื่องที่นครประวัติศาสตร์จะใช้ต่อไป มีโครงการอยู่แล้ว ตามโครงการแผนแม่บทที่จะดำเนินการ

แม้กระทั่งที่สถาบันราชภัฏจะสร้างตึก ๕ ชั้นนั้น ผมจำเป็นที่จะต้องแจ้งให้ทางสถาบันราชภัฏทราบว่าผมไม่เห็นด้วย ถ้าเป็นหน่วยงานอื่นผมอาจจะทำเฉยได้ แต่อย่างสถาบันราชภัฏที่เป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด และผมก็มีบทบาทกิจโดยร่วมกันหลายครั้งหลายหน ให้สถาบันราชภัฏเป็นผู้ให้การศึกษา ให้ความรู้แก่ประชาชนทางด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและโบราณสถานสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้วย จะต้องเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้

แล้วผมก็บอกประชาชนหลายท่านที่จะสร้างตึกสูงๆต่างๆในเขตเกาะเมืองบอกอย่าสร้างเลย มาสร้างข้างนอกนี้มีพื้นที่หลายแห่งที่อย่าว่าแต่ตึก ๕ ชั้น ๖ ชั้นเลย

สร้างเสีย ๒๐ ชั้นผมก็ไม่ว่าอะไร เป็นเรื่องของความเจริญเติบโต การพัฒนาบ้านเมือง แต่ในบางพื้นที่นั้น ไม่มีโลกที่มีความเจริญที่โหนเขาเห็นด้วย ในการที่จะปล่อยให้มีการก่อสร้างอย่างนั้น

อย่างเช่นในกรุงเทพมหานคร ตอนนั้นผมจำได้ว่าไปพูดที่สถาบันราชภัฏ แล้วก็พูดที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ผมใช้คำว่า **"ทัศนะอุจาด"** คอนโด ๒ แห่ง ที่โผล่ขึ้นมาที่สะพานพระปิ่นเกล้า แล้วประชาชนชาติบ้านเมือง ตอนที่ผมขบวนพยุหยาตราทางชลมารค จะเห็นเรือพระราชพิธีหลายลำที่ผ่านตรงนั้น หนังสือพิมพ์หลายฉบับถ่ายภาพมาเรือพระราชพิธีสวยงาม ไม่ว่าเรือสุพรรณหงษ์ หรือเรืออนันตนาคราช หรือแม้กระทั่งเรือนารายณ์ทรงสุบรรณที่สร้างประจำรัชกาลปัจจุบันนั้นเป็นภาพที่คนต่างชาติทุกคนคนที่ไหนๆที่เขาเห็นทั่วโลกมีความประทับใจ แต่มีแห่งคอนกรีตโผล่ขึ้นมา ๒ แห่งมันขัดกัน ซึ่งผมใช้คำว่า **"ทัศนะอุจาด"** และที่อุทยานผมไม่อยากให้เกิดทัศนะอุจาดต่างๆ ผมก็พยายามพูดจากันโดยเฉพาะเขตพื้นที่ของราชพัสดุ ซึ่งกรมธนารักษ์เป็นหน่วยงานเจ้าของเรื่อง และราชพัสดุจังหวัดเป็นเจ้าหน้าที่ ดังนั้นเอกชนหลายท่านที่อุทยานจะขอก่อสร้างโดยเฉพาะในเขตราชพัสดุ จะต้องขออนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะเป็นตัวแทนของกรมธนารักษ์ ผมอยู่ในฐานะผู้ว่าฯอุทยานผมไม่เห็นด้วยและผมก็ไม่ยอม บางคนไม่เข้าใจ

- มีระเบียบของมหาตมาไทยอย่างชัดเจนใหม่ ในเรื่องของความสูงของอาคาร

- สำหรับเรื่องนี้นะ จะเรียนให้ทราบก็ได้ เราได้พยายามจะใช้กฎหมายหลายฉบับ กฎหมายฉบับแรกเป็น พ.ร.บ.ควบคุมการก่อสร้างอาคาร ซึ่งในเขตเทศบาลจะมีผลใช้บังคับแต่ พ.ร.บ.นี้จะควบคุมในเรื่องความมั่นคงแข็งแรงในเรื่องของการบำบัดน้ำเสีย คือมองทางด้านวิศวกรรมในด้านสุขาภิบาล แต่ในเรื่องของทางด้านศิลปวัฒนธรรม

โดยเฉพาะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และความสูง หรือรูปแบบของอาคาร กฎหมายควบคุม การก่อสร้างของกระทรวงมหาดไทยที่ออกบังคับใช้ ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ซึ่งตั้งแต่ปีแรกที่ผมมา อยู่ก็มาปรึกษากันในเรื่องนี้ว่าจะต้องหาทางแก้ไขด้วยการ ออกกฎกระทรวงควบคุมในเรื่องนี้ให้ได้ คือในเรื่องความ สูงของอาคารและรูปแบบของอาคาร ก็ได้ตั้งคณะ กรรมการขึ้นมาสชุดหนึ่ง โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น ประธาน พิจารณาร่วมกับกรมศิลปากร เทศบาล และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่าควรจะกำหนดในเรื่องความสูง ของอาคาร และในเรื่องของรูปแบบของอาคาร วิธีดำเนินการ ขออนุญาตว่าจะทำอย่างไร แล้วก็มีการเอกชน ไม่ ว่าจะเป็นหอการค้า สภาอุตสาหกรรม หรือผู้นำทาง เอกชนหลายท่านที่อยู่อยุธยา ผมก็เชิญเข้าประชุมด้วยกัน ตอนแรกผมก็ให้รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน แต่มี บางเรื่องที่ผมว่าจะต้องเข้าไปชี้แจงเป็นส่วนตัวได้เริ่มทำตั้งแต่ ปี ๓๗ ผมยังจำได้เมื่อเริ่มย้ายมาเป็นผู้ว่าฯ ใหม่ๆ ตอนนั้น มีการฮือฮากันถึงข่าวที่อยู่อยุธยาจะถูกถอดถอนการเป็น มรดกโลก ผมก็เร่งรัดให้มีการเชิญภาคเอกชนมาประชุม ว่าถ้าเขามีปัญหาหรือข้อขัดข้องอย่างไร โดยผมให้ความ เห็นไปว่า ผมมองต้นแบบจากที่กรุงเทพมหานครในเรื่อง ของเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีพื้นที่พระบรมมหาราชวัง วัด พระศรีรัตนศาสดาราม สนามหลวง และก็มีแนวคลอง หลอดเป็นเขตเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน และก็มีชั้นกลาง ชั้นนอก โดยมีคลองผดุงกรุงเกษม และคลองอื่นๆกันอยู่ ซึ่งเกาะรัตนโกสินทร์นั้นมีความคล้ายคลึงและเป็นแม่แบบที่ดี แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องคอนโด เรื่องอาคารสูงๆที่โผล่ขึ้นมา ฉะนั้นที่อยู่อยุธยาผมก็เลยอาศัยเกาะรัตนโกสินทร์เป็นแม่แบบ โดยกำหนดพื้นที่ว่าเขตที่ซึ่งอาจใช้คำว่า "นิวเคลียส โชน" คือพื้นที่ที่เน้นหนักในการที่จะให้ความสนใจในส่วนกลาง เช่นตัวอุทยานประวัติศาสตร์ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วิหาร

หลวงพ่อมงคลปิตร วัดธรรมิกราช และเขตต่อเนื่องมา ยังวัดราชบูรณะ วัดมหาธาตุ เหมือนเกาะรัตนโกสินทร์ เขตชั้นใน และมีชั้นนอกออกมา ที่อยู่ติดต่อกับโบราณสถาน ก็ได้ให้ทางโยธาธิการเป็นเจ้าหน้าที่ ในเรื่องกำหนด เรื่องการปลูกสร้างอาคารต่างๆ ก็ได้เรียกประชุมกันในปี ๓๗ ตอนแรกผมคิดว่าจะประกาศใช้ในปี ๓๗ แต่ยังมีส่วนเรื่อง ที่ภาคเอกชนไม่เห็นด้วย กลัวว่าอาจจะไปมีผลกระทบต่อ เรื่องการขยายตัวทางด้านการค้า ด้านพาณิชย์กรรม หรือ กระทบในเรื่องการก่อสร้างบางอย่าง ก็ขอตรวจสอบพื้นที่ ในบางเขตอย่าให้ขัดแย้งกัน จึงให้กรรมการเข้าไปตรวจ สอบพื้นที่ ผมก็ไปดูในจุดที่เป็นโบราณสถานที่ยังรกร้างอยู่ จนมาในปี ๓๘ บังเอิญเกิดน้ำท่วมหนัก ขณะนี้กำลัง เร่งรัดอยู่ อันนี้เป็นกฎหมายแรกที่ผมจะออกมาควบคุม

กฎหมายที่สอง—คือกฎหมายผังเมือง ขณะที่ผม เพิ่งย้ายมา กฎหมายผังเมืองที่ประกาศใช้หมดอายุพอดี ก็เร่งรัดฉบับใหม่ขณะนี้ประกาศใช้แล้ว เป็นกฎหมายที่ ควบคุมในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน แต่ในเรื่องที่จะเน้น เกี่ยวกับความสูงของอาคาร หรือเรื่องรูปแบบ หรืออะไร เช่นเดียวกับกฎหมายอุทยานประวัติศาสตร์ ถ้าจะเน้น ต้องเน้นออกมาโดยเฉพาะ ออกมาควบคุมในเรื่องโบราณ สถานด้วย ซึ่งเรื่องนี้กำลังดำเนินการอยู่ กองผังเมืองก็จะ มาร่วมดำเนินการ และจะดำเนินการให้เสร็จโดยเร็ว เป็น เรื่องการควบคุมการก่อสร้าง

กฎหมายที่สาม—ที่จะใช้อยู่คือกฎหมายสิ่งแวดล้อม ผู้ที่เสนอแนะในเรื่องนี้กับผมนั้น ท่านทำในนามคณะ กรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย คือท่านอดีตนายก รัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน อย่างที่ผมเรียนว่าคนไทยทุก คนนั้นมีความห่วงใยในอยุธยา และท่านอดีตนายก รัฐมนตรีอานันท์เป็นห่วงมาก ท่านมีคณะของท่าน ผมจำ ได้เมื่อมาเป็นผู้ว่าฯ ใหม่ๆ ท่านไม่ได้มาเอง แต่ให้คณะของ ท่านมา ซึ่งประกอบด้วยหลายท่านเช่นบุคคลที่มีชื่อเสียง

ในขณะนั้น ท่านอดีตรัฐมนตรีไพจิตร เอื้อทวีกุล ท่าน ดร.สุเมธ ชุมสาย ท่านรองเลขาธิการพระราชวัง และอีกหลายๆท่าน มาพบผมที่ศาลากลางหลังเก่า บอกว่า สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยนี้จะมาช่วยอยุธยาในการอนุรักษ์ โบราณสถาน ทางจังหวัดโดยผมในฐานะที่เป็นผู้ว่าจะ เห็นด้วยหรือไม่อย่างไร ผมก็บอกว่าด้วยความยินดี และ ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลาย อย่างการบูรณะที่วัดขุน แสนนี้เป็นตัวอย่าง ผมเชื่อว่ามีคนอยุธยาอีกหลายคนที่ไม่ รู้จัก และยังไม่เคยเข้าไป วัดขุนแสนนั้นมีความสำคัญ เกี่ยวข้องกับราชวงศ์จักรี โดยทางประวัติศาสตร์แล้ว สืบ เนื่องมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีขุนนาง พระยามอญสองคน คือพระยาเกียรติ พระยารามตาม เสด็จมาด้วย ท่านพระราชทานที่ดินให้คือวัดขุนแสน แล้วตามประวัติศาสตร์นั้น ซึ่งดร.สุเมธเล่าให้ผมฟังว่า รัชกาลที่ ๔ ท่านทรงมีพระราชหัตถเลขาถึง เซอร์ จอห์น เบาริง ว่าบรรพบุรุษของท่านสืบเนื่องมาจากพระยาเกียรติ พระยาราม ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยาโกษาเหล็กและโกษาปาน และสืบเนื่องมาถึงพระราชวงศ์จักรี

วัดขุนแสนนี้ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ท่านก็ได้มีพระ บรมราชโองการที่จะเข้าไปบูรณะโบราณสถาน และก็ทรง เข้าไปปฏิบัติธรรม ต่อมาก็ปรากฏว่าหลังการ

เปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างไรก็ไม่ทราบ สภาพวัดจาก ที่มีพระภิกษุจำวัดอยู่ ก็กลายเป็นวัดร้าง และที่ไม่ น่าเหมาะสม คือดร.สุเมธ ชุมสายเล่าว่าเมื่อ ๓๐ ปีที่แล้ว ดร.สุเมธ คือล่านักผังเมืองมาทำงานที่อยุธยาในเรื่องการ อนุรักษ์โบราณสถาน ได้เข้าไปในสถานที่แห่งหนึ่งซึ่ง ภาษาชาวบ้านก็เรียกว่าช่องโศภณี พอเข้าไปในช่องก็เห็น เจดีย์ใหญ่

เมื่อคณะสิ่งแวดล้อมไทยมาหาผมนั้น ดร.สุเมธ และคณะที่มา บอกว่าขณะนี้เจดีย์วัดขุนแสนกำลังจะพัง อยู่แล้ว และถ้าพังลงมาจะเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งกว่า การถอน อยุธยาจากการเป็นมรดกโลก เนื่องจากเป็นวัดสำคัญ อย่างที่เล่า และอยู่ท่ามกลางที่ชุมชนคือใกล้ตลาดหัวรอ และไม่มีการดูแล ผมไม่รู้เพราะเพิ่งย้ายมาใหม่ๆ ก็พากัน ไปดูหลายคน ผอ.โครงการอุทยานประวัติศาสตร์ก็ไปด้วย ก็จริงอย่างที่ว่า ปรากฏว่าโดยรอบข้างบ้านเรือนประชาชน อยู่ติดเลย ถึงแม้ช่องโศภณีที่ว่าจะหมดไปแล้วก็ตาม โดย รอบนั้นก็มีบ้านเรือนประชาชนอยู่หลายๆหลัง ซึ่งขณะที่ ไปดูสภาพคอร์เซ่นี่คอดกั้ว และเจดีย์ก็จะเอียงพร้อมที่ จะพัง ถ้าลมแรงๆ ผมเชื่อว่าถ้าพัง หนึ่ง-โบราณสถานก็ จะเสียหาย สอง-จะต้องมีคนตายไม่น้อย โดยรอบ ประมาณด้วยสายตาก็นับสิบหลัง แล้วถ้าพังลงมาก็จะทับ

บ้านเรือนประชาชน ก็เข้าไปดู ท่านบอกว่าถ้าอย่างนั้น โครงการนี้ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย โดยท่านอดีตนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุนจะมาให้ความช่วยเหลือ ก็มาเริ่มเป็นโครงการแรก นี่คือตัวอย่าง ก็เข้าไปทำ ผมก็ตั้งกรรมการขึ้นมาพร้อมด้วยผู้เกี่ยวข้องไปทำ ย้ายประชาชนที่เขาย้าย และก็ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ตอนนั้นคุณพนม พงษ์ไพบูลย์ เป็นอธิบดีกรมศาสนา คุณสมใจนึก เองตระกูลเป็นอธิบดีกรมสรรพสามิต เผอิญตรงนั้นเป็นที่ดินของกรมสรรพสามิตใช้ปลูกสร้างอาคาร เป็นที่อยู่ของข้าราชการกรมสรรพสามิตด้วย ว่าผมขอย้ายบ้านเรือนประชาชนให้ไปใช้ที่ดินที่กรมสรรพสามิตใช้อยู่ ก็ติดต่ออธิบดีกรมสรรพสามิต ติดต่ออธิบดีกรมธนารักษ์ เพื่อขอความเห็นชอบในการใช้ที่ดิน เพื่อย้ายบ้านเรือนของประชาชนที่เขาปลูกค้ำกับเจดีย์วัดขุนแสนออก โดยต้องขอความร่วมมือจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อธิบดีที่ร่วมประสานงานกันท่านให้ความร่วมมือในการอนุญาตให้ใช้ที่ดิน และย้ายบ้านเรือน ทางสมาคมสิ่งแวดล้อมไทย สนับสนุนส่วนงบประมาณที่ทางราชการไม่มี เช่นการจ่ายค่าขนย้ายของประชาชน ก็ได้ออกเงินให้ทั้งหมดเป็นเงินหลายล้าน เพราะเราไม่ต้องการไปสร้างความเดือดร้อนให้คุณโสภณ สุภาพงษ์ ได้รับมอบหมายจากสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยที่มาร่วม โดยการมอบเงินให้แก่ประชาชนที่ต้องเคลื่อนย้าย

ซึ่งเรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง ในเดือนหน้า(ธันวาคม)จะเป็นการเปิดความสำเร็จของโครงการอนุรักษ์โบราณสถานวัดขุนแสน โดยทางศิลปากรได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระพี่นางเธอฯเสด็จมาเป็นองค์ประธานในการเปิด อันนี้เป็นตัวอย่างในการที่ประชาชนให้ความร่วมมือกับทางราชการ และได้ประสานงานหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาร่วมด้วยและก็ได้รับความร่วมมือแล้วจะมีการทำในลักษณะนี้ในอีกหลายโครงการ โดยมีสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเข้ามาช่วย เช่น ป้อมเพชร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ โครงการต่างๆเหล่านี้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล แต่ในขณะเดียวกันบางส่วนของงบประมาณทางราชการ ไม่คล่องตัว หรือใช้ไม่ได้ สถาบันสิ่งแวดล้อมก็จะมาช่วย

- **จุดเน้นของสถาบันสิ่งแวดล้อมเน้นด้านไหน นอกเหนือจากการสนับสนุนด้านงบประมาณ**

- นอกจากให้งบแล้ว ก็ให้ความร่วมมืออย่างการจัดโครงการนำนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯหรือผู้ที่สนใจทางด้านนี้

มาศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา โดยเฉพาะนักอุตสาหกรรมที่เขาจะเข้ามามีส่วนร่วมให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ

ดังนั้นก็มีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคาร กฎหมายผังเมืองและกฎหมายสิ่งแวดล้อม ซึ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมนี้ทางสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยโดยการนำของท่านอานันท์ ปันยารชุนเคยนำไปใช้ที่ภูเก็ตแล้วได้ผล

- **การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เคยเสด็จมาที่อยุธยาบ่อยครั้ง ท่านได้เคยมีพระราชดำรินำอย่างไร หรือไม่เกี่ยวกับเรื่องของอนุรักษมรดกโลกอยุธยา**

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันนี้ เป็นพระมหากษัตริย์ที่ ไม่มีพระประมุขของชาติไหนที่จะทรงห่วงใยในความเดือดร้อนของประชาชนเท่าพระเจ้าอยู่หัวของเรา ผมคงจะไม่พูดเฉพาะอยุธยา ในช่วงห้าสิบปีที่ทรงครองราชย์ ท่านได้เสด็จไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ทั่วประเทศ ที่อยุธยานั้นผมเชื่อว่าถึงแม้ผมจะมาอยู่อยุธยาเพียง ๒ ปีเศษ ผมก็เชื่อว่าท่านเสด็จมาอยุธยาในอดีตหลายครั้ง หลายหน และทรงตระหนักในความสำคัญของประวัติศาสตร์ พวกเราคงจำได้ กรมศิลปากรได้เคยอัญเชิญพระราชกระแสรบสัง เมื่อครั้งที่ได้เสด็จมาอยุธยาในปี ๐๕ หรือ ๐๖ ว่า “โบราณสถานเป็นเกียรติของชาติ อริอุเก่าๆแม้เพียงก้อนเดียวก็มีความหมาย ถ้าประเทศไทยขาดสุโขทัย ขาดอยุธยา หรือขาดกรุงเทพฯแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีมีความหมาย” โครงการพระราชดำริหลายเรื่อง ด้านการเกษตร เรื่องแหล่งน้ำ เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ รวมถึงอยุธยาด้วย

ที่ผมประสบด้วยตัวเองก็คือการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเมื่อปีที่แล้ว ที่มีข่าวเผยแพร่ไปทั่วประเทศ อยุธยาปีที่แล้วน้ำท่วม ๑๖อำเภอ ในตัวเกาะเมืองก็ท่วม พระเจ้าอยู่หัวท่านไม่ได้ทรงติดตามทอดพระเนตรแค่ข่าวจากหนังสือพิมพ์ แต่ท่านมีผู้แทนพระองค์เดินทางไปตามที่แตกต่างกันทุกหนทุกแห่ง ทรงทราบสภาวะการณ์เป็นอย่างดี ทรงมีพระราชวินิจฉัยให้คำแนะนำว่า แต่ละท้องที่ควรแก้ไขอย่างไร ขณะที่น้ำท่วมหนักที่อยุธยานั้น ทรงมีพระราชวินิจฉัยแนะนำ โดยผ่านรองเลขาธิการพระราชวังมาว่า ให้เปิดคันกั้นน้ำระบายน้ำเข้าไป ยังบริเวณพระราชานุสาวรีย์พระสุริโยทัย ซึ่งมีพื้นที่ทั้งหมด ๒๕๖ ไร่ สามารถรับน้ำได้ประมาณเกือบสองล้านลูกบาศก์เมตร ซึ่งขณะนั้นเป็นวันที่ ๒๕ ตุลาคม ผมได้กระทำตามพระราชวินิจฉัยปรากฏว่าคงจะด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว น้ำขณะนั้นซึ่งมีระดับสูงมาก สูงถึงประมาณ ๕ เมตร

๔ เซ็นต์ และหลังจากนั้นก็เริ่มลดระดับลง เมื่อทรงรับสั่งให้เข้าเฝ้าทรงมีพระราชกระแสว่า พระองค์ท่านไม่ได้มองเฉพาะเรื่องการดูแลรักษา ท่านมองว่าขณะนั้นประชาชนมีความทุกข์เดือดร้อน ควรจะปล่อยน้ำเข้ามาเพื่อผ่อนคลายความทุกข์ความเดือดร้อนของประชาชน ท่านมีพระราชกระแสต่อไปว่า น้ำที่เก็บไว้เมื่อเวลาถึงหน้าแล้ง เกษตรกรขาดแคลนน้ำ ท่านให้น้ำไปช่วยเหลือนด้านการเกษตร แล้วผมก็ทำตามพระราชกระแสทุกอย่าง ท่านทรงมีพระราชดำรัสอีกว่า ทรงคิดเรื่องนี้มา ๔-๕ ปี แล้วตั้งแต่เริ่มก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยจริงอยู่เป็นการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรสตรีของชาติ แต่ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมองถึงความทุกข์ ความเดือดร้อนของประชาชนเพื่อเตรียมการแก้ไขไว้ล่วงหน้า

ทุกคนทราบว่ายุธยาเป็นเมืองน้ำ อยุธยาแม่น้ำลำคลองมาก ในบางครั้งต้องประสบปัญหาอุทกภัย ถ้ามีพื้นที่ที่เมื่อมีความจำเป็นจะได้ทอดน้ำเข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหาประชาชน และเมื่อเวลาขาดแคลนก็นำน้ำไปใช้ประโยชน์ได้ด้วยและหลังจากนั้นโครงการแก้มลิงจึงเกิดขึ้น น้ำก็ได้เข้ามาใช้ประโยชน์อย่างที่ท่านได้ทรงให้เปิดคันกันน้ำให้น้ำเข้า และได้ทรงให้ใช้น้ำในโครงการต่างๆ เช่น โครงการปลูกข้าวนาปรัง และที่ผมเล่าให้ฟังนี้ก็เพื่อแสดงถึงพระปรีชาญาณของพระองค์ที่ทรงมีความห่วงใยประชาชน

- ช่วงที่เสด็จพระราชดำเนินมายังวัดไชยวัฒนาราม ในครั้งที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถเอลิซาเบธเสด็จมาเยือนประเทศไทย และเสด็จมาทอดพระเนตรแสงเสียงนั้น ทรงมีพระราชดำรินำการดูแลวัดไชยฯมาให้ข้าพเจ้าไปพิจารณาหรือไม่

- คือเรื่องวัดไชยฯนั้น ต้องมองในภาพรวม ท่านไม่ได้ทรงรับสั่งในเรื่องนี้ อย่างที่ผมเรียนให้ทราบในภาพรวมของความสำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะฉะนั้นในอยุธยาที่วัดไชยวัฒนารามก็เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งในทางประวัติศาสตร์ และก็มี ความสวยงาม ซึ่งได้จัดแสดงแสงเสียงในครั้งที่ผ่านมามากมายแล้วแต่ในขณะเดียวกันก็มีโบราณสถานอีกหลายแห่ง นอกเกาะเมืองก็มีวัดพุทไธศวรรย์ หรือวัดอื่นๆอีกหลายวัด วัดวรเชษฐที่กำลังซ่อมอยู่ในขณะนี้เช่นเดียวกัน วัดในเกาะเมืองก็มีอีกมากมายหลายแห่ง อันนี้ก็เป็นภาพรวมซึ่งเป็นหน้าที่ของหน่วยราชการทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนที่ต้องให้ความสนใจในการดูแลรักษา ซึ่งผมก็ยืนยันเลยว่าถ้าผมยังเป็นผู้ว่าอยู่ หัวเด็ดตีนขาดผมจะดูแล

แลอย่างเต็มที่ ผมจะขวางทุกคนที่ทำให้สิ่งเหล่านี้เสียหาย

- ขอบทผลงานที่ท่านผู้ว่าฯได้ทำเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลก และสภาพปัญหาที่พบ

- ขอบทถึงสภาพปัญหาที่พบ คือผมเข้าใจคนอยุธยาดีก็คงรักโบราณสถาน คงเห็นความสำคัญของโบราณสถาน แต่ว่าคนเขาที่ได้รับผลกระทบจริงๆคือประชาชนที่อยู่ในจุดที่ทางราชการเข้าไปอนุรักษ์ เขาอยู่มาเป็นชั่วอายุคนหลายสิบปีก็คงไม่ชอบ เป็นผมก็คงไม่ชอบ บอกให้เขาย้ายบ้านไป ย้ายแล้วไปอยู่ที่ไหน ผมถึงได้พูดกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง กับกรมศิลปากรว่าก่อนที่จะย้ายใครเขาออกไปนี่ จะต้องพิจารณาพูดจากันก่อนกับกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบ อย่างที่วัดขุนแสน ขณะนี้ได้จ่ายเงินแล้ว ไปพบประชาชนเขาแล้วให้เขารู้ว่าเราจะเข้าไปทำ หรือเข้าไปอนุรักษ์ เมื่อเข้าไปมีผลกระทบกับเขา แล้วเราจะช่วยเหลือเขาอย่างไร จะให้เขาไปอยู่ที่ไหน ที่นั้นจะอยู่ในสภาพที่ดีกว่าเดิมหรือไม่แล้วควรจะให้ความช่วยเหลือในขณะเดียวกันทางราชการต้องให้คำชี้แจง ทำความเข้าใจกับเขาทีละจุดละจุด ใช้การประชาสัมพันธ์ประกอบกับการทำงานด้วย ปัญหาเรื่องนี้ ถ้าทำอย่างนี้ ผมเชื่อว่าความขัดแย้งต่างๆก็จะน้อยลง และให้เขาได้รับความเดือดร้อนน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันมีบุคคลบางคนที่ไม่มียอมเข้าใจ เมื่อผมพูดอะไรกับเขา เพราะเขามองเห็นประโยชน์ส่วนตนสูงกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ อย่างที่ผมบอก ที่นี้เป็นมรดกโลก เป็นมรดกของชาติเลย คือหลายๆคนพูด แต่เวลาปฏิบัติไม่ทำตามทีพูด บอกว่ารักมรดกของชาติ รักมรดกโลก หวงแหนโบราณสถาน แต่พอมีผลกระทบประโยชน์ของตัวเอง นอกจากไม่ช่วยแล้วยังหาทางขัดขวางอะไรต่างๆ อันนี้คือปัญหาที่เกิดขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามเราก็พยายามทำเพื่อส่วนรวม คือขณะนี้เตรียมการที่จะเร่งรัดแผนแม่บทอยู่แล้ว แผนแม่บทนี้กรมศิลปากรเป็นเจ้าของเรื่องดำเนินการ และก็มีบริษัทที่ปรึกษา คือบริษัทของดร.สุเมธ ชุมสาย ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญทางโบราณสถาน เป็นแผนแม่บทที่ดีมาก รวมทั้งพื้นที่บริเวณติดต่อกับเขตเกาะเมืองอยุธยา ที่จะต้องดำเนินการต่อไป มุ่งที่ตัวเกาะเมืองแล้วขยายออกไปทางด้านทิศต่างๆนี้ เรากำลังทำตามแผนแม่บท แล้วก็เร่งรัดงบประมาณการก่อสร้างการดำเนินการต่างๆให้เป็นไป ผมก็คิดว่าไม่น่าจะเกิดปัญหา ที่ผมห่วงก็คือผลกระทบที่มีต่อประชาชน แต่เท่าที่ผมพบมาสองสามครั้ง ประชาชน

เขาเข้าใจที่เขาได้รับผลกระทบ ขอแต่หน่วยราชการไปช่วยเหลือเขา ไปชี้แจงให้เขาทราบ

- **สภาพปัญหาที่ท่านพูดนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องความร่วมมือของประชาชน ในเรื่องผลกระทบที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกโลกนี้ สภาพปัญหาในเรื่องของการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ และภาคเอกชนมีไหมที่ขาดการประสานงานในการทำงาน**

- ขณะนี้ก็ยังดีใจที่ ๒ ปีเศษที่ผมมารับราชการ ส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ จะมีบางคนผมไม่อยากจะเรียกว่าเป็นใครที่ทำเป็นไม่รู้ ทำเป็นไม่เข้าใจ ซึ่งผมว่ามองอย่างนั้นไม่ได้ ต้องมองในภาพรวมว่าเรากำลังทำไปเพื่ออะไร เราไม่ได้ทำเพื่ออยุธยาแต่อย่างเดียว เรากำลังทำในเรื่องระดับชาติ เพราะมันหมายถึงมรดกของชาติ *มรดกของโลก เป็น UNIVERSAL มันไม่ใช่ระดับท้องถิ่น ถ้าเอาผลประโยชน์ของคนบางคนในท้องถิ่นมาขัดกับในเรื่องที่ทำเพื่อส่วนรวม ผมยอมไม่ได้*

- **ที่ว่าเป็นภาคเอกชนใช้ไหม**

- ครับเป็นภาคเอกชน ผมคาดว่าจะพูดกันรู้เรื่อง

- **ท่านผู้ว่าฯอยากได้ความร่วมมือจากประชาชนอย่างไรบ้าง**

- ผมคิดว่าอย่างน้อยที่สุด เขาต้องเข้าใจความสำคัญของนครประวัติศาสตร์ ว่ามีความสำคัญอย่างไร อย่างที่พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า เป็นเกียรติเป็นความภูมิใจของชาติ คือถ้าเขาเป็นคนอยุธยา นี้ เขาต้องภูมิใจ เพราะเขาต้องมีภาระหน้าที่มากกว่าคนเมืองอื่น เขาจะต้องถือว่าเป็นเกียรติ เขาจะต้องดูแลรักษาที่นี่ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่น่าดูน่าชม เพราะเป็นความภูมิใจของคนทั้งชาติด้วย เป็นภาระที่หนัก เพราะเป็นเจ้าของพื้นที่ที่จะดูแล เพราะฉะนั้นจึงหลีกเลี่ยงผลกระทบไม่พ้น อยากให้เขาเข้าใจในจุดนี้ ว่าเรากำลังทำงานเพื่อชาติบ้านเมือง อย่างที่เวลาเรามีสงคราม เราก็ออกไปรบ วายอมตายเพื่อชาติ จะบอกว่าเสียทำไมเราจึงต้องไปทำ คนอื่นก็ทำไปสิ อย่างนี้ก็หมด

- **ถ้ามีชาวต่างจังหวัด หรือชาวต่างประเทศมาอยุธยา มาพบท่านผู้ว่าฯและขอให้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ท่านจะแนะนำอะไรบ้างที่ควรจะน่าท่องเที่ยว**

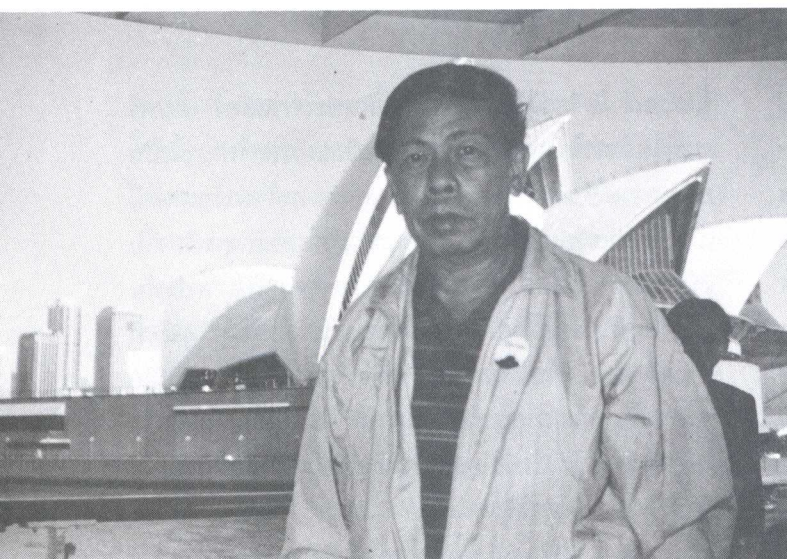
- ผมว่าชาวต่างประเทศถ้ามาเที่ยว คงจะอยากดูสิ่งที่ไม่เหมือนกับบ้านเมืองเขา คือโบราณสถาน เขาคงไม่อยากจะดูกระฟ้า เขาก็อยากมาศึกษาในเรื่องที่บ้านเมืองเขาไม่มี เช่นโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยแบบอยุธยา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ในเรื่องของ

ประเพณี หรือวัฒนธรรม ด้านศิลปะการแสดง ดนตรี ภาพจิตรกรรม สถาปัตยกรรม หรือแม้กระทั่งความเป็นอยู่ ความเชื่อถือทางด้านพุทธศาสนา อะไรต่างๆเหล่านี้ เป็นเรื่องที่เขาอยากจะดู ซึ่งอยุธยามีหลายแห่ง หรืองานฝีมือของชาวอยุธยา ขณะนี้มีหลายๆจุด ไปบางปะหัน เพื่อไปดูบ้านทรงไทย หรือไปดูการทำอบก็ได้ ดูพดที่ บ้านแพรก หรือไปนครหลวงก็ไปดูมดที่บ้านอรุณฤกษ์ หรือชมโบราณสถานปราสาทนครหลวง ไปบางปะอินเพื่อไปดูพระราชวังบางปะอิน และวัดที่มีโบสถ์แบบคริสต์คือ วัดนิเวศธรรมประวัติฯ

เพราะฉะนั้นอยุธยาจึงเป็นเป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยว และตามแผนแม่บทนั้น ขณะนี้เรากำลังทำโครงการเมืองจำลองของอยุธยาสร้างด้วยเซรามิก กำลังเผออยู่ที่พุทธมณฑล โดยใช้พื้นที่หลังศาลากลางเก่า ประมาณห้าไร่จำลองอยุธยาออกมาในสภาพจริงตามที่กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์ หรือพิพิธภัณฑสถานทางด้านธรรมชาติวิทยา ซึ่งทำให้สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ บึงพระรามหรือหนองโสนเดิม กรมศิลปากรได้เข้าไปบูรณะเป็นสวนสาธารณะใจกลางเมือง ก็มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะเป็นที่เริ่มสร้างเมือง และเมื่อบูรณะสำเร็จจุดต่างๆที่กล่าวจะเป็นจุดที่น่าเข้าชม ปัจจุบันการขุดลอกคลองเมืองเพื่อให้สัมพันธ์กับแม่น้ำทั้งสองสาย คือแม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำเจ้าพระยาขณะนี้สามารถล่องเรือได้ ในระยะเวลาเพียงชั่วโมงกว่าๆ นั่งทานอาหาร เครื่องดื่มไป และชมชีวิตริมน้ำและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์รอบเกาะเมือง หรือนั่งเรือไปบางปะอินไปดูชีวิตริมฝั่งแม่น้ำก็ได้

- **สุดท้ายนี้ท่านมีอะไรที่จะฝากถึงชาวอยุธยาโดยทั่วไปบ้าง**

- ผมได้รับความกรุณาจากชาวอยุธยา มีโทรศัพท์มาหาผมตลอด ในเรื่องปัญหาความเดือดร้อน โทรมาให้ข่าวสารข้อมูลมากมายในเรื่องต่างๆที่ผมกำลังทำอยู่ แต่จะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไรขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผม ฉะนั้นสิ่งที่ชาวอยุธยาให้แก่ผม *ผมค่อนข้างจะรู้สึกขอบคุณ ที่ให้ความสนใจ ให้ความสัมพันธ์ที่ดีมาก มาเป็นผู้อำนวยการจังหวัดอยุธยา ผมอยู่ที่นั่นอย่างมากที่สุดไม่เกิน ๔ ปี ตอนนั้นก็เข้าปีที่ ๓ แล้ว เมื่ออยู่ที่ไหนก็มีความตั้งใจว่าอยากจะทำอะไรให้สมฐานะ มิฉะนั้นก็ไม่ควรมาเป็นผู้ว่าฯ*

**“หวนสู่อดีต จาก ร.ร.ฝึกหัดครูหญิง
วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา และ
สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา สถาบัน
อุดมศึกษาของ จ.พระนครศรีอยุธยา”**

สัมภาษณ์

อาจารย์สุนทร จันพินิจ

**อดีตอาจารย์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
(พ.ศ. ๒๕๔๙ – พ.ศ. ๒๕๓๕)**

- ความเป็นมาก่อนที่จะมารับราชการที่อยุธยา

- เป็นชาวจังหวัดพิษณุโลก หลังจากเรียนจบที่กรุงเทพ
แล้วก็ได้รับการบรรจุให้มาอยู่ที่อยุธยาเลย ตอนนั้นโรง
เรียนฝึกหัดครูที่อยุธยามีสองโรงเรียน คือโรงเรียนฝึกหัด
ครูชาย และโรงเรียนฝึกหัดครูหญิง เริ่มรับราชการครั้ง
แรกที่โรงเรียนฝึกหัดครูหญิง ขณะนั้นอาจารย์ใหญ่คือ
อาจารย์พะเยาว์ ศรีหงส์

- ตอนนั้นผู้ว่าชื่ออะไร

- ผู้ว่าฯเนื่อง ทยานาค ประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๙ ตรงกับ
สมัยที่จอมพลป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เรือน
รับรอง (จวนผู้ว่าราชการจังหวัดปัจจุบัน) ยังไม่ได้สร้าง
เป็นตึกถาวร

- มาทำงานในช่วงแรกๆสภาพของอยุธยาเป็นอย่างไร

- สภาพของอยุธยาเป็นเมืองโบราณ ผมเห็นแล้วก็ตกใจ
ก่อนมาทำงาน เคยได้มาเที่ยวก่อนครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อผม
มารายงานตัว มายืนงงว่าเอ๊ะจะไปอย่างไรดีหว่า ก็ข้าม
ฟากมาต่อสามล้อ บอกว่าจะไปโรงเรียนฝึกหัดครู เขาไม่
รู้จัก เขาบอกโรงเรียนประกาศหญิงละก็รู้จัก ตอนนั้นชาว
บ้านเรียกกันว่าประกาศจังหวัด ชื่อนี้มาจาก
ประกาศนียบัตรจังหวัด คือ ป.กศ. นั่นเอง

- เป็นช่วงที่จอมพลป. มาบูรณะอยุธยาใช้ไหม

- ครั้น เข้ามาบูรณะตอนปี ๒๕๐๐ และมาสร้างเรือนรับ
รองอยู่ บูรณะถนนหนทาง วัดมงคลพิตร แต่ก่อนถนน
หน้าศาลากลางมีสองสายอยู่แล้ว แต่ว่าเป็นถนนลาดยาง
เก่าๆ พังมาก และมีต้นก้ามปูเอนเข้ามาในถนน ครั้นมาก
เวลาไปไหนมาไหนชาวบ้านที่เขาอยู่แถวนั้นมักเตือนว่า“ครู”
กลางคืนไปไหนมาไหนระวังจะถูกตีหัวเอาจักรยานไป

ตอนนั้นถีบจักรยานใหม่ ไปไหนมาไหนใช้จักรยาน ผมมา
อยู่ครั้งแรก เข้าบ้านอยุธยาแม่น้ำ แกว่ประตูชัย เป็นบ้าน
ป่าแพ

**- ช่วงนั้นมีการพูดถึงเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานกัน
บ้างไหม**

- ยังไม่มี ผมไปยืนดูเจดีย์เป็นรูปทะเลหมุดเลย ผม
เสียชีวิตใครหนอมาทำไว้

- เขาชุดสมบัติกันหรือ

- เขาชุดกันมานานแล้วครับ

- สภาพของเมืองโบราณเป็นอย่างไร

- เก่ามากและทรุดโทรม รกร้าง ต้นไม้ใบหญ้าครึ้มไปหมด
เดินเข้าไปไม่ได้ ต้องระวัง เขาว่ามีเสือปลาด้วย ผมก็เคย
เจอ สภาพเป็นป่าพุทรา พุทราอร่อยมาก เตียนนี้ก็ยัง
เหลืออยู่

- มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือยัง

- ยังไม่มี เพียงแต่มีถนนหนทางเข้าไป และการท่องเที่ยว
นั้นต่างคนต่างไปเอง ผมก็นับว่าเป็นไกด์คนหนึ่ง เพราะ
พอมายู่แล้ว พี่ก๊วกเพื่อนมา น้องก๊วก พ่อแม่ก๊วก ผมก็
ต้องอ่านตำราพาเที่ยว

- ยวดยานพาหนะเขาใช้อะไรกัน

- ถ้าพวกครูก็ขี่สามล้อ จักรยาน ที่นี้ใช้สามล้อเป็นพัน
รถตุ๊กๆไม่มี มอเตอร์ไซด์ก็มีบ้างนิดหน่อย รถเก๋งมีคัน
ได้ นับเบอร์ได้เลย คันนี้เบอร์หนึ่ง เบอร์สองจำได้หมดเลย

- จุดท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมาชมมากที่สุดคือที่ไหน

- วัดหลวงพ่อมงคลพิตร สมัยนั้นยังไม่มีหลังคา นั่งอยู่
กลางแดดกลางฝน องค์พระยังเป็นสัมฤทธิ์อยู่ เจดีย์สาม
องค์ก็ยังไม่ได้มีการบูรณะ

- การมาบูรณะใหม่ ในสมัยจอมป. อาจารย์มีความรู้สึกอย่างไร

- คือบางอย่างก็ไม่ได้ ไปพอกไว้ อย่างเจตีย์สามองค์ไปยีนดูแล้วสงสาร ตอนนั้นเราไม่รู้ว่าจะต้องทำอย่างไร ได้แต่คิดว่าทำไมจึงทำอย่างนี้ ภายหลังจึงเห็นว่าศิลปากรมาบูรณะด้วยวิธีที่ถูกต้อง คือพยายามให้ใกล้เคียงกับของเดิมตามหลักวิชา สมัยนั้นมาพอกไว้ แต่ว่าถ่ายรูปสวายนะ พอถ่ายรูปแล้วมันติดกับเจตีย์เก่าๆที่ไผ่ล้นขึ้นมา เดิมหน้าวัดมีต้นพุทราเก่าๆและโค้งๆงอๆ ถ้าถ่ายผ่านกิ่งพุทราที่โค้งงอเข้าไปแล้วสวยมาก มีคนไปถ่ายทำ ส.ค.ส. ตอนนั้นทำภาพเหล่านั้นไม่ได้อีกแล้ว

- อาจารย์มาอยู่ที่นี้ช่วงนานมาก ตอนไหนที่จังหวัดหันมาเริ่มให้ความสนใจบูรณะ และมีการสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- ช่วงที่ให้ความสนใจคือช่วงหลังที่จอมพลป.มาบูรณะแล้วคนมามากขึ้น และทางรถยนต์ดีขึ้น เดิมอยู่สยามยานะครับ ต้องเข้าไปทางวังน้อย มีเส้นทางเดียว และถนนก็ไม่ดี ถ้าหน้าฝนหน้าน้ำอย่ามานะ ถนนขาด น้ำท่วมเอาง่ายๆ

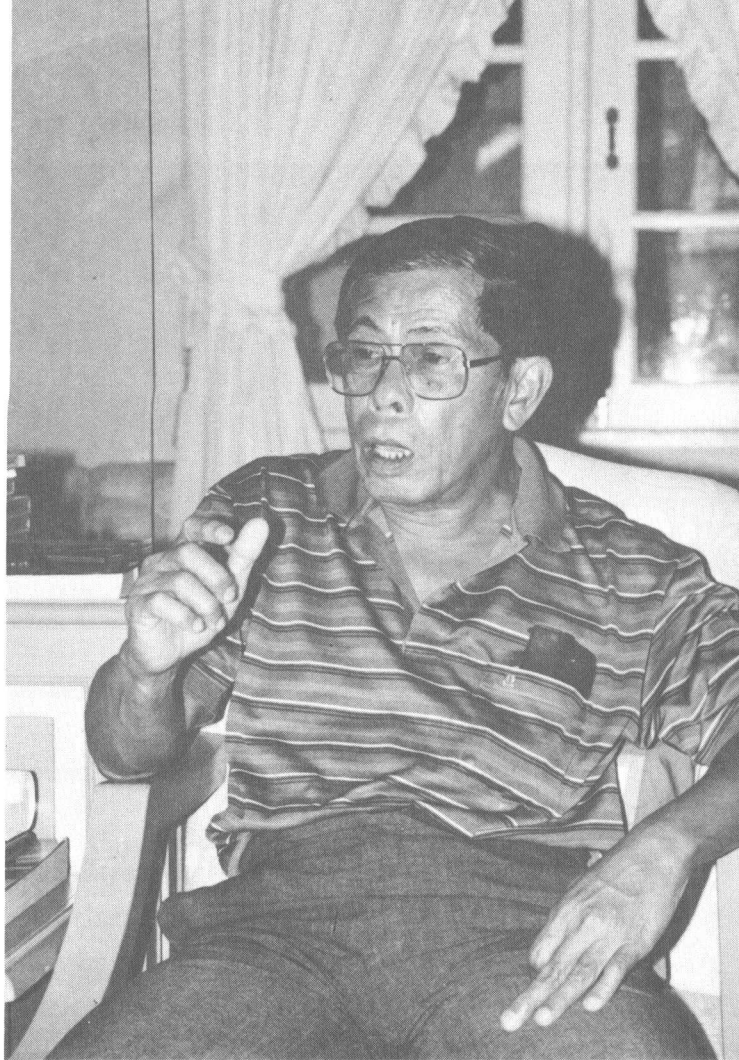
- รอบๆเกาะมีบ้านเรือนตั้งอยู่หรือไม่

- อยู่ระยะจะมีบ้านเรือนอยู่มาก ก็คือรอบๆเกาะ ชายน้ำกลางเมืองไม่มีเพราะเป็นที่ลุ่ม มีน้ำขัง มีแต่วัดเก่าๆ ไม่มีบ้านคนอาศัย จะตั้งอยู่ชายน้ำเป็นแถว ถ้าสังเกตจากหัวรอมจะมีบ้านเรือนตั้งอยู่จนกระทั่งถึงเชิงสะพาน

ตอนนั้นผมเข้าบ้านป่าแพอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เย็นเราก็นั่งเล่นชาน้ำ มีสะพานลงไป จะลงไปอาบน้ำ ในแม่น้ำก็ไม่กล้า หลังจากไปเรียนต่อแล้วกลับมาทำงานที่อยุธยาอีก ก็มาอาศัยอยู่กับพ่อซึ่งย้ายมารับราชการที่นี่เป็นคลังเขต (นายกมล จันพินิจ คลังเขต ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับราชการเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๕๐๓-๒๕๐๙) อยู่บ้านหลวงริมแม่น้ำป่าสัก

- สภาพของแม่น้ำในสมัยนั้นต่างกับปัจจุบันอย่างไร

- น้ำสะอาดมากเกือบจะชิมได้เลยทั้งแม่น้ำเจ้าพระยาและป่าสัก น้ำเข้าปากก็ไม่ต้องกลัว ไส้แมกยิ่งในช่วงลอยกระทงจะใส่มาก น้ำจะขุ่นช่วงฤดูน้ำขึ้นใหม่ๆ แม่น้ำมีความอุดมมาก เมื่อน้ำเบ็ดมาหย่อนก็ติดกุ้งขึ้นมาแล้ว ใช้เหยื่อเป็นไส้เดือน เคยนำกุ้งมาเลี้ยงนักศึกษา ริมน้ำมีธรรมชาติน่าอยู่ ในอดีตน้ำไม่เคยท่วมเกาะมาก จะท่วมก็บริเวณทุ่งภูเขาทองและหัวรอ

สมัยนั้นจะไปเที่ยวที่ไหนก็ไปทางเรือ คุณพ่อเขามือเรือเมล้อยู่ลำหนึ่ง เป็นเรือประจำตำแหน่ง สาธารณสุขสรรพสามิต คลังจังหวัด จะมีเรือประจำตำแหน่ง อย่างเรือของพ่อผมชื่อ “งบเดือน ” เรือศึกษาจังหวัดเขาเรียก “จ่านกร้อง” แต่ผมอ่านว่า “จ่า-ร้อง ”

-ช่วงชีวิตการรับราชการเป็นอาจารย์โรงเรียนฝึกหัดครูหญิงวิทยาลัยครู และสถาบันราชภัฏในปัจจุบัน ในฐานะที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารมานาน มองว่าสถาบันฯน่าจะมีบทบาทในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานอยุธยา อย่างไร

- อยุธยาทุกตารางนิ้วมีอดีตทั้งนั้น บางคนเขาไม่ถือ แต่ผมถือมากคนหนึ่ง ในเขตโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงซึ่งปัจจุบันเป็นหออุทธรณ์นั้น บริเวณเกาะกลางถนน ตรงที่เป็นโคกนั้นเชื่อว่าเป็นบริเวณวัดเก่า ถ้าขุดลงไปจะมีแนวอิฐคล้ายโบสถ์โดยรอบ มีรอยเป็นหลุมๆเหมือนมีการขุดหาพระ มีคนเคยได้พระขุนแผนเรียก “ขุนแผนหลังโรงเหล้า” เพราะฝั่งตรงข้ามของโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงนั้นเคยเป็นที่ตั้งของโรงกลั่นสุรา นอกจากนั้นก็ “หลวงพ่อขาว” หลวงพ่อช้อย มีอยู่นานแล้ว ด้านหลังโรงเรียนก็มีวัดอยู่ หรือบริเวณที่เป็นบ้านพักอาจารย์ในปัจจุบัน เดิมก็เป็นโคกหิน แต่ถูกไถไปแล้ว ถ้าขุดลงไปจะเป็นอิฐสวยมาก เป็นชั้นๆเห็นชัดเจน

ส่วนในสถาบันราชภัฏปัจจุบันที่น่าจะมีการอนุรักษ์ไว้คือ วัดสวนหลวง วัดบรมพุทธาราม วัดบรมฯ ตอนที่มาอยู่ใหม่ๆไม่ค่อยมีอะไรนะ เมื่อเข้าไปวัดสวนหลวงจะเด่นกว่า แล้วก็มิคุโบ

- อาจารย์มองว่าทางสถาบันได้ดูแลอนุรักษ์ไว้อย่างดีหรือไม่

- ตอนนั้นก็ไม่ได้ทำอะไรมากนัก เพราะไม่มีงบประมาณ แ่บที่จะนำมาพัฒนาสถานที่ เช่นสร้างถนน หรือซ่อม หอพักไม่ให้ฝนรั่วก็แย่แล้ว แต่ก่อนค่าหน่วยกิตแค่ ๑๐ บาท จะเอาเงินที่ไหนมาทำ แล้วก็ต้องส่งเข้าหลวงหมด

สมัยอยู่โรงเรียนฝึกหัดครูหญิงก็ได้บูรณะบ้าง เช่น หลวงพ่อขาว เพราะเด็กเขานับถือกัน เข้าไปจุดธูปขอ เอ.ขอบี.ขอซี.ท่านก็ให้ สอบผ่านด้วย ก็ต้องทำทางให้เด็ก เข้าไปจุดธูปบูชาท่าน เลยต้องเข้าไปบูรณะโดยปริยาย แต่จริงๆไม่มีงบหรอก ตอนนั้นอย่าว่าแต่โรงเรียนฝึกหัดครูเลย จังหวัดก็ยังไม่มีงบ

แล้วอีกอย่างหนึ่งคือ ผมเสียดายว่าคนอยุธยาเอง ทำลายของอยุธยาเป็นอันมาก เป็นต้นว่าชาวบ้านที่อยู่ข้างเจดีย์ ขุดเจดีย์เสียหายหมด

- ระยะที่วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยาเข้าไปอยู่ใหม่ๆ มีการพูดถึงความสำคัญของวัดบรมพุทธารามบ้างไหม

- ไม่มี

- ได้มีการบูรณะอะไรบ้าง

- เพียงแค่ถางหญ้า ดายหญ้า เพื่อไม่ให้รกๆเท่านั้น มีการเริ่มให้ความสนใจเมื่อ ดร.กิ่งแก้ว อธิการมารับราชการที่นี่ แล้วเข้ามาบูรณะ วัดสวนหลวงก็เหมือนกัน มาบูรณะกันในตอนหลังๆ

- แนวคิดของอาจารย์เกี่ยวกับการอนุรักษ์อยุธยาในฐานะมรดกโลก

- อยุธยาเป็นมรดกที่น่าจะได้อนุรักษ์ไว้ นับเป็นความเสียสละของคนโบราณที่คนรุ่นหลังควรดูแลรักษาไว้ให้ได้

ประชาชนทุกคนต้องช่วยกัน ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยราชการเท่านั้น บ้านเดิมของผมอยู่ใกล้ๆเจดีย์ ก็เคยไปถางหญ้าให้โดยไม่มีใครมาเกะเกณท์ หากปล่อยให้ทางราชการทำอย่างเดียวยคงไม่ไหว ส่วนราชการเองก็ทำงานไม่ประสานกัน อย่างสถาบันราชภัฏนั้น ถ้าศิลปากรมีงบสนับสนุนในการบูรณะด้วยก็จะเป็นการดี แต่เท่าที่ทราบศิลปากรเองก็ยังได้รับงบสนับสนุนน้อยด้วยเช่นเดียวกัน

“ ความเติบโตของเมืองมรดกโลกอยุธยา มุ่งสู่ความเป็นเมืองอุตสาหกรรมใหม่ ”

สัมภาษณ์

นายจวน ดั่งสุช

อุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- สภาพปัจจุบันในด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- ดั้งเดิมอยุธยาเป็นเมืองเกษตร เริ่มแรกตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ ที่ผมมารับราชการมีโรงสีข้าวและโรงเลื่อยไม้เป็นหลัก แล้วจะมีวิวัฒนาการต่อมาอย่างนั้นผมไม่ทราบ เพราะผมย้ายไปรับราชการที่อื่นเสียหลายปี ก่อนจะมารับตำแหน่งนี้ในปี ๒๕๓๖ แล้วก็รู้สึกว่ามันเปลี่ยนแปลงไปมาก เดิวนั้นมีโรงงานไฮเทคเกิดขึ้นมาเยอะ ถ้าไม่นับรวมโรงงานที่อยู่ในความดูแลของการนิคมฯ ปัจจุบันนี้มีโรงงานทั้งหมด ๖๓๔ โรง (เป็นข้อมูลถึง วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๙) เงินทุนมีประมาณ ๔๙,๓๘๓,๐๖๕ บาท มีคนงานทั้งหมดรวมแล้ว ๖๓,๐๐๐ เศษ รวมพื้นที่ก่อสร้างโรงงานทั้งหมด ๕๕,๗๔๖,๔๗๘ ตารางเมตร

- ช่วงไหนเป็นช่วงที่มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด

- ประมาณ พ.ศ.๒๕๓๒ - ๒๕๓๓

- โรงงานอุตสาหกรรมที่เริ่มจากการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรมาเป็นไฮเทค ตอนนี้มีสัดส่วนแตกต่างกันอย่างไร

- โรงงานที่เกี่ยวกับการเกษตรมีน้อย ผมจำได้ว่าโรงสีมี ๘๐๐-๙๐๐ เดิมนั้นเหลือ ๘๐ กว่าโรง ทั้งจังหวัด หายไปมาก โรงไม้เหลือเพียง ๑๖ โรง

- แต่ก่อนทางจังหวัดไม่ได้มีการกันเขตอุตสาหกรรม ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในเขตเมืองมากไหม

- คืออย่างนี้ เมื่อมีการประกาศให้อยุธยาเป็นมรดกโลก โรงงานอุตสาหกรรมในเขตเกาะเมืองจะต้องย้ายออกภายนอกปี ๒๕๔๐ ต้องย้ายหมดตามแผนแม่บทของกรมศิลปากร ตอนนั้นเหลือโรงเหล้า กับโรงงานยางของกรมสรรพาวุธ ในปี ๒๕๔๐ ก็ต้องย้ายออกไป

- มีโรงงานในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีสภาพปัญหาจนเกิดการร้องเรียนบ้างไหม เช่นผลกระทบต่อการเกิดมลพิษ

- มีที่อำเภอนครหลวง กับอำเภอบางปะอินร้องเรียนกันมาก เป็นพวกโกดังแป้งมัน มันเม็ด ข้าวโพด แร่ธาตุ มีปัญหาเรื่องฝุ่นละออง แต่ปีนี้ภาวะทางด้านเกษตรกรรมลดน้อยลง ปัญหาเลยลดลง

ปัจจุบันที่ร้องหนักคือโรงงานพรวิไล อำเภอท่าเรือ เป็นเรื่องกลิ่น คือเมื่อก่อนโรงงานนี้เขาใช้แป้งมันเป็นวัตถุดิบ ที่หลังเปลี่ยนมาเป็นโมราจซึ่งเหม็นมาก และอีกโรงงานหนึ่งคือโรงงานกระดาษปัญจพลที่บางไทร มีคนร้องมาเยอะเช่นกัน

- ปัญหาของการระบายน้ำเสียโดยไม่มีการบำบัดอย่างถูกต้องออกทุ่งน่านั้นมีหรือไม่

- โรงงานที่ขออนุญาตทุกโรงต้องมีการบำบัดที่ถูกต้อง แต่การปฏิบัติจะเป็นไปตามนั้นหรือไม่ทราบ ก่อนที่เขาจะเปิดดำเนินการนั้นต้องมีเครื่องบำบัดน้ำเสีย มิฉะนั้นเราไม่อนุญาตให้เปิด

- พวกอุตสาหกรรมอีกโลหะ เชื่อมโลหะ ในเขตตัวเมืองนั้นมีปัญหาหรือไม่

- เรื่องเชื่อมไม่มีเลย จะมีก็พวกซ่อมรถยนต์ที่เป็นปัญหาหนัก เพราะว่าการเคาะก็ตี การพ่นสีก็ตี ทำให้เกิดเสียงดังและออกมาเกาะเกาะทางเท้า แต่พวกซ่อมรถยนต์เราถือว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการ ควรอยู่ในเขตเมือง นำออกไปข้างนอกก็ลำบาก

- พอจะมองแนวโน้มในอนาคตได้ไหมว่า การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจะเป็นไปในลักษณะใด

- เราพยายามจะจัดให้เข้าไปอยู่ในนิคมฯ หรือในเขตอุตสาหกรรม เพราะว่าจะง่ายในการควบคุม

- การกันเขตให้โรงงานเข้าไปอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมนั้น

น่าจะมีสภาพปัญหาที่แตกต่างไปจากเดิม ปัญหาส่วนใหญ่เป็นอะไร

- ที่สวนอุตสาหกรรมโรจนะ กับสวนแพนส่วนมากจะมีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย กับพวกโลหะหนักที่เอามาใช้ในกระบวนการผลิต สวนแพนเอาขยะไปทิ้งข้างนอกนิคม ทุกวันนี้ชาวบ้านร้องเรียนเป็นประจำ คือหมายความว่า ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เขารับไปกำจัดแต่ไม่ถูกหลักวิชาการ ไปฝังบ้าง เผาบ้าง

ส่วนการแก้ปัญหาทางสวนแพนเขาได้ขออนุญาตทางเรามาแล้วว่าจะใช้เตาเผาขยะ เราก็ส่งเรื่องไปให้ทางกรมวิทยาศาสตร์เขาพิจารณาความเหมาะสม ซึ่งเรื่องยังอยู่ในระหว่างการพิจารณา

- จังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึง ๑๖ อำเภอ อำเภอไหนมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่มากที่สุด

- ตอนนี้มีบางปะอิน วังน้อย อุทัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา ที่น้อยที่สุดคือแคว้นบ้านแพรก มหาสารคาม

- นโยบายของจังหวัดในการส่งเสริมอุตสาหกรรม

- คือผู้ว่าท่านเน้นให้เป็นโรงงานที่ “คลีน”(clean) ผมก็พยายามสนองนโยบายดังกล่าว

- ในฐานะที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองท่องเที่ยวทางจังหวัดมีนโยบายที่จะส่งเสริมอุตสาหกรรมในด้านท่องเที่ยวหรือไม่

- เรามีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวให้เข้มแข็ง ซึ่งสามารถที่จะพึ่งพาตนเอง ตามเป้าหมาย ปีละ ๒๐ กลุ่ม เมื่อสิ้นสุดโครงการจะได้ ๑๐๐ กลุ่มทั่วประเทศ โดยจะเน้นอุตสาหกรรม ๖ ประเภทคือ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมประดิษฐ์ของชำร่วย และของที่ระลึก อุตสาหกรรมเหล็กและโลหะ อุตสาหกรรมอัญมณี อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และตกแต่งบ้าน เป็นโครงการในแผนฯ ๘ เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๑

- ในทัศนะของท่านที่เป็นอุตสาหกรรมจังหวัด อยุธยาในอนาคตจะต้องกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรม จะมีผลกระทบต่อความเป็นเมืองมรดกโลกหรือไม่

- ผมว่าไม่มีผลกระทบ เพราะเราได้แบ่งสัดส่วนไว้อย่างดี

- ในอนาคตจะมีการขยายเขตอุตสาหกรรมเข้าไปในตัวเมืองอีกบ้างหรือไม่

- ผมคิดว่าอย่างนี้ ถ้าเรากำหนดได้อย่างชัดเจนก็จะดี แต่เรื่องนี้ก็มีทั้งผลดีและผลร้าย ถ้าเราไปกำหนดไว้อย่าง

ชัดเจนที่ไหน ที่ก็จะขึ้นราคา มันเป็นการให้ผลประโยชน์คนกลุ่มหนึ่ง และคนกลุ่มหนึ่งเสียประโยชน์ ผังเมืองใหม่ใน อำเภอบางปะอิน หรือ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ก็ไม่ได้ชี้ชัดชัดว่าให้เขตอุตสาหกรรมอยู่ที่ใด มีระบุเพียงบางเขตเท่านั้นซึ่งถ้าเทียบส่วนแล้วดูน้อยมาก

- ข้อเสนอแนะในด้านการอนุรักษ์มรดกโลก

- คือการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ไหนก็ตาม ถ้ามันเจริญและพัฒนาย่อมมีปัญหาตามมา มีปัญหาในเรื่องกรรมวิธีการผลิต ปัญหาเรื่องคน ถ้าโรงงานไหนมีคนงานเยอะก็จะมีปัญหามากในฐานะที่ผมรับผิดชอบในเรื่องอุตสาหกรรม ถ้าถามว่าจะกระทบกระเทือนต่อความเป็นมรดกโลกไหม ผมคิดว่ามันเป็นการส่งเสริมนะ เพราะได้มีการแบ่งเป็นส่วนที่แน่นอน แล้วผมพยายามจะไม่ให้เข้าไปล้ำเขตที่อนุรักษ์ไว้ และโดยเฉพาะโรงงานที่ไม่ “คลีน(clean)” เช่น พวกโรงงานฟอกย้อมขอมาเยอะแต่ผมไม่ให้อนุญาต

“ชุมชนสาคลี” แบบอย่างการปรับตัว ของเกษตรกร เพื่อความอยู่รอด ด้านการ คุณภาพของโรงงานอุตสาหกรรม

สัมภาษณ์

อาจารย์สุรินทร์ กิจนิตย์ธีร์

อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสาคลีวิทยา อำเภอสมนา

- ชุมชนชาวสาคลี อำเภอสมนา รวมตัวกันได้อย่างไร และ
รวมตัวกันมานานเพียงใด เมื่อกระแสโลกได้เปลี่ยนแปลงไป
อย่างรวดเร็ว

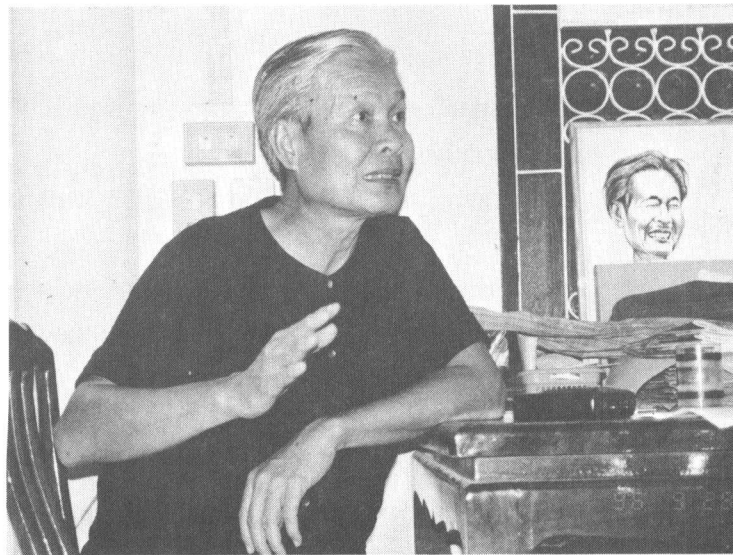
- การรวมตัวขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย ซึ่งเหตุปัจจัยที่ทำให้
ต้องมีการรวมตัว มีสองช่วงคือ ความเปลี่ยนแปลงในช่วง
ต้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการทำนาเพื่อยังชีพ หรือทำ
นาครั้งเดียวต่อปี เป็นการทำนาเพื่อการพาณิชย์ หรือเพื่อ
การค้า คือทำนาสองครั้งต่อปี หรือเรียกว่านาปรังก็ได้
ช่วงที่เปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของ
เกษตรกรหรือชุมชนนั่นเอง ผลกระทบที่วุ่นวายนี้เกิดจากการ
ที่เขาเคยสร้างเครื่องมือการผลิตด้วยตนเอง กลับต้องมา
ซื้อเครื่องมือจากข้างนอกมาใช้ ดังนั้นการลงทุนในการ
ทำนาจึงสูงขึ้น

พอเทคโนโลยีเปลี่ยนไป ก็ทำให้วิถีชีวิตของคนใน
ชุมชนนั้นเปลี่ยนไปด้วย ความคิดเปลี่ยน ความเชื่อเปลี่ยน
ผมจึงพบว่าเทคโนโลยีมีส่วนทำให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป
รวมทั้งชาวบ้านและชุมชนด้วย

ช่วงนั้นเราจึงรวมตัวกัน เพราะว่าเกิดภาวะการล้ม
เหลวจากการทำนาสองครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ จริงๆแล้ว
เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ แต่ส่งผลในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ช่วง
เวลาดังกล่าวเกิดการเปลี่ยนแปลงจนกระทั่งทำนากันเต็มทุ่ง
ช่วง พ.ศ. ๒๕๑๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ แล้วประสบภาวะล้ม
เหลว ชุมชนชาตุนจะกระทั้งสะสมหนี้สินกันไว้
ครอบครัวละตั้งแต่สี่หมื่นถึงสองแสนบาท

- ทุกครอบครัวชาตุนหมด ไม่มีกำไรบ้างเลยหรือ

- มีเหมือนกัน แต่เป็นเฉพาะครอบครัวใหญ่ ทำนามาก
ตั้งแต่ ๓๐-๔๐ ไร่ขึ้นไป แล้วต้องอยู่อย่างสมถะ ไร่หนึ่ง
ได้ข้าวประมาณ ๗๐-๘๐ ถัง แล้วการลงทุนก็สู้สึกัน
ชาตุนบ้าง แต่ระยะยาวเมื่อนำมาคิดเฉลี่ยแล้ว ปรากฏ
ว่าไม่คุ้มทุน เพราะว่าเราต้องลงทุนในเรื่องการสูบน้ำเข้านา

การไถ ใช้น้ำมัน ค่าจ้างเก็บเกี่ยว ทุกสิ่งทุกอย่างลงทุน
สูงหมด แต่ราคาข้าวไม่แน่นอน และอีกส่วนหนึ่งก็คือ
เกิดโรคหนูกัด น้ำท่วม ฝนแล้งสลับกันบ้าง สะสมมาถึง
พ.ศ. ๒๕๒๑-๒๕๒๒ ชาวบ้านเริ่มแย้ ชาตุน

- การจุดประกายความคิดที่จะรวมตัวกัน ใครเป็นผู้ริเริ่ม
ขึ้นมา

- เป็นคณะครูทั้งคณะ ซึ่งอยู่ในราวสองสามคนในระยะ
แรก คือหลังจากที่ชาวบ้านล้มเหลวจากการทำนาแล้ว
ผมก็พยายามหาทางออก ก็มีการหยุดทำนาไปเลย แล้ว
ไปทำงานทำในสิงคโปร์ มาเลเซีย ตะวันออกกลาง ก็ไป
กันเยอะเลย เสร็จแล้วก็ปล่อยนาทิ้งร้างไว้ แต่ที่เหลืออยู่
ที่ไม่ได้ไป ก็พยายามแก้ปัญหากันไป พยายามหาทางออก
ที่นี้มีครูซึ่งเขามีประสบการณ์กว้างเรื่องการทำนาของ
เกษตรกรจังหวัดอยุธยา เขาไปได้ยินข่าวการทำไร่สวน
ผสมในภาคอีสาน ได้ยินเรื่องราวของมหาอยู่ที่จังหวัด
สุรินทร์ ได้ยินเรื่องพ่อผายที่จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเขาทำไร่
สวนผสมกันอยู่ และมีการรวมกลุ่มกัน

เราก็เอาตรงนั้นมาศึกษา พอครูมีความชัดเจนขึ้น
เราก็เริ่มทดลองทำในโรงเรียนก่อน เพราะว่าโรงเรียน
สาคลีมีหลักสูตรเฉพาะตัว คือชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม
ในการสร้างโรงเรียนสูงมาก เหมือนเป็นโรงเรียนชุมชน
อย่างนั้นแหละ เมื่อเราจัดงานโรงเรียนที่ดี ชุมชนมีอะไรที่ดี
จะประสานกันอยู่เสมอเลย มารวมกันอยู่แล้ว พอเรามี
ความรู้อะไร เราก็จะประชุมว่าจะแก้ปัญหาอย่างไรในเรื่อง
เกษตรกรรม เราก็พูดคุยกัน ที่นี้ทาง“มูลนิธิ โกมล กิมทอง”
มา เราก็ชวนชาวบ้านมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้
ใหญ่วิบูลย์ก็เสนอทางออกเรื่องของการทำเกษตรแบบ
ผสมผสาน จึงมีการรวมตัวครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๒๔

- ผู้นำชุมชนก็คือตัวอาจารย์เอง อยากทราบว่าอาจารย์ให้คำแนะนำชาวบ้านอย่างไร

- เรื่องคำแนะนำการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตนั้นสอนโดยตรงไม่ได้ ต้องใช้วิธีเอากิจกรรมกลุ่มไร่นาสวนผสมที่เราเรียกว่าตัวกระบวนการมา เราบอกว่าพิจารณากันดูซิว่าเราทำไร่นาสวนผสม ๑๐ ไร่ สามารถเป็นทางออกของเกษตรกรรายย่อยได้หรือไม่ ที่นี้เราขาดทุนอยู่แล้ว เขาก็หาทางออกเป็นไร่นาสวนผสม ๑๐ ไร่ นั้นจะทำอะไรบ้างหนึ่ง-ปลูกผัก สอง-ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผล มะม่วง ขนุน กระท้อน ทุกอย่างที่เราปลูกได้ แม้กระทั่งกล้วย ปลูกของดองได้ เราปลูกทั้งนั้น พืชไร่ พืชผักพื้นบ้าน ตำลึง ผักบุ้ง กระถิน

ในน้ำเราก็มีการเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู ไก่ วัว ทั้งหมดเกิดการเชื่อมโยงผสมผสาน เป็นการลดต้นทุนการผลิต โดยไม่ต้องใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ใช้้องอาศัยกันเป็นกลุ่ม ป้องกันแมลงได้เยอะ แต่เชื่อว่าจะหมดไป เมื่อเหลือส่วนน้อยก็ไม่ได้ทำให้เสียหายมากมาย

นอกจากนั้นเรายังสอนนักเรียนของเราให้ผสมเทียมพันธุ์ปลาอีกด้วย ปลาตะเพียน ปลายี่สก ปลาดุก ปลานิล แล้วเราก็ให้นักเรียนเลี้ยงปลาเหล่านั้นในโรงเรียนเลย ถ้ามีบ่อที่บ้าน ก็ให้ไปเลี้ยงที่บ้านเป็นตัวอย่างให้พ่อแม่เขาดู ทั้งหลายทั้งปวง เพื่อให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ว่า ทำเช่นนี้เป็นการลดต้นทุนการผลิตหรือไม่ โดยรวมแล้วเป็นการลดภาวะหนี้สินได้หรือเปล่าแล้วเราก็ชวนชาวบ้านมาให้นักเรียนชวนพ่อแม่มาดู ถ้าใครประสงค์ที่จะเอามะม่วงพันธุ์ดีไปปลูกที่บ้าน เราก็ขายให้ในราคาถูก

เราตั้งราคากันเองโดยดูราคาของตลาดด้วย เด็กก็มีรายได้ในส่วนนี้ ตรงนี้ทำให้ชาวบ้านทำตาม เริ่มจาก ๓-๔ ครอบครัวเป็น ๙ ครอบครัว จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ทำกันทั้งในและนอกชุมชนประมาณ ๓๕ ครอบครัว

นี่คือการรวมตัว แนะนำให้เขาดูของจริง แนะนำให้ไปดูที่อื่น เราพาเขาไปศึกษาดูงานในที่ต่างๆ พาไปหาผู้ใหญ่วิบูลย์ พาไปดูนักเกษตรกรที่สุพรรณบุรี เขาเลี้ยงปลาเชิงพานิชย์ และไปดูที่อื่นๆที่เห็นว่าจะเป็นทางออกของเกษตรกรได้ แต่เราเริ่มให้เกษตรกรเรียนรู้ระบบตลาดระบบธุรกิจ เหตุที่ให้เรียนรู้ตรงนี้เพราะว่าชาวบ้านอายุชยาแก่ในเรื่องการผลิตมาก เรื่องปลูกข้าวไม่มีที่ไหนเก่งเท่าแต่เราย่อหย่อนเรื่องการตลาด รู้ไม่เท่าทัน ถูกตลาดกำหนดราคาหมดเลยทั้งขึ้นทั้งล่ง เราก็อยู่ไม่ได้

- บางครอบครัวที่ไม่ประสบความสำเร็จ อาจารย์ปล่อยให้เขาทำไปเรื่อยๆหรือว่าเข้าไปช่วยเหลืออย่างไร

- เข้าไปช่วย แต่เขาไม่เชื่อเรา คือเรื่องการจะเปลี่ยนจากการทำนา มาทำไร่แบบสวนผสม จริงๆแล้วต้องเกิดจากความรู้ออมทางด้านวิถีชีวิต จะทำอย่างไร คือพวกเราทราบว่าการตลาดเข้ามาเอาเปรียบเกษตรกร ถ้าเกษตรกรคนไหนจะหาทางออก จะต้องหลบเลี่ยงการตลาดและหวังความรวยเป็นที่ตั้ง ถ้าเอาความรวยเป็นที่ตั้งแล้วจะตกเป็นเหยื่อ เราพบตรงนี้ เราไม่สามารถบอกตรงๆได้ ต้องให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเอง พอเขาทำได้ระดับหนึ่ง เขาจะเชื่อเกษตรกรอำเภอ ประมงอำเภอ เกษตรอำเภอบอกว่าทำพืชอย่างเดียวเยอะๆเพื่อขาย เลี้ยงกุ้ง เกษตรกรก็ทำตาม ไม่นานก็ขาดทุนหรือล้มเหลว เพราะเขาลงทุนสูงและไม่รู้จักบริหารจัดการ ลงทุนไปก็กู้หนี้ยืมสินมา พอผลผลิตออกมาพ้อค่าก็กตราคาต่ำๆ ก็ต้องขาย ปีที่สามระบบนี้เวศน์ก็เสีย กุ้งก็ไม่โต และก็ตายด้วย ผลสุดท้ายก็ต้องขายที่นาไป

- หมายความว่า เกษตรกรมีความคิดสองแนว คือเชื่อเกษตรกรอำเภอ และเชื่อทางระบบโรงเรียน

- จะพูดอย่างที่ว่าก็ได้คือเกษตรกรเชิงพาณิชย์กับเกษตรกรพึ่งตนเอง สองกระแสนี้จริงๆก็ไม่ใช่อะไรอย่างหนึ่ง ก็ปนกันอยู่ ของเราเป็นการพึ่งตนเอง หมายความว่าเราพยายามลดค่าใช้จ่ายให้ได้มากที่สุด เราจะกินอะไร ใช้อะไรก็ปลูกในพื้นที่ เหลือกก็ขาย แล้วจะพบว่าเกษตรกรพึ่งตนเองจะทำลายระบบนิเวศน์ต่ำ ใช้สารเคมีน้อยที่สุด แต่เกษตรกรเชิงพาณิชย์จะเอากำไร เอาความรวยเป็นตัวตั้ง ต้องผลิตให้ได้เยอะๆ ลงทุนสูง ซื้อสารเคมีมาปราบศัตรูพืชสูงมาก นอกจากขาดทุนแล้วยังทำลายระบบนิเวศน์ด้วย

ถ้าถามว่าสองแควนี้ชาวบ้านเชื่ออย่างไหนมากที่สุด ตอบว่าเชื่อเกษตรเชิงพาณิชย์มากกว่าเพราะเกษตรกรอยากรวย ซึ่งจริงๆแล้วเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าเอาแค่พอกินพอใช้พอเหลือเงินบ้างก็มีความเป็นไปได้สูง และถ้าใช้ความพยายามสูงยังมีทางรวยได้ นั่นก็หมายความว่าตัวเองต้องอยู่อย่างสมถะ ไม่เปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น เห็นเขามีอะไรปล่อยให้เขามีไป ถ้าอย่างนี้โอกาสรวยมีบ้าง เกษตรกรมักจะแข่งขันกันในเรื่องความทันสมัย เอาเงินที่ได้ไปซื้อของเหล่านี้มาบริโภค ภาวะหนี้สินที่เกิดจากธนาคาร ธนาคารเพื่อการเกษตร หรือกับนายทุนในพื้นที่ก็ดี หมักหมมอยู่อย่างนั้น ไม่ได้รับการชำระหนี้ หรือชำระน้อย ผลสุดท้ายก็ขาดทุน

- **อำเภอเสนาวันนี้ ไม่เหมือนวันก่อน เมื่อก่อนมีเรือคว่นบ้านแพนรับฝากจดหมายจากชายหนุ่มหญิงสาว จนถึงกับมีผู้นำมาทำเป็นเพลงร้อง วันนี้สิ่งเหล่านั้นหายไปไหน**

- เสียตายมาก ความจริงเรื่องเรือคว่นและจดหมายจากนายท้ายเรือ เป็นการสะท้อนภาพชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติสูง คนเสนาเคยอยู่กับท้องไร้ท้องนา แม่น้ำลำคลอง อยู่แพ ซึ่งเป็นเรื่องของธรรมชาติ และอยู่สุขสบาย ระบบนิเวศน์ยังไม่ถูกทำลาย ดังนั้นจิตใจเราก็สบาย ถ้าถามว่าเสียตายอะไรบ้าง ก็คือเสียตายเป็นเรือที่กำลังจะสูญหายไป เสียตายธรรมชาติที่สวยงามของท้องทุ่ง เคยมีบัวประเภทต่างๆให้เราดู บานชูช่อสะพรั่งในฤดูน้ำหลาก เดี่ยวนี้หายไปหมด

ปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติเคยชุมชุมสัตว์น้ำทั้งหลาย กุ้ง ปลา ประเภทต่างๆ กบ เขียด ตะพาบน้ำเริ่มหายไป และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่รองรับเศรษฐกิจของชาวเสนาที่หายไปด้วย นี่คือนสิ่งที่เราเสียตาย

ถามว่าเสียตาย แล้วเราคิดต่อเรื่องนี้อย่างไร เราคิดว่าพอที่จะรักษาสິงดีๆที่เหลือได้ไหมมันก็มีความเป็นไปได้ แต่เราไม่สามารถทำในวงกว้างได้ เราก็ทำแค่ชุมชนสาคลีของเรา ถามว่าทำอะไร คือโรงงานมาตั้งเราปฏิเสธไม่ได้ ส่วนดีของโรงงานก็มีเยอะ เช่นโรงงานรองเท้าแพนของ**คุณณรงค์ โชควัฒนา** ซึ่งเป็นเจ้านายนั้นเป็นคนใจบุญ มีส่วนช่วยเหลือชุมชนสาคลีเยอะ

เราก็พินฟูให้ชาวบ้านทำไร่นาสวนผสม ปลุกผักแล้วนำไปขายในโรงงาน ให้แก่พนักงานของเขา ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันระหว่างโรงงานกับชุมชน ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมมีส่วนที่ทำให้ชาวบ้านผลิตและขายด้วยตนเอง ก็ทำให้ชาวบ้านอยู่ได้ เมื่อชาวบ้านอยู่ได้ก็แสดงว่าเขารักษาสาคลีเกษตรกรรมไว้ได้ เขายังรักษาผืนแผ่นดินของเขาไว้ได้ไม่สูญเสีย

ชาวนาที่สาคลีเริ่มสูญเสียที่ดิน จนปัจจุบันเหลือที่ดินประมาณ ๒๐ % แล้ว ๘๐ % อยู่กับนายทุน เอาไปสร้างโรงงาน หอพัก ธุรกิจบ้านเช่า หมู่บ้านจัดสรร เป็นเนื้อที่ของภาคเกษตรทั้งนั้น แต่เราจะทำอะไรให้สังคมอุตสาหกรรมหล่อเลี้ยงเกษตรกรรมได้ เพื่อให้เกษตรกรรักษาผืนนาของเขาได้ เราไม่ได้คิดอย่างเดียว เราทำด้วย

ประการที่สอง-เราอยากให้ธรรมชาติของเราอยู่ในสภาพที่ดีพอควร ไม่เลวร้ายจนเกินไป เรารณรงค์เรื่องการกำจัดขยะ แก่ผักตบชวาในแหล่งน้ำลำธาร เพื่อให้ตรงนี้ดูสวยงามขึ้น ธรรมชาติเป็นแม่ของเรา ชีวิตเราเป็นลูก เพราะฉะนั้นลูกจะอยู่ได้ก็ต้องให้แม่อยู่ได้ เราต้องทำธรรมชาติให้ดีที่สุด ปลุกต้นไม้ขึ้นมา

อีกส่วนหนึ่งที่เรารักษา คือศิลปวัฒนธรรม ที่รักษาไว้ได้เราก็ฟื้นฟูขึ้นมา เช่น ประเพณีลอยกระทง สงกรานต์ แห่เทียนเข้าพรรษา เราก็เอาคนของเรามาร่วมกัน แล้วก็ฟื้นฟูขึ้นมา ทำเป็นประจำทุกปี

“ภาพอดีตที่ประทับใจ ชีวิตชาวแพริมแม่น้ำลพบุรี”

สัมภาษณ์

อ.ผ่องศรี ศารทูลทัต

อดีตอาจารย์สถาบันราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา

(พ.ศ.๒๕๕๓ - พ.ศ.๒๕๖๖)

- ขอให้อาจารย์เล่าถึงช่วงชีวิตในวัยเด็ก และการมาใช้ชีวิตเป็นชาวแพ

- เกิดที่จังหวัดราชบุรี เรียนจบประถมปีที่ ๓ เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๔ เรียนมัธยม ปีที่ ๓ ที่ พ.ศ. ๒๔๗๗ จากร.ว.อาชีวศึกษา มาอยู่แพเพราะคุณพ่อ (อำมาตย์ตรีหลวงวิจิตสราธิกรณ์ สอน ศารทูลทัต อัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) หาที่ปลูกบ้านไม่ได้ เช้าแพอยู่ ๑ ปี พอปี ๒๔๗๘ เช้าบ้านอยู่ที่ข้างวัดมณฑปตรงข้ามกับวังจันทร์เกษม แล้วก็ลงมาอยู่แพต่อตั้งแต่ ปี ๒๔๗๘ เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๖

- สภาพบ้านเมืองอยุธยาในตอนนั้น และการใช้ชีวิตเป็นชาวแพของอยุธยา

- สภาพภูมิประเทศของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นที่ลุ่ม มีเกาะมาก ศูนย์กลางของจังหวัดตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันเป็นเกาะเรียกว่า “เกาะเมือง” ตรงกันข้ามกับเกาะเมืองทางด้านเหนือเป็นเกาะเช่นกันเรียกว่า “ เกาะลอย ” ชื่อทั้งสองเป็นชื่อที่ใช้เรียกกันทั่วไป ด้านหลังทางเหนือของเกาะลอยก็เป็นเกาะอีกและมีคลองแยกจากแม่น้ำลพบุรี แม่น้ำป่าสัก ตรงเหนือวัดป่าโค ซึ่งเรียกว่าคลอง “บ้านม้า” และยังมีแยกจากคลองนี้ไปอีก ไปออกแม่น้ำป่าสัก ได้สถานีรถไฟอยุธยาปัจจุบันนี้ไปอีกเล็กน้อย และยังมีคลองอื่นๆอีก

แต่ก่อนนี้เกาะเมืองจะมีบ้านเรือนปลูกอยู่ริมน้ำเป็นส่วนใหญ่ กลางเมืองซึ่งแต่ก่อนจะเรียกกันง่ายๆว่า “ วังโบราณ ” ไม่มีบ้านเรือนอยู่ เพราะค่อนข้างเปลี่ยวและบางแห่งเป็นบึงรก มีผู้ปลูกต้นพุทราไว้มากเป็นอาชีพ ซึ่งก็ไม่แน่ใจว่าผู้ปลูกจะขอเช่า หรือขออนุญาตจากผู้ใด แต่เคยได้ฟังมาว่า สมัยพระยาโบราณราชธานินทร์ ให้ราษฎรมาปลูกทำสวนพุทราเพื่อไม่ให้สถานที่รกเรือเป็นป่า

อยุธยาเป็นจังหวัดที่ราษฎรใช้ชีวิตเป็นชาวแพและชาวเรือกันมาก และไม่ได้มีอยู่เฉพาะในเขตเมือง หรือใกล้เกาะเมืองเท่านั้น ในต่างอำเภอก็มีแต่ไม่มาก และมักจะเป็นแพลูกบวบบริเวณหน้าเกาะเมืองจะมีแพอยู่ทั้งสองฝั่ง ทั้งฝั่งเกาะเมืองและเกาะลอย แต่จะอยู่ทางฝั่งเกาะเมืองเสียมาก ได้สถานีตำรวจเก่าลงไปจนถึงท่าข้ามสถานีรถไฟก็มีแพที่อยู่อาศัยบ้าง โดยเฉพาะแถวหน้าบ้านข้าราชการ และที่ฝั่งตรงข้ามก็มีบ้าง แพที่อยู่ทางฝั่งเกาะเมืองที่มีมากนั้นเพราะจะไปไหนสะดวก ไม่ต้องนั่งเรือข้ามฟาก

ด้านหลังแพบนดลิ่งโดยมาก ชาวแพจะอาศัยที่ดินปลูกพืชผักสวนครัว เช่นพริก มะเขือ ถั่วฝักยาว โหระพา ตะไคร้ ผือก ซึ่งเป็นพืชโตเร็ว เก็บเกี่ยวผลได้ทันฤดูน้ำที่น้ำจะท่วม นอกจากนั้นชาวแพก็จะปลูกไม้ดอก ไม้ใบบางชนิดใส่กระถางไว้หน้าแพได้อีกด้วย

ทุกแพจะมีเรือไว้ใช้ประจำ เป็นเรือชนิดต่างๆกัน แต่มีขนาดไม่ใหญ่นัก เช่นเรือลำปั้นเล็ก หรือเรือลำปั้นขนาดกลาง หรืออีโปง โดยมากเป็นประเภทเรือพาย

แพที่อยุธยาจอดอยู่มากแถวเกาะลอย และฝั่งเกาะเมืองตั้งแต่ปากคลองหัวรอไปทางใต้ เว้นบริเวณหน้าวังจันทร์ ส่วนทางเหนือมีจอดไปถึงหน้าวัดแค

แพนั้นมีสองชนิด คือแพค้าขายกับแพที่อยู่อาศัย แพค้าขายจะจอดอยู่เป็นดับสองฝั่งแม่น้ำตรงข้ามวัดมณฑป ซึ่งแพเหล่านี้จอดอยู่กับที่ มีเสาหลักปัก ขายของสารพัด ขายผ้าตัดเสื้อ กางเกงแพร ถ้วยชาม เครื่องลายคราม เครื่องบวชนาค ของแห่จำพวกกะปิ น้ำปลา ได้ กะทะหม้อ เตา พาย งอบ ของเด็กเล่น ดูเหมือนตลาดท้องถิ่นมีแพจอดขายของติดต่อกันเป็นฟืด แพขายของที่จำได้เช่นแพแม่แดงกวา อยู่ที่ปากคลองหัวรอ ขายน้ำมัน ขาย

ถ้วยชาม มีตุ๊กกระจกเตี้ยๆใส่ของขาย แพเหล่านีมีลักษณะเป็นแพทรงปั้นหยา

แพที่อยู่อาศัย มีทั้งที่เป็นของหลวงและของคนทั่วไป แพของหลวงนั้นให้เป็นที่พักของข้าราชการ ทาสีขาวทั้งหมด เป็นแพทรงปั้นหยา มีหลังคาสองลอน ข้างหน้าเล็ก ข้างหลังใหญ่ ก่อสร้างแข็งแรง มีลูกกรงเตี้ยๆ มีเพี้ยม มีชาน มุงหลังคาจากบ้าง มุงหลังคาสังกะสีบ้าง ข้าราชการสมัยนั้นอยู่บ้านพักบ้าง อยู่แพบ้าง

นอกจากแพที่จอดอยู่ที่ดังกล่าวแล้ว ยังมีแพที่อยู่อาศัยแถบคลองตะเคียน และที่เกาะลอย ต่างอำเภอก็มี แต่มักจะเป็นแพลูกบวบ ชีวิตชาวแพนั้นเป็นชีวิตที่สุขสบายเหมือนอยู่บ้าน จะมีปัญหาเฉพาะในฤดูน้ำหลาก และเวลาที่มีลมพายุ ฤดูน้ำหลากจะเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ชาวแพต้องถอยแพขึ้น เมื่อน้ำมาน้ำจะไหลเชี่ยวแรง ต้องถอยแพขึ้นถึงสองครั้ง ถ้าอยู่ที่เดิมก็เหมือนอยู่กลางแม่น้ำ การถอยแพครั้งแรก ก็เพียงแต่ไปจ้างคนมาถอดโซ่ ถอดห่วงต่อมาเมื่อน้ำมากขึ้นก็ต้องไปจ้างคนมาถอนเสาหลักแพ ปีไหนน้ำมาก ต้องจ้างถอนเสาหลักแพถึงสี่ครั้ง ถอนเมื่อน้ำขึ้นสองครั้งและถอนเมื่อน้ำลงอีกสองครั้ง ในช่วงเดือนธันวาคม มกราคม กุมภาพันธ์ จึงจะปักเสาแพอยู่ตัวได้

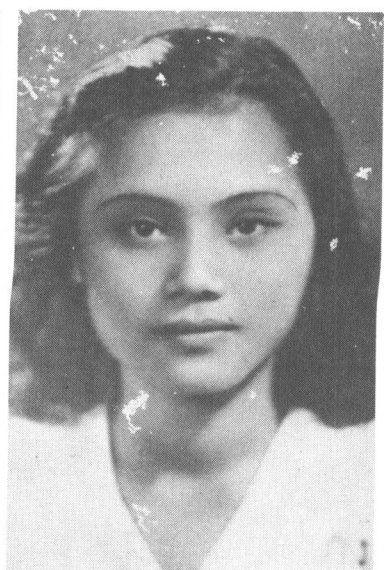
ส่วนแพขายของก็จะถอยแพเข้าไปในคลองหัวรอเช่นกัน ไปจอดแถวหน้าวัดวงฆ้อง แต่โดยทั่วไป แพที่อยู่อาศัยก็จะถอยแพเข้าชิดตลิ่ง

- แพที่ชาวบ้านอยู่อาศัยกันนั้น มีการสร้างขาย หรือว่าสร้างกันขึ้นเอง

- การสร้างแพนั้นต้องสร้างเอง เพราะไม่มีใครต่อแพขาย ต้องซื้อไม้ซุงมาสร้าง เสร็จแล้วจึงจะนำมาวางบนโป๊ะ โปะทำด้วยไม้ ทำอย่างพิเศษ ไขไม้หนา แล้วหุ้มด้วยเหล็ก แต่ละแพจะใช้โป๊ะสี่ถึงห้าโปะ ขอบโป๊ะมีแผ่นกระดานเพื่อเอากานวาง เปรียบโป๊ะเหมือนเสาเรือนนั่นเอง ตัวแพมีคานมิดง วางขวางจากหัวเหมือนบ้าน ในโป๊ะไขเก็บข้าวของเครื่องใช้ได้ด้วย

- ในฐานะที่อาจารย์เคยใช้ชีวิตทั้งที่เป็นชาวแพ และชาวเมืองอยู่บนบก ขอให้เปรียบเทียบว่าการอยู่แพ และอยู่บ้านมีความแตกต่างกันอย่างไร

- ชีวิตชาวแพเป็นชีวิตที่สุขสบายด้วยเหตุผลหลายประการคือ อากาศดี ได้รับไอเย็นจากแม่น้ำ สะดวกในการใช้น้ำในชีวิตประจำวันตลอดเวลา น้ำคลองในอดีตใสสะอาด โดยเฉพาะในเดือน ๑๑-๑๒ เรียกว่าน้ำเพ็ง จะดักใส่โอ่งกันไว้ ใช้น้ำดื่มได้เลย

การอยู่แพนั้นสะดวกสบาย มีเครื่องอุปโภคบริโภคมาขายถึงที่อยู่อาศัย ไม่ต้องเสียเวลาไปซื้อที่ตลาด มีบางอย่างเท่านั้นที่ต้องไปซื้อที่ตลาดบนบกเช่นเสื้อผ้า และก็ไม่มีปัญหาเรื่องการตัดหญ้าแต่ไม่สามารถปลูกไม้ใหญ่ เช่น มะม่วง มะพร้าว กล้าย ฯลฯ ได้ มีที่ดินหลังแพบนตลิ่งพอจะปลูกพืชผักสวนครัวได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ชาวแพจะมีความยุ่งยากในฤดูน้ำ คือต้องถอยแพเข้าชิดตลิ่ง และถอยออกจากตลิ่งเมื่อน้ำลด ต้องเสียเงินจ้างคนถอยแพ ปีหนึ่งประมาณ ๒-๔ ครั้ง ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่แพจอดอยู่ ปริมาณน้ำในแต่ละปีจะไม่เท่ากัน ปีไหนน้ำน้อยก็อาจไม่ต้องถอนเสาหลักแพ เพียงแต่ถอดโซ่และถอยแพเข้าเล็กน้อย

เวลามีพายุลูกจะต้องทิ้งสมอให้ตรงกับทางลม เช่น พายุพัดมาจากทิศเหนือ ก็ต้องทิ้งสมอทางเหนือของแพ เพื่อยึดแพมิให้ขาดลอยไปตามลม ซึ่งตัวผู้ให้สัมภาษณ์ เคยเห็นแพขาดลอยมาตามพายุผ่านหน้าแพไป ซึ่งอันตรายมาก ถ้าไม่ทิ้งสมอยึดก็ต้องโยนแพทั้งสองข้างกับ ต้นไม้ใหญ่บนตลิ่ง หรือสิ่งอื่นซึ่งมีความแข็งแรงพอ

นอกจากนั้น เมื่อโป๊ะแพรว ก็ต้องซ่อม มีผู้รับจ้าง“ยาโป๊ะ”ทั้งด้านในและด้านนอก

– อาจารย์คิดว่าเหตุใดคนอยุธยาที่อยู่แพจึงเปลี่ยนมาปลูกบ้านกันบนบก

– ที่อยู่อาศัยของชาวอยุธยาเมื่อก่อนนั้น นอกจากปลูกบ้านเรือนอยุธยาริมฝั่งน้ำ และอาศัยอยู่ในแพ ยังมีผู้ที่อาศัยอยู่ในเรือด้วย เรือที่อยู่อาศัยนี้เป็นเรือลำใหญ่ที่ใช้ทั้งเป็นที่อยู่และท่ามาค้าขายในตัวก็มี ที่อยุธยามีโรงเรือให้คนมาจอด โดยเรียกเก็บค่าจอดด้วย

ต่อมาเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้น มีผู้คนมากขึ้น บนเกาะเมืองมีถนน มีรถวิ่งไปมาระหว่างหมู่บ้านและระหว่างอำเภอมากขึ้น เรือขายของก็ค่อยๆหายไป ผู้ที่อยู่แพอยู่เรือ ก็เคลื่อนมาอยู่บนบกเองโดยไม่มีใครบังคับ เหตุผลหนึ่งก็คือหาช่างถอยแพไม่ได้ และบ้านเมืองมีถนนหนทางสะดวกขึ้น ยังคงมีแพให้เห็นอยู่บ้างเล็กน้อยในปัจจุบัน

– แต่ก่อนแม่น้ำคงจะอุดมสมบูรณ์มาก อยากให้อาจารย์เล่าสภาพของแม่น้ำในช่วงนั้น

– เมื่อก่อนน้ำอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีทุ่งมาก มักมีการชักชวนให้ไปกินกุ้งที่อยุธยา เล่ากันว่ากุ้งมีมากจนลอยขึ้นมาจะช้อนกันขึ้นมาทำอาหารเมื่อใดก็ได้ ในสมัยที่อยู่แพนั้น ก็ไม่มีทุ่งมากตามคำบอกเล่าเหล่านั้น

ส่วนปลานั้นมีชุมชุมจริงๆ อยุธยามีปลามากมายหลายชนิด โดยเฉพาะในฤดูน้ำ ปลาสร้อยจะว่ายล่องลงมาเป็นฝูงใหญ่อยู่กลางแม่น้ำ ดูจากแพจะเห็นเป็นสีมัวๆแผ่กว้าง บางทีจะกระโดดขึ้นมากินเศษอาหารขณะที่ล้างถ้วยชาม หรือเมื่อล้างอาหารประเภทเนื้อสัตว์ หรือล้างปลา โดยเอาปลาใส่ตะกร้าแกว่งในน้ำ ปลาตัวเล็กๆเช่นปลาชีว ปลาแปบ ปลาแขยง ปลาสังกะวาด จะขึ้นมาตอดกินปลาในตะกร้า ปลาเหล่านี้มีมากจนใช้ตะกร้าช้อนขึ้นมาได้

คนตกกุ้งจะเอาเรือมาตกกุ้งที่เกาะอยู่ตามเสาแพ ทั้งกลางวันและกลางคืน เพราะหลังจากฤดูน้ำผ่านไปแล้ว กุ้งจะชุมมาก นอกจากตกกุ้งแล้ว ก็จะมีการทอดแห ซึ่งมักจะมียุงติดปนมากับปลาเสมอๆ การใช้สวิงช้อนกุ้งตาม

ใต้โป๊ะแพ ใต้ท้องเรือ และโคนเสาแพ

ออกไปนอกเมือง ตามชนบท จะมีการลุ่มจับกุ้ง โดยใช้ก้อนดินเหนียวปั้นแล้วคลุกรำไปวางตามต้นไม้ แล้วนำลุ่มมาลุ่มลงไปตีไม้หลักไว้ แล้วล้วงมือลงไปจับ กุ้งและปลาในลุ่มที่มากินรำ

การจับกุ้งอีกวิธีหนึ่งคือใช้เนื้อมะพร้าวแก่ หั่นเป็นชิ้นยาว ใช้ไม้ปลายแหลมแทงชิ้นมะพร้าว(เหลาไม้ให้ปลายด้านหนึ่งแหลม อีกด้านหนึ่งทำคล้ายเบ็ด ทำปลายไม้ให้หยักแบนเล็กน้อย เพื่อผูกเชือกซึ่งใช้ทำเบ็ดตกปลา โดยเฉพาะใช้เชือกผูกโคนไม้ แล้วนำไปผูกติดกับเชือกห่างกันเป็นระยะๆ ซึ่งระหว่างไม้หลักสองอันเหมือนกับ “เบ็ดราว” นั่นเอง แต่ใช้มะพร้าวเป็นเหยื่อล่อ ผู้จับกุ้งจะใช้สวิงเล็กค่อยๆ ดักช้อนกุ้งขึ้นมา คนอยุธยาสมัยก่อนจึงมีวิธีจับกุ้งกันหลายอย่าง มีทั้งตกกุ้ง ทอดแห ดักลอบ และใช้เบ็ดราวดักกุ้ง เป็นต้น

ผู้สัมภาษณ์

ผศ.อนันต์ รัตนพานุสร

ผศ.ปิยะวรรณ สุธารัตน์

อ.นงลักษณ์ แซ่มโซติ

ภาพ

นายนิวัช แสงใจหนัก

บันทึกไว้...

เป็นประวัติศาสตร์...

ของกรุงศรีอยุธยา

รศ.ดร.บุหงา วัฒนนะ*

*อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

“ปีนี้ฝนมาเร็วนะ” ประโยคนี้เชื่อว่าชาวไทยทั่วประเทศเริ่มได้ยินได้ฟังพวกเรากันเองรำพึงออกมาดัง ๆ ตั้งแต่ช่วงปลายเดือนมีนาคมเป็นต้นมา และในหลายพื้นที่จะมีฝนตกบ่อยและตกหนัก ประชาชนในพื้นที่ที่เคยเผชิญเหตุการณ์น้ำท่วมอย่างรุนแรงเมื่อปีที่ผ่านมาก็อาจจะคิดถึงบางคนก็คิดในใจ แต่บางคนคิดแล้วพูดออกมาด้วยว่า “แล้วน้ำจะท่วมอีกไหมหนอ ?” สำหรับชาวอยุธยานั้นก็เป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่เคยร่วมเผชิญเหตุการณ์น้ำท่วมอย่างรุนแรงดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงความสูญเสียแล้วก็จะไม่แตกต่างจากกลุ่มชนที่อยู่ในพื้นที่อื่นที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ในทำนองเดียวกัน แต่สิ่งที่ชาวอยุธยาได้ และได้เป็นพิเศษสุดแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ก็คือการได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแนวพระราชดำริในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในบางจุด จนสามารถทำให้สิ่งที่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายมากที่สุด กลับกลายเป็นก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด กล่าวคือในช่วงที่มี

เหตุการณ์น้ำท่วมรุนแรงนั้น บริเวณโดยรอบพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งตั้งอยู่ที่ทุ่งมะขามหย่อง ตำบลบ้านใหม่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา ก็มีสภาพเช่นเดียวกับบริเวณอื่น ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานพระราชกระแสรับสั่งให้ปล่อยน้ำเข้าบริเวณพื้นที่ทั้งหมดของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัย ซึ่งมีบริเวณทั้งหมด ๒๕๖ ไร่ โดยให้มีระดับน้ำอยู่ที่ ๕.๗๖ เมตร และมีปริมาณน้ำขังอยู่ ๑.๖ ล้านลูกบาศก์เมตร ด้วยเหตุนี้เมื่อทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ดำเนินการสนองพระราชกระแสรับสั่ง จึงทำให้ระดับน้ำในพื้นที่โดยรอบลดระดับลงตามลำดับ และกลับคืนเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็ว ทำให้ความเดือดร้อนของราษฎรที่อยู่โดยรอบผ่อนคลายลง

และจากน้ำที่ได้เก็บกักไว้ในบริเวณพื้นที่ทั้งหมดของพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยนี้เอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์จะใช้น้ำที่เก็บกักไว้นี้มาดำเนินการให้เป็นโครงการตัวอย่าง โดยวิธีการเก็บน้ำแบบแก้มลิง ตามที่พระองค์เคยมีพระราชดำริสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อปีที่ผ่านมา กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาพระราชทานแนวพระราชดำรินี้ โดยพระราชทานน้ำที่ได้เก็บกักไว้ในอ่างให้เกษตรกรได้นำไปใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรมในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกิดโครงการที่ส่งเสริมอาชีพแก่ราษฎรอีก ๔ โครงการคือ

โครงการส่งเสริมอาชีพปลูกข้าวนาปรัง โดยการส่งเสริมการปลูกข้าวนาปรังจำนวน ๔๖๕ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๑๑ ราย ได้ทำการไถแปลงนาและหว่านพันธุ์ข้าวชัยนาท ๑ เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๓๙ ปรากฏว่า การทำนาปรังได้รับผลสำเร็จอย่างยิ่ง ได้ผลผลิตสูงเฉลี่ยถึงไร่ละ ๘๐ ถัง โดยจะมีผลผลิตทั้งสิ้นประมาณ ๓๗๒ เกวียน ทั้ง ๆ ที่พื้นที่บริเวณนี้ เกษตรกรไม่สามารถทำนาปรังได้มาก่อนเลยเพราะขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

นอกจากการทำนาปรังแล้ว เกษตรกรยังนำน้ำที่ได้รับพระราชทานไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมอื่น ๆ อีก ๓ โครงการ คือ

โครงการส่งเสริมอาชีพปลูกพืชอายุสั้นและไม่ผลพื้นที่เพาะปลูกจำนวน ๑๓๕ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๕๑ ราย เป็นการส่งเสริมการปลูกถั่วเขียว พืชผักและไม่ผลชนิดต่าง ๆ

โครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปลา เป็นการเลี้ยงปลาในบ่อในนาข้าวและในร่องสวน คิดเป็นพื้นที่เลี้ยงปลาจำนวน ๘๐ ไร่ มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๑๘ ราย

โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน ส่งเสริมอาชีพด้านการเลี้ยงไก่ลูกผสม ๓ สายพันธุ์ เลี้ยงเป็ดไข่ และเลี้ยงสุกรลูกผสม มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ๑๐๐ ราย

ผลการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามโครงการพระราชดำรินี้ในการใช้น้ำที่ได้รับพระราชทานได้ผลสำเร็จอย่างยิ่ง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถชดเชยความเสียหายที่ได้รับจากน้ำท่วม เป็นการผ่อนคลายความทุกข์ความเดือดร้อนของราษฎร

และสืบเนื่องจาก โครงการทั้งสี่ ที่ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ดำเนินการสนองพระราชดำรินี้อย่างทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ต้องบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยาอีกเหตุการณ์หนึ่ง เหตุการณ์นี้ได้เกิดขึ้น ณ บริเวณ ทุ่งมะขามหย่อง รอบ ๆ ที่ตั้งอนุสาวรีย์สมเด็จพระสุริโยทัยนี้เอง คือเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๙ ตั้งแต่เวลา ๑๗.๔๕ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาติดตามผลโครงการต่าง ๆ ตามพระราชดำริดังกล่าวมาแล้ว ในการนี้ได้บำเพ็ญพระราชกรณียกิจในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเกี่ยวข้าวด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เองในพื้นที่นาแปลงสาธิตของนายทวี พันธุ์เสือ ซึ่งเป็นหนึ่งในเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปลูกข้าวนาปรัง ซึ่งพระราชกรณียกิจนี้ นับเป็นประวัติศาสตร์ของชาติไทยอีกกรณีหนึ่ง ที่บันทึกได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาเกี่ยวข้าวด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการประกอบพระราชกรณียกิจที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็น เมืองหลวงเก่า และเป็นเมืองที่มีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาอย่างยาวนานกว่าทุกยุค ทุกสมัยและสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากจะทรงเกี่ยวข้าวด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เองแล้ว เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ทรงเกี่ยวได้ยังมีความสำคัญ และมีความหมายต่อชาวนาไทยต่อไปอีก คือได้นำไปใช้ในการประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ในวันพืชมงคลประจำปีนี้ด้วย

ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเกี่ยวข้าวครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ยังได้ประทับทอดพระเนตรการแสดง เพลงเกี่ยวข้าว ซึ่งเป็นการละเล่นที่มุ่งให้ความสนุกสนาน และเชื่อมความสัมพันธ์ของเกษตรกรในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว และเนื่องจากเป็นพระราชปราชญ์ของ พระองค์ท่านที่ สนพระทัยจะทอดพระเนตรการแสดงของ ชาวบ้านจริง ๆ ด้วยความผูกพัน ใกล้ชิด ที่พระองค์ทรงมีต่อพสกนิกร อย่างแท้จริง ในการนี้สถาบันราชภัฏ พระนครศรีอยุธยาได้รับมอบหมายจากทางจังหวัดให้ จัดหาชาวบ้าน มาฝึกซ้อมเพลงเกี่ยวข้าวให้สามารถแสดงถวายหน้าพระที่นั่งได้ สถาบันราชภัฏจึงได้คัดเลือกเกษตรกรทั้งชายและหญิง จำนวน ๓๐ คน ซึ่งเป็น ชาวบ้านจากตำบลภูเขาทอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ ต่าง ๆ ตามพระราช ดำริอยู่แล้วมาเป็นผู้แสดง และเมื่อเสร็จสิ้นการแสดง ทั้ง สองพระองค์ได้ทรงมีพระราช ปฏิสันถารกับเกษตรกร ที่มาร่วมแสดงอย่างใกล้ชิด นับเป็น พระมหากรุณาธิคุณ อย่างสูงสุดสำหรับเกษตรกร นอกจากนั้นสำนักศิลปะและ วัฒนธรรมของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ยังได้จัด จากประกอบการแสดงเพลงเกี่ยวข้าว แสดงวิถีชีวิตส่วน หนึ่งของชาวนาไทยสมัยโบราณ คือมีการใช้เครื่องมือ สืบข้าว ด้วยมือ มีการมัดข้าวและดำข้าว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัย และได้เสด็จ มาทอดพระเนตร ข้าวเปลือกที่นำมาใช้ดำและมัดในฉากประกอบการละเล่น เพลงเกี่ยวข้าวในคราวนี้ด้วย จากนั้นได้เสด็จทอด พระเนตรนิทรรศการภาพก่อนและหลังเหตุการณ์น้ำท่วม บริเวณทุ่งมะขามหย่อง ที่สำนักงานเกษตรจังหวัดได้จัด แสดงไว้

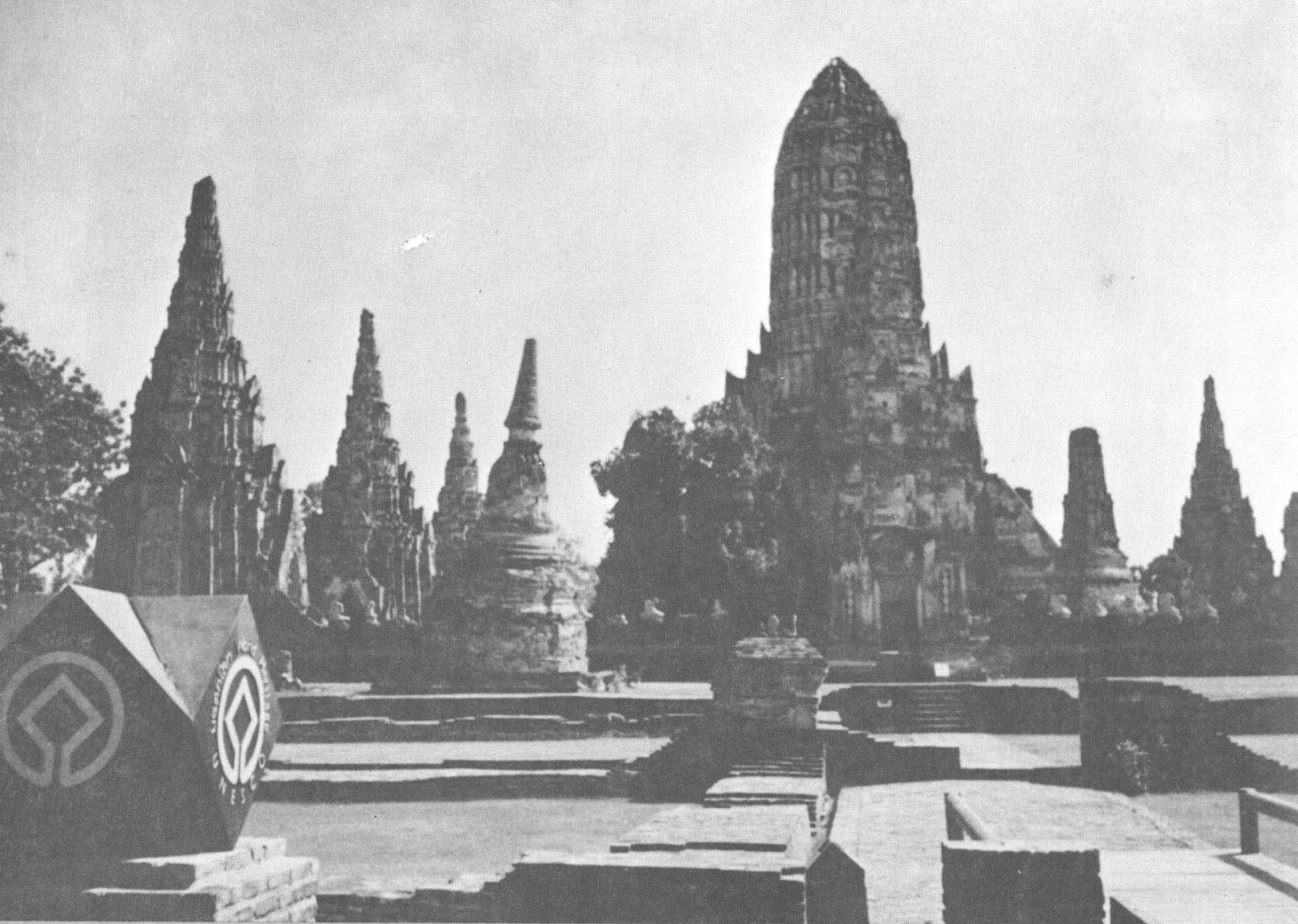
ในช่วงสุดท้ายของการเสด็จพระราชดำเนินได้เสด็จ ไปยังอาคารศูนย์ศิลปาชีพ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณทุ่ง มะขามหย่องเช่นเดียวกัน ได้ทอดพระเนตรการสาธิต การตีมีดอรัญญิกของอำเภอนครหลวง ฯลฯ ทรงมี

พระราชดำริเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่ควรมีต่อเนื่องไปอีก เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ การส่งเสริมอาชีพการตีเหล็ก และ สืบเนื่องจากการเสด็จครั้งนี้ มีหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้ง ประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและใกล้เคียงได้มา ร่วมรับเสด็จกันเป็นจำนวนมาก มีการทูลเกล้าถวายของ ที่ระลึกมากด้วยเช่นกัน ของที่ระลึกที่นำมาทูลเกล้า และ ได้รับการกล่าวขวัญถึงจากสื่อมวลชนมากที่สุดคือ "เคียวเกี่ยวข้าว" และ "งอบ" สำหรับเคียวที่ทางจังหวัด ทูลเกล้าถวายนั้น ประชาชนในอำเภอนครหลวง จำนวน ๓ คน ได้ร่วมกันทำ มีลักษณะพิเศษคือตามประดับด้วยมุก ส่วนงอบนั้นชาวอำเภอบางปะหันได้จัดทำ มีลักษณะ พิเศษคือ เป็นงอบใบลาน ที่มีพระปรมาภิไธยย่อ และ พระราชลัญจกรประจำพระองค์ประดับอยู่ด้วย

พระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงปฏิบัติ ณ บริเวณทุ่งมะ ขามหย่องอย่างสืบเนื่องกันมานี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่น ชัดว่าในช่วงเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่พระองค์ได้ ทรงขึ้นครองราชย์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้นมานั้น แม้ว่าสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลาก็ตาม แต่ความ สำคัญของสถาบันกษัตริย์ที่มีต่อประเทศชาติ ต่อ พสกนิกรของพระองค์หาได้เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดไม่ และถ้าสืบย้อนไปอีกหลายร้อยปี เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ยังเป็นราชธานี ณ พื้นที่บริเวณทุ่งมะขามหย่องแห่งนี้ สมเด็จพระสุริโยทัยก็ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่ ประจักษ์ชัดถึงความสำคัญของสถาบันกษัตริย์ที่มีต่อ ประเทศชาติและต่อพสกนิกรเช่นกัน **ซึ่งสายใย และความ ผูกพันระหว่างสถาบันกษัตริย์ และพสกนิกรเช่นนี้จะมิอยู่ ไม่ขาดสาย** และจะคงมีเช่นนี้ตลอดไปชั่วกาลนานสำหรับ ประเทศไทย จึงนับได้ว่าเป็นโชคดีของประชาชนชาวไทย ที่ได้เกิดมาในแผ่นดินนี้ และได้มีโอกาสเป็นพสกนิกรของ พระมหากษัตริย์ที่ประกอบแต่พระราชกรณียกิจอันเป็น ประโยชน์ต่อประเทศชาติ ต่อพสกนิกรของ พระองค์ ตลอดมา จึงนับได้ว่าเป็นมหามิ่งมงคลยิ่งที่ในปี กาญจนาภิเษกนี้ ชาวไทยโดยถ้วนหน้าจะได้มีโอกาสร่วม ถวายพระนามพระองค์ท่านว่า **"พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช"**

ขอจงทรงพระเจริญ
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

อยุธยา มรดกโลก

งานอนุรักษ์และพัฒนา

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙

บวรเวท รุ่งรุจี

ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยาเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของโลกที่มีคุณค่าโดดเด่น องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก : UNESCO) จึงมีมติ ณ กรุงคาร์เธจ ประเทศตูนิเซีย ให้ขึ้นทะเบียนไว้ในบัญชีมรดกโลก เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๔

การอนุรักษ์เมืองอยุธยาภายหลังจากการประกาศให้เป็นมรดกโลกได้ดำเนินการภายใต้แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งแผนแม่บทฉบับนี้ กรมศิลปากรได้เริ่มจัดทำขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติรับหลักการเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๓๖ ในวงเงินงบประมาณ ๒,๙๔๖.๗๘ ล้านบาท และรัฐบาลสามารถจัดสรรเงินงบประมาณให้กรมศิลปากรดำเนินการตามแผนแม่บทดังกล่าว ใน พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นปีแรก

ดังนั้น ในปี ๒๕๓๙ นี้จึงนับเป็นปีที่ ๓ ที่สำนักงานโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ในฐานะหน่วยงานเฉพาะกิจได้ดำเนินการตามแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ด้วยงบประมาณ ๕๗,๐๐๓,๓๐๐ บาทโดย

ปฏิบัติงานในแผนย่อย ๘ แผนงาน ในลักษณะงานต่อเนื่องดังนี้

๑. แผนงานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และ

(การบูรณะ)โบราณสถาน คือการขุดค้นขุดแต่งทางโบราณคดี การบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานทั้งโครงสร้างของเมืองโบราณอันได้แก่กำแพงเมือง คูเมือง ถนน คู คลอง และสะพาน เพื่อรื้อฟื้นเอกลักษณ์ของเมืองน้ำ (เวนิสแห่งตะวันออก) ให้ปรากฏมากที่สุด รวมทั้งปราสาทราชวัง และวัดวาอาราม โดยใช้วิชาโบราณคดีเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพื่อสงวนรักษาโบราณสถานแหล่งโบราณคดีและประวัติศาสตร์

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๓๙ กิจกรรมที่ดำเนินการตามแผนโบราณคดีฯ ได้แก่

๑.๑ การขุดค้นขุดแต่งวัดวรเชษฐ (นอกเมือง) วัดนี้มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย เพราะว่าจะจะเป็นวัดที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์และบรรจุพระบรมอัฐิของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

๑.๒ การขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวง (เฉพาะด้านตะวันออกและด้านเหนือ) กำแพงวังด้านทิศตะวันออกนั้นเดิมมีแนวถนนปัจจุบันสร้างทับอยู่ แต่หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๘ กำแพงพระราชวังกลับคืนดังเดิม เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เชื่อมต่อกับวัดธรรมิกราชซึ่งในปี ๒๕๔๐ จะมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่วัดนี้และจัดภูมิทัศน์ให้เกิดมุมมองที่เหมาะสมต่อไป ส่วนแนวกำแพงพระราชวังด้านทิศเหนือนั้น ทำหน้าที่เป็นแนวกำแพงเมืองในเวลาเดียวกัน กำแพงด้านนี้มีประตูเมืองอยู่ด้วยซึ่งได้ค้นพบแล้วหลายประตู

๑.๓ การจัดทำผังรูปแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานจำนวน ๑๑ แห่ง โบราณสถานเหล่านี้ได้ดำเนินการขุดแต่งไว้แล้วในปี ๒๕๓๘

๑.๔ การขุดแต่งและทำผังรูปแบบวัดหอรบะวัง วัดนี้ยังมีหอรบะวังที่มีสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งน่าจะสร้างราวรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

๑.๕ การขุดค้นศึกษาลักษณะชุมชนโบราณในพื้นที่ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า บริเวณนี้เคยมีโบราณสถานและเป็นที่อยู่อาศัยของชาวอยุธยาแต่ส่วนมากถูกทำลายลงแล้ว ในอนาคตพื้นที่บริเวณนี้จะปรับปรุงเป็นศูนย์บริการวิชาการและการท่องเที่ยว ดังนั้นในปี ๒๕๓๙ จึงจำเป็นต้องขุดค้น ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีตของบริเวณนี้เสียก่อน

๑.๖ การขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณบึงพระราม พื้นที่แห่งนี้มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การสถาปนากรุงศรีอยุธยา เป็นที่ตั้งของโบราณสถานซึ่งโดยอายุมีความเก่าแก่ถึงสมัยอยุธยาตอนต้นเป็นส่วนมาก การดำเนินงานบริเวณนี้ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ในสมัยอยุธยาเนื่องจากได้ขุดพบซากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ถึง ๒ แห่ง นอกจากนี้ยังได้ขุดแต่งรื้อฟื้นแนวคลอง แนวถนนโบราณและขุดค้นศึกษาชั้นดินทางโบราณคดีและได้พบว่าเป็นที่ที่เคยอาศัยอยู่บริเวณนี้ส่วนหนึ่งเคยมีอาชีพเกี่ยวกับการโลหะกรรมอยู่ด้วย

๑.๗ การสำรวจทำผังพื้นที่ ๒ (ในเกาะเมืองนอกเขตอุทยานฯ) เพื่อเตรียมทำแผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ระยะที่ ๒

๑.๘ การขุดแต่งและออกแบบเพื่อการบูรณะเจดีย์ประธานวัดภูเขาทอง วัดนี้สันนิษฐานว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ในสงครามคราวยุทธหัตถีและที่วัดนี้ภาคเอกชนโดยบริษัทกรุงเทพประกันภัยจำกัด จะให้เงินสนับสนุนในการบูรณะ

๒. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหลัก จะจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับประชาชนในพื้นที่ เช่นจะรื้อฟื้นถนน คูคลองโบราณให้มีบรรยากาศใกล้เคียงกับอดีตและให้ใช้ประโยชน์ในปัจจุบันได้ด้วย ส่วนไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และสาธารณูปโภคสาธารณูปการอื่น ๆ จะต้องจัดไว้ แต่ต้องให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมของเมืองประวัติศาสตร์ ไม่เป็นสิ่งที่รกตาที่สร้างขึ้นมาขัดแย้งกับโบราณสถาน

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๙ ได้ดำเนินการดังนี้

๒.๑ การปรับปรุงพื้นที่และจัดสร้างสาธารณูปโภคสาธารณูปการเพื่อรองรับชุมชนใหม่ พื้นที่ประมาณ ๑๒ ไร่

๒.๒ การขุดลอกคลองแกลบ (บางส่วน) ซึ่งเป็นคลองสายสำคัญของเมืองที่วางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตก

๒.๓ การขุดลอกปรับแต่งบึงพระราม (บางส่วน)

๒.๔ การรื้อฟื้นแนวถนนวัดพระราม

๒.๕ การปรับพื้นที่ก่อสร้างอาคารบริการและที่จอดรถสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

๒.๖ การจัดสร้างถนนเลียบพระตำหนักสิริยาลัย

๓. แผนงานบูรณะ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและ

ภูมิทัศน์ จะต้องแก้ไขสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่ทำให้บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของเมืองสูญเสียคุณค่าดั้งเดิมไป โดยปรับปรุงรื้อฟื้นให้เห็นทัศนียภาพและบรรยากาศของเมืองประวัติศาสตร์อยุธยาครั้งอดีตมากที่สุด

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๓๙ ได้ดำเนินการในบริเวณบึงพระราม พื้นที่ราว ๓๐๐ ไร่ เป็นหลัก โดยการปรับปรุงอาคารร้านค้า ถนน ลานจอดรถ การจัดแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างโบราณสถาน กับการใช้ประโยชน์พื้นที่สำหรับการจัดงานประจำเมืองให้ชัดเจน

๔. แผนงานพัฒนาและปรับปรุงชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา การมีชุมชนในเขตอุทยานประวัติศาสตร์เป็นสิ่งช่วยให้เมืองประวัติศาสตร์มีชีวิตชีวา แต่ชุมชนที่สร้างทับโบราณสถานและเบียดบังทัศนียภาพของอาคารประวัติศาสตร์จะต้องปรับปรุงโดยจัดระเบียบ ควบคุม ดูแลให้อยู่อย่างกลมกลืนกับโบราณสถานและสอดคล้องกับบรรยากาศของเมืองประวัติศาสตร์

สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๓๙ ได้ดำเนินการโยกย้ายและขุดเขยบ้านเรือนราษฎร จำนวน ๓๓ หลังคาเรือน ขุดเขยอาคารของทางราชการจำนวน ๑ หลัง

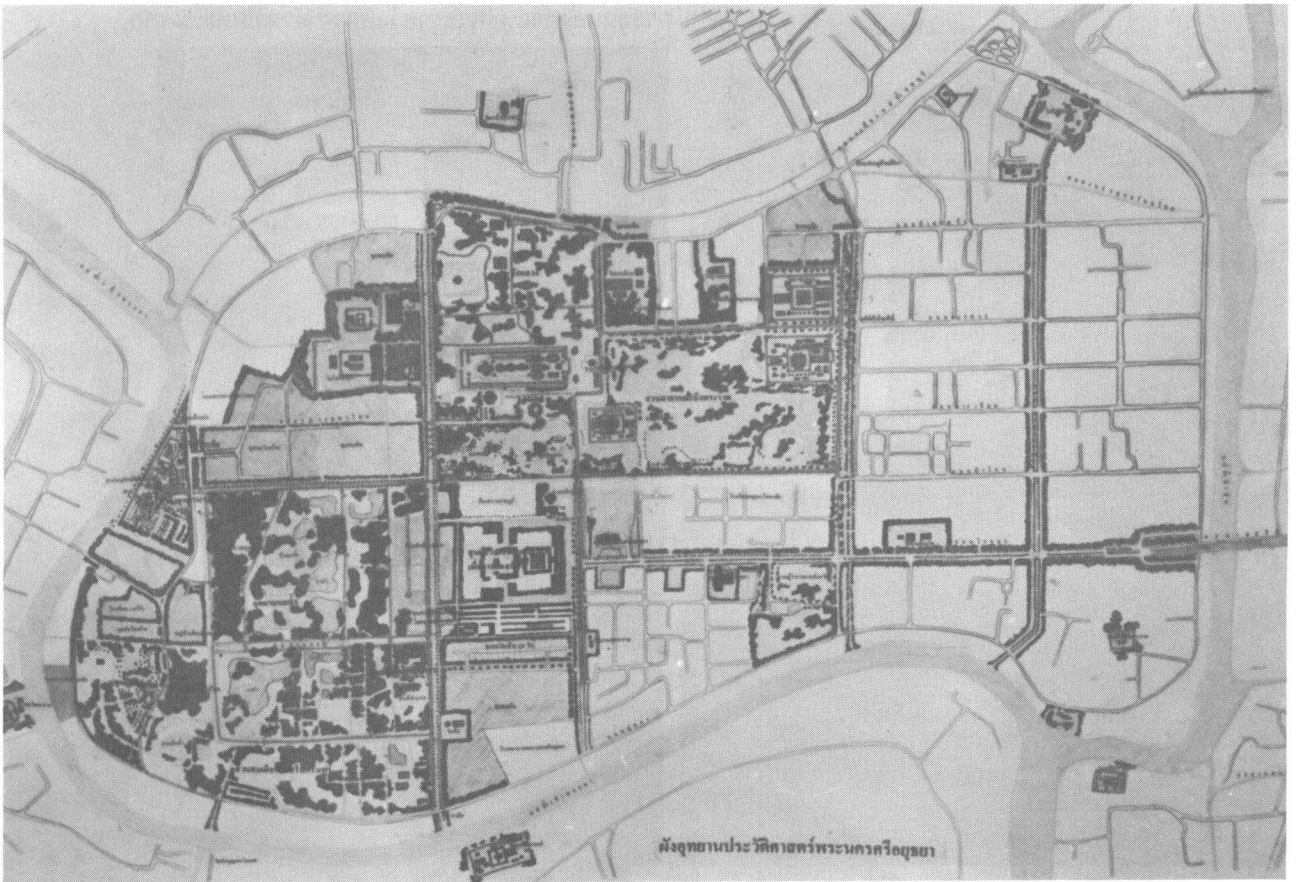
๕. แผนงานพัฒนาสำนักงานและกำลังคนในการบริหารและดำเนินโครงการ จะต้องจัดหาอาคารสำนักงานบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เพียงพอต่อการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๙ ได้เริ่มสร้างศูนย์ปฏิบัติการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอนาคตศูนย์แห่งนี้จะทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์วิจัยเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานของนครประวัติศาสตร์

๖. แผนงานบริการวิชาการและการท่องเที่ยว จะต้อง มีศูนย์บริการข้อมูลด้านท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นเอกสารและสื่อต่าง ๆ ตามเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างครบถ้วน รวมทั้งจัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลระดับวิเคราะห์ด้วย

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๙ สำนักงานฯ ได้ดำเนินการติดต่อประสานงานกับจังหวัดฯ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อการศึกษาออกแบบปรับปรุงศาลากลางจังหวัดหลังเดิมให้เป็นศูนย์บริการด้านวิชาการและการท่องเที่ยวต่อไป

๗. แผนงานเศรษฐกิจและสังคม จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพต่อประชาชนให้มีรายได้ โดยเฉพาะ

ผังแผนแม่บทโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

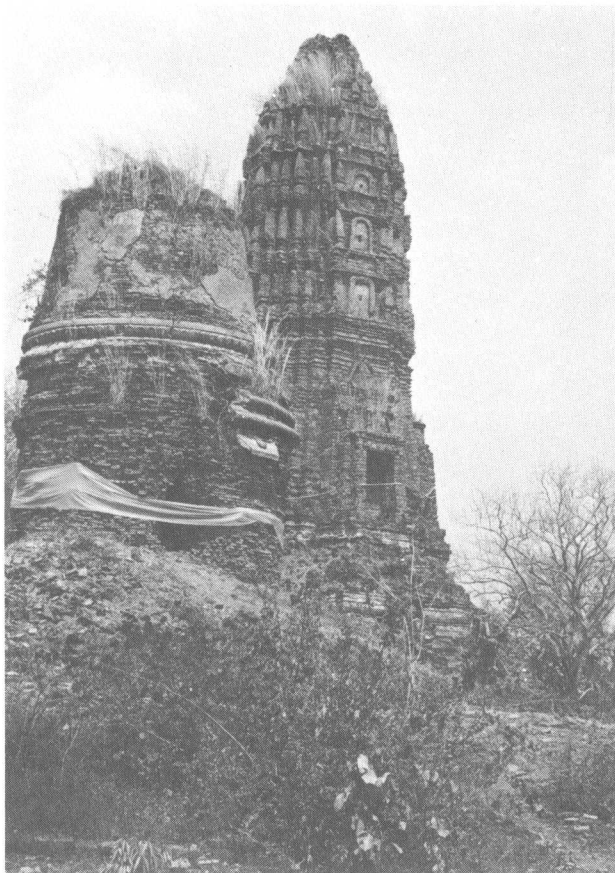
อย่างยิ่งอาชีพที่เกี่ยวกับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น โดยจัดให้มีหมู่บ้านศิลปหัตถกรรม รวมทั้งการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ขึ้นมาด้วย

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๙ ได้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่บางส่วนบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ที่กำหนดไว้เป็นที่ก่อสร้างศูนย์ศิลปหัตถกรรม

๘. แผนงานรื้อย้ายโรงงานอุตสาหกรรมและปรับการใช้พื้นที่ เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมสร้างทับพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ นอกจากลักษณะของสิ่งก่อสร้างจะไม่เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพของเมืองประวัติศาสตร์แล้วยังก่อให้เกิดมลพิษ จึงจำเป็นต้องโยกย้ายออกไป เพื่อรักษาพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และปรับปรุงการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมต่อไป

ในปีงบประมาณ ๒๕๓๙ สำนักงานฯ ได้ติดต่อประสานงานกับกรมสรรพสามิต เกี่ยวกับการโยกย้ายโรงงานสุราจนได้ข้อสรุปว่าโรงงานจะหยุดผลิตในปลายปี ๒๕๓๙ และจะดำเนินการรื้อย้ายโรงงานออกไปจากพื้นที่ ในปี ๒๕๔๐ โดยจะใช้เวลารื้อย้ายราว ๖ เดือน

การปฏิบัติการตามโครงการอนุรักษ์และพัฒนา นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ยังจะดำเนินการต่อไปสู่เป้าหมายที่คาดหวังว่า ตามแผนแม่บทระยะที่ ๑ จะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ซึ่งการที่จะเดินไปสู่เป้าหมายที่ว่านั้น เฉพาะกรมศิลปากรเพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถทำงานชิ้นนี้ได้สำเร็จแน่นอน แต่จะต้องประกอบไปด้วยความร่วมมือจากส่วนราชการภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนในพื้นที่ผู้เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติชิ้นนี้ ซึ่งจะเป็นผู้ที่สามารถตอบได้อย่างชัดเจนที่สุดว่า ภาพแห่งความยิ่งใหญ่ของนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา นั้นจะบังเกิดขึ้นหรือไม่และเมื่อใด

วัดวรเชษฐ (นอกเมือง) สภาพก่อนขุดแต่ง

การขุดแต่งกำแพงพระราชวังหลวง ด้านทิศตะวันออก

ซากเทวสถานขุดแต่งพบในบริเวณบึงพระราม

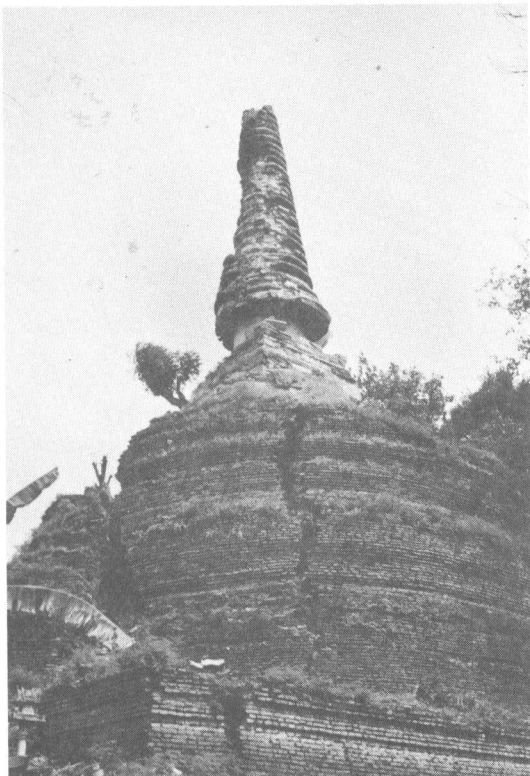

สิ่งก่อสร้างของทางราชการ ซึ่งสำนักงาน ได้ทำการรื้อถอนใน พ.ศ.2539

วัดขุนแสน

ประทีป เพ็งตะโก

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ ๓

วัดขุนแสนก่อนขุดแต่ง

ประวัติศาสตร์และความสำคัญ

วัดขุนแสนตั้งอยู่ภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ในเขตตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โบราณสถานวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ หันหน้าไปทางทิศเหนือสู่แม่น้ำลพบุรีซึ่งเป็นคูเมืองพระนครศรีอยุธยา

สภาพเดิมก่อนการขุดแต่งมีราษฎรเข้ามาปลูกสร้างบ้านพักอาศัยล้อมรอบองค์เจดีย์ การก่อสร้างดังกล่าวทำให้เบียดบัง และทับซ้อนลงบนเนินวิหาร เจดีย์ร้าง และกำแพงของวัด

ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าวัดขุนแสนสร้างเมื่อใด และใครเป็นผู้สร้าง แต่ปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติว่า ใน พ.ศ. ๒๑๒๗ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชขณะทรงดำรงพระยศ กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จราชสมบัติ ณ เมืองพิษณุโลก ทรงยกทัพหลวงไปช่วยพระเจ้าหงสาวดีรบกับพระเจ้าอังวะ เมื่อเสด็จถึงเมืองแครงแล้ว จึงยกทัพหลวงเสด็จกลับคืนมายังกรุงศรีอยุธยาและมีรายละเอียดในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาว่า การเสด็จไปราชการครั้งนี้พระองค์ทราบข่าวจากมหาเถรคันฉ่องภิกษุชาวมอญว่าพระเจ้าหงสาวดีทรงสั่งการให้ พระยาเกียรติ พระยาราม มาลอบประทุษร้ายพระองค์ เมื่อทรงทราบเรื่องดังกล่าวจึงทรงประกาศอิสรภาพ ไม่เป็นเมืองขึ้นของหงสาวดีอีกต่อไป แล้วทรงนำพระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติ พระยาราม และครอบครัวชาวมอญกลับมาด้วย พระมหาเถรคันฉ่องนั้นทรงให้สลัถ ณ วัดมหาธาตุ ส่วนพระยาเกียรติ พระยาราม และครอบครัวชาวมอญทรงให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลบ้านขมิ้น ริมน้ำวัดขุนแสน

การกล่าวถึงชื่อวัดขุนแสนในพระราชพงศาวดารตอนนี้ ไม่เกี่ยวกับอายุการก่อสร้างวัด แต่การศึกษาเรื่องอายุสมัยของการก่อสร้างวัดนี้ จะต้องศึกษาจากหลักฐานทางโบราณคดีและงานสถาปัตยกรรม

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อทรงสร้างพระราชวังจันทน์เกษมขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับเวลาเสด็จแปรพระราชฐานประพาสกรุงเก่า ทรงพระราชดำริว่า วัดขุนแสนอยู่ใกล้พระราชวัง มีเจดีย์ขนาดใหญ่ เป็นวัดสำคัญ ทรงเสียดายหากจะปล่อยทิ้งให้ชำรุดทรุดโทรม จึงมีพระบรมราชโองการ ดำรัสสั่งพระราชราชสงครามให้เป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ให้ใหญ่กว่าของเดิม การปฏิสังขรณ์ครั้งนี้รวมทั้งวิหารหลวง กำแพง และซุทคูมวัดให้ตอนขึ้น ในการนี้ทรงพระราชทานพระราชวโรกาสให้ราษฎรร่วมบำเพ็ญพระราชกุศล ด้วยตามแต่ศรัทธา แต่การปฏิสังขรณ์ยังไม่ทันแล้วเสร็จ ก็พอดีสิ้นรัชกาลการก่ออิฐหุ้มเจดีย์จึงค้างอยู่เพียงปากกระฆัง ส่วนวิหารหลวงนั้นเพียงแต่ก่อผนังยังไม่ได้ยกเครื่องบน วัดขุนแสนจึงถูกปล่อยให้ทิ้งร้างอีกครั้งหนึ่ง

การอนุรักษ์และพัฒนาวัดขุนแสน

เนื่องจากวัดขุนแสนเป็นโบราณสถานสำคัญ ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถาปัตยกรรม สภาพของเจดีย์ชำรุดทรุดโทรมเกิดรอยแตกแยก เนื่องจากองค์เจดีย์มีการก่อสร้างทับซ้อนอย่างน้อย ๒ ครั้ง การก่ออิฐครั้งปฏิสังขรณ์นั้นไม่ประสานเป็นเนื้อเดียวกับสิ่งก่อสร้างครั้งแรก เมื่อเกิดรอยแตกแยกที่เปลือกนอก จึงเกิดการทรุดตัวลงบางส่วน เกรงว่าจะพังลงมาทับบ้านเรือนราษฎรที่บุกรุกสร้างบ้านเรือนเบียดชิดอยู่กับฐานเจดีย์

กรมศิลปากรร่วมกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงดำเนินการอนุรักษ์วัดขุนแสนไว้ ให้นั้นคงถาวรเป็นสมบัติของชาติสืบไป โดยจะทำการขุดค้นขุดแต่ง บูรณะ และปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เหมาะสม

การอนุรักษ์วัดขุนแสนนั้น ภาคเอกชนได้จัดงบประมาณสนับสนุน โดยโครงการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา คณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย ซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุนอดีตนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

ดังนั้นงบประมาณในการอนุรักษ์และพัฒนาวัดขุนแสนเป็นเงินทั้งสิ้น ๗,๑๓๒,๖๕๐ บาท ได้แก่

๑. งบประมาณของกรมศิลปากร เป็นเงิน ๒,๒๕๐,๐๐๐ บาท คือ

๑.๑ การดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานเป็นเงิน ๒,๒๕๐,๐๐๐ บาท

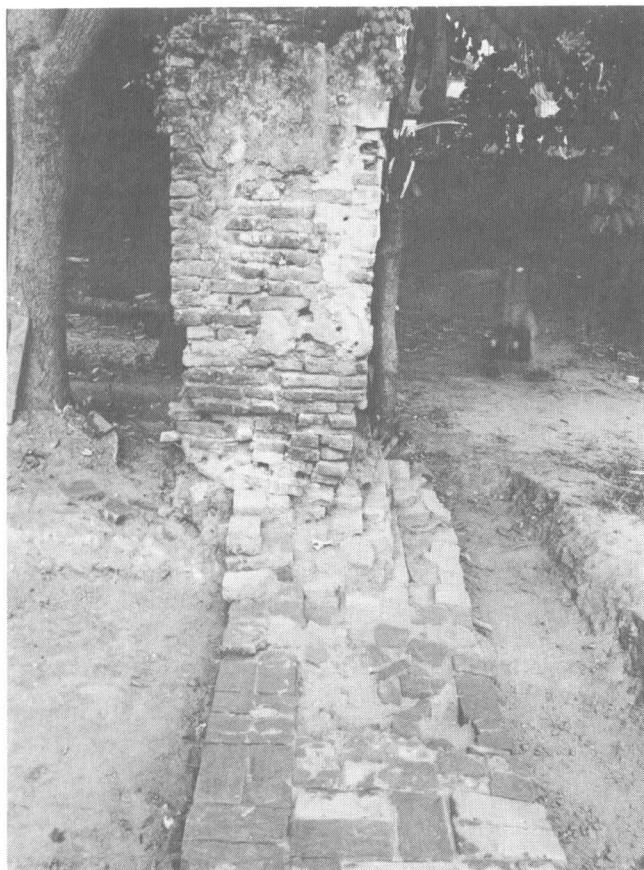
บ้านเรือนราษฎรปลูกสร้างชิดฐานเจดีย์

วิหาร - สภาพหลังขุดแต่ง

เจดีย์รายวัดขุดแสน

กำแพงแก้ว - หลังขุดแต่ง

กระเบื้องเชิงชายรายหน้ากาล

๒. งบประมาณสนับสนุนจากโครงการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา คณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทยเป็นเงิน ๔,๘๘๒,๖๕๐ บาท แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ

๒.๑ การขุดเซยสิ่งปลูกสร้างและพืชผลของราษฎร ๑๒ หลังคาเรือน เป็นเงิน ๒,๖๘๔,๖๖๕ บาท

๒.๒ ค่าออกแบบเพื่อการปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นเงิน ๒๔๗,๕๒๐ บาท

๒.๓ ค่าปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๔ ค่าปรับพื้นที่และทำระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการสำหรับชุมชนใหม่ เป็นเงิน ๔๕๐,๔๖๕ บาท หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การขุดค้นและขุดแต่งทางโบราณคดี

การขุดค้นและขุดแต่งทางโบราณคดีที่วัดขุนแสน เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ หลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การดำเนินการดังกล่าวพร้อมกับการขุดเซยบ้านเรือนราษฎรที่สร้างบ้านเรือนเบียดชิดกับโบราณสถาน

ภายหลังการขุดแต่งพบว่าวัดขุนแสนมีการก่อสร้างทับซ้อนกัน ๒ ครั้ง

๑. สิ่งก่อสร้างครั้งแรกคือการสร้างวัดขุนแสนในสมัยอยุธยา โดยสร้างเจดีย์ทรงระฆังเป็นประธานของวัด มีวิหารสร้างต่อออกไปทางด้านหน้า (ทิศเหนือ) มีเจดีย์ขนาดเล็กสร้างเป็นเจดีย์ราย โดยมีกำแพงล้อมรอบอีกชั้นหนึ่ง

๒. สิ่งก่อสร้างระยะที่สองเป็นงานปฏิสังขรณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ เจดีย์ประธานถูกก่ออิฐหุ้ม มีร่องรอยของการสร้างกำแพง (หรือวิหารคด) ล้อมรอบ ตามแนวกำแพงเดิม

โบราณสถานวัดขุนแสน

๑. เจดีย์ประธาน เจดีย์องค์ที่ถูกก่อหุ้มเป็นเจดีย์ทรงระฆังสร้างในสมัยอยุธยา ก่อนการขุดแต่งนั้นเห็นเฉพาะส่วนที่เป็นทรงระฆัง บัลลังก์และปล้องไฉน เมื่อได้ขุดแต่งหรือเลือกที่หุ้ม (เฉพาะส่วนที่แตกร้าชำรุด) พบว่าก่อนที่จะมีการปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๔ นั้น ส่วนฐานของเจดีย์องค์นี้มีการชำรุดอยู่ก่อนแล้ว อย่างไรก็ตามยังคงเห็นส่วนที่เป็นบัวปากกระฆัง(บัวคว่ำ-บัวหงาย)

ส่วนที่ชำรุดหรือส่วนฐานของเจดีย์ประธานที่หายไปนั้นคือส่วนที่เป็นฐานบัว ๑ ชั้น ต่อด้วยชั้นมาลัยเถา ๓ ชั้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจดีย์ทรงระฆังแบบอยุธยา

แต่เนื่องจากส่วนที่ทำหน้าที่เป็นฐานของเจดีย์ประธานวัดขุนแสนมีความสูงมาก ทำให้เชื่อว่าเมื่อแรกสร้างนั้นต้องมีฐานทักษิณรองรับองค์เจดีย์อีกทีหนึ่งจึงจะทำให้องค์เจดีย์สมดุล และตามสัดส่วนฐานทักษิณดังกล่าวต้องมีความสูงมากกว่าฐานยกระดับ(ฐานบัว หรือบางกรณีเรียกฐานโพธิ์) ซึ่งปรากฏอยู่ที่เจดีย์ในวัดพระศรีสรรเพชญ์

เนื่องจากองค์ระฆังของเจดีย์วัดขุนแสนมีขนาดใหญ่และเตี้ย บัลลังก์สี่เหลี่ยมก็มีขนาดใหญ่เช่นเดียวกับเจดีย์ในวัดพระศรีสรรเพชญ์ แต่ว่าลักษณะฐานทักษิณสูงนั้นเป็นลักษณะทางวิวัฒนาการ ดังนั้นกำหนดอายุการก่อสร้างเจดีย์วัดขุนแสนควรจะอยู่หลังการก่อสร้างวัดพระศรีสรรเพชญ์เล็กน้อย โดยเจดีย์ประธานวัดขุนแสนน่าจะมีอายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒

สิ่งที่น่าสนใจคือแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงโปรดเกล้าฯให้ก่อเจดีย์องค์ใหม่หุ้มรักษาของเดิมไว้ข้างใน เป็นแนวความคิดเดียวกับการสร้างพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นแนวความคิดในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สืบเนื่องมา ตั้งแต่สมัยอยุธยา เราได้พบเห็นการรักษาของโบราณแบบเดียวกันนี้ที่เจดีย์บางองค์ที่วัดพุทธโสธรวรย์ และวัดนางคำเป็นต้น

การปฏิสังขรณ์เจดีย์ประธานวัดขุนแสนยังทำไม่สำเร็จในรัชกาลที่ ๔ และในรัชกาลต่อมาก็มิได้ดำเนินการต่อ อย่างไรก็ตามยังสังเกตเห็นว่าเจดีย์องค์ที่ก่อหุ้มตั้งใจสร้างเป็นเจดีย์ทรงระฆัง และก่อไว้ได้เพียงชั้นมาลัยเถาที่จะต่อกับทรงระฆังกลมเท่านั้น

๒. วิหาร เนื่องจากพื้นที่สำหรับการขุดแต่งวัดขุนแสนมีจำกัดเพราะว่าราษฎรได้ปลูกสร้างที่พักอาศัยอย่างหนาแน่น การพัฒนาวัดขุนแสนต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการขุดเขยโยกย้ายบ้านเรือนราษฎร ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงมีพื้นที่ขุดแต่งห่างจากฐานเจดีย์ออกมาโดยรอบราว ๑๐ เมตรเท่านั้น

วิหารอยู่ทางด้านหน้า (ทิศเหนือ) ของเจดีย์ประธาน

ในพื้นที่ที่สามารถขุดแต่งได้ขณะนี้จึงเห็นเฉพาะส่วนท้ายของวิหารเท่านั้น

จากหลักฐานที่ปรากฏสันนิษฐานว่าวิหารมีแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีมุขหน้าหลัง มีพาไลปีกนก มีฐานชุกชีสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน

การสร้างวิหารเป็นส่วนสำคัญของวัด และตั้งอยู่ทางด้านหน้าของเจดีย์ประธาน เป็นระเบียบของผังวัดสมัยอยุธยาตอนต้นต่อเนื่องมาในสมัยอยุธยาตอนกลาง ร่องรอยของการเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญต่อพระอุโบสถมากขึ้น และนำมาสร้างไว้ทางด้านหน้าของเจดีย์ประธานแทนที่ตำแหน่งวิหารนั้น มีหลักฐานอยู่ราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เช่นวัดวังไชย สร้างในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เป็นต้น

๓. เจดีย์ราย สร้างขนาดวิหารทั้ง ๒ ข้าง เท่าที่ขุดแต่งพบขณะนี้มียุค ๓ องค์ แต่เนื่องจากสภาพชำรุดทรุดโทรมอย่างมากจึงยังไม่สามารถศึกษาด้านรูปแบบได้ในขณะนี้

หลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญที่พบจากการขุดแต่ง ได้แก่

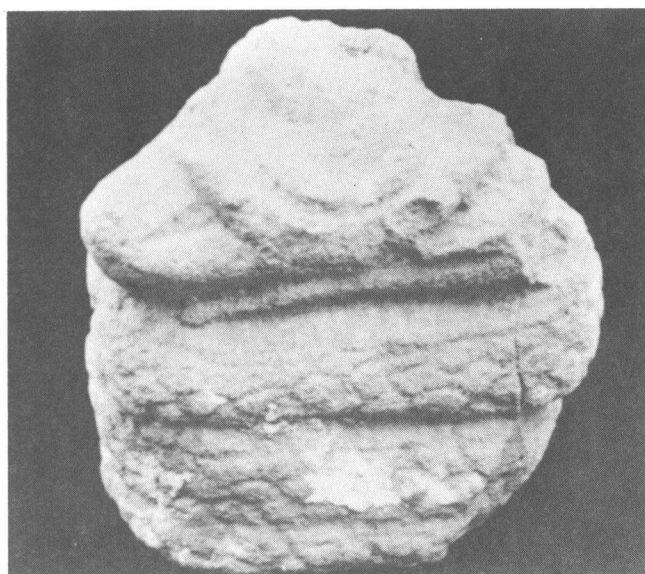
โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม ส่วนมากได้แก่อิฐ ปูนฉาบซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน นอกจากนี้ยังได้พบโบราณวัตถุที่เป็นวัสดุก่อสร้างของอาคารซึ่งโดยมากพบบริเวณซากวิหาร ได้แก่

๑. ตะปูเหล็กสำหรับใช้ยึดเครื่องไม้โครงสร้างของหลังคา

๒. กระเบื้องมุงหลังคาประเภทกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้-ตัวเมีย รวมถึงกระเบื้องเชิงชายประเภทลายดอกบัว เทพพนมและหน้ากาล กระเบื้องเชิงชายประเภทลายดอกบัวนั้นทำกลีบบัวเป็นกลีบยาว น่าจะทำขึ้นในระยะแรกสร้างวิหาร ส่วนกระเบื้องเชิงชายลายเทพพนมและลายหน้ากาลนั้น มีทรงและขนาดต่างจากลายกลีบบัว ลักษณะกลีบบัวที่ประกอบอยู่กับเทพพนมนั้นก็เป็นแบบที่พัฒนามาแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ส่วนยอดของกระเบื้องเชิงชายซึ่งทำคล้าย “ข้อฟ้า” เคยพบอยู่ในงานก่อสร้างราชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังนั้นกระเบื้องเชิงชาย๒แบบหลังจึงน่าจะเป็นงานคราวปฏิสังขรณ์ **โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา** ซึ่งได้แก่รูปเคารพเนื่องในศาสนาพุทธ

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปนาคปรก

พระชัยมงคล

พระพิมพ์ดินเผา

๑. พระพุทธรูปนาคปรก ทำด้วยหินทราย จำนวน ๓ องค์ สภาพชำรุด พระพุทธรูปนาคปรกมักจะแสดงปางสมาธิ นิยมทำกันอยู่ในสมัยลพบุรี และให้อธิปไตยต่อศิลปะอยุธยา ยังนิยมทำกันอยู่ในสมัยอยุธยาตอนต้น มีตัวอย่างอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทระเกษม

๒. พระชัยมงคล เป็นพระพุทธรูปทรงเครื่องน้อยขนาดเล็ก มีขนาดหน้าตักกว้างราว ๕ - ๑๒ เซนติเมตร นิยมทำในสมัยอยุธยาตอนปลาย พระพุทธรูปแบบนี้สร้างขึ้นตามคติการสืบทอดพระพุทธศาสนา แต่บางท่านก็เชื่อว่าเป็นพระแก้ว

๓. พระพิมพ์ พบเพียง ๑ องค์ ทำด้วยดินเผา พระพิมพ์แบบนี้เรียกกันในหมู่นักนิยมพระเครื่องว่า "พระขุนแผน" เคยพบในกรุเจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคล และวัดธรรมิกราช น่าจะมีอายุราวสมัยอยุธยาตอนกลาง

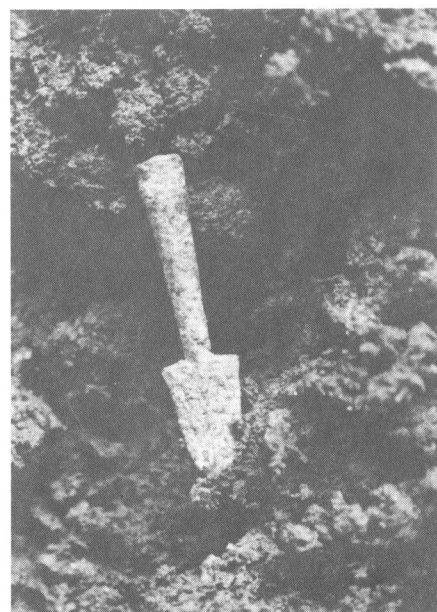
โบราณวัตถุประเภทอาวุธ ได้แก่

๑. กระสุนปืน ทำมาจากเหล็กและดินเผา
๒. หัวลูกศร ทำมาจากสำริดเป็นส่วนปลายของลูกธนู

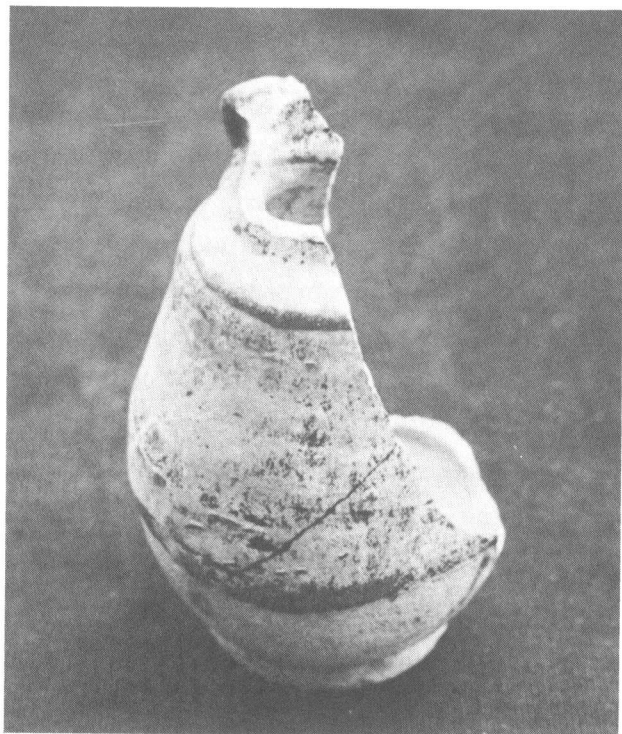
๓. มีด ทำมาจากเหล็กและด้ามทำด้วยสำริด

โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผา ได้แก่

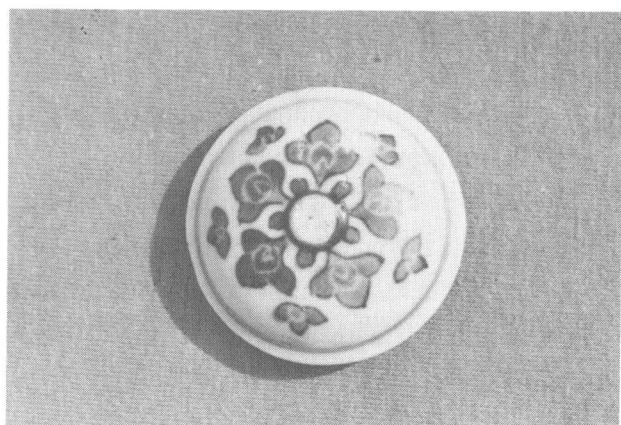
๑. เครื่องถ้วยจีน ส่วนมากเป็นถ้วยชาม ผลิตในสมัยราชวงศ์ชิง อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒๓ - ๒๔
๒. ภาชนะดินเผาพื้นเมือง เป็นภาชนะดินเผาเนื้อหยาบและเนื้อแกร่ง ส่วนมากเป็นของใช้ในครัวเรือนซึ่งน่าจะผลิตมาจากแหล่งเตาเผาคลองสระบัว ได้แก่หม้อ ไห ครก ตะคัน เตาเซิงกราน อ่าง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบตุ๊กตาดินเผาแบบต่าง ๆ อีกจำนวนมาก

หัวลูกศรสำริด

ภาชนะดินเผาจากเตาสู่โขทัย

ฝาภาชนะ - เครื่องถ้วยจีน

ตะคันดินเผา

๓. ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี เป็นแหล่งผลิตภาชนะดินเผาสมัยอยุธยา ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนมากผลิตภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเช่น ไห อ่าง เป็นต้น

๔. ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาเผาสุโขทัย พบ ภาชนะดินเผาประเภทชามเคลือบสีเขียว ตักดาเคลือบเขียวซึ่งผลิตจากแหล่งเตาเผาศรีสัชนาลัย

โบราณวัตถุอื่น ๆ ได้แก่เหรียญเงินอีแปะจีน เหรียญเงินเจาะรูของไทย และเบี้ยดินเผา เป็นต้น

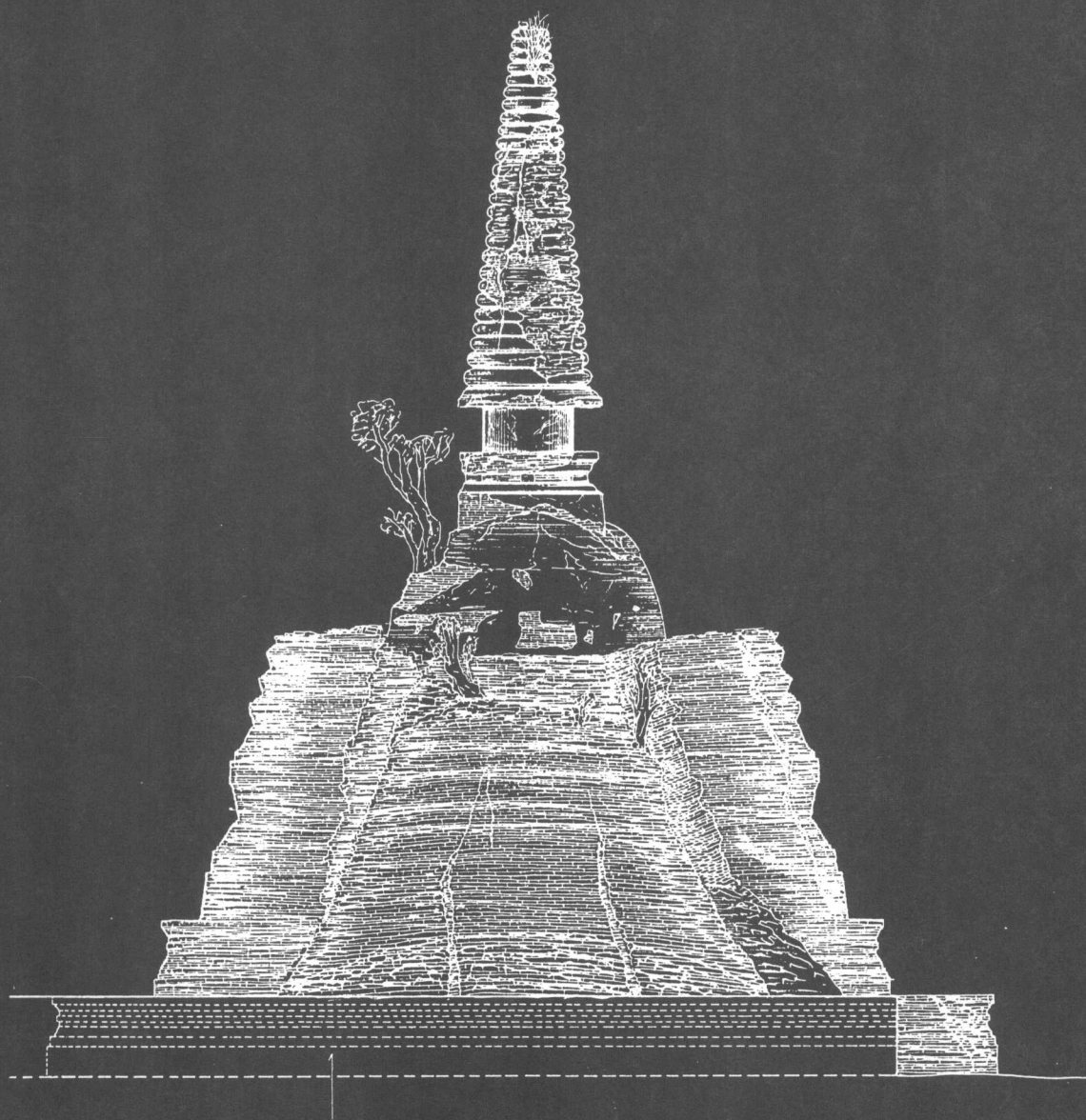
สรุป

วัดขุนแสนสร้างเจดีย์ทรงระฆังเป็นประธานของวัด มีวิหารสร้างต่อออกไปทางด้านหน้า มีเจดีย์รายล้อมรอบ และมีกำแพงแก้วล้อมรอบ

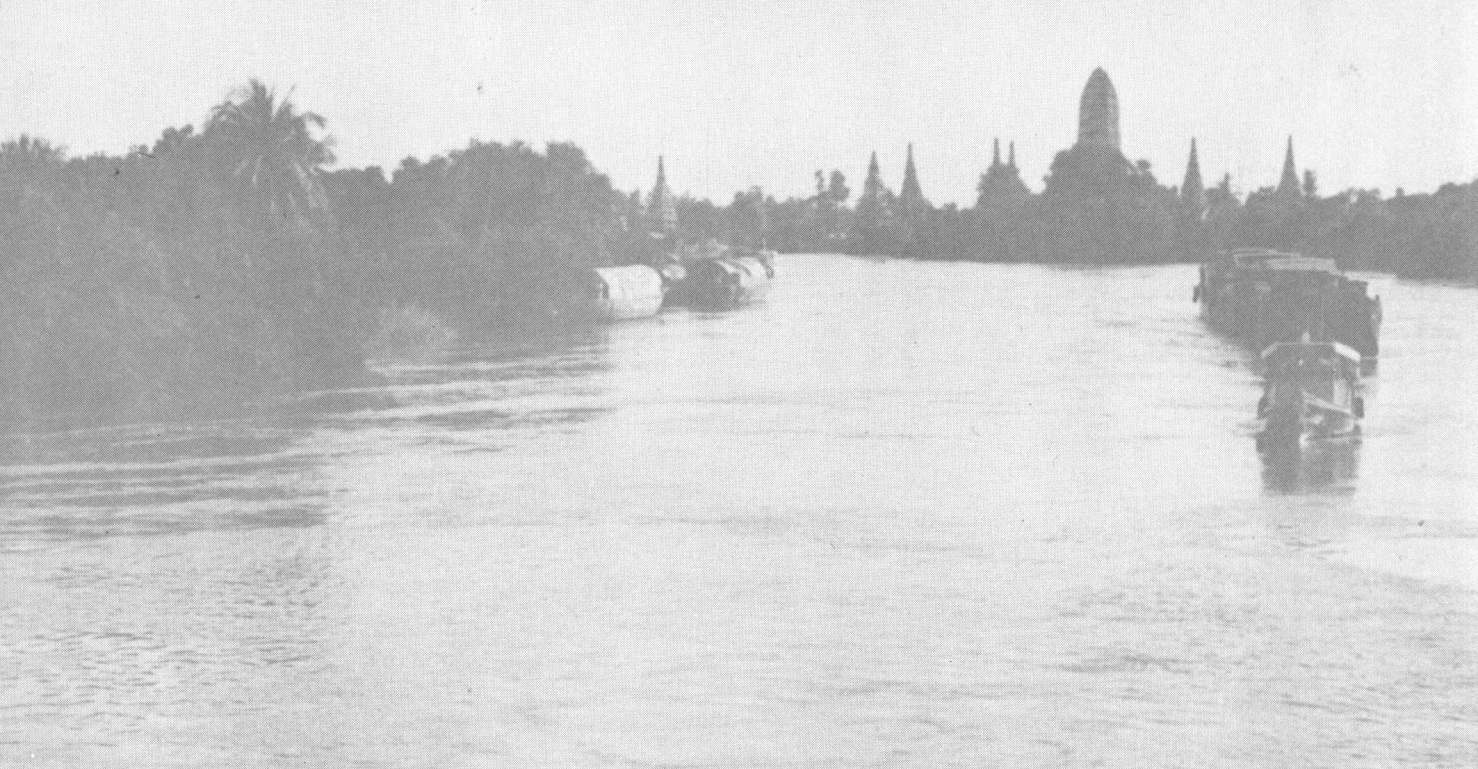
อายุการก่อสร้างวัดนี้พิจารณาจากลักษณะทางสถาปัตยกรรม และโบราณวัตถุที่พบ สันนิษฐานว่าน่าจะก่อสร้างในสมัยอยุธยา ราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ หรือต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ การบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยอยุธยามีอย่างน้อย ๑ ครั้ง โดยมีหลักฐานว่ามีการเปลี่ยนกระเบื้องหลังคาของวิหาร

ต่อมารัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดขุนแสนโดยให้ก่อเจดีย์ของใหม่หุ้มเจดีย์องค์เดิมไว้ข้างใน แต่การดำเนินการดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จก็สิ้นรัชกาลเสียก่อน

เพื่อเป็นการสืบสานพระราชดำริของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๔ กรมศิลปากรร่วมกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ร่วมกันดำเนินการอนุรักษ์วัดขุนแสนไว้ให้มั่นคงถาวรเป็นสมบัติของชาติสืบไป โดยได้ทำการขุดแต่ง บูรณะ และปรับปรุงภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ทั้งนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนา นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา คณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย ซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยการทำงานในระยะแรกมีกำหนดแล้วเสร็จราวเดือนธันวาคม ๒๕๓๙ นี้

ผังเจดีย์วัดขุนแสนก่อนการขุดแต่ง

พระเจ้าอู่ทอง :

รอยต่อของประวัติศาสตร์ไทย

จำนง เทพหัสดิน ณ อยุธยา*

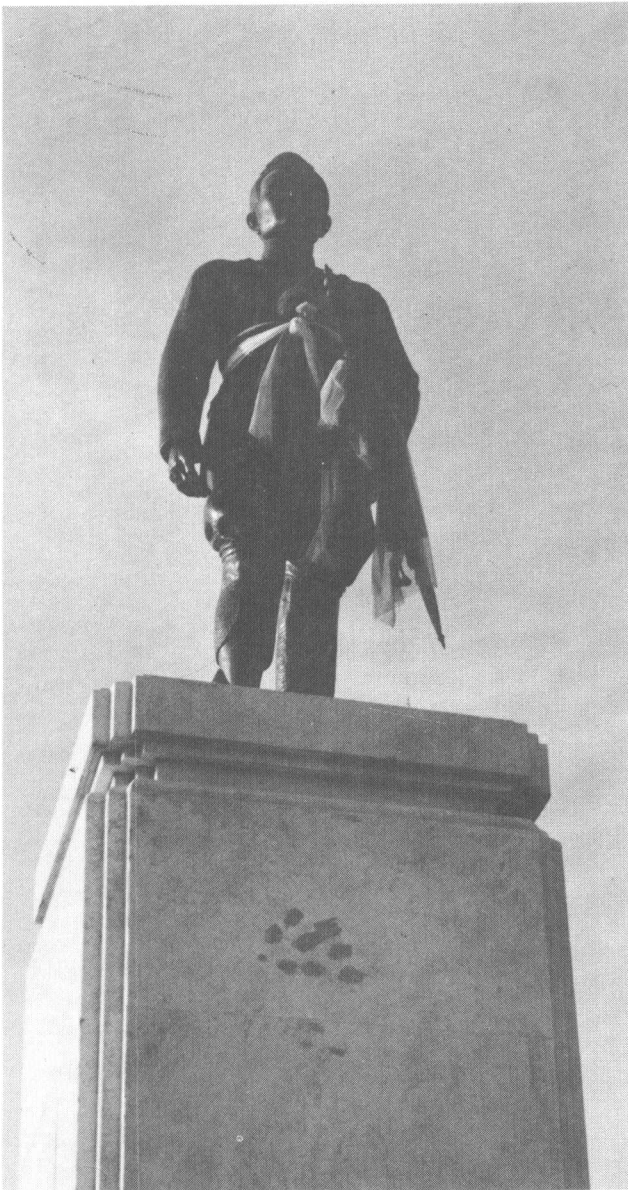
นักศึกษาประวัติไทยหลายท่านได้กล่าวว่า นำเสียดายที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยสั้นไปหน่อย ย้อนหลังไปได้เพียง ๖๐๐ กว่าปี ถึงพระเจ้าอู่ทอง ก็หมดเสียแล้ว เหนือไปกว่านั้นก็เป็นตำนาน ประเทศเรามีผู้ทรงความรู้มากมาย ทำไมจึงไม่สนใจกำเนิดของตนเอง เราน่าจะค้นคว้าเอาความจริงให้ประจักษ์ เริ่มแต่พระเจ้าอู่ทองขึ้นไปว่า พระองค์ท่านมาแต่ไหน บุพการีของท่านคือใคร รอยต่อของช่วงเวลาจากยุคสมัยพระร่วง มาถึงสร้างกรุงศรีอยุธยา ราวหนึ่งร้อยปีนี้ ควรจะแจ่มมากกว่านี้

เมื่อ ๒๕ ปีมาแล้ว ผู้เขียนได้เคยรวบรวมความเห็นจากหลายท่าน พิมพ์ในเอกสารที่ระลึกงานเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง ว่าพระองค์ท่านมาจากที่ใด

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเห็นว่า ท่านมาจากเมืองอู่ทอง เพราะได้พบเมืองเก่าแห่งหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ชาวบ้านเรียกว่าเมืองท้าวอู่ทอง แต่ศาสตราจารย์ของบัวเชดเอลลีเยอผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยซอร์บอน คัดค้านว่าได้ตรวจทางโบราณคดีแล้ว โบราณวัตถุสถานของเมืองนี้ ร้างไปก่อนการอพยพของพระเจ้าอู่ทอง ๓๐๐ ปี

พระราชพงศาวดารเหนือ ซึ่งพระวิเชียรปรีชาเรียบรวมจากหนังสือเก่า ตามพระราชกระแสรับสั่งของสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่าพระเจ้าอู่ทองเป็นลูกของโชดกเศรษฐี ได้อภิเษกกับพระราชธิดาแห่งราชวงศ์พระยาแกรก (หลังพระยาแกรกลิ้นแล้ว ๓ ชั่วกษัตริย์) ครองเมืองได้ ๗ ปี ท้าลงเมืองจึงยกไพร่พลหนีท้าวมาทางทิศใต้ ๑๕ วัน ถึง

* อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ รมต.ช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย.

หนองโสน จึงสร้างอยุธยาขึ้น

หนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ซึ่งท่านรัตนปัญญาเถระชาวเมืองเหนือ นิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๐ - ๒๐๗๑ เป็นภาษาบาลี คัมภีร์เล่มนี้ศาสตราจารย์เซเดส เชื่อถือว่ามีหลักฐาน ความตอนหนึ่งว่า "พระเจ้ารามธิบดีกษัตริย์อโยธยาปุระ เสด็จมาจากแคว้นกัมโพช ทรงยึดเมืองชยันนาท"

แคว้นกัมโพชในหนังสือเก่าใช้เรียกลพบุรี

หนังสือ จุลยุทธการวงศ์ ของสมเด็จพระวันรัตน์ วัดโพธิ์ในรัชกาลที่ ๑ ท่านแต่งไว้เป็นภาษาบาลี หอสมุดแห่งชาติขอแรงให้พระญาณวิจิตรแปลเป็นภาษาไทย สมเด็จพระองค์นี้ท่านเป็นนักปราชญ์ เป็นนักประวัติศาสตร์ เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส เกิดเมื่อกรุงศรีอยุธยายังไม่เสียแก่พม่า ท่านกล่าวว่า

เมืองเดิมของพระเจ้า อุทอง คือเมืองเทพนคร (คำบาลีว่า เทพมหานคร) เพื่อความกระจำขำพเจ้าจะเล่าถึงหนังสือนี้โดยสังเขป

สมเด็จพระกรมพระยาดำรงฯ ทรงเล่าที่มาของหนังสือนี้ว่า "มีคำเล่ากันมาแต่ก่อนว่าหนังสือพงศาวดารไทยนั้น เดิมสมเด็จพระวันรัตน์องค์หนึ่งแต่งไว้เป็นภาษาบาลี แล้วสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรสได้หนังสือคัมภีร์นั้น เป็นหลักทรงนิพนธ์เรื่องพระราชพงศาวดารฉบับที่พิมพ์ ๒ เล่ม ได้พยายามสืบหาหนังสือในหอพระมณเฑียรธรรม (ในพระบรมมหาราชวัง) ก็หาพบหนังสือพงศาวดารที่แต่งเป็นภาษาบาลีไม่ จึงปลงใจว่าหนังสือนั้นคงสูญเสียแล้ว

พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทราบความจากพระธรรมเจดีย์ ว่าที่วัดพระเชตุพนมีหนังสือพลัดติดอยู่ตามกุฏิ ท่านรวบรวมไว้ได้หลายคัมภีร์ จึงได้ขออนุญาตให้พระยาปริยัติธรรมธาดาเปรียญไปตรวจดู พบหนังสือมหายุทธการวงศ์ กับจุลยุทธการวงศ์รวมกันอยู่ห่อหนึ่ง ไม่พบคัมภีร์บริบูรณ์ทั้งสองเรื่อง ถึงกระนั้นก็ต้องนับว่าเป็นการสำคัญอันควรยินดี เพราะได้หนังสืออันมีชื่อเสียงกลับคืนมาเป็นสมบัติของบ้านเมือง"

จุลยุทธการวงศ์ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๖๓ คือ ๗๗ ปีมาแล้ว เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาพลโยธิน(นพ) นับว่าเป็นประวัติศาสตร์ไทยก่อนกรุงศรีอยุธยาเล่มแรก ที่เขียนโดยชาวกรุงศรีอยุธยา และได้รับการยอมรับจากประมุขของสงฆ์ คือ กรมพระปรมานุชิตฯ และสมเด็จพระยาดำรงฯ หนังสือนี้เขียนด้วยความประณีตระมัดระวัง สอบทานคักราชถูกต้องน่าเชื่อถือ จึงน่าจะยอมรับกันได้ไม่จำเป็นต้องให้ฝรั่งมารับรองอีกที

หนังสือนี้ได้เล่าถึงชาตวิวงศ์ของพระเจ้าอุทองว่า พม่ายกทัพมาตีนครเข็ญรายแตก กษัตริย์เข็ญรายจึงพาผู้คนหนีมาถึงป่าใกล้เมืองกำแพงเพชรสร้างเมืองไตรตรึงษ์ขึ้น เมืองนี้ปัจจุบันอยู่ในตำบลไตรตรึงษ์อำเภอเมืองกำแพงเพชร อยู่มาสามสี่ชั่วกษัตริย์ไม่มีไอรส มีแต่พระธิดา วันหนึ่งพระธิดาประสงค์เสวยมะเขือ ทาสหาไปหาซื้อได้จากไร่ของนายแสนปม บุรุษผู้นี้ "เป็นต่อมเป็นปมไปทั่วร่างกาย...มีต้นมะเขือต้นหนึ่งเกิดอยู่ ณ ที่ใกล้เรือน บุรุษนั้นได้ถ้ำมูตร (ปัสสาวะ) รดลงที่ต้นมะเขื่อนั้น จนมีผลเติบโตใหญ่เจริญขึ้น"

พระราชธิดาเสวยผลมะเขื่อนั้น ก็ทรงครรภ์

ประสูติพระราชบุตร พระรูปโฉมงามนัก และก็ถูกขับไล่จากพระราชวังไปอยู่กับนายแสนปม วันหนึ่งนายแสนปมไปทอดแห ไม่ได้ปลาแต่ได้ทองคำติดแหมาเป็นอันมาก นายแสนปมเข้าใจว่าเป็นขมิ้น จึงเอาวางกองไว้ที่ริมน้ำ มาถึงบ้านก็บอกเมียว่า ไม่ได้ปลาได้แต่ขมิ้น เมียจึงบอกว่าไปเอามาเถิดจะได้มาทาลูก นายแสนปมเอาตะกร้าไปชนขมิ้นมาให้ภรรยา ๆ ก็บอกว่านี่คือทอง นายแสนปมก็กลายเป็นอภิมหาเศรษฐีภายในวันเดียว สองผัวเมียก็เรียกช่างทองมาทำเปลให้ลูก โดยเป็นทองคำล้วน คนจึงเรียกภูมรนั้นว่าเจ้าอุทอง กษัตริย์ไตรตรึงษ์พระสัสสุระก็ยอมรับกลับคืนเข้าในวัง แต่ท้าวแสนปมก็ไปสร้างเมืองของตนเองอยู่ใหม่ใกล้กับนครไตรตรึงษ์เดิม ให้ชื่อว่า "เทพมหานคร" ต้นฉบับบาลีใช้คำว่า เทพมหานคร ทรงสถาปนาพระองค์เป็นกษัตริย์ ทรงนามว่าพระเจ้าศิริชัย เชียงแสน ทรงพระราชลั่นพระชนมายุประมาณจุลศักราช ๗๐๖ พระราชบุตรขึ้นครองราชย์ต่อไปเป็นพระเจ้าอุทอง

สมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จไปทรงพิสูจน์เมืองดังกล่าว ทรงเล่าไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่อง "เสด็จประพาสต้นครั้งที่ ๒"

"เดินจากวังพระธาตุไปตามลำน้ำช้างเหนือทาง ๒๖ เส้นถึงคูด้านใต้ของเมืองไตรตรึงษ์ คูนั้นใหญ่กว้างราว ๑๕ วา...กำหนดเชิงเนินยาวตามแม่น้ำ ๔๐ เส้น ยื่นเข้าไปทางตะวันตกตะวันออก ๓๗ เส้น เห็นเป็นเมืองใหญ่โตอยู่...ถ้าพวกเชียงรายจรมมา จะไปตั้งฝั่งตะวันตกก็จะได้ เพราะถูกต้องตามความในจดหมายว่า ข้ามแม่น้ำโพไปตั้งฝั่งตะวันตกเมืองกำแพงเพชร เห็นจะเป็นเมืองไตรตรึงษ์แน่"

ส่วนเมืองเทพนคร ทรงเล่าว่า "ถึงบ้านโคก ซึ่งเดากันว่าจะเป็นเมืองเทพนคร แต่ไม่มีหลักฐานอันใด บ้านเรือนดีมีวัดใหญ่" มีหมายเหตุว่า "เมืองเก่าที่บ้านโคก มีอยู่ห่างตลิ่งเข้าไปกว่า ๑๐ เส้น ค้นพบภายหลังเสด็จคราวนั้น เห็นว่าจะตรงกับเมืองคณที ที่เรียกในจารึกครั้งสุโขทัย"

เป็นอันมั่นใจได้ว่า เมืองเทพมหานคร และไตรตรึงษ์มีอยู่จริงตามนิพนธ์ของสมเด็จพระวันรัตน์ ท่านเขียนต่อไปว่า

"ประทับอยู่ในกรุงเทพมหานครได้หกพรรษา มีพระราชประสงค์จะสร้างพระนครใหญ่ขึ้นใหม่ จึงโปรดให้ราชบุรุษคุมพลนิกายประมาณพันเศษไปเที่ยวแสวงหาที่ในทิศต่าง ๆ ไปทางทิศทักษิณได้เห็นที่อันมีอยู่ใกล้หนองโสน

จึงพิจารณาตึกที่ราบว่า ที่นั้นเป็นปากอ่าวพระมหาสมุทรโบราณ ก็พากันไปกราบทูลให้ทรงทราบ"

"พระเจ้าอุทองทรงสดับแล้วก็เกิดปิติโสมนัส จึงยกพลนิกายหมู่ใหญ่มีประมาณหมื่นเศษได้สิบวันจึงถึงสถานที่นั้น...ให้ตั้งค่ายล้อมวงในส่วนข้างทิศเหนือ...แล้วให้เกณฑ์พลนิกายในหัวเมืองขึ้นได้เป็นอันมาก ยับยั้งอยู่ในที่นั้นประมาณสองสามเดือน ได้ฤกษ์ซึ่งเป็นไชยศุภมงคลในวันศุกร์ ขึ้นหกค่ำ เดือนห้า ปีชวดโทศก จุลศักราช ๗๑๒ เวลาเช้า สามนาฬิกาเข้าบาท เป็นนักษัตรฤกษ์ที่ ๔ จึงโปรดให้ทำกำแพงเมืองแลคูเมือง แลปราสาท พระนครนั้นสร้างอยู่ปีหนึ่ง จึงสำเร็จทุกประการ"

จุลยุทธกาลวงศ์ได้กล่าวต่อไปว่า "สมเด็จพระเจ้าอุทองได้ราชาภิเษกตามโบราณราชประเพณี มีพระนามว่า พระรามธิบดี มีพระชนมได้สามสิบเจ็ดพระชันษา

โปรดให้หาขุนหลวงพะงั่วเข้ามาเฝ้า พระราชทานนามว่า พระบรมราชาธิราช โปรดให้ไปครองราชสมบัติใน พระนครสุวรรณภูมิ แล้วพระราชทานพระราชนุตราว่า พระรามศวร โปรดให้ไปครองราชสมบัติในพระนคร ลพบุรี แล้วพระราชทานให้เชื้อพระวงศ์อื่นไปครองราชสมบัติใน กรุงเทพมหานคร (เมืองเดิมของพระองค์)"

ความข้างต้นนั้นเป็นการยืนยันว่า พระเจ้าอยู่ทอง ทรงเป็นเจ้าของใหญ่เหนืออาณาจักรทั้งสาม คือ ลพบุรี สุพรรณบุรี และเทพมหานคร พระนามเมื่อราชาภิเษกก็ บ่งบอกถึงดินแดนทั้งสาม พระราชพงศาวดารกรุงเก่าตาม ต้นฉบับกรมราชบัณฑิต กล่าวว่า "ชีพ่อพรหมณ์ถวาย พระนามว่า สมเด็จพระรามธิบดี ศรีสุนทรบรมพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว **กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา** มหา ดิลกภพ นพรัตน์ ราชธานีบุรีรมย์" กรุงเทพ คือเทพนคร ทวารวดี คือสุพรรณบุรี อยุธยาหรือโยธยา เมืองพระ รามคือลพบุรี พระองค์ก็ทรงนามว่าราม วัดที่ถวายพระ เพลิงพระบรมศพชื่อวัดพระราม

ดังนั้น เราจึงหาข้อยุติได้ว่า พระเจ้าอยู่ทองตามที่ ชาวบ้านเรียก มีพระนามว่าราม บิดาของท่านเป็น มหาเศรษฐีไปได้พระธิดาพระเจ้ากรุงไทรตรังษ์ จึงได้เป็น กษัตริย์ ทรงนามว่าพระเจ้าศิริชัยเชียงแสน ต่อมาท่านได้ ขึ้นเป็นกษัตริย์แทนพระบิดาครอบครองเทพนครและ ไทรตรังษ์ ท่านไปได้พระธิดาของกษัตริย์ผู้ครองสุพรรณบุรี เป็นมเหสี สุพรรณบุรีเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย ดังนั้นในสายตาของต่างประเทศ คือจีน จึงเข้าใจว่าท่าน รวมเอาสุโขทัยมาได้แล้ว แต่เดิมจีนเรียกอาณาจักรละโว้ว่า หลอฮกก๊ก เรียกสุโขทัยว่าเสียมก๊ก มาในรัชกาลพระเจ้า อยู่ทอง มีจดหมายเหตุของจีนบันทึกว่า "พระเจ้า ไท่โจ้วฮ่องเต๋ ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์เหม็ง รับสั่งให้ หลุยจ่งจุ่นเป็นทูต ถือนางสี้อรับสั่งไปชวน**เสียมหลอฮกก๊ก** ให้เป็นไมตรี" แต่ตามความเป็นจริง สุโขทัยยอมแพ้ ขุนหลวงพะงั่วอีก ๘ ปีต่อมา

คราวนี้เรามาศึกษาถึง สภาพความเจริญของ ดินแดนที่พระเจ้าอยู่ทองมาสร้างพระนครใหม่ บริเวณนี้ เป็นชุมชนที่มีความเจริญอยู่แล้ว ได้เกาะเมืองไปเล็กน้อย เป็นหมู่บ้านมีชาวจีนอาศัยอยู่หลายสิบครอบครัวมีวัดสำคัญ จดหมายเหตุโหรบันทึกว่า "พ.ศ. ๑๘๖๗ (ก่อนสร้างกรุง ๒๖ ปี) สถาปนาพระเจ้าพนัญเชิง" ทางตะวันออกห่างไป ราว ๒ กิโลเมตร ก็มีโบราณสถานอันใหญ่โต เชื่อว่าน่าจะ

ชื่อโยธยา เพราะปัจจุบันมีวัดโยธยา หรือวัดเดิมอยู่ ณ ที่นั้น จากจดหมายเหตุของจีนทำให้เราทราบว่าไทยกับจีน ได้มีการค้าลำเกากันก่อนหน้าสร้างกรุงศรีอยุธยาถึง ๓๐๐ ปี บันทึกนั้นเขียนว่า

"พ.ศ. ๑๖๔๖ (สมัยราชวงศ์ซ่ง) ประเทศ หลอฮกก๊ก(ละโว้) ได้ส่งทูตมาถวายเครื่องราชบรรณาการ เป็นครั้งแรก"

สภาพทางด้านวัฒนธรรมของราชวงศ์ใหม่ จัดว่าอยู่ในระดับสูงมาก มีประมวลกฎหมายประกาศใช้อยู่ ในรัชกาลพระเจ้าอยู่ทองหลายฉบับ มีอยู่ ๒ ฉบับที่ ประกาศใช้ก่อนสร้างกรุงศรีอยุธยาคือพระไอยการเบ็ดเสร็จ พ.ศ.๑๘๘๖ (ก่อนสร้างกรุง ๘ ปี) พระไอยการทาส พ.ศ. ๑๘๙๐ (ก่อนสร้างกรุง ๔ ปี)

ทางด้านศาสนา มีการก่อสร้างวัดใหญ่ทั้งดงาม หลายวัด วัดสำคัญคือวัดพุทไธสวรรย์ โดยถวาย พระดำหนักเวียงเหล็กให้เป็นของสงฆ์ มีพระปรางค์ใหญ่ สร้างวัดป่าแก้วซึ่งปัจจุบันคือวัดใหญ่ชัยมงคล มีพระ เจดีย์ใหญ่และพระวิหาร

คงจะไม่เกินความจริงที่จะกล่าวว่า พระเจ้าอยู่ทอง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของไทยองค์แรกที่รวมชนชาติไทย เข้าเป็นประเทศ ก่อนหน้านั้นชนชาติไทยได้แยกย้ายกันตั้ง

เป็นนครรัฐมากมายหลายแห่ง เช่น หริภุญชัย เชียงใหม่ พะเยา สุโขทัย เชียงรุ่ง เชียงตุง เทพนคร ลพบุรี สุพรรณบุรี ต่างนครต่างเป็นอิสระต่อกัน เมื่อประเทศเพื่อนบ้านคือ พม่ากำลังสร้างพลังอำนาจทางทหาร การรวมเป็นประเทศของชนชาติไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด การกึ่งนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองทรงทำได้สำเร็จเริ่มจาก เทพนคร มลพบุรีและสุพรรณบุรีด้วยการอภิเศกสมรส และเราไชยบายอันนุ่มนวล (พระนาม "ศรีสุนทร") ใช้กำลัง ทหารเข้ารบกับพม่า กวาดต้อนพลเมืองมาเป็นกำลัง ตาม ประเพณีในยุคนั้นเข้ายึดชัยนาท นโยบายนี้ได้รับการสืบทอดโดยขุนหลวงพะงั่ว เข้ายึดครองแคว้นสุโขทัย ต่อมา พระโอรสของพระองค์คือพระรามศวร ได้เข้ายึดนคร เชียงใหม่ได้เป็นครั้งแรก ได้ย้ายครัวชาวเชียงใหม่ให้ไปตั้ง ถิ่นฐานใหม่ทางภาคใต้คือพัทลุง นครศรีธรรมราช นั่นคือ เหตุผลที่ค่าบางค่า เช่น หมากนัต เหมือนกันทั้งทางเหนือ และได้

พระบารมีของพระมหากษัตริย์พระองค์นี้เป็นที่ เคารพสักการะ แก่ประชาชนเป็นเวลาหลายร้อยปี ยาม ดรุณสารท ขุนนางข้าราชการก่อนที่จะเข้าถือน้ำ พระพิพัฒน์สัตยา จะนำดอกไม้ไปถวายสักการะองค์พระ เชษฐูปิตรก่อน ประเพณีนี้มีอยู่จนสิ้นยุคกรุงศรีอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ องค์พระเชษฐูปิตรได้ถูกอัญเชิญมาไว้ ณ ปราสาทพระเทพบิดรกรุงเทพ แต่ชาวอยุธยาที่ยังมี พระรูปจำลองของท่านประดิษฐานที่ปรางค์วัดพุทไธสวรรย์ เป็นที่บนบาลศาลกล่าวในลักษณะเป็นเทวรูป เป็นที่ นับถือของชาวบ้านชาวเมืองเป็นอันมาก

สมเด็จพระเจ้าอยู่ทองมีพระคุณแก่ชนชาติไทยเป็นที่ยิ่ง เป็นผู้ก่อตั้งประเทศจึงมีควรที่ลูกหลานจะลืมนพระเชษฐูปิตร พระองค์นี้เลย หากไม่มีพระองค์ ใครจะรู้ว่า ไทยอาจ เหมือนชนชาติกะเหรี่ยง ซึ่งทุกวันนี้มีกะเหรี่ยงคริสต์ กะเหรี่ยงพุทธ กะเหรี่ยงคยา ต่างมีอำนาจในเขตของตน แต่ก็ไม่อาจไผ่ล้นพ้นออกสู่โลกภายนอกได้เลย

บรรณานุกรม

พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับกรมราชบัณฑิต

จุลยุทธการวงศ์ เรื่องพงศาวดารไทย ของสมเด็จพระวันรัตน์

วัดพระเชตุพนในรัชกาลที่ ๑

พระราชนิพนธ์เรื่องเสด็จประพาสต้นครั้งที่ ๒ พิมพ์ในงาน

พระราชทานเพลิงศพพระยารามราชภักดี หน้า ๕๔

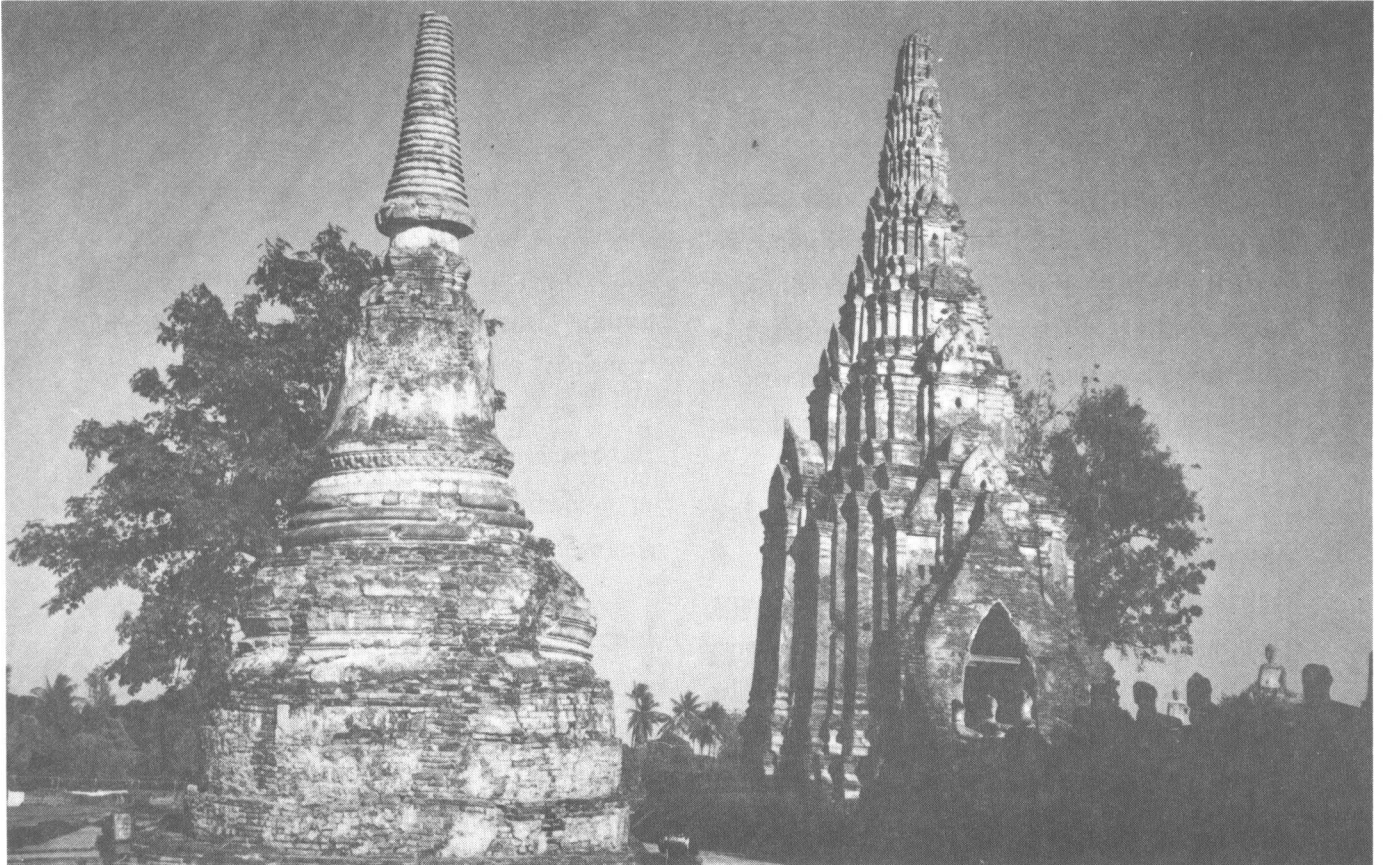
และ ๖๔

จดหมายเหตุจีนพรรณนาว่าด้วยกรุงสยาม แปลโดยขุนเจนจินอักษร
ในประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕

"ฝนตกฝนหากตก แก้วกับออกอย่าโกรธฝน"

พงษ์จันทร์ คล้ายสุบรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทย สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

"ฝนตกฝนหากตก แก้วกับออกอย่าโกรธฝน
ลมพัดรับขวัญบน แก้วโกมลมานอนเนา"

กาพย์ยานีบทนี้ อาจไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย
แต่ถ้าเอ่ยถึงกาพย์อีกบทหนึ่ง ซึ่งอยู่ในเรื่องเดียวกัน
หลายท่านคงจะร้อง อ้อ! กาพย์บทนั้น คือ

"ชาวสุดพุดจิบจีน เจ้ามีสินพีมีศักดิ์
ทั้งวังเขาซังนัก แต่พี่รักเจ้าคนเดียว"

กาพย์เห่เรือบทพระนิพนธ์ของ "เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์"
หรือเจ้าฟ้ากุ้ง รัตนกวีแห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นกาพย์เห่เรือ
ที่ได้รับการยกย่องว่า "แต่งดี" มีความไพเราะงดงามด้วย
ถ้อยคำสัมผัส และความหมายที่ลึกซึ้งกินใจ ก่อให้เกิด
ภาพพจน์และจินตนาการ มี ๒ เรื่อง คือ บทชมกระบวน

เรือพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งขึ้นต้นว่า

"พระเสด็จโดยแดนชล ทรงเรือต้นงามเจ็ดฉาย"

ต่อจากบทชมกระบวนเรือ เป็นบทชมปลา บทชม
นก และบทชมไม้ตามลำดับ

ส่วนกาพย์เห่เรือเรื่องที่ ๒ เป็นบทสลับวาส ซึ่งสม
เด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงนิพนธ์ไว้ใน "คำอธิบายตำนานเห่เรือ" ว่า

"บทเห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์เรื่องที่ ๒ นั้น
เป็นคำสลับวาส เอาเรื่องพยุหยาตรากลับมาทบทวนขึ้น
ต้นว่า

"กางกรโอบอุ้มแก้ว เจ้างามแพ้วสบรรพวงค์"
แล้วว่าต่อไปเป็นกระบวนสลับวาสจนจบ ถ้าสังเกต

จะเห็นได้ในสำนวนว่า เอาเรื่องจริง อันเป็นความขาลึกลับ ในพระหฤทัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ออกมาว่าตลอดทั้งเรื่อง เรื่องที่ว่านั้นอาจรู้ได้ในปัจจุบันนี้ ด้วยมีปรากฏอยู่ใน หนังสือพระราชพงศาวดารที่กล่าวถึงเรื่อง เจ้าฟ้า ธรรมธิเบศร์ลอบผูกสมัครักใคร่กับเจ้าฟ้าสังวาล”

ภาพยนต์เรื่อง “บทสังวาล” จะมีเรื่องราวความ จริงอันใดแฝงเร้นอยู่บ้าง อะไรคือ “ความขาลึกลับ” ในพระ หฤทัยของกวี ข้อความในพระราชพงศาวดารที่กล่าวถึงเรื่อง “เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ลอบผูกสมัครักใคร่กับเจ้าฟ้าสังวาล” เท่านั้นหรือคือคำตอบทั้งหมดบทพระนิพนธ์เรื่องนี้ น่าจะ มีคำอธิบายที่ลึกกว่านั้น

อันว่าบทกวีใดที่เกิดจากจิตใจ และอารมณ์ที่ แท้จริงของกวี ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกที่ตื้นตื้นล้าลึก กอปรกับอัจฉริยภาพของกวีในการเลือกสรรถ้อยคำที่ ไพเราะด้วยเสียง และความหมายชวนให้ซาบซึ้งตรึงใจ บทกวีนั้นจึงเป็นอมตะเหนือกาลเวลา และมีใช้ของผู้ใด ผู้หนึ่งอีกต่อไป ภาพยนต์เรื่องบทสังวาล คือบทกวีอมตะ ชิ้นหนึ่ง

ชาตกรเรื่อง กาภาติชาตกร และสุสันธิชาตกร หรือที่ รู้จักกันในชื่อเรื่อง กากี เรื่องราวความรักต้องห้าม ที่ ตราตรึงอยู่ในหัวใจคนทั้งหลาย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของ ภาพยนต์เรื่องบทสังวาลของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ภาพพญา ครุฑอุ้มนางกากี และภาพครุฑจับนาค จึงปรากฏขึ้นใน หัวงจินตนาการ เพียงบทต่อบท ประกาศ “ศักดานุภาพ” ของพญาครุฑผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่เหนือใคร

“กักรโอบอุ้มแก้ว เจ้างามแพรวสวัสดิ์พรพงค์
ปีกปกอกเอบาง พลังคลึงเกล้าเจ้าจรรจรัล
ฉวยฉาบคาบนาคา เป็นภักษาพณณัน
ทางกระหวัดรังรัดพัน ดันเมฆมาฉิมพลี”

พญาครุฑพานางกากีบินข้ามทะเลสีทันดรอันไพศาล สู่วิมานฉิมพลี วิมานรักบนยอดไม้จ้าวสูงลิบลัว และอยู่ห่าง ไกลถึงนอกฟ้าป่าหิมพานต์ เบื้องบนคือ “วิมาน” ที่มีแต่ ความรักและความสุขสม แต่ต่ำลงไปเพียงนิดคือ “ต้นจ้าว” ที่แผ่กิ่งก้านสาขารองรับอยู่

“สองสุขสองสังวาล แสนสุขสวาทสองสุสม
สองสนิทนินทราภมย์ กลมเกลียวสู่สุขสมสอง”

กวีไทย มีวิธีการแต่งอันชาญฉลาด ในการที่จะ กล่าวถึง “บทบาทแห่งความรัก” ซึ่งไม่ควรเปิดเผย ให้ เห็นเป็น “บทอัศจรรย์” ด้วยการใช้ความเปรียบที่ลึกซึ้ง ด้วยถ้อยคำภาษาที่ไพเราะหมดจดงดงาม บางท่านอาจ มองเห็นเส้นบาง ๆ ที่แบ่งกันระหว่างศิลปะกับอนาจาร บางท่านอาจไม่เห็นอะไรเลย นอกจากปรากฏการณ์ ธรรมชาติยามฝนตกฟ้าคะนอง

“ลมพัดกลัดเมฆเคลื่อน ฟ้าลั่นเลื่อนแลบแสงพราย
วราหตกโปรยปราย สายสินธุ์นองท่องธารา
เหวราเร้งริน วายุเคล้าคลื่นที่นทรรษา
สองสมกลมกริษา เป็นผาสุกทุกนิรันดร์”

วิมานรักบนไม้จ้าว จึงมีแต่ความผาสุก และดู เหมือนจะเป็นนิรันดร์ ทำให้ลืมหูลืมตาทุกอย่างจนไม่มี ความหวาดหวั่นพรั่นเกรงใจ ๆ แม้กระทั่ง “ผู้เป็นใหญ่ใน แผ่นดิน” ไม่หวาดกลัว แม้ตายไปจะต้องไปชดใช้กรรมใน “นรกต้นจ้าว” อย่างที่น้ำจะกริ่งเกรง

“ดอบลพจนวาที ตัวเจ้านี้อ้อหังการ
ไม่เกรงพระภูบาล หังภัยพาลในอบาย
ถึงเป็นชายชาญสุกา ไม่เจตนาอย่าพักพามา
ฝ่ายเจ้าก็เลิศชาย สายสุริยวงศ์พงศ์เทวัญ
เสวยทิพพิมานทอง ผูกนางนอกล้วนสาวสวรรค์
ไม่ควรมาผูกพัน จะพากันตกนรกนาคันต์”

อานุภาพแห่งความรักนั้น ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่นใด เสมอมา ทุกยุคทุกสมัย ทุกชนชั้นวรรณะ ไม่มีช่องว่าง ระหว่างกาลเวลา และยศศักดิ์ฐานันดร ด้วยความรักนั้น หนักแน่นเท่าแผ่นดิน แผ่นดินทำให้ยอมรับได้ทุกอย่าง ทั้งความสุข ความทุกข์ ทั้งบาปกรรมใด ๆ ที่จะติดตาม มาจนตราบเท่าถึงความตาย

“พี่ประมาทอาจหาญนัก เพราะจงรักเจ้าสายสมร
เท่าฟ้าแผ่นดินดอน ห่อนกลัวเวรเพราะหวังใจ
ขอฝากไมตรีจิต กว้าวชีวิตจะตักษัย
ว่าพลงทางคว่ำไขว่ สรรพยกเข้าหอยอกนาง”

จากบทนี้เรื่อง กากี ซึ่งอาศัยเค้าโครงเรื่อง กากี ตอนพญาครุฑลักพานางกากีไปสู่วิมานฉิมพลี หรือวิมาน ไม้จ้าว ด้วยเหตุผลประการเดียวคือ ความรักชักพาให้ กระทำผิดศีลธรรม ภาพยนต์เรื่องบทต่อมาเป็น “บทสังวาล” ที่มีใช้บทอัศจรรย์ แต่เป็นการนำความรักมาตีแผ่ให้เห็นถึง ความลุ่มหลงในรูป รส สัมผัส และความทุกข์อันเกิดจาก การพลัดพรากจากกัน

บทเห่สังวาส เป็นถ้อยคำปราณีไพเราะพันทาม ด้วย
ความรักความหลงใหล ด้วยความสุขที่ท่วมท้นใจ คำถาม
ที่ไม่จำเป็นต้องพัวพันคำตอบใด ๆ ให้เสียเวลา เพราะมี
คำตอบอยู่แล้วในคำถาม

“พี่เขยพี่ชมพวง พักนางเจ้าไม่อื้อ
เจ้าเอื้อนอายพี่ฤฯ พี่ขอมความจริงนาง
พิศวงทรงร่ายรูป พลังกอดจูบลูบคอคาง
ดูดซึบไบบาง พลังคลึงเคล้าเย้ายวนสม”

เพียงจากนั้นไม่นาน ความสุขที่ล้นปรี่ ก็กลับ
กลายเป็นความทุกข์อย่างแสนสาหัส เหมือนกับจะเป็น
บทพิสูจน์ว่า ความสุขและความทุกข์นั้นเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน และไม่มีวันที่จะแยกจากกันโดยเด็ดขาด

“โหยหวนครวญไคร่นาง ออกเพียงพางล้างชีวิต
นั่งนอนหอนงาญมี สิ่งซึ่งสุขทุกเวลา”

จากความ “ผาสุกทุกนิรันดร์” เปลี่ยนมาเป็น
“นั่งนอนหอนงาญมี สิ่งซึ่งสุขทุกเวลา” ได้อย่างรวดเร็ว
เหตุเพราะต้องพลัดพรากจากนางที่รักนานเนิ่นนับเดือนนับปี
จนไม่เหลือความหวังว่าจะได้พบกันอีก

“อกเอ๋ยเคยสังวาส กรรมบาราศคลาดคลาสมร
นับเดือนเลื่อนปีจร ห่อนเห็นแล้วแก้วตาเรียม”

ภาพย์เห่เรือตอนสุดท้ายเป็น “บทเห่ครวญ” ที่มา
ของภาพย์บทสำคัญที่หลายคนจดจำได้ และชวนให้คิดว่า
เป็นความนัยระหว่าง เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์กับเจ้าฟ้าสังวาล

“ชาวสุตพุดจิบจิน เจ้ามีสินพื้มศักดิ์
ทั้งวังเขาซังนัก แต่พี่รักเจ้าคนเดียว
นอนนั่งตั้งอาลัย สุดสายใจไม่แลเหลียว
หวังชมสมกลมเกลียว ควรถนองขोंใจเคื่อง”

ถ้าคำว่า “สิน” ไม่ได้หมายถึง สิน หรือทรัพย์สิน
เงินทอง อย่างที่ใคร ๆ เข้าใจกัน เพราะผิดสัมผัสกับคำว่า
จิน ในวรรคหน้าอย่างเห็นได้ชัด และไม่ปรากฏว่ามีการใช้
สัมผัสผิดกันโดยเสียงสั้นยาวเช่นในที่อื่นเลย คำว่า “สิน”
จึงน่าจะหมายถึง ศิล หรือศีลธรรม ตามรูปแบบการเขียน
สะกตการันต์แบบโบราณที่ใช้ ส แทน ศ และมักจะเขียน
ตามเสียงพูด มากกว่าคำนึงถึงรูปศัพท์ในภาษาเดิม

ภาพย์บทนี้จึงมิใช่ความนัยที่ผิดศีลธรรม แต่
เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง และสูง
ค่ายิ่งนัก ความรักที่มีคำว่า ศิล และศักดิ์ ที่เจ้าฟ้าสอง
พระองค์ทรงมีเสมอกัน ทั้งใจความในบทต่อมา ก็ยังย้ำถึง
ความไม่สมหวังในรักอีก

“ความนัย” ในบท “ชาวสุตพุดจิบจิน” ดูจะขัดแย้ง
กับ “ความนัย” ในบท “ชาวสุตพุดซ้องแซม” อย่างตรง
กันข้าม ดังนี้

“ชาวสุตพุดซ้องแซม เนื้อแรมร่อร่วมเหลือ
โฉมอ่ากว่าทั้งเมือง หนแห่งใดไม่เหมือนเลย
ได้น้องทองนพมาศ มาสังวาสพาดชมเชย
ร่วมเรือนเพื่อนพ้องเขนย เคยวิวอนอ่อนหวานคำ”

หากความสัมพันธ์ล้าลึกอันใดจะเคยมี เคยเป็น
ความสัมพันธ์นั้นคงไม่ใช่การลักลอบเล่นชู้ที่ผิดศีลธรรม
และจารีตประเพณี แต่เป็นการ "ร่วมเรือนเพื่อนพ้องเขนย"
อย่างถูกต้องทำนองคลองธรรมมากกว่าตามวิสัยของคนที่มี
"ศักดิ์" พึงกระทำ และเมื่อถึงคราวต้องพลัดพรากจากกัน
ด้วยเหตุผลกาลใดไม่ปรากฏ หรือมีอาจกล่าวได้ นอกจาก
จะยกให้เป็นเรื่องเวรกรรม การจากกันทั้ง ๆ รักเป็นเวลา
เนิ่นนาน นับเดือน นับปี นานจนสิ้นหวัง ภาพพญาครุฑ
ลักพานางกาก็สู้มานฉิมพลีจึงบังเกิดขึ้นในจินตนาการ
ของกวี พญาครุฑผู้ถือตนเองเป็นใหญ่ สามารถทำตาม
อำเภอใจได้ทุกอย่าง "ไม่เกรงพระภูบาล ทั้งภัยพาลใน
อบาย" กภาพย์บทต่อไปนี่ จึงปรากฏอยู่ใน "บทเห่ครวญ"
โดยไม่มีใจความเชื่อมโยงกับกภาพย์บทก่อน

"ฝนตกยกปีกป้อง ฟ้าร้องต้องเอาตนงำ
ซิดเชื้อเนื่อนวลขำ อ่อนละมุนอุ่นอกเรียม"

บทเห่ครวญ จึงเป็นการคร่ำครวญจากจิตใจที่
โศกศัลย์รันทด ถ้อยคำบางบทบางตอนจึงราวกับจะ
ปลอบโยนทั้งหัวใจตนเอง และหัวใจของนางผู้เป็นที่รัก
แม้ว่าจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าหากว่าฝนตกแล้ว ลมบนจะพัด

พานางให้มาอยู่ร่วมกันอีก เพราะไม่มีทั้งพญาครุฑ และ
นางกาก็

"ฝนตกฝนหากตก	แก้วกับบอกลอย่าโกรธฝน
ลมพัดรับขวัญบน	แก้วโกมลมานอนเนา
ฝนตกไม่ทั่วฟ้า	เย็นแหล่งหล้าในภูเขา
ไม่เย็นในอกเรา	เพราะเพื่อนเกล้าเจ้าอยู่ไกล"

บทเห่ครวญบทสุดท้าย พรรณนาถึงความทุกข์อัน
เกิดจากความรักร้อยทุกข์โงมยาม จน "อึมทุกอึมชลนา อึม
น้ำตานานองชล"

"เวรมาทันแล้ว	จึงจำแคล้วแก้วโกมล
ให้แค้นแสนสุดทน	ทุกข์ถึงเจ้าเศร้าเดียวดาย"

แม้จะทำใจแล้วว่า เป็นเรื่องของ "เวรกรรม" ตาม
ทันทำให้ต้องพลัดพรากจากกันแต่ในความเศร้าโศกกลับมี
"ความแค้น" ร่วมอยู่ด้วย ราวกับจะบอกความนัย
บางอย่างให้โลกได้รับรู้ก่อนจะจบเรื่อง

นอกเหนือจากความรัก และความระทมทุกข์ที่
ปรากฏอยู่ในกภาพย์เห่เรือพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์
เรื่องที่ ๒ นี้แล้ว ถ้าหากมีความขำลึกลับใดในพระพุทธรูปที่
แฝงฝากไว้ในบทกวี ก็ยากนักที่คนรุ่นหลังจะเข้าใจได้

ยามใดที่ห้องฟ้ามีดครีมีด้วยเมฆฝน และลมพัด
แรงจนน่าหวั่นใจ ท่านอาจได้ยินเสียงกระซิบปลอบโยนว่า

“ฝนตกฝนหากตก แก้วกับบอกอย่าโกรธฝน
ลมพัดรับขวัญบน แก้วโกมลมานอนเนา”

บรรณานุกรม

ครูสกา ประชุมกาพย์เห่เรือ พิมพ์ครั้งที่ ๑ โรงพิมพ์ครูสกา ๒๕๐๔
๑๒๑ หน้า

อย่างถ่องแท้ ยิ่งเป็นเรื่องราวในราชสำนักที่มีเจื่อนง่า ทั้ง
การชิงรักหักสวาท การช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ความ
ริษยาอาธรรมต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม การสิ้นพระชนม์
ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ นับเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่
หลวงของชาติไทย เราต้องสูญเสีย “กวีแก้ว” แห่งกรุงศรี
อยุธยา สูญเสีย “กษัตริย์” ที่จะสืบต่อสันตติวงศ์
พระองค์หนึ่ง และอาจจะหมายถึงการสูญเสียกรุงศรี
อยุธยาในกาลต่อมา

ณ วัดไชยวัฒนาราม ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เจดีย์
องค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ทางด้านข้างทางทิศตะวันออก มี
ลักษณะแตกต่างจากกลุ่มเจดีย์ที่จำลองมาจาก “โลกและ
จักรวาล” อย่างเห็นได้ชัด เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระอัฐิ
ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ รัตนกวีพระองค์นั้น แม้เจดีย์จะดู
ชำรุดทรุดโทรมด้วยผ่านกาลเวลามาเนิ่นนาน แต่ก็ยัง
ดำรงคงอยู่จนตราบนานเท่านานนี้ ราวกับจะเตือนตาเตือน
ใจให้รำลึกถึงกาพย์เห่เรือที่มีความไพเราะจับใจคน ทั้งบท
เห่ชมกระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารคที่สง่างาม และ
บทสลับวาทที่โคกคัลย์รันทด ทั้งรำลึกถึงพระประวัติของกวี
ซึ่งจบลงด้วยความเศร้าสะเทือนใจ

วัดสุวรรณดาราราม

ธงชัย รักซ้อน*

สภาพฐานะและที่ตั้งของวัด

วัดสุวรรณดาราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่เลขที่ ก. ๕๐ ตำบล หอรัตนไชย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับลำรางวัดกระบือ (วัดร้าง) และที่ราชพัสดุ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับถนนอุทอง และแม่น้ำป่าสัก

ทิศใต้ ติดต่อกับแม่น้ำป่าสัก

ทิศตะวันตก ติดต่อกับวัดกำแพง (วัดร้าง) วัดท่าโพธิ์ (วัดร้าง) และที่ราชพัสดุ

*หัวหน้าภาควิชาประวัติศาสตร์
สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ประวัติความเป็นมา

วัดสุวรรณดาราราม เดิมชื่อวัดทอง ตามชื่อผู้สร้าง วัดนี้คือ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก (ทองดี) พระราชบิดาในรัชกาลที่ ๑ โดยสร้างในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นปี พ.ศ. ๒๓๒๕ รัชกาลที่ ๑ ได้โปรดให้จัดการปฏิสังขรณ์วัดทองใหม่หมดทั้งพระอาราม เพราะของเดิมได้ถูกไฟเผาและรื้อทำลาย ครึ่งเสียกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๓๑๐ ซึ่งการปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ เท่ากับสร้างใหม่นั้นเอง คือสร้างพระอุโบสถ พระเจดีย์และหมู่กุฏิสงฆ์ และสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (วังหน้า) พระอนุชาได้ร่วมปฏิสังขรณ์ด้วย พร้อมทั้งยกนิวาสถานเดิม ซึ่งตั้งอยู่หลังป้อมเพชรให้เป็นเขตวัด และโปรดให้ขุดคลองผ่านกำแพงเมืองจากหน้าวัดทางแม่น้ำป่าสักเข้ามาถึงหน้าพระอุโบสถ เพื่อสะดวกแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ได้ใช้น้ำและเรือเข้าออก และทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดสุวรรณดาราราม” และโปรดให้มีพระสงฆ์จำพรรษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๘ เป็นต้นมา

ในรัชกาลต่อมา ก็ได้มีการสร้างปูชนียวัตถุเพิ่มเติม เช่น

- รัชกาลที่ ๒ ทรงสร้างศาลาการเปรียญ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ

- รัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างศาลาการเปรียญต่อจนสำเร็จ และโปรดให้ซ่อมภาพเขียนในพระอุโบสถ ซึ่งชำรุดให้สมบูรณ์

- รัชกาลที่ ๔ โปรดให้สร้างพระวิหารและเจดีย์ใหญ่ไว้ที่หลังพระวิหารด้วย และมาเสร็จสมบูรณ์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ สมัยรัชกาลที่ ๔ ยังได้สร้างกำแพงแก้ว ก่ออิฐถือปูนล้อมพระอุโบสถและพระวิหาร กำแพงแก้วชั้นนอก มีประตูเข้าออก ทำไว้เป็นระยะ ๆ ด้านหน้า ๒ ประตู ด้านหลัง ๑ ประตู ด้านเหนือด้านใต้ ด้านละ ๑ ประตู ประดิษฐ์ลวดลายตรงกลางซุ้มประตูด้านบนเป็นรูปมหาเมฆ ๗ ซึ่งเป็นตราเครื่องหมายของรัชกาลที่ ๔ และยังขุดคูเข้าวัดทางทิศตะวันตก ต่อคลองในไก่ (คลองมะขามเรียง) เข้าถึงหมู่กุฏิ

- รัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ หมู่สงฆ์ ท้องพระอาราม

- รัชกาลที่ ๖ ทรงเปลี่ยนหลังคาพระอุโบสถ และพระวิหารเป็นกระเบื้องเคลือบทั้งหมด ทรงสร้างถ้ำน้ำเพื่อความสะดวกของภิกษุสามเณร

- รัชกาลที่ ๗ โปรดให้พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) วาดภาพพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ผนังพระวิหาร

- รัชกาลปัจจุบัน ทรงปฏิสังขรณ์พระอุโบสถในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ และโปรดเสด็จพระราชดำเนินทรงยกช่อฟ้าพระอุโบสถ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๑๑ และได้พระราชทานทรัพย์เป็นครั้งคราว บำรุงพระอารามและภิกษุสามเณรเสมอมา

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ

๑. พระอุโบสถ สร้างสมัยรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ รูปทรงกลางอ่อน คล้ายเรือสำเภา หน้าบันมีรูปนารายณ์ทรงครุฑ ก่ออิฐถือปูน ฝาผนังตอนบนโปรดให้วาดภาพเทพชุมนุมทำเป็นตัวโตๆ เหมือนที่ผนังพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ส่วนด้านล่างเขียนเรื่องเวสสันดรชาดก เต็มยชาดก และสุวรรณสามชาดกไว้รอบผนังพระอุโบสถ ทางผนังประตูด้านหน้าเขียนเป็นภาพมารวิชัย ตัวโต ๆ มีพระนางธรรณี ยืนบิดมวยผมอยู่ตรงกลาง

๒. พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย

๓. ดันโพธิ์หน้าพระอุโบสถ รัชกาลที่ ๔ ได้นำหน่อโพธิ์ จากอินเดียมาปลูกไว้

๔. พระวิหาร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๔ และโปรดให้ช่างจำลองพระแก้วมรกตทำด้วยศิลา มาประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหาร พระวิหารนี้มีความสำคัญมาก เพราะในสมัยรัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชดำริ ให้วาดภาพพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้รอบฝาผนังพระวิหาร โดยมีสมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นแม่งาน และมีพระยาอนุศาสน์จิตรกร (จันทร์ จิตรกร) เป็นผู้วาด ซึ่งครั้งแรก สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ดำริแบ่งฝาผนังออกเป็น ๒๐ ห้อง เพื่อวาดภาพทั้งหมด ๒๐ ภาพ และมีภาพพิเศษ ๑ ภาพ คือ ภาพการทำยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรกับพระมหาอุปราชา ไว้บนผนังด้านบนของด้านหน้าพระวิหาร แต่เนื่องจากพื้นที่ฝาผนังไม่พอ จึงวาดได้เพียง ๑๙ ภาพ

สาเหตุที่ต้องเขียนเรื่องพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรนั้น สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่า

ก. เพราะทรงเป็นวีรบุรุษสำคัญในพงศาวดารสยาม

ข. พระราชวงศ์จักรี เป็นเชื้อสายเกี่ยวข้องกัน อันจะพึงเห็นได้ในสร้อยพระนามพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งให้เป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบาท ๑ ว่า "นเรศราชสุริวงค์" ซึ่งข้อความนี้ สมเด็จพระเจ้าพระยาบวรฯ เคยได้อธิษฐานสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงมีพระราชดำรัสไว้

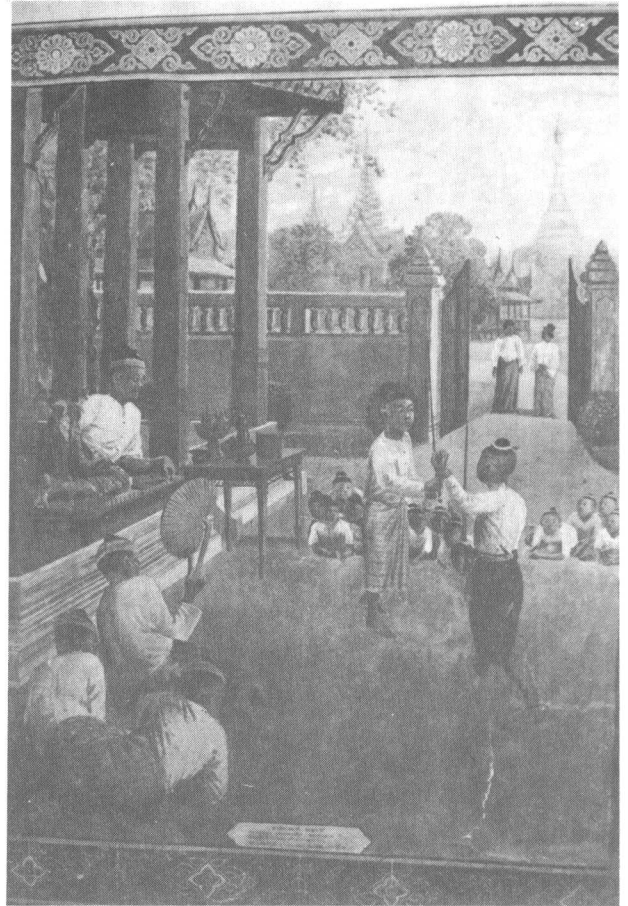
๕. พระเจดีย์องค์ใหญ่ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๔ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

๖. ศาลาการเปรียญ สร้างในสมัยรัชกาลที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๕๒ ก่ออิฐถือปูน และสร้างเสร็จในสมัยรัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๙๓ ศาลาการเปรียญกว้าง ๖ วา ๑ ศอก ยาว ๑๓ วา ๑ ศอก

ปัจจุบันวัดสุวรรณดาราราม มีพื้นที่อยู่ ๗๑ ไร่ ๓ งาน ซึ่งแต่เดิมนั้น พื้นที่ของวัดทางด้านเหนือ และทิศตะวันตกมีหลักฐานว่ามีมากกว่าปัจจุบัน แต่สภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป มีเอกชนและหน่วยงานราชการเข้าไปยึดครอง ในด้านการปฏิสังขรณ์วัด พระมหากษัตริย์ของราชวงศ์จักรี ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ค่าปฏิสังขรณ์วัดสุวรรณดารารามทุกพระองค์ แต่ในอดีตเนื่องจากวัดอยู่ห่างจากชุมชน และเจ้าอาวาสไม่เข้มแข็ง ทำให้วัดไม่เจริญเท่าที่ควร เช่น ใน พ.ศ. ๒๔๗๕ กระทรวงธรรมการพยายามปรึกษาทหารือกับสมเด็จพระสังฆราช เพื่อดังวัดสุวรรณดารารามเป็นสำนักเล่าเรียนทางปริยัติธรรม จะได้มีพระสงฆ์สามเณร มาสมัครศึกษาเล่าเรียนและอาศัยอยู่ที่วัดสุวรรณดาราราม และจะทำให้ผู้มีจิตศรัทธา อุปัการะ และช่วยบำรุงวัดมากขึ้น แต่ก็มาติดขัดที่หาพระสงฆ์ที่เชี่ยวชาญพระปริยัติธรรมมาจากกรุงเทพฯ ไม่มีใครสมัครมาสอนที่วัดสุวรรณดารารามจนต้องปรึกษากันถึงเรื่องนิตยภัตร (เบี้ยเลี้ยง) เพื่อเป็นแรงจูงใจให้พระสงฆ์มาสอนพระปริยัติธรรมจึงเป็นสาเหตุให้การบูรณะวัดลุ่ม ๆ ดอน ๆ ตลอดมา ปัจจุบันนี้ การจัดภูมิทัศน์ของวัดสวยงามมากขึ้น ภาพเขียนฝาผนังทั้งพระอุโบสถและพระวิหาร ได้รับการซ่อมแซมดีขึ้น แต่พื้นของพระวิหารบริเวณติดกับฝาผนังโดยรอบกำลังทรุดตัว กระเบื้องที่ปูพื้นหลุดลอกออก ซึ่งเป็นสภาพที่กำลังคอยจิตศรัทธาของศาสนิกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ เพื่อช่วยกันรักษาศิลปะ โบราณสถาน ของชาติไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป

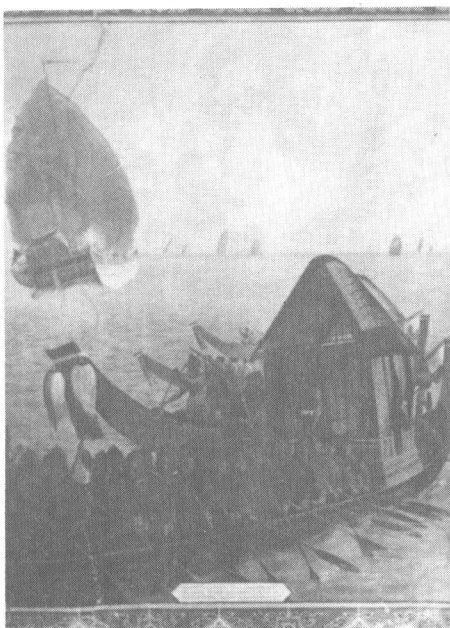
ภาพเขียนในพระวิหารวัดสุวรรณดาราราม

เป็นภาพเขียนพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ตั้งแต่ทรงพระเยาว์จนถึงสวรรคต

ภาพที่ ๑ พระนเรศวรทรงศึกษา พ.ศ. ๒๑๐๘

เมื่อครั้งเสด็จกรุงศรีอยุธยาครั้งแรก พ.ศ. ๒๑๑๒ พระเจ้าหงสาวดี (บุเรงนอง) ขอพระนเรศวร ซึ่งยังทรงพระเยาว์ไปเป็นบุตรบุญธรรม หรือนัยหนึ่งไปเป็นตัวประกัน ณ กรุงหงสาวดี พระนเรศวรทรงเล่นกระบี่กระบองกับมังสามเกียด (มังนรธาซ่อ) ราชันดดา ถวายพระเจ้ากรุงหงสาวดี

ภาพที่ ๒ พระนเรศวรครั้งแรก พ.ศ. ๒๑๑๖

พระนเรศวร (พระชันษาราว ๑๘ ปี) ได้กลับมาครองเมืองพิษณุโลก ครั้งหนึ่งได้เสด็จมาเฝ้าพระราชบิดา ณ กรุงศรีอยุธยา พระยาจันทน์ดู ลงลำภาหน์ไปจากพระนคร พระนเรศวรเสด็จทรงเรือกาบไธไปทันที่ปากน้ำทรงต่อสู้กัน เสด็จออกทรงพระแสงปืนที่หน้ากันยา ระดมยิงกันทั้งสองฝ่าย พระแสงปืนพระนเรศวรถูกยิง ร้างหักในพระหัตถ์

ภาพที่ ๓ พระนเรศวรตีเมืองคัง พ.ศ. ๒๑๒๑

พระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรง รับสั่งให้พระมหาอุปราชาคุมทัพหงสาวดี พระสังคทัต คุมทัพเมืองตองอู พระนเรศวรคุมทัพกรุงศรีอยุธยา ยกทัพไปตีเมืองคัง กองทัพทั้งสาม ผลัดกันตีเมืองคัง ทัพพระมหาอุปราช และทัพพระสังคทัตเข้าตีก่อน แต่ตีไม่ได้ พระนเรศวรทรงใช้กลยุทธ์อันชาญฉลาดสามารถตีเมืองคังได้ จับเอาตัวเจ้าฟ้าเมืองคังไปถวายพระเจ้าหงสาวดีนันทบุเรง ๆ เริ่มระแวงพระทัย แต่ทรงทำเป็นชื่นชม พระราชทานรางวัลตามประเพณีแก่ผู้ชนะศึก

ภาพที่ ๔ พระนเรศวรชนไก่กับพระมหาอุปราช

พ.ศ. ๒๑๒๑

เมื่อเสร็จศึกเมืองคังแล้ว พระเจ้าหงสาวดีประทานบำเหน็จรางวัลแก่พระนเรศวรเป็นอันมากพระมหาอุปราชน้อยพระทัย วันหนึ่งเล่นชนไก่กับพระนเรศวร ไก่พระมหาอุปราชแพ้ พระมหาอุปราชกำลังขัดเคืองตรัสว่า “ไก่เชลยตัวนี้ช่างกล้าจริงหนอ” พระนเรศวรรู้เท่าทัน ตรัสตอบว่า “ไก่เชลยตัวนี้อะว่าแต่ตีเอาเดิมพันกันเลย ถึงจะตีพินันเอาบ้านเมืองกันก็ได้”

ภาพที่ ๕ พระนเรศวรประกาศอิสรภาพ พ.ศ. ๒๑๒๘

พระเจ้าหงสาวดีปรารภว่า พระนเรศวรกล้าหาญชาญศึกนัก ถ้าปล่อยไว้เกรงว่าประเทศสยามกลับแข็งเมือง จึงหาเหตุจะทำจัดพระนเรศวร จึงเกณฑ์ทัพไทยไปตีเมืองอังวะ แต่ให้พระยาเกียรติ พระยาราม แม่ทัพมอญลงมา รับกองทัพพระนเรศวรที่เมืองแครง พร้อมทั้งสั่งเป็นความลับให้หาทางกำจัดพระนเรศวร พระยาเกียรติ พระยาราม มาขยายความลับแก่พระมหาเถรคันฉ่อง ผู้เป็นอาจารย์ เมื่อพระนเรศวรเสด็จไปถึงเมืองแครง เสด็จไปเยี่ยมพระมหาเถรคันฉ่อง ๆ จึงทูลให้รู้พระองค์ พระนเรศวรจึงตรัสสั่งให้ประชุมแม่ทัพนายกอง ที่พลับพลาด้านหน้าสงฆ์และพวกพระยามอญ แล้วทรงหลั่งน้ำลินทกให้ตกเหนือแผ่นดิน ประกาศอิสรภาพของประเทศสยาม

ภาพที่ ๖ พระนเรศวรเตรียมสู้ศึกหงสาวดี

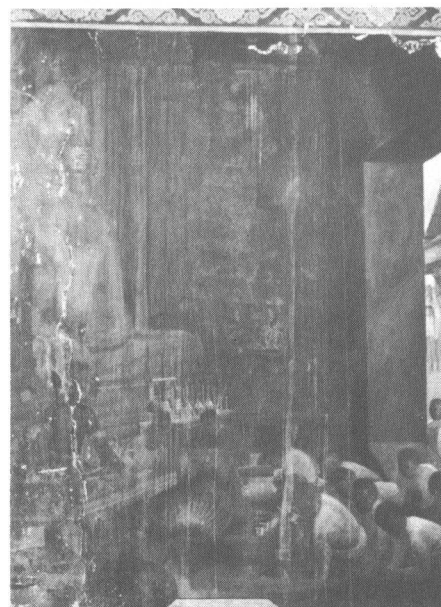
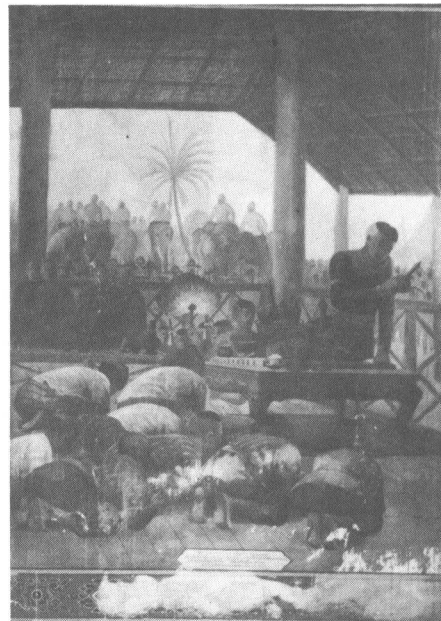
พ.ศ. ๒๑๒๘

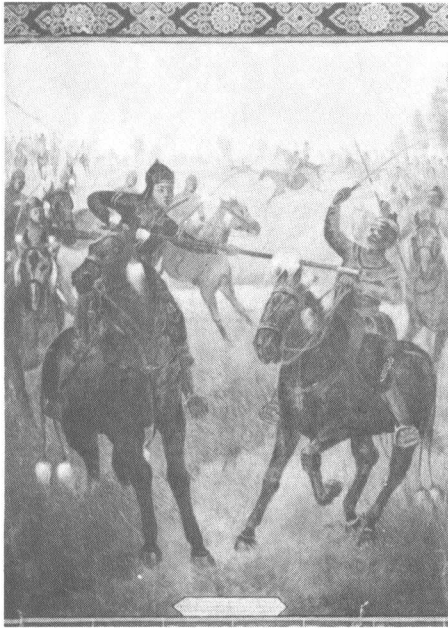
เมื่อพระนเรศวรประกาศอิสรภาพแล้ว ครั้งนั้นยังมีคนไทยที่ครั้นคร้ามพม่าอยู่มาก เช่น พระยาพิชัย กับพระยาสุวรรณคโลก ไม่ยอมเข้ากับพระนเรศวร สมเด็จพระนเรศวร ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองสุวรรณคโลก เมื่อไปถึงเมืองสุโขทัย ได้ประชุมกองทัพพร้อมกันที่วัดศรีชุม ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจะละ และให้ตั้งพิธีถือน้ำกระทำสัตย์ ให้พร้อมใจกันต่อสู้พม่า แล้วเสด็จไปตีเมืองสุวรรณคโลก

ภาพที่ ๗ พระนเรศวรปล้นค่ายพระเจ้าหงสาวดี

พ.ศ. ๒๑๒๘

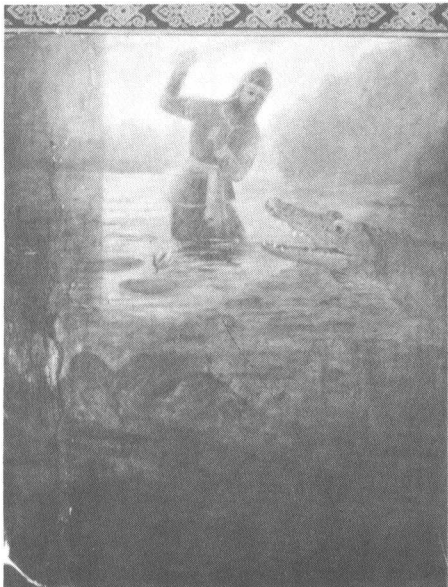
กองทัพพระเจ้าหงสาวดียกมาล้อมกรุงศรีอยุธยา พระนเรศวรทรงตั้งมั่นรักษาพระนคร เมื่อเข้าฤดูฝนไพร่พลพระเจ้าหงสาวดีอดอยาก พระนเรศวรพาไพร่พลออกปล้นค่ายพระเจ้าหงสาวดี เอาพระองค์ออกมาหน้าคาบพระแสงดาบในพระโอษฐ์ขึ้นปล้นค่ายพระเจ้าหงสาวดี

ภาพที่ ๘ พระนเรศวรรบกับลักไวกามุ พ.ศ. ๒๑๒๕

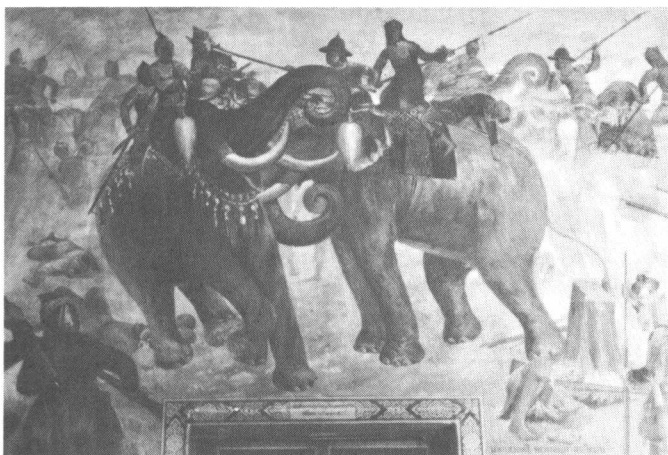
พระเจ้าหงสาวดีทรงคิดอุบายกำจัดพระนเรศวร จึงสั่งให้ลักไวกามุคุมพลชุมนุมไว้ แล้วแต่งทหารออกไปล้อมพระนเรศวรแก่ล้งรบพลางถอยพลางจนไปถึงที่ลักไวกามุซ่อนอยู่ ลักไวกามุนำทหารออกล้อมพระนเรศวรไว้ พระนเรศวรพยายามสู้จนสุดกำลัง และแทงลักไวกามุตาย

ภาพที่ ๙ พระนเรศวรทรงพระสุบินนิมิต

พ.ศ. ๒๑๓๕

พระเจ้าหงสาวดี ให้พระมหาอุปราชา ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาทางด่านเจดีย์สามองค์ สมเด็จพระนเรศวรเสด็จไปพร้อมกับพระเอกาทศรถ ตั้งพลับพลารับชมทัพที่บ้านตำบลมะม่วงหวาน กลางคืนบรรทมหลับ ทรงพระสุบินว่าน้ำท่วมมาจากทิศตะวันตก เสด็จลุยน้ำไปพบพระยาจะเข้ตัวหนึ่งต่อสู้กัน ทรงฆ่าจะเข้นั้นตาย

ภาพที่ ๑๐ การทำยุทธหัตถี

สมเด็จพระนเรศวรทรงทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ที่ตำบลตระพังตรุ หนองสาหร่ายในตอนแรกพระองค์เสียทีชั่วคราว ถูกพระมหาอุปราชาฟันด้วยพระแสงของ้าว แต่พระองค์ทรงเบี่ยงพระมาลาหลบพระแสงของ้าวถูกพระมาลาเบี่ยงไปข้างหนึ่ง แล้วช้างพระที่นั่งกลับคัตได้ล่าง จัดช้างพระมหาอุปราชาแทงนายพ่ายข้างให้ พระองค์จึงฟันพระมหาอุปราชาด้วยพระแสงของ้าวถูกพระอังสาเบื้องซ้ายสะพายแล่งไปทางขวาลิ้นพระขนมเหนื่อพระคชาธาร ต่อมาพระแสงของ้าวของสมเด็จพระนเรศวรจึงได้ชื่อว่า “พระแสงแสนพลพ่าย” พระมาลาที่ทรงในวันนั้นได้ชื่อว่า “พระมาลาเบี่ยง” และช้างพระที่นั่งในการทำยุทธหัตถีพระราชทานนามว่า “เจ้าพระยาปราบหงสาวดี”

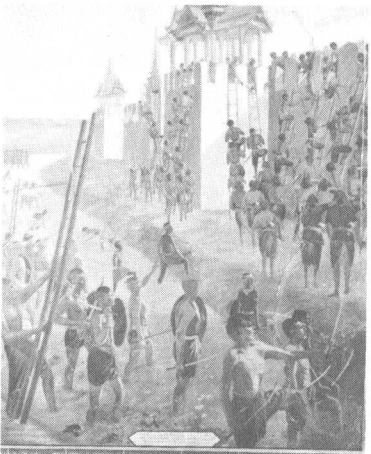
ภาพที่ ๑๑ พระนเรศวรตีเขมร พ.ศ. ๒๑๓๖

สมเด็จพระนเรศวรยกทัพหลวงไปตีกรุงกัมพูชา จับนักพระสัตถาได้ แล้วทำพิธีปฐมกรรม คือ สมเด็จพระนเรศวรเสด็จยืนบนเกย เอนักพระสัตถามัดไว้ได้เกย พระครูพราหมณ์เอน้ำล้างพระบาทสมเด็จพระนเรศวร ให้นำตกลงไปต้องศีรษะนักพระสัตถา

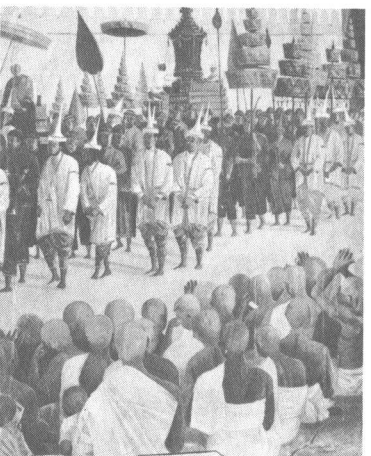
ภาพที่ ๑๒ พระนเรศวรตีเมืองหงสาวดี พ.ศ. ๒๑๔๒

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรชนช้างชนะพระมหาอุปราชาแล้ว พระเจ้าหงสาวดีก็ไม่ยกกองทัพมาตีไทยอีกเลย ต่อมาไม่ช้า หัวเมืองมอญก็เอาใจออกห่างมาขึ้นกับไทย สมเด็จพระนเรศวรได้เมืองเมะตะมะเป็นที่มั่น จึงยกกองทัพไปตีเมืองหงสาวดี เมื่อไปถึงเจ้าเมืองตองอูพาพระเจ้าหงสาวดีหนีไปไม่ต่อสู้ สมเด็จพระนเรศวรจึงได้เมืองหงสาวดี

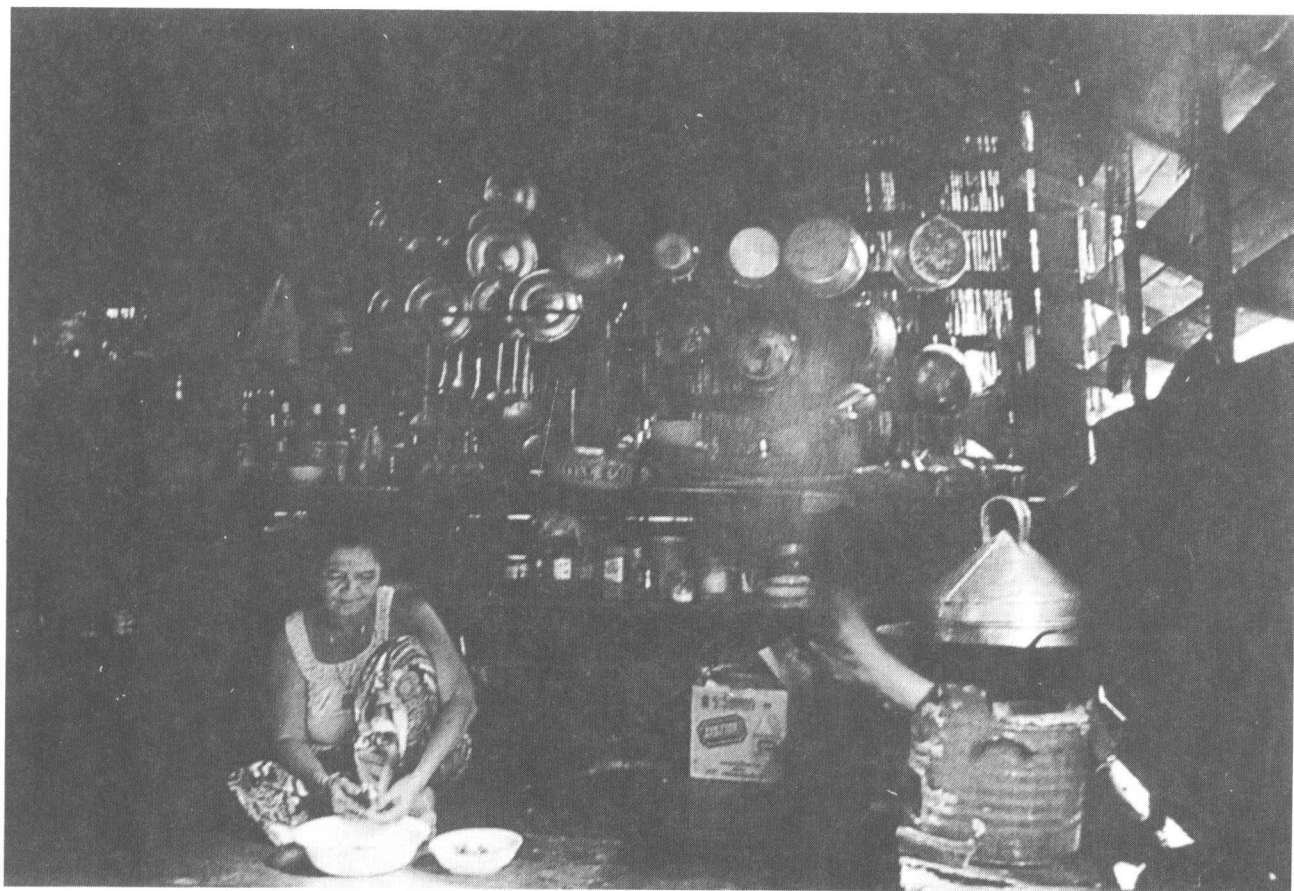
ภาพที่ ๑๓ พระนเรศวรล้อมเมืองตองอู พ.ศ. ๒๑๔๒

เมื่อสมเด็จพระนเรศวรได้เมืองหงสาวดีแล้ว ยกทัพติดตามไปหวังจะจับพระเจ้าหงสาวดีที่หนีไปอยู่ตองอูไปตั้งล้อมเมืองได้ช้างม้า พาหนะของข้าศึกเป็นจำนวนมาก แต่กองทัพขาดเสบียงอาหารถึงไพร่พลอดอยากล้มตาย จำเป็นต้องเลิกทัพกลับคืนพระนคร

ภาพที่ ๑๔ สงครามครั้งสุดท้ายของสมเด็จพระนเรศวร พ.ศ. ๒๑๔๓

พระเจ้าหงสาวดีสิ้นพระชนม์ พระเจ้าอังวะตั้งตัวเป็นใหญ่ขยายอำนาจจากมาทางหัวเมืองเงี้ยวเมืองขึ้นของไทย สมเด็จพระนเรศวรจึงยกกองทัพหลวง ขึ้นไปทางเชียงใหม่หมายจะตีเมืองอังวะ แต่ไปประจวบสวรรคตที่เมืองหาง สมเด็จพระเอกาทศรถ ต้องอัญเชิญพระบรมศพสมเด็จพระนเรศวรกลับ มีขบวนแห่เจ้านายท้าวพระยาเมืองเชียงใหม่ห้อมล้อมติดตามส่ง

จดหมายเหตุ ชาวบ้าน

ชาวบ้านย่านปาดอง

ทำไมต้องขายเมืองประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา

ความนำ

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ หนังสือพิมพ์หลายฉบับลงข่าวเรื่อง การขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ติดต่อกันเป็นเวลานานหลายวัน หัวข้อข่าวและเนื้อเรื่องได้ถ่ายทอด ความรู้ ความคิด และทัศนะของผู้เขียนข่าว รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องไว้อย่างละเอียดละออ ตรงไปตรงมาด้วยสำนวนโวหารที่ดี บรรยายให้เห็นภาพพจน์เป็นที่น่าประทับใจ และสะเทือนใจ...

ชาวบ้านย่านปาดอง เห็นคุณค่าเรื่องราวของชาวดังกล่าวในสมัยนั้น เพราะเป็นเรื่องที่มีข้อมูลเป็นความจริง จึงจดหมายเหตุเล่าเรื่องไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำของ

สังคมไทยต่อไป

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกรุงศรีอยุธยา : เป็นเมือง
สะสมชีวิตและวิญญูณบรรพชนไทย

การที่พระเจ้าอู่ทอง หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงเลือกกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีนั้น โดยเหตุผล ๓ ประการคือ ทางการเมือง ทางยุทธศาสตร์ และทางภูมิศาสตร์ กรุงศรีอยุธยามีปฐนียสถานสำคัญ ๆ และสวยงามถึง ๔,๐๐๐ กว่าแห่ง มีล้าคลองมากมายเรียกได้ว่าเป็นเวนิชตะวันออก แต่ขณะนี้ล้าคลองต้นซิ่นเป็นส่วนมากแล้ว

เกาะกรุงศรีอยุธยาเป็นที่ตั้งเมืองหลวงของชาติไทยมานานถึง ๔๑๗ ปี มีพระมหากษัตริย์ครองราชสมบัติติดต่อกันมาถึง ๓๓ พระองค์ จึงเป็นเมืองประวัติศาสตร์อย่างสุดยอดของชาติไทยในฐานะเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เกาะกรุงศรีอยุธยาหรือจังหวัดอยุธยาทั้งหมด จะต้องมีการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์อีกมาก จะต้องศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดละออ ดินทุกก้อน อิฐทุกแผ่นและทรายทุกเม็ดมีค่าในการศึกษาและค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ความสำคัญของที่ดินในทางประวัติศาสตร์ มีใช้อยู่ที่ปูชนียสถานหรือโบราณสถานที่เห็นด้วยตาอย่างเดียว แต่จะต้องลึกเข้าไปถึงใต้ดิน ใต้น้ำ และภูมิประเทศหนอง แม่น้ำ ถ้า ลำคู ภูเขา เพราะสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญในการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น และมีใช้ว่า จะค้นคว้าเพื่อหาปูชนียสถานโบราณวัตถุที่เห็นด้วยตาอย่างเดียวเท่านั้นยังจะต้องค้นคว้าหรือศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประวัติศาสตร์อีกด้วย ความสำคัญของการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ คือ กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองโบราณ เป็นสมบัติของชาติอันประมาณค่าหาที่สุดมิได้ เป็นเมืองที่สะสมอยู่ด้วยชีวิต และวิญญาณของบรรพชนของเรา

การวางผังเมืองอยุธยาของสำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๐๘ : เป็นเมืองสะท้อนน้ำสะท้อนบกที่ใหญ่ที่สุด และงดงามมากในประวัติศาสตร์สมควรปรับปรุงให้มีสภาพเดียวกับสมัยยังเป็นราชธานีของไทย

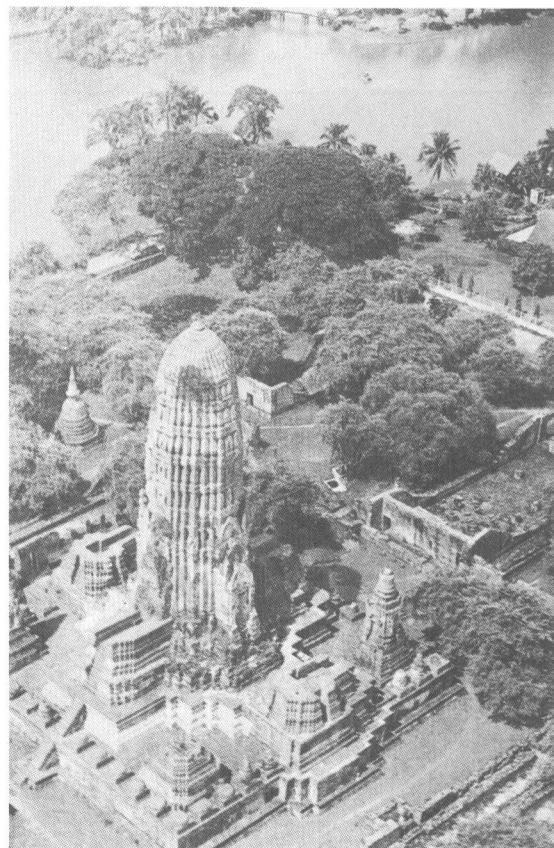
หลวงยุกตเสวีวัฒน์ ผู้อำนวยการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ให้สัมภาษณ์ว่าสำนักผังเมืองได้วางแผนให้เกาะอยุธยาเป็นเมืองตามเค้าเมืองอยุธยาในสมัยเป็นราชธานีของไทย (พ.ศ. ๑๘๔๓ - ๒๓๑๐) ดังนี้

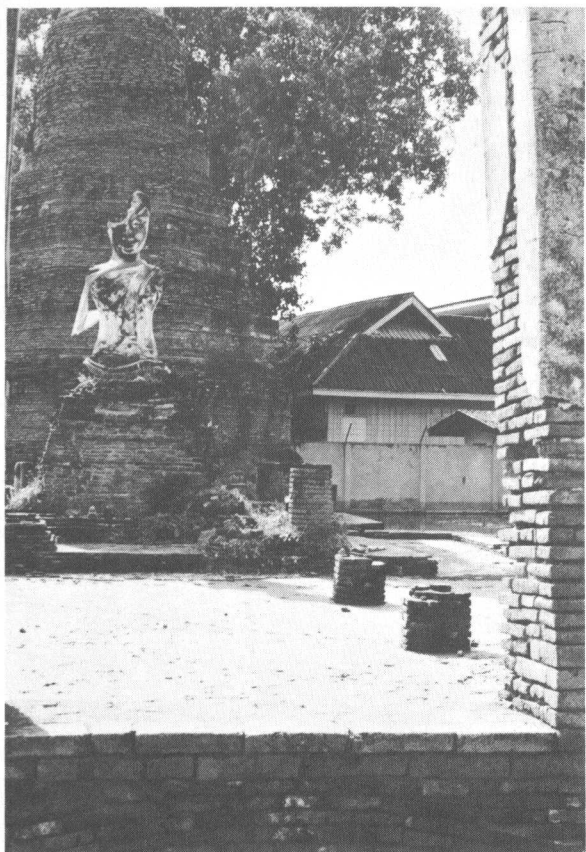
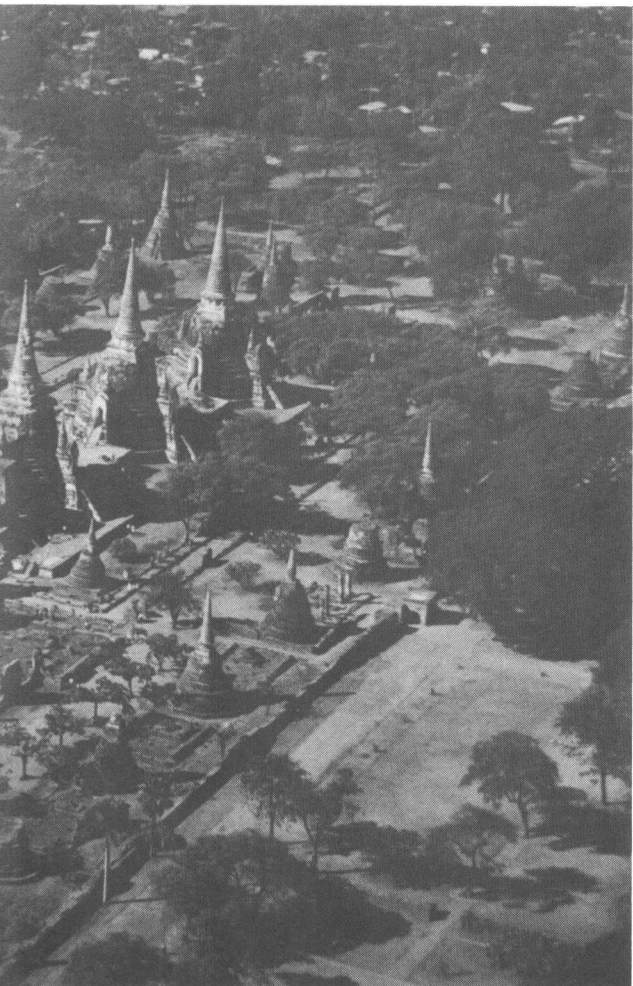
๑. คลอง ถนน และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ควรขุดสร้างขึ้นใหม่ให้เหมือนของเดิมมากที่สุด แต่โครงการนี้เป็นโครงการระยะยาว ต้องค่อยทำค่อยไปตามกำลังเงิน

๒. จัดบริเวณเกาะให้เป็นที่พักอาศัยของราษฎรอย่างประปราย ควบคุมการตั้งบ้านเรือนไม่ให้ขัด หรือลบเลือนลักษณะเมืองเก่า

๓. บริเวณศูนย์ราชการ ให้มีอยู่ต่อไปจนหมดอายุตึก ซึ่งประมาณใน ๑๐ - ๒๐ ปีข้างหน้า

๔. ย่านชุมชนมุสลิม และบ้านพักอาศัยของราษฎรที่มีอยู่เดิมเช่นกัน จะมีอายุตึกหรือบ้านอีก ๒๐ ปี หลังจากนั้นตึกลักษณะใหม่และตึกแถว ควรให้ไปสร้างอยู่ที่ย่านที่ขยายออกไปใหม่ คือทางเหนือของตัวเกาะ ส่วนที่สถาปัตยกรรมไม่ขัดกับลักษณะเมืองเก่าให้อยู่อย่างประปราย แนวการนี้ก็อาจจะ

เปรียบเทียบกับเมือง Williamsburg ในมลรัฐ Virginia

๕. ถนนที่มีอยู่เดิม ส่วนมากตรงกับถนนโบราณอยู่แล้ว แต่มีถนนที่ตัดเคียวไปมาซึ่งสร้างขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ควรรื้อเสียเมื่อหมดอายุ และทำใหม่ตามแนวที่ตรงกับแนวถนนโบราณ โดยเฉพาะถนนเหล่านี้ ซึ่งอยู่ในบริเวณ วังหลวง ส่วนถนนประวัติศาสตร์ ควรรื้อพื้นที่เป็นถนนอิฐตามลักษณะเดิม

๖. คลองที่มีอยู่เดิมเป็นคลองเก่า ส่วนมากแคบลงและตื้นเขินหมดแล้ว ควรจะขุดขึ้นใหม่ตามผังเมืองเดิม ซึ่งจะช่วยในการระบายน้ำให้แก่เมืองเก่าและยังเป็นที่ท่องเที่ยวทางเรืออีกด้วย ในขั้นต้นนั้นควรจะขุดคลองได้ก็แต่คลองที่ใหญ่และสำคัญขั้นรุนแรงต่อไป อาจต่อเติมแก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ ให้ได้ตรงกับข้อวินิจฉัยและการค้นคว้าหลักฐานในโอกาสต่อ ๆ ไป

ทางด้านเหนือของเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา (เป็นสถานที่ตั้งของพระบรมหาราชวัง) ติดกับแม่น้ำลพบุรี (คลองเมือง) ผังตรงข้ามเป็นพื้นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีหมู่บ้านอยู่แล้ว ๓ แห่ง คือ บ้านกุฎีแดง บ้านสระบัว และบ้านลุมพลี ควรจะขยายเป็นเขตชุมชนใหม่ทางด้านนี้มากกว่าทางด้านตะวันออก เพราะจะไปเหลื่อมทับกับโบราณสถานของเมืองอโยธยา เขตชุมชนใหม่ที่จะขยายออกไปนี้มีวัดหลายวัดเรียงอยู่เป็นแนว จัดเป็นสวนหรือสนามสาธารณะ (green Belt) ระหว่างเกาะเมืองอยุธยากับบริเวณชุมชนใหม่นี้มิให้ปะปนกัน

ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา สถาปนิก และนักผังเมืองผู้มีชื่อเสียงของประเทศไทย กล่าวไว้ว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นเมือง สะเทินน้ำสะเทินบกที่ใหญ่ที่สุด และงดงามมากในประวัติศาสตร์ จากการศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา และการเขียนผังเมืองกรุงศรีอยุธยาของท่าน ต่อมาทำให้เกิดการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาในบริบทที่สำคัญยิ่ง คือ "อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา" (The National Historical Park of Ayutthya)

ทำไมต้องขยายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

ด้วยความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ของพระนครศรีอยุธยา ดังกล่าวแล้ว จึงได้มีการอนุรักษ์มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลต่อมาทุกพระองค์ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงถือว่าเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญของพระองค์ที่จะทรงงานในด้านอนุรักษ์และพัฒนามรดกด้านวัฒนธรรมของชาติที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๙ รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้ามาบูรณะโบราณสถาน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โบราณสถานหลายแห่งได้รับการ ขุดแต่งและบูรณะในสมัยนี้ เช่น วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระราชวังโบราณ และวิหารพระมงคลบพิตร มีการตัดถนนเข้าไปสู่โบราณสถานหลายสาย รัฐบาลได้ดำเนินการ แต่งตั้งกรรมการบูรณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และคณะกรรมการปรับปรุงผังเมืองพระนครศรีอยุธยา เพื่อวางโครงการ บูรณะปรับปรุงเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

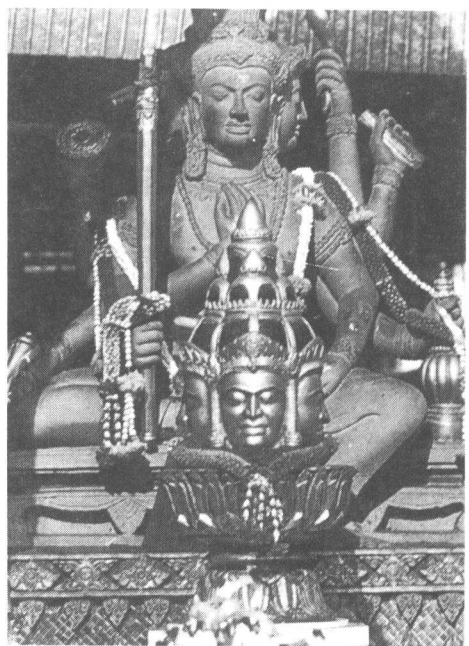
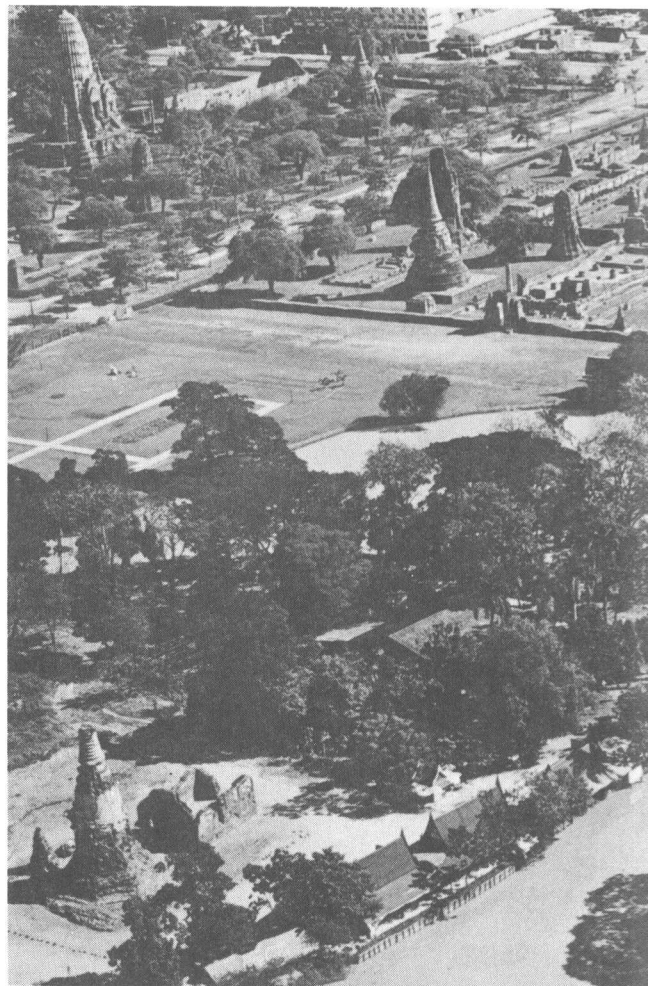
ครั้นถึงปีพุทธศักราช ๒๕๐๘ คณะรัฐมนตรีคณะที่ ๓๑ เข้ามาบริหารประเทศ โดยมี ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี และพลเอกประภาส จารุเสถียร เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย... ข่าวเรื่องการขายเมือง ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาก็ก่อเกิดขึ้นสมัยนี้

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้สัมภาษณ์ว่ามีความจำเป็นอย่างไรจึงจะต้องขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

– การขายเมืองประวัติศาสตร์ให้กับนายทุน โดยแบ่งขายให้ ๓ โซน

ผู้ที่รู้เรื่องการซื้อขายเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยามากกว่าใคร ๆ คือ พ.ต.อ.เนือง รายนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในขณะนั้น ท่านได้ชี้แจงเรื่องนี้แก่ผู้สื่อข่าว หนังสือพิมพ์ว่าเนื่องจากสภาพเกาะเมืองส่วนมากรกร้างว่างเปล่า บางแห่งมีคนเช่าไว้เฉย ๆ โดยไม่ได้ทำประโยชน์อะไรเป็น จำนวนหลายสิบไร่ เป็นการเช่าเพื่อ "กันท่า" ผู้อื่นเพื่อโก่งราคา "เช่า" ต่อเมื่อมีผู้ซื้อสิทธิ์การเช่าช่วง ถ้าแบ่งขายไปบ้างจะทำให้ประชาชนที่เดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยจะมีที่อยู่อาศัยโดยทั่วกัน บริเวณที่ถูกเช่าไว้กรร่งจะสวยงามขึ้น เป็นที่น่าพักผ่อนหย่อนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการปรับปรุง ผังเมืองพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการจังหวัด ๘ นาย โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ จึงได้วางโครงการเสนอรัฐบาลแบ่งเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาออกขาย ๓ โซน คือ ๑. โซนการค้า ตั้งแต่บริเวณตลาดหัวรอเข้าไป ๒. โซนที่อยู่อาศัยตอนกลาง ๓. โซนอุตสาหกรรม ซึ่งจะอยู่ทางทิศใต้ของเกาะเมือง

ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชี้แจงต่อไปว่า มีนักธุรกิจนายทุนผู้หวังผลประโยชน์ระยะไกล ได้เสนอขอซื้อที่ราชพัสดุทั้ง ๓ โซนตามโครงการดังกล่าว ซึ่งเห็นสมควรที่จะขายกรรมสิทธิ์ให้เขาไป ทั้งนี้เพื่อให้เขามั่นใจ และกล้าที่จะเข้า

มาลงทุนในกิจการค้า และอุตสาหกรรม

– การขายที่ดินราชพัสดุให้เอกชน และประชาชน

ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แถลงเกี่ยวกับการจัดแบ่งเนื้อที่บนเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา คณะกรรมการปรับปรุงผังเมืองพระนครศรีอยุธยาได้แบ่งที่ดินไว้ ๗ ประเภท

๑. ที่ดิน อันเป็นบริเวณที่ตั้งของโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ เช่น พระราชวัง พระปรางค์ พระเจดีย์ โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

๒. ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่เป็นวัดวาอารามที่ไม่ร้าง

๓. ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นสถานที่ราชการของรัฐ ตลอดจนบ้านพักของข้าราชการ และโรงเรียน

๔. ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างวัดร้าง ซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลของกรมการศาสนา

๕. ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างสาธารณะประโยชน์ เช่น ถนน แม่น้ำลำคลอง สนามเด็กเล่น และสวนสาธารณะ เป็นต้น

๖. ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอาคาร ร้านค้า และบ้านเรือนของเอกชนที่มีหน้าโฉนดเป็นกรรมสิทธิ์

๗. ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งอยู่ในความปกครองดูแลของกรมธนารักษ์

พ.ต.อ.เนื่อง รายนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า ที่ดินซึ่งจะขายให้ประชาชนนั้นเป็นที่ดินประเภทที่ ๗ อยู่ในความปกครองดูแลของกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง เรียกว่า ที่ราชพัสดุ ซึ่งทางราชการเคยขายออกหน้าโฉนดให้เอกชนไปแล้ว ๒ ครั้ง ในการที่จะขายออกหน้าโฉนดครั้งนี้ คณะกรรมการปรับปรุงผังเมืองพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีท่านเป็นประธานกรรมการเห็นว่าที่ดินราชพัสดุซึ่งอยู่ห่างไกลจากปูชนียสถานและโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ มีประชาชนเข้าเช่าอาศัยอยู่เป็นเวลานานไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี ยังไม่มีความเจริญที่ดินเป็นลุ่มเป็นหนอง มีน้ำเน่าส่งกลิ่นเหม็น สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัย และผู้อยู่ใกล้เคียง ไม่มีมหาเศรษฐี เอกชน หรือเจ้าหน้าที่ที่ปกครองดูแลที่ดินดังกล่าวเข้าปรับปรุงให้เจริญขึ้นทันกับการพัฒนาท้องถิ่น มีแต่จะคอยสูบเอาผลประโยชน์ ผู้เช่าที่ดินราชพัสดุก็นึกกลัวลงทุนเพื่อให้เกิดความเจริญ เพราะกระทรวงการคลังให้ทำสัญญาเช่าปีต่อปี ถ้าทางราชการต้องการใช้ที่ดิน ผู้เช่าก็ต้องออกจากที่ดินเข้าไป โดยจะเรียกร้องค่าเสียหายค่าตอบแทนใด ๆ ไม่ได้ ถ้าผู้เช่าก่อสร้างอาคารเป็นตึกขึ้นมาก็ต้องยกกรรมสิทธิ์ให้กระทรวงการคลัง เงินทุนมหาศาลที่ลงไปก็จะสูญเปล่า ดังนั้นคณะกรรมการปรับปรุงผังเมืองพระนครศรีอยุธยาจึงเห็นสมควรที่จะขายให้ประชาชนเสีย

เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการบูรณะปรับปรุงที่ดินดังกล่าว

คณะกรรมการปรับปรุงผังเมืองพระนครศรีอยุธยา ได้เสนอให้กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการคลังจัดสรรให้ประชาชนผู้ยากจนได้เช่าซื้อที่ดิน อันเป็นป่าดง หนองน้ำ โดยวิธีผ่อนส่งระยะยาว ๑๐ ปี มีเงื่อนไขว่าประชาชนเช่าซื้อได้ครบคร่าวละ ๑ ไร่ และต้องถมที่ดินมิให้น้ำท่วมขังทั้งฤดูน้ำฤดูแล้งภายใน ๑ ปี จะต้องปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนให้เสร็จภายใน ๒ ปี พ.ต.อ.เนื่อง รายนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กล่าวว่า ที่ดินซึ่งอยู่ในแผนที่จะขายนั้นอยู่ตอนปากคลองท่อ ตำบลประตูลี้ ไปถึงโรงงานแอลกอฮอล์

เสนาบติกระทรวงมหาดไทยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับข่าวการขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

เมื่อมีข่าวว่าทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จะ(แบ่ง)ขายเมืองประวัติศาสตร์ให้กับเอกชน ปรากฏว่ามีเสียงคัดค้านกันมาก โดยให้เหตุผลสำคัญประการหนึ่งว่า ควรเก็บไว้เป็นเมืองประวัติศาสตร์สำหรับอนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา นักข่าวได้ขอทราบทัศนะเรื่องนี้ต่อเสนาบติกระทรวงมหาดไทย ซึ่งนักข่าวเรียกท่านว่า พี่ตุ้ ท่านเป็นบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบระดับสูงในนโยบายเกี่ยวกับการที่จะขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ชาวบ้านย่านป่าดงเห็นว่าเป็นทสนทนาระหว่างนักข่าว และพี่ตุ้ น่าสนใจ ในประเด็นนโยบาย ที่มีข้อบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดของฝ่ายปกครองที่มีต่ออยุธยา จึงนำเอาบทสนทนาบางตอนนำเสนอแนวคิดของท่านดังนี้

นักข่าว "ขอทราบทัศนะที่มีข่าวว่า ทางจังหวัดอยุธยา จะขายเมืองโบราณให้แก่เอกชน"

ตอบ "เมืองโบราณที่อยุธยานั้นก็มีบริเวณอยู่หลายบริเวณ เป็นพื้นที่ราบ ๆ ก็มี ที่เป็นป่าห้วยการกรุงรังก็มี บริเวณที่เป็นป่ารกนี้ เคยรกรออยู่ยังงี้ ก็เป็นอยู่ยังงั้น ซึ่งทางจังหวัดเห็นว่าควรปรับปรุงให้สะอาดสะอ้าน และเป็นระเบียบเรียบร้อย จะได้สวยงามขึ้นดีกว่าปล่อยให้ป่านั้นอยู่ยังงั้นเรื่อยไป และการจะปรับปรุงนั้นถ้ารัฐบาลทำเองก็ต้องลงทุนใช้เงินทองมาก ควรจะให้เขาดีกว่าจะได้ทำป่าที่รกให้เป็นประโยชน์ ครั้นทางจังหวัดเปิดให้เช่า คนก็ไปเช่าทิ้งเอาไว้เฉย ๆ ไม่ได้ทำประโยชน์อะไร เพราะไม่แน่ใจว่าทางการจะให้เขานานสักเท่าไร เดี่ยวพอทำเจริญดีแล้วจะเรียกเอากลับคืน เลยต่างพากันปลูกกล้วย ปลูกมะม่วงทิ้งเอาไว้ก็เลยยังเป็นป่ารกอยู่ตามเดิม...ต่อมาทางจังหวัดเค้าก็เสนอให้ทางการขาย" พี่ตุ้จะระโนต่อ

นักข่าว "นักประวัติศาสตร์บางคนเค้าให้ความเห็นว่า ถ้าหากมีการขายแล้วผู้ที่ซื้อไปก็จะไปสร้างอาคารสมัยใหม่ ก็จะมีกลิ่นของเก่าหมด"

ตอบ "ก็เล่นตรัสรู้กันไปเอง ดูแต่ในกรุงโรมซิกมีทั้งเก่าและใหม่ปะปนกันก็ไม่เห็นจะเสียหายอะไร บริเวณเก่าก็เก่า บริเวณใหม่ก็ใหม่ดีกว่าปล่อยให้ป็นป่าให้...ตะกวดอยู่เป็นไหน ๆ" พี่ตูดตอบพร้อมกับเชื่อเชียวว่า "คุณลองไปดูมั่งซิกจนจะปราบไม่ไหวอยู่แล้ว ถึงกับทางจังหวัดต้องตั้งงบประมาณขึ้นทาง แม้แต่กรมศิลปากรเองก็ดูแลรักษาไม่ไหว ไม่ต้องทำอะไรหรอก เพียงแต่คอยถอนต้นโพธิ์ที่ขึ้นตามเจดีย์หักก็จะแยอยู่แล้ว ไม่ต้องถึงขนาดไปฟันป่าหรอก เพราะฉะนั้นผมจึงเห็นด้วย ที่บริเวณไหนเป็นที่ว่างที่ไม่ใช่โบราณสถานก็ควรจะขาย ให้เขาไปปรับปรุงเสียให้สวยงาม ที่ไหนเป็นโบราณสถานไม่ควรขายก็ไม่ขาย ผมเห็นยังงี้..."

นักข่าว "ในเมื่อรัฐบาลไม่มีงบประมาณ สำหรับบำรุงรักษาให้คงไว้สำหรับอนุชนรุ่นหลังศึกษาประวัติศาสตร์ รัฐบาลก็จัดตั้งกองทุนสาธารณะขึ้นเพื่อให้ประชาชนบริจาคสมัครรับ"

ตอบ "เรื่องกองทุนสาธารณะ ถ้าตั้งขึ้น คุณจะออกเท่าไรล่ะ ? เรื่องนี้มันต้องดูความเหมาะสม เราจะหวงเอาไว้ทุกอย่างก็ไม่ถูกต้อง เดียวเค้าจะหาว่าหวงก้าง หรือหวงราง..."

นานาทัศนะเกี่ยวกับข่าวการขายเมืองประวัติศาสตร์

พระนครศรีอยุธยา

- ทัศนะที่มีต่อฝ่ายมหาดไทย

การใช้ล้านวนไทย ตอกย้ำ เน้นอารมณ์ ความรู้สึกของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในกรณีจะขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาให้กับนายทุนในครั้งนั้น เป็นเรื่องน่าเศร้าใจของชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และของชาวไทยทั่วไป ชาวบ้านย่านป่าตอง จึงได้ยกเอาล้านวนไทยที่ท่านนำมาใช้เปรียบเทียบเกินความจริงเสนอเพื่อการศึกษาไว้ทั้ง ๒ ล้านวน คือ "เค้าจะหาว่าหวงก้าง" หมายความว่า ผู้ที่หวง (คัดค้าน) มิให้ขายเมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยานั้น เป็นผู้แสดงกิริยาอาการ เห็นแก่ผลประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ และ "หวงราง" ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่หวง (คัดค้าน) นั้น ก็ไม่รู้ว่าหวงในสิ่งที่ตนเองก็ได้ประโยชน์อะไรไปทำไม

อย่างไรก็ตาม พ.ต.อ.เนือง รายนาค ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นฝ่ายมหาดไทยกลับเป็นผู้ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง โดยผ่านสื่อหนังสือพิมพ์หลายฉบับ อาทิ "มีความจำเป็นอย่างไรหรือ เจ้าเมืองอยุธยาถึงกับจะขายเมืองกิน หรือว่าไม่มีอะไรจะขายกินอีกแล้ว..." "ถ้าเจ้าเมืองคนนี้ย้ายไปอยู่เมืองอื่น จะขายเมืองที่ไปอยู่ใหม่อีกไหม?"

การจัดหาประโยชน์จากการใช้พื้นที่ดินของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกบริเวณหนึ่ง ที่มีปัญหาให้ขุนเคืองถึงได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทคือ การที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในสมัย

พ.ต.อ.เนือง รายนาค เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ได้จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งในบริเวณบึงพระราม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุดในทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ให้เป็นสวนสัตว์นานาชาติจึงเป็นการทำลายคุณค่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างน่าเศร้าใจ... พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2504 ทรงมีกระแสพระราชดำรัส ให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาซื้อสวนสัตว์ออกไปจากบริเวณบึงพระราม และทรงฝากอธิบดีกรมศิลปากรเตือนถามทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2505

ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ได้รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ
เป็นศิระเพราะพระบริบาลอยุธยา อย่างแท้จริง

ขอพระองค์ทรงพระเจริญยิ่งนิรันดร์

– ทักษะที่มีต่อฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการ

ในขณะที่มีข่าวการขาย เมืองประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยานั้น หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ณ อยุธยา ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ท่านเป็นปุชนิยบุคคล ผู้มีหัวใจทองของครูทั้งโดยสายเลือดและวิญญาณ ก่อปรกิตที่เป็นคุณูปการอันเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองอย่างอนงอนนันทน์ ท่านเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระบรมราชจักรีวงศ์เป็นอย่างยิ่ง

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล ณ อยุธยา มีความศรัทธาซาบซึ้งเป็นสุข ภาคภูมิใจ เมื่อได้ขึ้นพระราชตำราสนักดิ์สิทธิ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชขณะเสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504 และได้ทอดพระเนตรเห็น อาคารสมัยใหม่สร้างขึ้นบนเนินโบราณสถานว่า

การสร้างอาคารสมัยใหม่นี้คงจะเป็นเกียรติสำหรับผู้สร้างเพียงคนเดียว แต่เรื่องโบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ ithubเก่าๆ แผ่นเดียวก็มีค่าควรจะช่วยกันรักษาเอาไว้ถ้าเราขาดสูญหายอยุธยาและกรุงเทพฯแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย

ดังนั้นเมื่อมีการแสดงความคิดเห็นจาก “เด็กเมืองใต้” ผ่านคอลัมน์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ว่า “ผมว่าถ้าขายกรุงศรีอยุธยา ก็เท่ากับว่าขายประวัติศาสตร์ไทยให้ต่างชาติ” คำตอบคือ “หยุดขายแล้ว โดยความเห็นชอบจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยอ้างกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว

ขอกราบถวายบังคม ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ขอเคหะพระบรมเดชาภาพ

จงดลบันดาลให้ พระนครศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรือง

โดยมีต้องเรือเมืองเก่าขายไป แล้วสร้างเมืองใหม่ขึ้นแทน

ณ นครประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกแห่งนี้

บรรณานุกรม

๑. เอกสารชั้นต้น

จดหมายเหตุแห่งชาติ, หอ. ศธ. ๐๗๐๑.๒๖.๓.๓/๓. สวนสัตว์ในบริเวณบึงพระราม, พ.ศ. 2505.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, หอ. ศธ. ๐๗๐๑.๔๗/๒๕. ข่าวหนังสือพิมพ์เรื่องการขายเกาะเมืองอยุธยา, พ.ศ. ๒๕๐๘

๒. เอกสารชั้นรอง

กาบอกข่าว (นามแฝง). “คิดอ่านจะขายกรุงศรีอยุธยากันแล้ว,”

สยามรัฐ, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๙ – ๑๐.

“ขายเมืองประวัติศาสตร์,” **ไทยรัฐ**, ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑ – ๓.

น.หนู (นามแฝง). “ใคร-อะไร-ที่ไหน,” **สยามรัฐ**, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑.

“ประกาศเห็นชอบขายกรุงศรีอยุธยา,” **ไทยรัฐ**, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๙.

“ผู้ว่าราชการจังหวัดชี้แจงกรณีขายกรุงศรีอยุธยา,” **ไทยรัฐ**, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑ – ๓.

“ไม่ควรขายมรดกของชาติ,” **หลักเมือง**, ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๗ – ๘.

ลองลิต (นามแฝง). “คว้นหลง,” **ประชาธิปไตย**, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑ – ๓.

สนทะเล (นามแฝง). “ศิลป์ของการขาย,” **เดลินิวส์**, ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑.

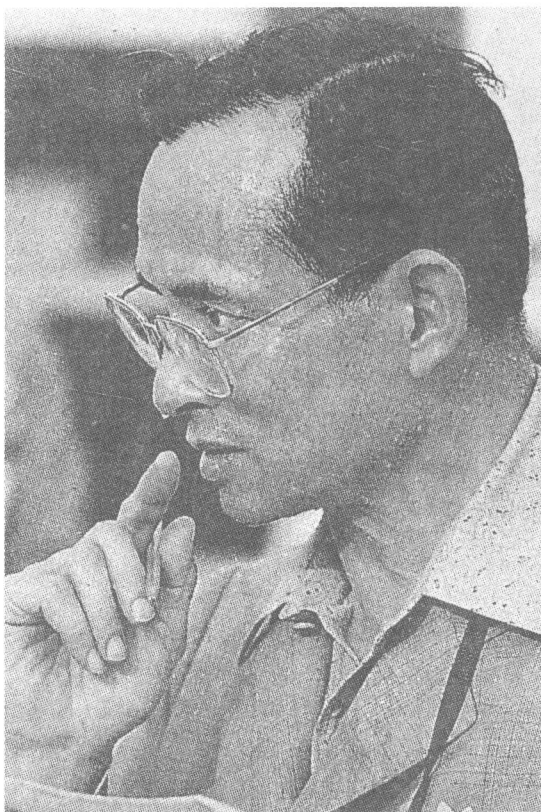
ลีเสียด (นามแฝง). “สารพันปัญหา,” **ไทยรัฐ**, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๕.

ลีเสียด (นามแฝง). “สารพันปัญหา,” **ไทยรัฐ**, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๕.

“หลวงยุคต์เสนอปรับปรุงอยุธยา,” **ไทยรายวัน**, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑ – ๓.

“อธิบดีศิลปากรค้านขายเมืองประวัติศาสตร์,” **ไทยรายวัน**, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑.

“อยุธยาเป็นความทรงจำจากอดีตไม่ควรขาย,” **สยามรัฐ**, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๘, หน้า ๑.

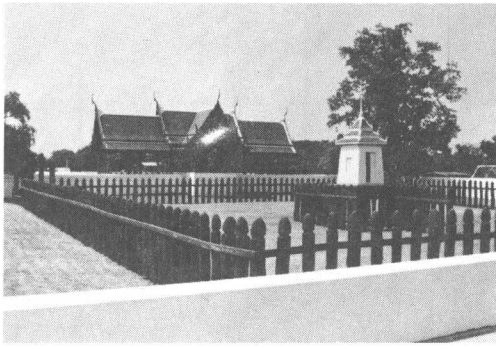

ในหลวงของเรา

วสันตดิถีฉันท์ ๑๔

เสโท ธ ย้อยกลจะหยด	ธ บ่ลด บ่ รางาน
รังสรรค์ระดากลิฬิศา	ดุจสร้างสวรค์ดิน
น้ำตาประชา ธ ธุระขับ	ภยสรรพก็สูญสิ้น
ด้วยน้ำพระทัยพระนวมินทร์	บิตุราชประชาน
จันทรสิริจะละจะลับ	ธ บ่กลับ บ่กังวล
ทรงราชกิจมหัสกล	บ่มีหยุดจะบำเพ็ญ
ครองราชย์ลู่เบญจทศวรรษ	นพฉัตรฉะฉำเย็น
เทิดองค์พระอัครริยะเด่น	อติราชประศาสนไทย
ร่วมจิตประสานทวยเทิด	ปิติเกิด ณ กลางใจ
ก่อเกิดพลังดุจไศล	อภิรักษ์พระจักริน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ
 ข้าพระพุทธเจ้านายสุนทร แสงสุกใส
 ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะหัน
 อ.บางปะหัน จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๒๐๐
 ๙ มิถุนายน ๒๕๓๔

เพนียด

และการคล้องช้าง

ในเพนียด

ระยัปศรี กาญจนวงศ์*

ณ หุ่นทะเลญ้า* แห่งกรุงศรีอยุธยา
เป็นที่ตั้งของ “เพนียดหลวง” อันเคยมีความสำคัญ
ในเชิงประวัติศาสตร์ และยุทธศิลป์ ของกองทัพไทยแต่
กาลก่อน
เมื่อมี “สงครามยุทธหัตถี” และเมื่อ “ริ้วขบวน
พระคชาธารออกศึก”
ได้กู่บ้านเมือง นำชัยชนะให้ไทยเป็นเอกราชมาจนทุกวันนี้
เมื่อโลกเปลี่ยนไป.. “เพนียดหลวง” กลายเป็นพิพิธภัณฑ
กลางแจ้ง
ยืนอยู่ ณ หุ่นทะเลญ้า...ที่เราไม่เคยลืมเรื่องราวอันยาว
นานและยิ่งใหญ่เลย.

๑. เพนียดคล้องช้าง*

เพนียดตั้งอยู่ปลายหุ่นทะเลญ้าทางด้านใต้
สร้างขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่ตั้ง
เพนียดมีลำน้ำอยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ลำน้ำทางด้าน
ตะวันออกเรียกว่า “คลองเพนียด” เป็นปากคนขึ้นและ
เป็นทางช้างโขลงข้ามมาเข้าเพนียด ลำน้ำด้านตะวันตก
เรียกว่า “ลำน้ำโพธิ์สามต้น” สำหรับช้างโขลงลงอาบน้ำ

ตัวเพนียดเป็นคอกใหญ่สองชั้น ชั้นนอกก่ออิฐ
ถือปูนเป็นเชิงเทินสูง วงเป็นฐานสี่เหลี่ยม บนหลังเชิงเทิน
นั้นถมดินเป็นพื้น และมีพนักทั้งข้างนอกและข้างใน
หลังเชิงเทินด้านตะวันตกนั้นกว้างกว่าด้านอื่น มีพลับพลา
ที่ประทับทอดพระเนตรคล้องช้างอยู่บนเชิงเทินทั้งด้าน
ข้างในและด้านข้างนอกเพนียด พลับพลาด้านข้างใน
สำหรับทอดพระเนตรจับช้างในเพนียด เป็นพลับพลา
หลังเดี่ยวยาวตลอดทั้งด้าน ตรงกลางเป็นที่เสด็จประทับ

มุขเหนือสำหรับนางใน

มุขใต้ สำหรับเจ้านายฝ่ายหน้า

ทางด้านข้างนอกมีพลับพลาสำหรับทอดพระเนตร
คล้องช้างกลางแปลงสองหลัง หลังข้างเหนือสำหรับนางใน

ตรงกลางระหว่างพลับพลาเป็นทางเสด็จขึ้นเพนียดนั้น
ทำเป็นทางลาด เหมือนเช่นเชิงสะพานช้าง มีกำแพง
สองข้างทรงช้างขึ้นได้ หรือถ้าทรงพระราชยาน และ
วอเปรียบเทียบไปจนถึงพลับพลา

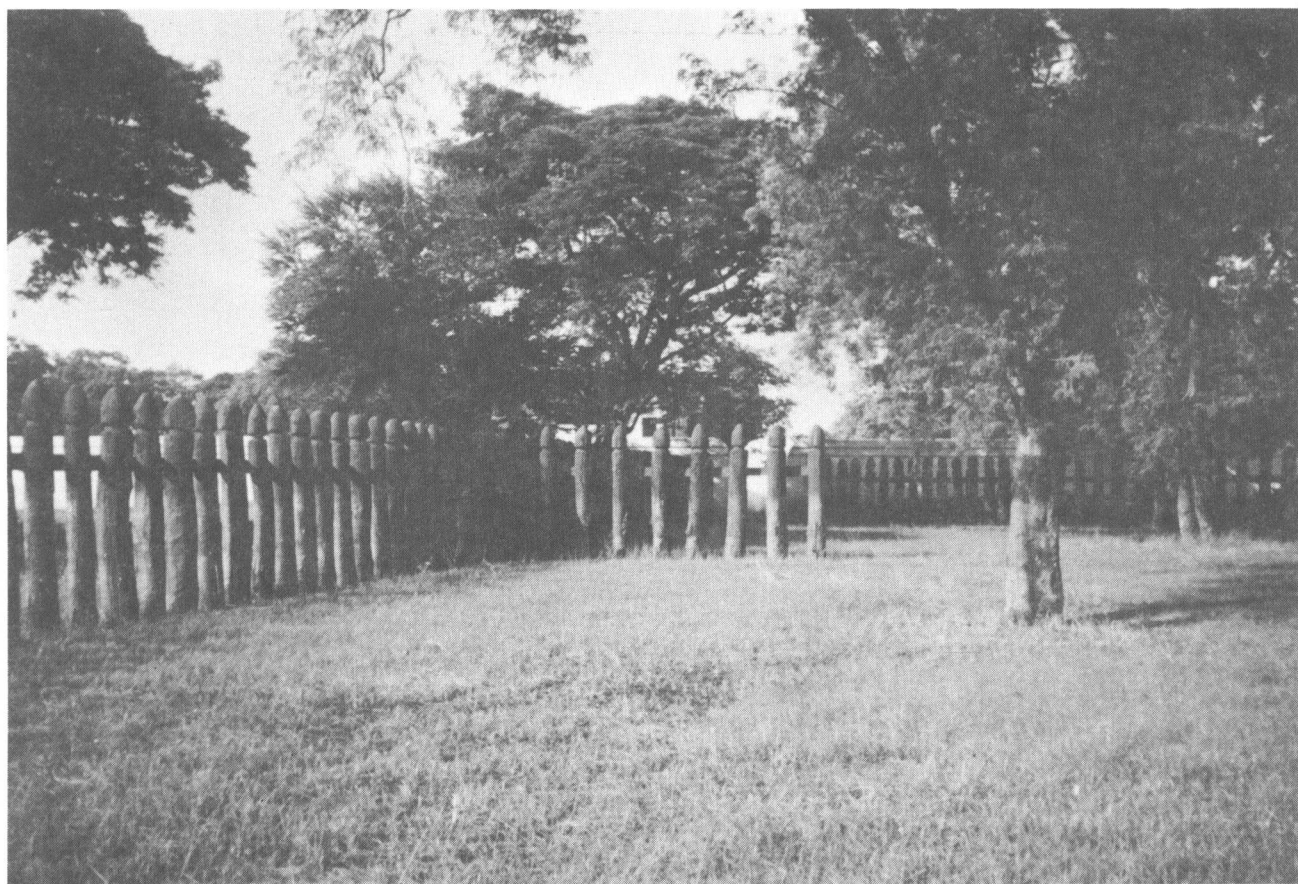
ทางขึ้นเชิงเทินด้านเหนือ และด้านใต้ มีแต่บันได
ทำแบบกำแพงเพนียด สำหรับคนเดินขึ้นลงด้านละ
สองบันได และมีทางถมดินสำหรับช้างราชพาหนะขึ้นลง
ด้านเหนือได้อีกแห่งหนึ่ง แต่ทางด้านตะวันออกอันเป็น
ด้านช้างโขลงเข้าเพนียด ห้ามทางขึ้นเชิงเทินไม่

คอกเพนียดนั้น มีประตูทางช้างโขลงเข้าอยู่
ตรงกลางทางด้านตะวันออกประตูหนึ่ง ประตูทางช้าง
โขลงออก อยู่ตรงมุมเชิงเทินข้างใต้ด้านตะวันตกประตูหนึ่ง
และมีประตูช่องกุด เจาะทะลุเชิงเทินสำหรับพวกกรมช้าง
เข้าไปถึงเพนียดชั้นใน อยู่ทางด้านเหนือ และด้านใต้ ด้านละ
๒ - ๓ ช่อง

ประตูทางช้างโขลงเข้าออกนั้น เรียกว่า “ช่อง”
เป็นช่องยาวเท่าตัวช้าง ปีกเสาสูงเรียงทั้งสองข้าง มีแม่
แคร่ยึดปลายเสาข้างบน แต่สูงเสาประตูคู่ที่ปากช่องทั้ง
สองข้าง แขนวปลายเสาไว้เป็น “โดงเตง” โคนเสานั้น
ผูกเชือกไปติดกับก้านขันให้เปิดออกเป็นทางเดินได้ หรือ
หย่อนเชือกให้โคนเสาเข้ามาติดกันแล้วหย่อนปลดถักหวาย
สรวมเสาทั้งสองข้างลงมาจากข้างบนยึดเสาไว้ให้ชิดกัน
แปลงประตูให้เป็นคอกพอจตุรัสใหญ่หนึ่งตัวขังไว้ใน
ช่องนั้น

ข้างในวงเชิงเทิน มีคอกปีกเสาไม้สูงสูงราว ๖ คอก
เรียงรายห่างกันพอคนลอดได้ ล้อมเป็นคอกอีกชั้นหนึ่ง
เรียกว่า “วงพาด” ห่างเชิงเทินเข้าไปขนาดพอคนเดินไป
มาได้ในระหว่างเสา ไม่ต้องกลัวช้างเถื่อน ที่กลางวงพาด
มีศาลเทพารักษ์ เครื่องไม้หลังคาเป็นยอดมณฑปหลังหนึ่ง
ยกพื้นสูงเสมอปลายเสา คอก รอบศาลนั้นปีกเสาล้อมเช่น

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์
สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

เดียวกับเสาวภาต และมีเสาปักเรียงกันตรงออกไปราว ๔ ศอก เป็น ๔ แฉก คอกเล็กนี้เป็นที่อาศัยของพวกพนักงาน "วัดปลายเชือกบาท" อยู่กลางข้างโหลง

นอกเพนียดทางด้านตะวันตกที่ทางข้างโหลงเข้า เพนียด ปักเสาสองข้างตั้งแต่ประตูของ เรียงเป็นปีกกา ขยายกว้างออกไปโดยลำดับ จนใกล้ฝั่งลำน้ำคลองเพนียด ปีกกานั้นมีสองตอน ๆ ที่ต่อเพนียดมีแนวเสาสกัด อาจจะเป็นคอกนอกเพนียดได้อีกคอกหนึ่ง สำหรับเวลายังมี โหลงข้างที่ไม่ยอมเข้าเพนียดก็ปิดขังไว้ในคอกนั้น จนกว่าจะไล่ข้างเข้าเพนียดได้หมด

ด้านตะวันตกของเพนียดตรงประตูของออกไป มีโรงโกลหลังหนึ่งปักเสาดะลุมีแป้นหมุนได้บนปลายเสาไว้ ตรงกลางเรียกว่า "โรงคู่แขก" สำหรับผูกช้างใหญ่เกินขนาดที่จะพาไปยังโรงหัดได้ในวันแรกจับ

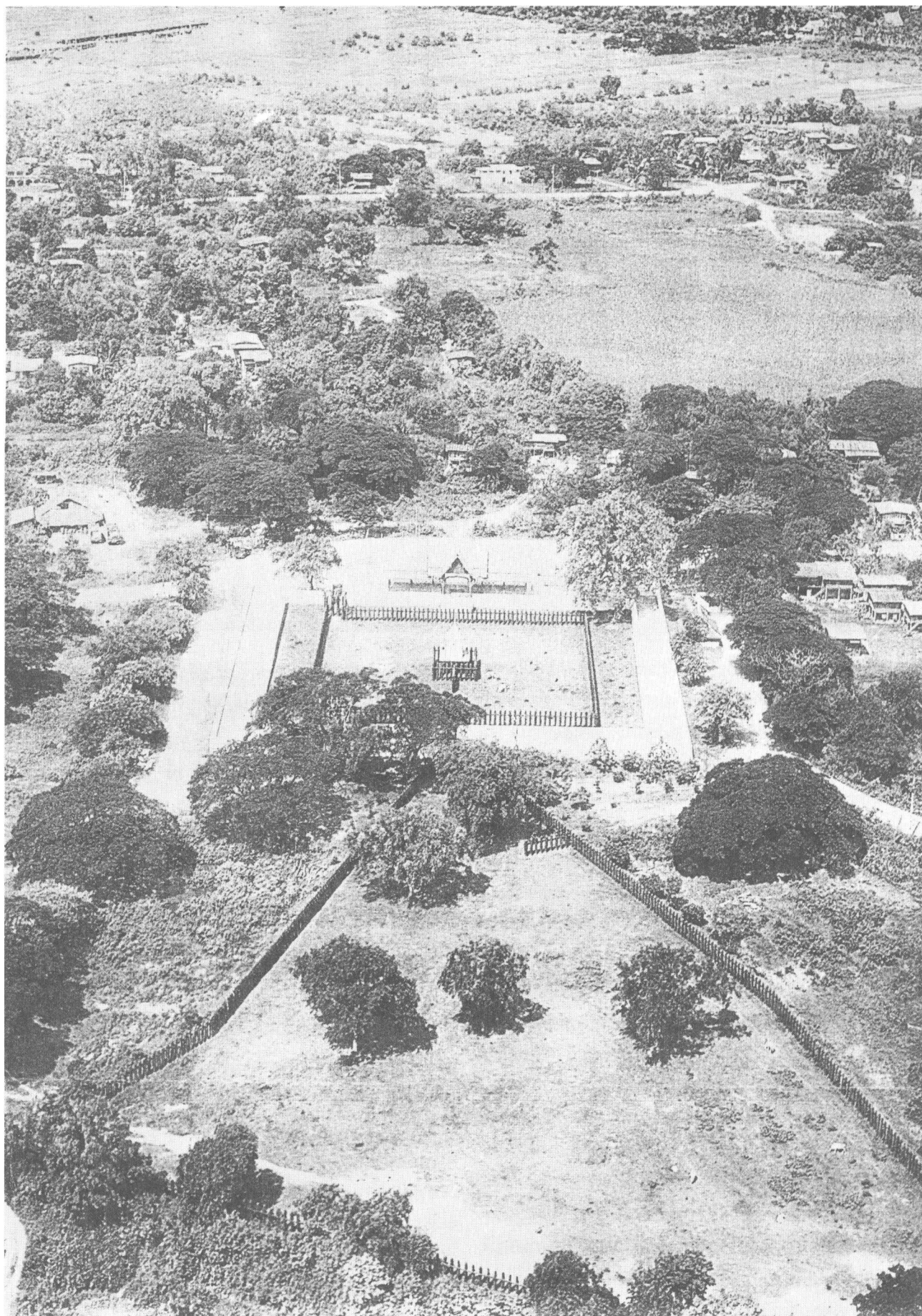
ต่อออกไปเป็นสนามสำหรับคล้องช้างกลางแปลง ตลอดทั้งด้านถมดินเป็นคันไ่วางริมสนามด้านนอกบังตามิให้ข้างโหลงเมื่ออยู่ในสนามแลเห็นลำน้ำทางด้านนั้น บนคันดินนั้นมีศาลเจ้ากออิฐถือปูนเป็นกุฏิอยู่หลังหนึ่ง และยังมีศาลเจ้าอยู่ริมเพนียดทางด้านทิศเหนืออีกศาลหนึ่ง สร้างอุทิศต่อกรมหลวงเทพพลภักดิ์เรียกว่า "กรมหลวงเต่า" พระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งเป็นอธิบดีกรมคชบาลมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๓

ทางด้านใต้เพนียดพ้นทางเดินออกไป มีโรงช้างต่อ และโรงสำหรับหัดช้างที่จับได้อีกหมู่หนึ่ง

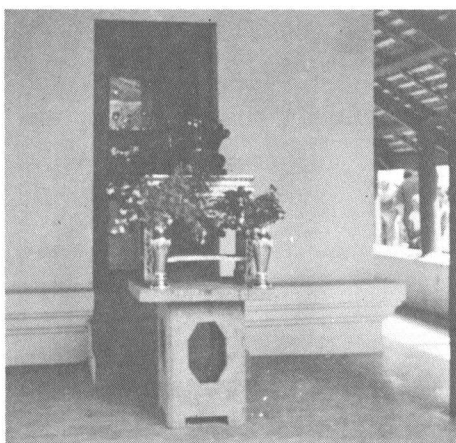
๒. วิธีการจับช้าง

การจับช้างหรือการคล้องช้างนี้ ความประสงค์อันสำคัญก็คือ จะจับช้างไว้ใช้ในราชการ เช่น ช้างศึก ช้างทรง และช้างใช้การอื่น ๆ อีก เพราะในสมัยก่อนช้าง เป็นกำลังสำคัญในการสงครามว่าเป็นช้างทรง ก็เพราะสำหรับพระเจ้าอยู่หัวจะทรงออกศึก และทรงในงานพระราชพิธีต่างๆ เช่น เลียบพระนคร พระราชทานพระกรฐิน กับเสด็จประพาสทางไกลเพราะทางคมนาคมสมัยก่อนไม่สะดวก

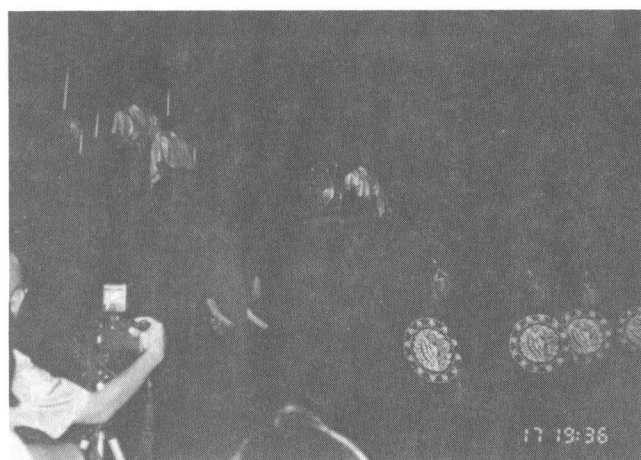
วิชาขี่ช้างนั้นมีหลักฐานปรากฏว่า ถือเป็นวิชาสำคัญสำหรับลูกเจ้าลูกขุน คือเจ้านาย และลูกผู้ดี จะต้องฝึกหัดจนถึงขี่ช้างรบพุ่งได้ทุกคนมาแต่ครั้งสุโขทัย สืบมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยอื่นดูจะไม่นิยมกันเหมือนรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ด้วยปรากฏว่า แม้สมเด็จพระสุริโยทัยองค์พระอัครมเหสี ก็ได้ฝึกหัดทรงช้างรบ ย่อมเป็นปัจจัยต่อลงมาถึงชั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ คงจะได้ทรงฝึกหัดคชกรรมกวาดขันกันมาแต่ทรงพระเยาว์ทั้งสองพระองค์ ก็ทรงชำนาญชาญถึงสามารถทำยุทธหัตถีมีชัยชนะ ภูบ้านเมืองได้"

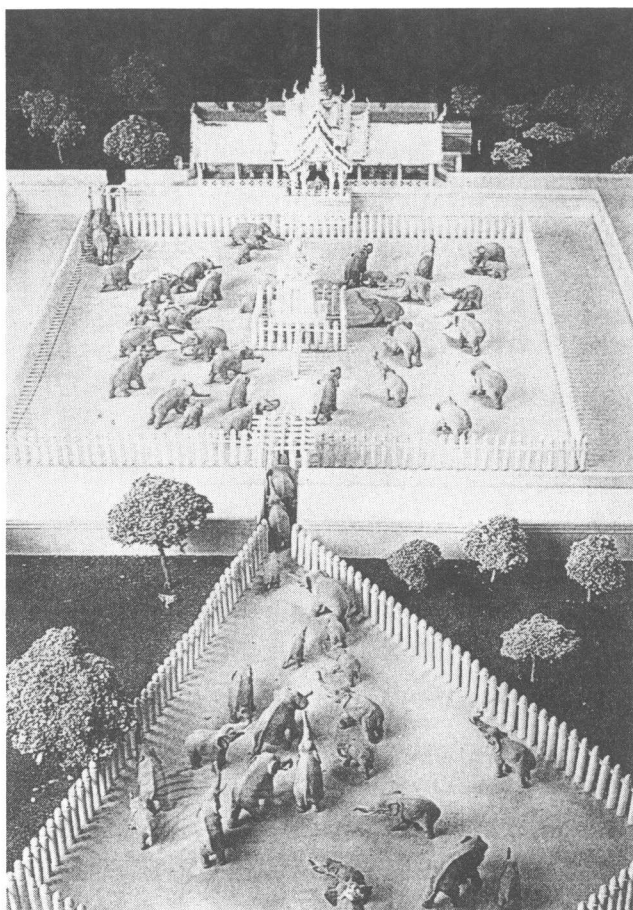
ภาพถ่ายทางอากาศแสดงถึงส่วนต่าง ๆ ของเพนียดคล้องช้าง

ศาลกรมหลวงเฒ่า

การแสดงช้างในงานวันมรดกโลก

หุ่นจำลองเพนียดคล้องช้าง

วิธีการจับช้างเท่าที่นิยมปฏิบัติกันมา จำแนกออกได้เป็น ๓ แบบ

๑. วิธีวังช้าง คือวิธีจับช้างเถื่อนทั้งโขลง ได้แก่ การไปตั้งคอกในป่า แล้วด้อนโขลงช้างเข้าคอกที่ทำไว้ แล้วจึงคัดเลือกนำมาฝึกใช้งาน ปัจจุบันนี้บางจังหวัดในภาคใต้ และภาคตะวันออกยังใช้วิธีนี้อยู่

๒. วิธีโพนช้าง คือวิธีที่ช้างต่อไล่คล้องช้างเถื่อนในป่าที่ละเชือก สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดวิธีนี้มาก

๓. วิธีเพนียด หรือแบบวิธีหลวง คือการด้อนโขลงช้างเถื่อนเข้ามาในคอกที่เรียกว่าเพนียด แล้วเลือกคล้องเฉพาะเชือกที่ต้องการ ส่วนที่เหลือปล่อยให้กลับไปตามเดิม

การจับช้างไม่ว่าอย่างไหน ๆ ย่อมเป็นการเสี่ยงภัยแก่ผู้จับ

เพราะช้างเป็นสัตว์ใหญ่ถ้าพลาดพลั้งผู้จับก็เสียชีวิต ทั้งเป็นการยาก และต้องใช้คนมาก แบ่งหน้าที่กันทำการต่าง ๆ

พนักงานจับช้างหลวง จึงตั้งเป็น กรมคชบาล หรือ กรมช้าง

๓. การคล้องช้างในเพนียด

ในสมัยอยุธยา

กรมคชบาล เป็นกรมใหญ่โตกรมหนึ่งแห่งราชอาณาจักร

เพราะช้างเป็นตัวกำลังสำคัญของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม

....ออกพระเพทราชา ถึงแม้จะมีบรรดาศักดิ์เป็นเพียงออกพระก็ยังมีศักดิ์ มีอำนาจยิ่งใหญ่

ทั้งนี้เพราะในสมัยอยุธยา นั้น ช้างเป็นสัตว์พาหนะสำคัญ ในประวัติศาสตร์ที่เรา拿来ใช้ในราชการสงคราม เราแบ่ง

กองทัพออกเป็น ๔ กองใหญ่ ๆ คือ กองทหารราบ กองทหารม้า กองทหารช้าง และกองทหารช่าง กรมคชบาลขึ้นอยู่กับฝ่ายกลาโหม เป็นกรมใหญ่และเป็นกรมที่มีความสำคัญต่อกองทัพมาก การดำเนินงานของกรมนี้นแบ่งเป็นกองย่อย ๆ ลงมาอีกคือ กองเชือก (มีหน้าที่จัดการคล้องช้างป่า) กองหมอช้าง กองช้างสามัญ กองช้างชนล้มภาระ กองช้างปืนใหญ่ และกองสัตว์ที่เชื่องแล้วสำหรับใช้ในการล่าสัตว์ป่าอื่น ๆ ทั้งนี้ยังรวมเอากรมอศวบาลหรือกรมม้าเข้าไว้ในกรมคชบาลด้วย ดังนั้น “เจ้ากรมคชบาล” จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจ และอิทธิพลมากคนหนึ่งในประวัติศาสตร์อยุธยา โดยเฉพาะ “พระเพทราชา” ซึ่งเป็นพระสหายรักของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชผู้ทรงโปรดปรานการคล้องช้างป่าเป็นพิเศษ ภายหลังสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงประชวรสวรรคตแล้ว “พระเพทราชา” จึงสามารถยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน และขึ้นครองราชบัลลังก์อยุธยาได้สำเร็จ

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แยกจัดการกรมคชบาลออกเป็น ๒ ภาค

๑. กรมช้างต้น ตั้งสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ สำหรับเลี้ยงรักษาช้างทรงกับฝึกหัดการขับขี่ช้างศึก และอำนวยการพิธีกรรมต่าง ๆ

๒. กรมโกลงช้าง ตั้งสำนักงานอยู่ที่อยุธยา และมีสาขาอยู่ที่นครนายก สำหรับดูแลรักษาช้างโกลงหลวงช้างเลี้ยงต่อ กับทั้งอำนวยการจับช้างเถื่อน และฝึกหัดช้างที่จับได้ด้วย

เจ้าพระยาศรีธรรมมาธिरาช (บุญรอด) กับเจ้าพระยาสุรินทราชา (จันทร์) เป็นต้นดำรงกรมช้างในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้พระเจ้าลูกยาเธอทรงศึกษาวิชาคชกรรมทุกพระองค์ โดยศึกษาต่อจากเจ้าพระยาทั้งสองท่านนี้

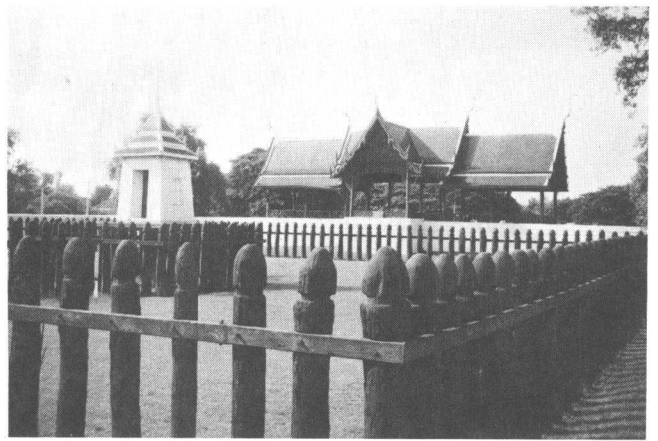
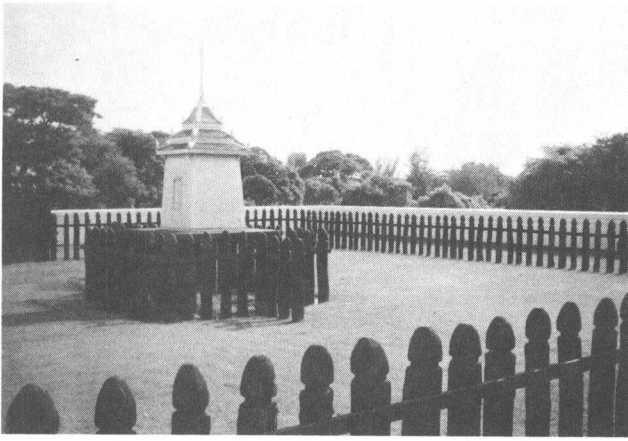
พระเจ้าลูกยาเธอรัชกาลที่ ๑ ซึ่งทรงศึกษาศาสตร์นั้น พระองค์เจ้าอภัยทัต ทรงรอบรู้ยิ่งกว่าพระองค์อื่น จนถึงได้ครอบเป็น “หมอช้าง” ด้วยพระปรีชาสามารถ เมื่อทรงสถาปนาให้เป็น “กรมหมื่นเทพพลภักดิ์” แล้ว โปรดให้เสด็จขึ้นไปเป็นแม่กองปฏิสังขรณ์เพนียด และจัดบำรุงการจับช้างที่พระนครศรีอยุธยา ถึงรัชกาลที่ ๒ จัดให้เป็นอธิบดีกรมคชบาลจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓

ตามคำบอกเล่าชาวพระนครศรีอยุธยา เล่ากันสืบมาว่ากรมหลวงเทพพลภักดิ์ เอาเป็นพระธรรมาธิการกรมช้างมาก ให้สร้างพระตำหนักขึ้นที่เพนียดและเสด็จไปประทับอยู่ที่นั่นเนื่อง ๆ จนนับถือกันทั่วไปว่าเป็นพระอาจารย์ใหญ่ในคชศาสตร์ พวกกันถวายพระนามว่า “กรมหลวงเฒ่า” และสร้างเทวาลัยเฉลิมพระเกียรติไว้ข้างด้านเหนือเพนียด เรียกว่า “ศาลกรมหลวงเฒ่า” เป็นที่พวกกรมช้างบูชาขอพรเมื่อจะมีการจับช้าง แบบแผนที่ใช้ในการจับช้างที่เพนียดที่ใช้ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ล้วนเป็นของกรมหลวงเทพพลภักดิ์ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขไว้ทั้งสิ้น

ในสมัยรัชกาลที่ ๒ พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าไกรสร ซึ่งได้เป็น “กรมหมื่นรักษรรณเรศ” เป็นพระอนุชาร่วมเจ้าจอมมารดากับกรมหลวงเทพพลภักดิ์ ทรงศึกษาอภิวรรคศาสตร์อีกพระองค์หนึ่ง

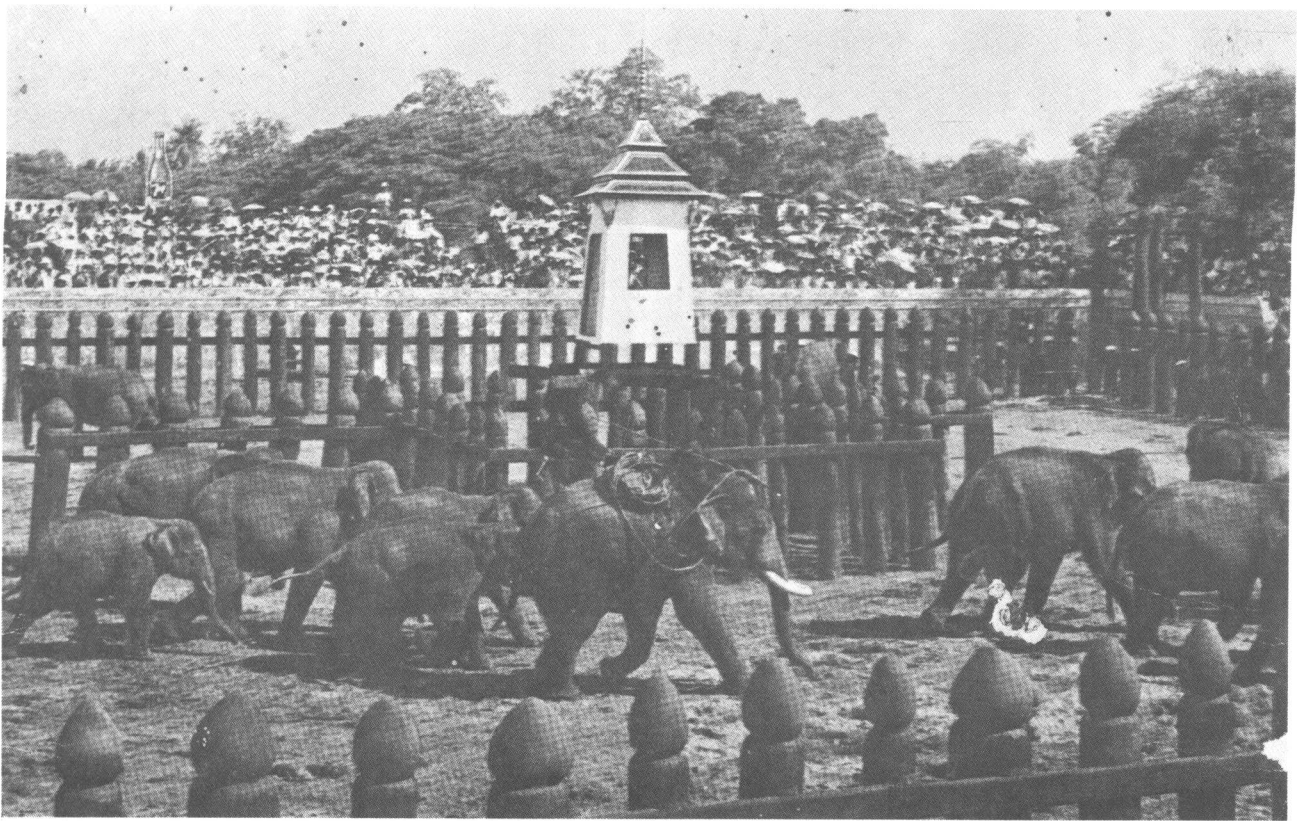
ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าอาภรณ์ กับเจ้าฟ้ากลาง และพระองค์เจ้าอิศราพงศ์ ราชบุตรของกรมพระราชวังบวรมหาดคีติพลเสพ (ซึ่งเลื่อนเป็นเจ้าฟ้าในรัชกาลที่ ๔ เพราะพระชนนีเป็นราชธิดาของกรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๑) ทรงศึกษาวิชาคชศาสตร์จากกรมหลวงเทพพลภักดิ์ต่อม่ออีกสี่พระองค์ เมื่อกรมหลวงเทพพลภักดิ์สิ้นพระชนม์ กรมหลวงรักษรรณเรศได้เป็นอธิบดีกรมคชบาล เจ้าฟ้าอาภรณ์เป็นผู้ช่วย แต่สิ้นพระชนม์ตอนปลายรัชกาลที่ ๓ ทั้งสองพระองค์

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ก็ได้เป็นอธิบดีกรมคชบาลมาจนถึงสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๓๖๒ – ๒๔๒๙) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ ๒ และสมเด็จพระเจ้าฟ้ามุฏทลทิพยวดีพระราชชายานารี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นพระชนนีพระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าชายกลาง (มีพระภคินีและพระกนิษฐภคินีร่วมพระชนนีเดียวกันอีก ๓ พระองค์ คือ พระเชษฐภคินีเจ้าฟ้าชายอาภรณ์สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ พระกนิษฐภคินี เจ้าฟ้าหญิงหนึ่งพระองค์ สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ และพระกนิษฐภคินีหนึ่งพระองค์ ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าชายปวี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อพระชันษา ๑๙ ปี ส่วนพระชนนีนั้นสิ้นพระชนม์ใน

หอพระพิมนศร (พระคณศ) เจ้าแห่งช้าง และคิลปะ ตั้งอยู่กึ่งกลางของเพนียด

การคล้องช้าง

รัชกาลที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๑ เมื่อพระชนมพรรษา ๔๒ ปี สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ทรงศึกษาวิชาธรรมจากกรมหลวงเทพพลภักดี พระหม่อมไฉ่ ซึ่งทรงเป็น “สมเด็จพระเจ้า” จนพระองค์ได้ทรงรับราชการถึงเป็นพระหม่อมไฉ่สืบแทนต่อมา

งานจับช้างนั้นนอกจากจะได้ประโยชน์ในการจับช้างไว้ใช้แล้ว ยังเป็นกีฬาที่น่าดูอย่างหวาดเสียว ตื่นเต้นมาก เพราะจะได้เห็นการต่อสู้กันระหว่างช้างต่อกับช้างเถื่อนซึ่งกำลังอันแรงกล้าที่จะต่อสู้ขัดขืน ไม่ให้เราทำอะไรได้สะดวกตามความประสงค์ พระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์สนพระทัยในการนี้มาก

พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ดูเหมือนจะไม่มีพระองค์ใดโปรดการจับช้างมากกว่า

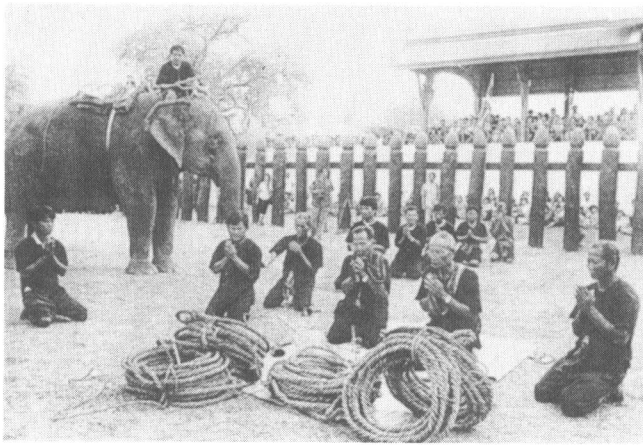
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ทรงโปรดให้สร้างเพนียดขึ้นในรัชกาลของพระองค์ ๒ แห่ง

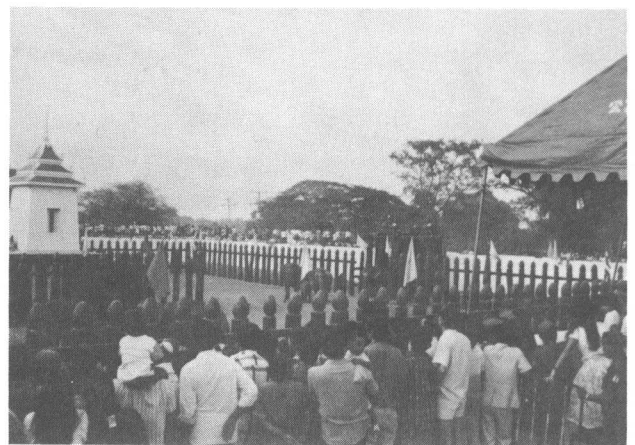
คือที่กรุงศรีอยุธยา

และที่เมืองลพบุรีอีกแห่งหนึ่ง

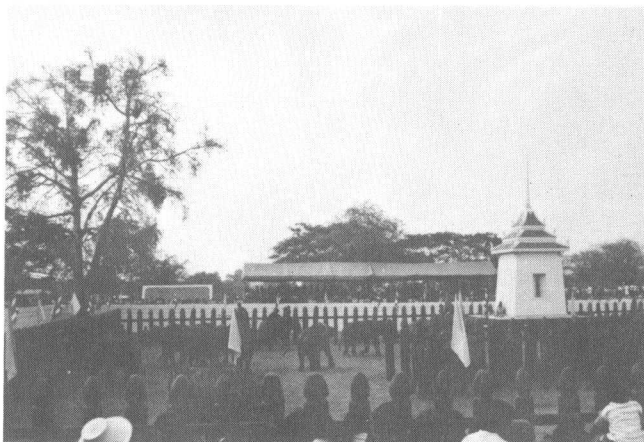
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดแปรพระราชฐานไปประทับที่ลพบุรีบ่อย ๆ บางครั้งก็เสด็จทรงช้างพระที่นั่งออกไปทรงต้อนไล่ช้างป่ามาเข้าเพนียด พร้อมด้วยข้าราชการกรมช้าง และนายโฆลง พันปลัดโฆลง ซึ่งมี

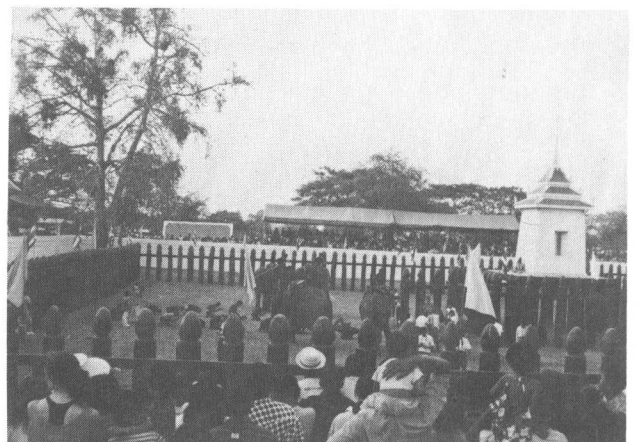
เชือกปะกำ ซึ่งควั่นจากหนังควายทั้งตนและเหนียว

ช้างเข้าเพนียดผ่านประตูโดงเตง

เลือกช้างเพื่อเตรียมคล้อง

การแสดงความเคารพต่อพระพินเศวตรของควายและหมอช้าง

หน้าที่ปกต้อนโขลงช้างป่ามาเข้าเพนียดด้วย ยิ่งกว่านั้น บางครั้งพระองค์ยังได้ทรงช้างต่อ ไปทำการโพนช้างป่าที่ ในป่าลึก เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชออกไปทำการนี้ พระองค์จะทรงช้างพระที่นั่งอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากทรง ชีคอช้างอย่างเช่นคนธรรมดา และไม่ต้องสงสัยเลยว่า เมื่อพระองค์ทรงไล่ฟันช้างป่าตัวใด พระองค์ก็จะต้องทรง คล้องช้างตัวนั้น เพราะทรงเชี่ยวชาญในเชิงคชศาสตร์เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล ที่ ๕ ก็ทรงพระปรีชาสามารถรอบรู้เชี่ยวชาญในเชิง คชศาสตร์เป็นอย่างดียิ่งนัก ในการเสด็จพระราชดำเนินขึ้น ไปทรงนมัสการรอยพระพุทธรูปคราวหนึ่ง โปรดให้จัด ขบวนเสด็จเป็นขบวนช้างอย่างโบราณราชประเพณี พระองค์ทรงช้างพระที่นั่ง ชื่อ พลายป่านพลแสน ซึ่งเป็น ช้างรูปทรงงาม ผูกพระที่นั่งพนาดี (ที่เรียกว่าพระที่นั่ง พนาดีนี้ ไม่มีถูกสลับ แต่มีพระยี่ภู่แปรูปู ตั้งแต่ ครอบงช้างตลอดมาจนถึงนำปกหลัง พระองค์ทรงคอกช้าง

พระยาเพชรราชา (เอี่ยม คชาชีวะ) เป็นควาญท้ายช้าง พระที่นั่ง) เมื่อถึงพระพุทธรูปแล้วได้ทรงรำพัดชาเหนือ ครอบงช้างพระที่นั่งถวายเป็นพุทธรูป

๓.๑ เริ่มดำเนินการไปปกโขลงช้าง

งานจับช้างในเพนียดเป็นงานหลวง ต้องทำต่อ เนื่องจากการกระทำพระราชพิธีทอดเชือกตามเชือก (หรือ รำพัดชา) กระทำในเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ เวลาค่ำ และขึ้น ๔ ค่ำ เวลาเช้าทุกปี พระราชพิธีนี้ มีพราหมณ์ พุทธนิบาศร่วมด้วยข้าราชการกรมช้างเป็นผู้ทำพิธี และ ในพระบรมมหาราชวังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับ พระราชวงศ์ที่ทรงศึกษาคชศาสตร์ทุกพระองค์เสด็จมา ประทับ ในพิธีด้วย ในมณฑลพิธี ตั้งบุษบกที่ประดิษฐาน เทพเจ้าทั้งสาม คือ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม กับพระเทวกรรม (คือพระคเณศ) และเชือกบาศทองเงิน ซึ่งเป็นบาศครู

พระราชพิธีเริ่มด้วยพราหมณ์เชิญพระผู้เป็นเจ้าของ ทั้งสามขึ้นพระแท่นภัทรปิฐู สรงน้ำ แล้วอ่านดุขฎิสังเว

สรรเสริญพระคุณเทพเจ้าทั้งสาม และพระเทวกรรม น้ำที่ทรงเทพเจ้านั้น พรหมณ์จะได้ขึ้นทูลเกล้าถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วถวายพระราชวงศ์ที่อยู่ในพิธีนั้นทุกพระองค์ กับรตนน้ำให้แก่ข้าราชการกรมช้างด้วยทุกคน

เมื่อพระราชพิธีทอดเชือกตามเชือกเสร็จในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๓ แล้ว รุ่งขึ้นวันขึ้น ๕ ค่ำ ผู้ที่ได้รับบัญชาสั่งจากท่านจางวางกรมคชบาลที่จะให้เป็นแม่กองออกไปทำการต้อนไล่ช้างป่ามาเข้าเพนียด ผู้ที่จะได้เป็นแม่กองออกไปทำการนี้ ต้องเป็นข้าราชการชั้นเจ้ากรม ไม่พระกำแหงรามภักดี ก็เป็นพระราชวังเมืองคนใดคนหนึ่ง กับมีปลัดกรม คือ หลวงคชศักดิ์ เป็นผู้ช่วยไปด้วยอีกคนหนึ่ง เมื่อแม่กองมาถึงเพนียดแล้ว ได้เรียกประชุมเจ้ากรมโขลง ขุนหมื่น พันปลัดโขลง (ที่เรียกว่าเจ้ากรมโขลง และขุนหมื่น นายโขลง พันปลัดโขลงนี้ เป็นข้าราชการ มีหน้าที่เฉพาะปกครองไล่โขลงช้างป่ามาเข้าเพนียด) พวกเหล่านี้ได้มาคอยพร้อมกันอยู่ที่เพนียด ตั้งแต่วันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี เมื่อได้ฤกษ์ที่จะยกออกไปทำการก็จะได้ตั้งเครื่องสังเวยบวงสรวง กระทำพิธีบัดพลีกรรม ณ ศาลาเทพารักษ์เจ้าพ่อเจ้าแม่เพนียด (กรมหลวงเทพพลภักดี) เพื่อความสวัสดิมงคลและปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายต่างๆ พิธีบวงสรวงนี้เป็นพิธีกระทำกันมาแต่ครั้งโบราณกาล

เครื่องบูชาบวงสรวงประกอบด้วย บายศรีตองสามชั้น ชัยขวา หัวหมู ชัยขวา ไก่ต้ม ๑ ตัว เป็ดต้ม ๑ ตัว สุรา ๑ ขวด ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว อย่างละ ๑ จาน มะพร้าวอ่อน ๑ ผล กล้วยน้ำว้า ๑ หวี น้ำพริกเผา ๑ ถ้วย บาตรน้ำมนต์พร้อมด้วยผักลัมป่อย หนุ่ยคา ๑ กำ ดอกไม้ธูปเทียน ครบจำนวนผู้ไป รวมทั้งเครื่องใช้ในการต้อนช้างเถื่อน เช่น หอก ขอช้าง เครื่องใช้อื่น ๆ ที่ต้องนำติดตัวไป

เมื่อพร้อมแล้ว พระกำแหงรามภักดี ผู้เป็นหัวหน้ากล่าวคำบวงสรวง ถวายบัดพลีต่อเจ้าพ่อเพนียดเพื่อขอความคุ้มครอง ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ เกิดสวัสดิมงคลแก่ผู้ไป ผู้เป็นหัวหน้าพรมน้ำมนต์

ช้างที่จะไปทำการปกโขลงช้างเข้าพิธีด้วย เช้าแถวเรียงเดียว ควบคุมเอาขอเกาะหูช้าง ช้างที่จะไปทำการปกโขลงช้างจะผูกมัดที่คอเส้นหนึ่ง กลางตัวมีประโคนหวายรัดพร้อมด้วยแฟ้มหม้อกระโทขาว และเครื่องใช้อื่น ๆ หมอช้างถือหอกกับขอ ควบคุมถือไม้

ครั้นเสร็จพิธีบวงสรวงแล้ว นายโขลง พันปลัดโขลง ขุนหมื่น หมอความญ่ก็ขึ้นช้างเดินทางไปตามเนินการปกโขลงช้าง

การไปเที่ยวสอดแนมค้นหาโขลงช้างก็ดี การปกโขลงช้างมาเข้าเพนียดก็ดี ต้องใช้เวลาเป็นแรมเดือน พนักงานกรมช้างได้รับความลำบากตรากตรำยิ่งนัก ผู้ไปราชการต้องมีน้ำใจเด็ดเดี่ยว พลชีวิตทุกคน เพราะอันตรายในป่ามีรอบด้าน นับแต่ความไข้ ฝนตก น้ำท่วมที่ดูร้ายนานาชนิด ตลอดวันที่ต้องนั่งหามานอยู่บนคอช้างจะมีเวลาลงพื้นดินก็เฉพาะเวลาหุงหาอาหารรับประทานเท่านั้น เวลาหลับนอนก็ต้องอยู่ตามไฟตลอดคืน อากาศหนาวเยือกเย็น วันใดเกิดพายุฝนตก ก็ยิ่งเพิ่มความลำบากตรากตรำยิ่งขึ้น ข้าราชการกรมช้างสมัยนั้นจึงลำบากยากเข็ญกว่ากรมกองอื่น ๆ ฉะนั้นในระหว่างที่บรรดาขุนหมื่น หมอความญ่ไปทำการค้นหาโขลงช้างก็ดี ทำการปกโขลงก็ดี ในตำราคชศาสตร์จึงมีข้อห้ามไว้หลายอย่าง อาทิ

๑. ผู้หญิงที่อยู่บ้าน เช่น ลูกเมีย ห้ามเอาน้ำมันทาตัว ใส่ผม ทอดของกิน เพราะจะทำให้ผู้ชายที่ไปจับ

ข้างขึ้นต้นไม้สิ้น

๒. ห้ามภรรยาแต่งเครื่องประดับหรือแต่งตัวสวยงาม จะทำให้สามีที่อยู่ในป่าไม่ปลอดภัย

๓. ห้ามภรรยา ดุด่า ทะเลาะวิวาท ทบตีเด็ก เพราะผีป่าจะดูหมิ่นสามีที่อยู่ในป่าว่ามีครอบครัวลามก ไม่คุ้มครอง

๔. ห้ามคนทางบ้านยื่นคำประตู่เรือน เพราะจะทำให้ข้างไม่เข้าคอก

ข้างต่อที่จะออกไปทำการคราวหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ เชือก บางทีก็มากกว่านั้น มีหมอคาวญประจำตัว ข้างทุกตัว กับคนเดินเท้าอีกประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ คน กองนี้จะได้ไปตั้งกองบัญชาการอยู่ที่บ้านนา จังหวัดนครนายก ณ ที่นั้น จะทำคอกสำหรับรวมโขลงข้างเถื่อนที่ปกติออกมาได้ไว้ รอคำสั่งท่านจางวาง กรมพระศบาล ผู้รับพระบรมราชโองการที่จะให้ไล่มาเพียดวันใด เมื่อแม่กองหัวหน้าบัญชาการโขลงไปถึงที่บ้านพักบ้านนาครนายกแล้ว ได้สั่งให้นายโขลง พันปลัดโขลง ขุนหมื่นแยกย้ายกันเป็นหมู่ ออกไปปักต้อนข้างป่า ข้างต่อในหมู่หนึ่ง ๆ นี้ บางทีก็ ๒๐ ข้างบ้าง ๓๐ ข้างบ้าง

วิธีปักต้อนนั้นเขาทำดังนี้ เมื่อไปพบหมู่ข้างที่ต้องการเข้า จะสังเกตว่าทางลมพัดไปทางไหน เช่นหมู่ข้างเถื่อนกินอยู่ทางทิศตะวันออก ลมพัดจากตะวันออกมาทางทิศตะวันตกซึ่งข้างต่ออยู่ ก็จะกระจายกำลังออกล้อมวงทางทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก ที่แรกก็วงกว้าง ๆ เมื่อเห็นว่าข้างเถื่อนกินเพลินไม่รู้ตัว วงก็ตีแคบเข้ามาทุกที เมื่อเห็นว่าได้ที่แล้ว ก็ส่งข้างต่อให้เร็ววิ่งไปทางเหนือลม เมื่อข้างเถื่อนได้กลิ่นข้างต่อซึ่งเป็นข้างบ้านจะพาวังหนี ออกทางเหนือบ้าง ใต้บ้าง หรือตะวันตกบ้าง ข้างต่อที่ล้อมวงอยู่แล้วก็ล้อมวงรัดแคบเข้ามาทุกด้านจนไม่มีทางออก

ศึกชนข้างก็จะเกิดขึ้น

ข้างเถื่อนจะพยายามแหวกวงล้อมหนี

ข้างต่อจะต่อสู้ป้องกันไว้จนสุดกำลัง

ข้างเถื่อนที่ชนข้างต่อ มีทั้งที่เป็น ข้างสัด

ข้างพลาย ข้างพัง

ผลัดเปลี่ยนกันออกชน เป็นเวลานาน ๓-๔ ชั่วโมง

จนข้างต่อ และคนชื้ออ่อนเพลียไปตามกัน....

ข้างเถื่อนบางโขลง มีข้างขนาดใหญ่เป็นนายโขลง ข้างต่อถูกชนล้มลง คนชื้อตกลงมาตายก็มี ฉะนั้นจึงมีคำพังเพยในหมู่คนกรมโขลงว่า พวกโขลงชีวิตอยู่บนปลายไม้ เมื่อหมู่ข้างต่อที่แยกย้ายกันไปปักต้อนข้างเถื่อนได้ก็ไล่มาเข้า

คอกไว้ที่บ้านนา จนกว่าจะรวบรวมได้ครบจำนวนที่ทาง การต้องการจะไล่มาเข้าเพียด โขลงข้างเถื่อนที่ไล่มาเข้า เพียดคราวหนึ่ง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๔๐๐ เชือก บางปีก็ถึง ๕๐๐ - ๖๐๐ เชือก

ถามพรานป่าดูว่าข้างป็นีมีมากที่ใด พรานป่าอาจ จะบอกว่า ป่าแถวสุพรรณบุรี ชัยนาท สระบุรี มาระยะ หลังป่าแควนครนายกมากที่สุด เพราะว่าข้างมารวมอยู่ บริเวณน้ำตกสาริกา นางรอง มีน้ำตลอดปี ภูเขาบริบูรณ์

เมื่อพวกกรมโขลงเดินทางไปถึงป่าแล้ว เขาจะใช้วิธีโอบไปให้ไกลก่อนแล้วบีบตัวให้แคบเข้าแคบเข้า เป็นรูปตัวโอ (O) พอข้างรู้ตัวว่าถูกล้อมไปไหนไม่ได้ ข้างพลายก็ห้วงข้างพัง ข้างพังก็ห้วงลูกอ่อน ผลที่สุดก็ต้อง นัวเนี่ยนอยู่อย่างนั้น...

นาน ๆ เข้าอยู่ในน้านาน ๆ ไม่ได้ก็ต้องขึ้นดลิ่ง พวกกรมโขลงก็ปิดท้ายเอา พอเวลาค่ำเอาข้างต่อเป็นรั้ว หันหน้าเข้า เอาไฟสุมข้างกลั้วไฟ พอรุ่งเช้าหลังจากหุงข้าวรับประทานแล้วก็เปิดทางเป็นรูปตัวซี (C) มุ่งหน้าไปเรื่อย ๆ คำที่ไหนก็ปิดอย่างเดิม บางทีข้างเถื่อนก็สู้จะหักด่านเหมือนกัน ข้างต่อก็ช่วยกันรุม มันไม่กลัวข้างต่อ แต่กลัวคนที่อยู่บนคอข้างจะใช้หอกแทงกักหูหนังมันบางจน มันเจ็บ วิ่งเข้าฝูงไปจำใจต้องถูกบังคับมา

เวลาจับข้างมาถึงวัดไร่ ได้ข้างแสง

ทางนี้คนรู้เข้า ก็พากันไปดู

คนเป็นพัน เป็นหมื่น พอข้ามปากวัดบรมวงศ์ฯ

มีปีกกาทั้ง ๒ข้าง จากปากช่อง

พอเข้ามาถึงปีกกาแล้ว เขาปิดออกทางไหนไม่ได้

มีแต่ทางจะเข้าเพียด อย่างเดียว...."

๓.๒ การคล้องข้างในเพียด

การจับข้างที่เพียดเป็นงาน ๓ วัน

วันที่หนึ่งต้อนโขลงข้างเข้าเพียด

วันที่สอง คล้องข้างใหญ่ในเพียด

วันที่สาม คล้องข้างย่อมกลางแปลง

ถึงวันที่สี่ก็ต้อนข้างกลับไปปล่อยป่า

เป็นเช่นนี้มาเป็นนิตย์...

๑. ข้างเถื่อนเข้าเพียด

วันเข้าเพียดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า กำหนด วันนั้นจะเสด็จทอดพระเนตร การต้อนไล่ข้างเข้า เพียดก่อนด้วย การไล่เข้าเพียดนี้ก็นำดูอยู่ด้วย เพราะเมื่อถึงปีกกาข้างโขลงจะตื่นไม่ยอมเข้าง่าย ๆ ข้างเถื่อน จำนวนถึง ๔๐๐ - ๕๐๐ เชือก จะอาละวาดต่อสู้ข้างต่อซึ่ง

ไล่ธิดามาข้างหลังได้เช่นกันเป็นการใหญ่บางทีตั้งแต่บ่าย ๒ โมง ถึงพลบค่ำ จึงจะไล่เข้าเพนียดหมด

ที่ประตูของด้านหน้าเพนียด มีเจ้าพนักงานกรมเพนียด มือถือช้อม เพื่อป้องกันช้างเถื่อน เบียดกันเวลาเข้าเพนียด กับมีเจ้าพนักงานกรมเชือกคอยอยู่ตามช่องเสา

ขณะที่โขลงช้างเถื่อนเข้าถึงปากทางปึกกา จะมีช้างนำนาโขลงช้างมาข้างหน้า มีหม่อช้างถือกิ่งไม้มาด้วย ๑ กิ่ง เรียกว่า “บังไฟ” อันประกอบด้วยเวทมนตร์ในทางศาสนาตร์ ทำให้ช้างเถื่อนทั้งโขลงตามมาโดยง่าย มี “ช้างแซง” เดินกันมา ๒ ช้าง และ “ช้างค้ำ” คุมโขลงมาข้างท้าย ขณะช้างเถื่อนกำลังขุลมุน ตอนจะเข้าปากทาง บางเชือกแตกโขลงออกไป บางเชือกหันเข้าชนช้างต่อ เมื่อช้างเถื่อนเข้าเพนียดแล้ว ช้างแซง ช้างค้ำกลับ

เป็นที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งว่า ทุกคราวที่ช้างเถื่อนหลุดประตูของเข้ามาถึงคอกในเพนียดช้างเถื่อนทุกตัวจะยกวงขึ้นจบ เป็นการเคารพต่อเทพเจ้า ซึ่งตั้งอยู่กลางเพนียดในหอ นั้น มีเทวรูปพระประสันนคณบดี (คือภาคหนึ่งของพระคเณศ) ประดิษฐานอยู่

เมื่อช้างโขลงได้เข้ามาอยู่ในคอกเพนียด (หรือวงพาด) แล้ว เจ้าพนักงานตะพุ่นหญ้าช้าง ก็นำหญ้ามาทิ้งให้ช้างเถื่อนกินจนเป็นที่เพียงพอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับทอดกเวลาค่ำ พวกกรมัญญองไฟ ก็พากันมาตั้งกองไฟเป็นกอง ๆ รอบวงพาด และมีกระเาะรับกันรอบ ๆ วงพาด เพื่อคอยรักษาเหตุการณ์ไม่ให้ช้างเถื่อนชนคอกวงพาด

หนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๔ รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงโปรดฯ ให้ซ่อมเพนียด และให้สร้างพลับพลาขึ้นบนเชิงหินทางทิศตะวันตกสำหรับเป็นที่ประทับทอดพระเนตรการคล้องช้าง รัชกาลที่ ๔ จะเสด็จทรงเรือไปจากกรุงเทพฯ ไปประทับแรมที่พระราชวังจันทน์เกษม แล้วใช้เรือพระที่นั่งพายไปมากลับเพนียด ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ชั้นแรกก็เสด็จไปอย่างเดียวกัน แต่เมื่อสร้างพระราชวังบางปะอินแล้ว ประทับแรมที่พระราชวังบางปะอิน ทรงเรือไฟเล็กขึ้นไปจนถึงพระราชวังจันทน์เกษม แล้วจึงทรงเรือพายต่อไป (เพราะคลองเพนียดน้ำตื้น) ครั้นถึงท่าน้ำเพนียดทรงพระราชยานขึ้นประทับบนพลับพลาทอดพระเนตรการคล้องช้าง

ชาวกรุงเทพฯ และชาวหัวเมือง พอรู้ถึงวันกำหนดจับช้าง ถ้าใครพอสามารถจะไปจับช้างได้ ก็พากันไปดูผู้คนมากมายอย่างที่เรียกว่า “ล้นหล้าฟ้ามืด” เพราะสนุกมาก

ดูแล้วก็อยากดูอีกเมื่อยังไม่มีทางรถไฟพวกผู้ดีชาวกรุงเทพฯ มักไปเรือเหวตเก่ง ๘ แจว ๖ แจว นอนค้างได้ในเรือนั้น ไปหาที่จอดเรือนอนในคลองเพนียดทั้ง ๒ ฟาก พวกที่ไม่มีพาหนะก็ไปเที่ยวอาศัยอยู่ตามวัดตามบ้านใกล้เพนียด แม้แต่ชาวอยุธยาเองที่อยู่ไกล จะเดินไปมาไม่ทันดู ก็มาเที่ยวอาศัยค้างอยู่ตามวัด ตามบ้านใกล้ๆ เพนียดเหมือนกัน ยังมีบทเพลงกล่อมเด็กของชาวอยุธยา ที่แสดงให้เห็นถึงความนิยมในการไปดูจับช้างที่เพนียดปรากฏอยู่ว่า

เจ้าเนื้อละเอียด	ช้างเข้าเพนียด
แม่มิให้เจ้าไปดู	ช้างร้ายทั้งพลายพัง
เข้ามาประดัง	เป็นหมวดหมู่
ฝูงชนก็อิงทะลิ่งดู	ถูกใจมจู่
แทบวางวาย	ถ้ารักสนุกจะทุกข์ถนัด
อย่าเร่งรัดไปชวนขาย	รักตัวกลัวตาย
สงวนกาย	อยู่บ้านเรือน

๒. พิธีจับช้างในเพนียด

วันที่สองซึ่งเป็นวันจับช้างใหญ่ในเพนียดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมายังเพนียดแต่เช้าพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน และเจ้าต่างประเทศ กับทูตต่าง ๆ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับพระราชอาสน์แล้ว ก็มี พระราชดำรัสให้เริ่มคล้องช้างในวงพาดได้

เจ้ากรมเพนียดจะได้สั่งให้ช้างคล้อง กับ ช้างค้ำ (ช้างค้ำคือช้างคอยช่วยซึ่งถ้าจะมีช้างเถื่อนเข้าชนช้างคล้อง) ที่จัดเตรียมคอยไว้แล้วเข้ามาในเพนียด

คนที่ขี่คอช้างคล้อง เรียกว่า “หมอคล้อง” ถือคันจามติดเชือกบาศ พร้อมทั้งจะคล้อง ที่ตัวช้างจะมีละวดหนึ่งเส้น มีดลกคอช้างหนึ่งเส้น สำหรับร้อยกับต้นเชือกบาศกลางตัวช้างมีประโคนหวายรัด และขดเชือกบาศ

คนที่ขี่คอช้างค้ำเรียก “หมอช้าง” มือ ถือหอกกับ ขอความุ้ยท้ายช้างถือ หอก

ช้างที่จับในวงพาดส่วนมากจะเลือกจับช้างขนาดหนัก ที่มีงาอกพ้นปาก ช้างค้ำต้องพยายามกันช้างเถื่อน เพื่อสะดวกในการคล้อง ต้องใช้เวลาานานมาก กว่าจะได้ จังหวะคล้องก็เลยหน้าพระที่นั่ง ต้องทำการต้อนใหม่ บางครั้งช้างขนาดใหญ่ในโขลงก็หันเข้าสู่

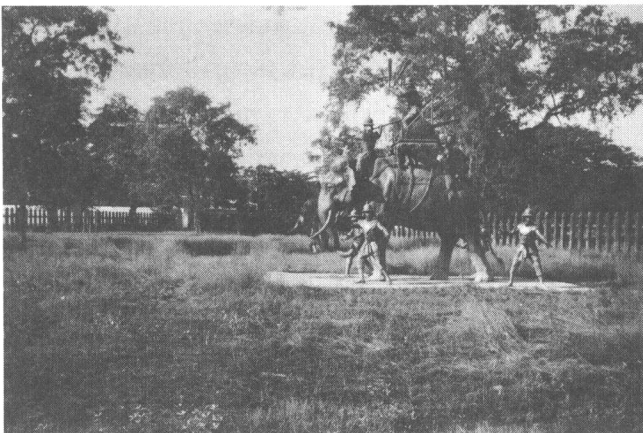
เมื่อได้จังหวะ หมอคล้อง จะสอดไม้คันจามเข้าใต้ท้องช้างเถื่อน ให้พอดกับจังหวะเห่าหลังช้างก้าวลง การคล้องช้างจึงต้องใช้ความชำนาญมาก เมื่อเท้าช้างเถื่อนติดเชือกบาศแล้ว หมอคล้องจะทิ้งคันจามและปลายเชือกบาศ

ให้พนักงานที่ประจำด้านล่างนำปลายเชือกบาศมัดไว้กับเสาวงพาด หรือเสาคอกกลางเพนียด เป็นอันสิ้นสุดการคล้องช้างในเพนียด

เมื่อเสร็จจากการคล้องช้างในเพนียดแล้ว ก็พอดีที่จะเสวยพระกระยาหาร และทรงพักผ่อนกลางวัน เจ้าพนักงานจะได้ระบายโคลงช้างเถื่อนออกไปจากวงพาดในเพนียดทางประตูโดงแดงหลังไปลงอาบ กินน้ำ ที่คลองหลังเพนียด

๓. จับช้างกลางแปลง

วันที่สาม เป็นวันสนุกของพวกคนดู คือวันจับช้างกลางแปลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปถึงเพนียดเวลาเช้า แต่วันนี้เสด็จกลับพลางทางด้านตะวันตกริมสนามที่คล้องช้าง พอเสด็จขึ้นพลับพลาแล้ว ช้างต่อ คือช้างคล้อง และช้างค้ำ ก็มายืนรวมอยู่ทางข้างท้ายพลับพลา พวก “ช้างค่าย” ก็มายืนรายรอบสนามหญ้า

ช้างศึก ย้ายมาจากพระราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระสุริโยทัย ที่ทุ่งมะขามเือง

สภาพบ้านเรือนในปัจจุบัน

เพนียดทั้ง ๓ ด้าน และห้ามคนมิให้เข้าไปในวงช้างค่าย

พอตั้งกระบวนช้างต่อแล้ว ก็เปิดประตูของให้ช้างนำเข้าไปนำโคลงช้างเถื่อนออกมาสนาม วิธีคล้องช้างกลางแปลงก็เช่นเดียวกันกับที่คล้องในเพนียด แต่ง่ายกว่า เพราะเป็นการคล้องช้างพลายขนาดย่อมกว่า (สูงเพียง ๔ ศอกลงมา)

๔. ต้อนโคลงช้างกลับไปปล่อยป่า

วันที่สี่ พวกกรมช้างก็ต้อนโคลงกลับไปปล่อยป่า การต้อนโคลงกลับไปป่านั้นง่าย เพราะช้างเถื่อนรู้ทิศทางที่จะไปป่าและอยากกลับไปอยู่ด้วยกันทุกตัว ช้างต่อเป็นแต่คอยระวังอย่าให้ช้างโคลงไปเที่ยวเข้าบ้านผู้คน พอพ้นถิ่นบ้านเรือนราษฎรแล้ว ช้างต่อก็กลับ ปล่อยให้ช้างโคลงเถื่อนแยกย้ายกันไปตามใจ

เชิงอรรถ

๑. ทะเลหญ้า คือทำเลหญ้า หมายถึงที่มีหญ้าอุดม

๒. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. นิทานโบราณคดี.

กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๓, หน้า ๔๘๑ - ๔๘๔.

๓. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๘๐.

๔. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๕๕.

๕. ระเบียบศรี กาญจนวงศ์. “อิฐเก่าที่วัดบรมพุทธาราม”

ในพิธีเบิกพระเนตรพระประธานและประดิษฐานพระธาตุ

ณ. พระอุโบสถ วัดบรมพุทธาราม. (เอกสารโรเนียว

วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา), ๒๕๒๖, หน้า ๑๕ - ๑๖.

๖. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๔๒.

๗. พระราชวังเมือง (นามแฝง). การคล้องช้าง. พิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสนิท ไชยรัตนะ

๙ สิงหาคม ๒๕๒๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม

สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ๒๕๒๙, หน้า ๕๒ - ๕๘

๘. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. เรื่องเดียวกัน. หน้า ๔๘๗.

๙. สัมภาษณ์ นายหวล สุมาลัย ที่เพนียดคล้องช้าง วันที่ ๒๐

มกราคม ๒๕๒๙.

ช้าง....ในสัญลักษณ์ งานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

“เนื่องในศุภวาระการพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ตลอดจนการเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ รัฐบาลได้สร้างตราสัญลักษณ์ พระราชพิธีกาญจนาภิเษก ใช้ประทับพระนคร และ ประทับบนสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ในวาระมหามงคลนี้ ความหมายของตราสัญลักษณ์มีดังนี้

ตราพระราชลัญจกร อันเป็นตราประจำพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เป็นหลักสำคัญ มีตราพระบรมราชจักรีวงศ์ และพระมหามงกุฎอยู่ด้านบน เป็นเครื่องแสดงถึงความเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี มีพานเครื่องสูง ๒ ชั้น ที่มักอยู่ในมโนภาพของคนทั่วไป เมื่อนึกถึงสัญลักษณ์ของรัฐธรรมนูญ ที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีช้าง ๒ เชือก เทินตรา อยู่ภายใต้เศวตฉัตร ซึ่งสามารถตีความหมายได้หลายทางดังนี้

ความหมายที่ ๑ ช้างเป็นพาหนะของพระเจ้าแผ่นดิน เป็นเหมือนข้าช่วงใช้ของพระมหากษัตริย์ จึงเปรียบได้กับประชาชน ซึ่งเป็นเหมือนข้ารับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท ในสัญลักษณ์จึงเสมือนพลกนิกร เทิดทูนและเชิดชูองค์พระมหากษัตริย์ และพระบรมราชจักรีวงศ์ ขณะเดียวกัน ก็ได้อยู่เย็นเป็นสุขภายใต้ร่มฉัตร

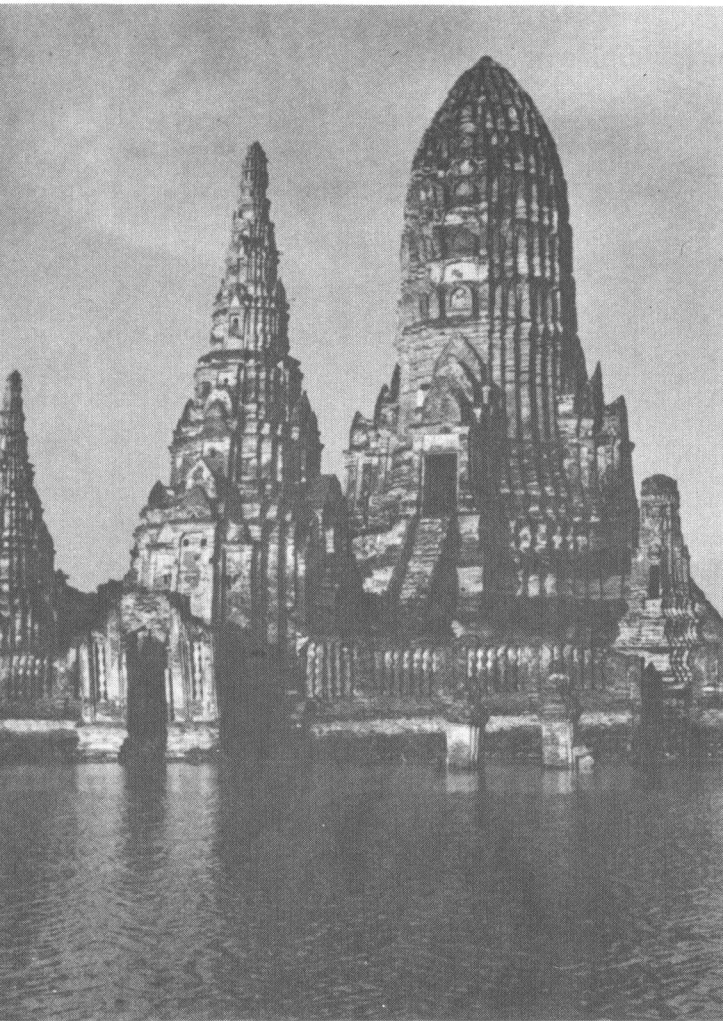
ความหมายที่ ๒ ช้างเผือกเป็นสัตว์คู่บารมีขององค์พระมหากษัตริย์ อีกทั้งความเชื่อทางพราหมณ์ ช้างเผือกที่มีลักษณะตรงตามตำรา จะมีส่วนช่วยหนุนให้เกิดทั้งแสนยานุภาพ และพระปรีชาสามารถ ความรอบรู้แก่องค์พระมหากษัตริย์ จึงแสดงถึงความเป็นผู้มีบุญญาธิการ และทรงพระปรีชาญาณ (ช้างเผือก เป็นช้างที่มีสีอ่อนผิดกว่าช้างสามัญ คือสีजेือเป็นเหลือง หรือชมพู หรือเป็นแดง ในอวியะทั้ง ๖ คือ ตา เพดาน เล็บ อ้นทะโพต ขน และสีผิว ช้างเผือกสง่างาม ผึกง่าย ฉลาดกว่าช้างธรรมดา)

ความหมายที่ ๓ ช้างมีความเป็นมาคู่ประวัติศาสตร์ของชาติมาโดยตลอด อีกทั้งเป็นสัญลักษณ์ที่เคยใช้บนธงชาติไทยในอดีต และเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนยาว จึงเปรียบกับประเทศไทย ซึ่งก็มีอายุและประวัติศาสตร์ยาวนานเช่นกัน

เหตุผลประกอบอื่น ๆ ช้างเป็นหนึ่งในสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ที่สมควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ การนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ก็หวังผลต่อเนื่อง ที่อาจจะช่วยกระตุ้นให้คนมองเห็นความสำคัญของช้าง และช่วยกันอนุรักษ์ต่อไป”

ความแตกต่าง ที่(ไม่)แตกต่าง ระหว่างความเป็นมรดกโลก ของไทยและญี่ปุ่น

รศ.ดร.บุหงา วัฒนะ*

ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ ซึ่งเป็นปีทศวรรษประวัติศาสตร์อยุธยาได้รับการขนานนาม "มรดกโลก" ในการประชุมของคณะกรรมการมรดกโลกที่ประเทศตูนีเซียนั้น ประเทศญี่ปุ่นก็มีปราสาทนกกระยางสีขาว หรือเรียกตามศัพท์พื้นฐานว่าปราสาท ฮิเมจิ (Himeji Castle) ก็ได้รับการขนานนาม "มรดกโลก" ในโอกาสเดียวกันนี้ด้วย โดยทั้งสองแห่งนี้ต่างก็เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศเช่นเดียวกัน (มีบางสถานที่ของบางประเทศได้รับเลือกในฐานะมรดกทางธรรมชาติ)แต่ถึงแม้นครประวัติศาสตร์อยุธยา กับ ปราสาทฮิเมจิจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศของคนเหมือน ๆ กัน แต่เหตุผลการยกย่องให้เป็นมรดกโลกของสถานที่ทั้งสองแห่งนี้แตกต่างกัน คือ นครประวัติศาสตร์อยุธยานั้นได้แสดงถึงหลักฐานเฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงการที่เคยเป็นแหล่งอารยธรรมในช่วงที่สำคัญต่อเนื่องกันมายาวนาน และเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงในระดับสากล สำหรับปราสาทฮิเมจินั้น ได้รับยกย่องให้เป็นมรดกโลก เพราะเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของรูปแบบอาคารที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมที่มีขั้นตอนในช่วงเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน ซึ่งจากคุณลักษณะที่ต่างกันอย่างทั้งสองข้อดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็จะชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ปัจจุบันของแหล่ง หรือสถานที่ของทั้งสองแห่งได้ชัดเจนอีกด้วย

* อธิการบดีสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สำหรับชาวอยุธยาหรือชาวไทยทั้งมวล คงจะรู้จัก นครประวัติศาสตร์อยุธยาดีแล้ว จึงขอถือโอกาสนี้แนะนำ เฉพาะปราสาทอิเมจิให้ท่านผู้อ่านที่ยังไม่มีโอกาสได้ไปเยือน ได้รู้จัก ก่อนที่จะนำไปสู่การเปรียบเทียบกับนครประวัติศาสตร์อยุธยาต่อไป

ผู้เขียนมีโอกาสได้ไปเยือนปราสาทอิเมจิ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๓๙ ที่ผ่านมานี้ ทั้งนี้สืบเนื่องในโอกาสที่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยทางการศึกษาเกียวโต (University of Kyoto Education) ได้เชิญผู้เขียนไปเยือนมหาวิทยาลัย เพื่อพบปะเจรจากถึงความร่วมมือต่าง ๆ ร่วมกันในอนาคต โดยได้เชิญให้ไปเยือนช่วงระหว่างวันที่ ๑ - ๑๐ ตุลาคม ๒๕๓๙ ทั้งนี้ได้มีคณาจารย์ของสถาบันซึ่งรับผิดชอบงาน ในสำนักศิลปะและวัฒนธรรมอีก ๙ คน ได้ร่วมเดินทาง

เพื่อไปศึกษาดูงานด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ด้วยจึงได้มีโอกาสได้ไปเยือนปราสาทอิเมจิ

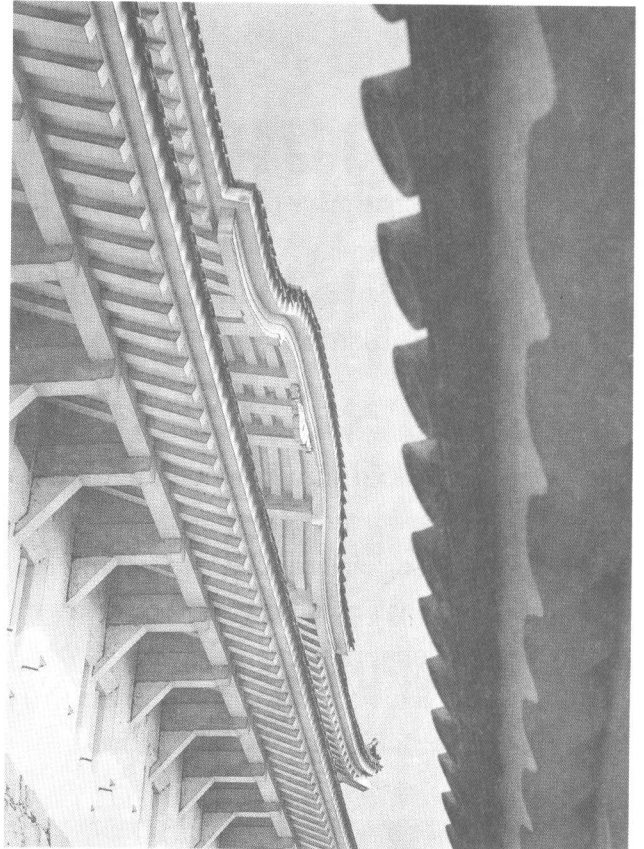
ปราสาทอิเมจิ ตั้งอยู่ที่ตำบล ฮงมาชิ (Hon-Machi) จังหวัด อิเมจิ นครเอียวโกะ จากนครเกียวโตสามารถ เดินทางไปยังปราสาทอิเมจิได้ทั้งทางรถยนต์และรถไฟ ถ้า โดยสารรถไฟก็ให้ลงที่สถานีอิเมจิ และจากสถานีนี้จะใช้เวลาเดิน อีกประมาณ ๑๕ นาที จึงจะถึงบริเวณที่ตั้งของ ปราสาท ตัวปราสาทอิเมจิถ้ามองจากระยะไกลจะมีตัว อาคารเป็นจุดเด่น สง่างามมาก ทั้งนี้เพราะเป็นอาคารที่ ก่อสร้างอยู่บนเชิงเขา ซึ่งมีทิวเขาที่ได้รับยกย่องว่า สวยงามเป็นฉากอยู่เบื้องหลัง จึงส่งผลให้ปราสาทอิเมจิ มีความงดงามตระการตาตามธรรมชาติอีกด้วย

เมื่อได้ศึกษาประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการสร้าง

ปราสาทหลังนี้พบว่า ญี่ปุ่นมีส่วนคล้ายคลึงกับไทยใน ส่วนนครประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับการมีเจ้าครองนครหรือ แคว้นต่าง ๆ ที่มีฐานะคล้ายประเทศราช หรือเป็นเมืองขึ้น นั่นคือทุก ๆ ปี เจ้าครองนครเหล่านั้นจะต้องจัดส่งเครื่อง ราชบรรณาการไปถวายเจ้าเมืองหรือพระเจ้าแผ่นดินของ ราชอาณาจักรในขณะนั้น ในไทยก็อาจเปรียบได้กับเจ้า เมืองนครเชียงใหม่ สำหรับญี่ปุ่นยุคที่มีการก่อสร้าง ปราสาทอิเมจินั้น เป็นยุคของเจ้าครองนครหลายยุค สิ่ง ที่แสดงถึงว่าราชวงศ์ใดหรือเจ้าครองนครใด ได้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการสร้างปราสาทอิเมจิก็คือ จะมีการนำเอา ตราประจำราชวงศ์ หรือตราประจำพระองค์ของเจ้าครอง นครในช่วงนั้น ๆ มาประดับไว้ตามชายคาของตัวปราสาท

อาคารที่เป็นส่วนประกอบของปราสาทที่น่าสนใจ มี อยู่สามหลังด้วยกัน หลังแรกเป็นอาคารในแนวขวาง สภาพภายนอก จะมองเห็นแนวกำแพงฉาบปูน สีขาวเด่นชัด ภายในเป็นอาคารที่สร้างด้วยไม้เนื้อดี ซึ่งมีความหนาและขนาดใหญ่ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นและเสา ตามประวัติอาคารหลังนี้เป็นของบุตรสาวคนโตของโชกุน คนที่สองของรัฐบาลโตกุกาวะ (Tokugawa) ซึ่งได้แต่งงานกับลูกชายของเจ้า ทะดามะดะ ฮอนดะ (Tadamada Honda) และทั้งสองได้มาใช้ชีวิตครอบครัวอย่างมีความสุขที่อาคารหลังนี้ อาคารหลังที่สองเป็นอาคารสำหรับเก็บ ดุนเสบียงอาหารประเภทข้าวและเกลือ เรียกว่าโคชิ คุรูวะ (Koshi Kuruwa) ความงามของอาคารหลังนี้อยู่ที่ตั้งอยู่บนเนินเขา ตรงส่วนโค้งที่สวยงามที่สุดของบริเวณนี้ และ บริเวณชายคามีการตกแต่งด้วยสถาปัตยกรรมที่งดงาม

ปราสาทอิเมจิมองจากด้านหน้า ชายคาที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมที่งดงาม

ส่วนอาคารหลังที่สาม ก็คืออาคารหลักของ ปราสาทนั่นเอง ถ้านับจากพื้น ที่จะต้องเดินขึ้นลงตาม บันไดที่มี ก็จัดเป็นปราสาท ๕ ชั้น ตั้งอยู่บนเนินเขาอีก เช่นกัน ลักษณะพื้นปราสาทเป็นไม้อย่างดีเช่นเดียวกับ อาคารหลังแรกสิ่งที่ยังคงเหลือของตัวปราสาทจะมีอยู่หลายส่วน นับตั้งแต่โดยภาพรวม ที่มองให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมของ รูปแบบอาคารตามที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นมรดกโลก แล้วก็ตาม มุมด้านหนึ่งของตัวอาคารจะเป็นมุมที่สวยงาม ที่สุดยิ่งกว่าอาคารใด ๆ ในยุคนั้นรวมทั้งยุคปัจจุบัน คือ มุมที่เรียกว่าโค้งพัด (Fan Curve) เพราะเป็นมุมที่มี ลักษณะคล้ายพัดที่คลี่แล้ว ที่เด่นเป็นพิเศษอีกประการ หนึ่งก็เพราะมีการจัดวางมุมนั้นที่งดงาม คือ ทำให้ มองเห็นว่ามุมนั้นแต่ละก้อนจะวางอยู่บนยอดหินของก้อน อื่น ๆ เสมอ ซึ่งรูปแบบนี้เรียกว่า ทริม สไตล์ (Trimmed Style)

ร่องรอยภายในของอาคารหลักของปราสาทอิเมจินั้น ยังสื่อให้เห็นถึงการทำสงครามระหว่างนครหรือแคว้น ระหว่างกลุ่มแย่งชิงอำนาจของบรรดาโชกุนทั้งหลาย เพราะในขอบกำแพงของปราสาทในแต่ละชั้น โดยเฉพาะ

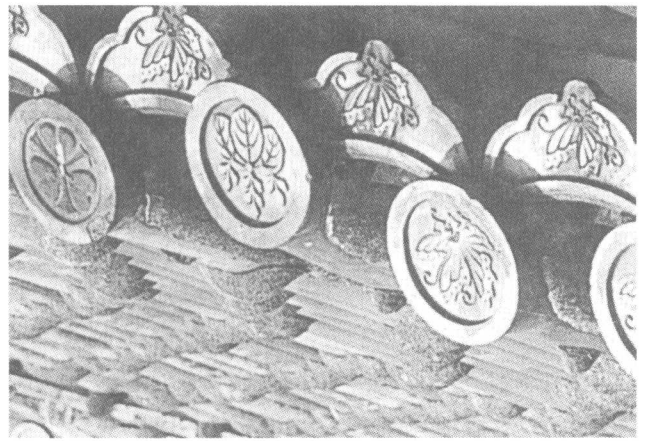
โค้งพัด

ชั้นที่อยู่บนยอดจะมีร่องรอยของการเจาะกำแพงเพื่อใช้เป็นทิวาป็น วางธนู ในการต่อสู้ข้าศึก แต่ละชั้นจะมีการจัดนิทรรศการ แสดงถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับปราสาทหลังนี้โดยเฉพาะ เช่น ชั้นที่สามเป็นประวัติของผู้ครองปราสาทในแต่ละยุค มีตราประจำราชวงศ์ทุกราชวงศ์ ชั้นที่ ๔ แสดงถึงอาวุธ เครื่องแต่งกายของแม่ทัพ ที่ใช้ในการสงครามในแต่ละสมัย ส่วนชั้นยอดสุด นอกจากจะมีพื้นที่แคบ แต่ก็มียุทโธปกรณ์ที่หายากได้ชมวิวยุทโธปกรณ์ของเมืองเอียวโกะทุกด้าน คือมีการเจาะหน้าต่างเป็นพิเศษกว่าชั้นอื่น ๆ มีม้านั่งอยู่บางส่วนเพื่อนั่งพัก จุดเด่นของชั้นยอดสุดน่าจะเป็นพื้นที่กลางอาคาร เพราะได้มีการสร้างศาลไว้ชื่อว่าศาลโอซากาเบะ (Osakabe Shrine) ตามประวัติศาสตร์ศาลนี้มีอยู่เดิมบนยอดเขา ก่อนหน้าที่จะมีการสร้างปราสาทฮิเมจิ และเมื่อตัดสินใจจะใช้สถานที่บนยอดเขาเพื่อสร้างปราสาทดังกล่าว แรกทีเดียวได้มีความคิดที่จะย้ายศาลนี้ไปไว้ที่อื่น แต่เนื่องจากเป็นศาลที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นศาลที่เกี่ยวกับกับซามูไร ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ชื่อ มียาโมโตะ (Miyamoto) ได้ฆ่าตัวตายที่นี่และมีผู้พบเห็นร่าง (ผี) ของผู้ตายอยู่เสมอ ในที่สุดจึงได้ตัดสินใจยกศาลนี้ไปประดิษฐานไว้บนชั้นยอดสุดของปราสาท ชาวญี่ปุ่นทุกคนที่ขึ้นมาเที่ยวชมจนถึงชั้นยอดของปราสาทฮิเมจิจะต้องแวะมาสักการะศาลนี้

ความแตกต่างที่ (ไม่) แตกต่าง

ท่ามกลางการได้รับขนานนาม "มรดกโลก" ต่อท้ายในปีเดียวกันระหว่างนครประวัติศาสตร์อยุธยา กับปราสาทฮิเมจิ นั้นดูจะเป็นเพียงประเด็นเดียว ที่แสดงถึงความเหมือนกันของสถานที่สองแห่งนี้ นอกเหนือจากนั้นอยากจะสรุปว่ามีความแตกต่างแทรกอยู่ในทุกเรื่องทุกลักษณะบางเรื่องเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมสำหรับชาวญี่ปุ่นมากกว่า ในขณะที่บางเรื่องดูน่าจะเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมสำหรับชาวไทยมากกว่า จะขอสรุปเฉพาะบางประเด็นที่สามารถมองเห็นได้ในช่วงเวลา ๒ ชั่วโมงเศษ จากของจริงของปราสาทฮิเมจิ และหรือวิเคราะห์ได้จากเอกสารเผยแพร่

๑. สถานที่ตั้งของ "มรดกโลก" ทั้งสองแห่ง แตกต่างกันในด้านความผูกพันกับประวัติศาสตร์ของชาติ นครประวัติศาสตร์อยุธยา ผูกพันกับชาวไทยทั้งมวล เพราะเคยเป็นเมืองหลวงเก่าที่ยาวนานกว่ายุคใด ๆ ผูกพันกับประวัติศาสตร์ของชาติ และผูกพันมาเป็นระยะเวลาที่

ตราประจำราชวงศ์ของเจ้าผู้ครองนคร
ที่มีส่วนในการก่อสร้างปราสาท

ศาลโอซากาเบะ

ยาวนาน และเมื่อเอ่ยถึงอยุธยา แม้ในปัจจุบัน ก็จะเป็นสถานที่ที่สื่อได้ในระดับสากล นั่นคือ ชาวต่างชาติก็จะรับรู้ว่ามีความสัมพันธ์หรือสำคัญเช่นใดกับประเทศชาติสำหรับปราสาทฮิเมจิ สถานที่ตั้งอยู่นครเอียวโกะ ซึ่งสำหรับนครนี้ก็จะไม่สื่อความกับชาวต่างชาติท่านใดที่เกี่ยวข้องหรือนครเกียวโต ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของประเทศญี่ปุ่น สิ่งที่ทำให้ชาวต่างชาติพอจะรู้จัก นครเอียวโกะได้ก็ต้องเชื่อมโยงไปถึงโกเบ ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งอยู่ในนครแห่งนี้ เพราะถ้าเอ่ยถึงเนือโกเบ ท่านที่ชอบกินเนื้อก็คงจะได้ยินกิตติศัพท์ว่า เนือโกเบมีรสชาติอร่อยเพียงใด

๒. การได้รับยกย่องให้เป็นมรดกโลกของทั้งสองแห่งเหมือนกันตรงที่ต่างก็เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ แต่เหตุผลที่ได้รับการยกย่องต่างกันจึงทำให้สภาพปัจจุบันที่มองเห็นได้ สัมผัสได้ต่างกัน กล่าวคือนครประวัติศาสตร์อยุธยาไม่ได้คงสภาพโบราณวัตถุ และหรือโบราณสถานใด ๆ ไว้ตามสภาพเดิมในประวัติศาสตร์ แต่ถือได้

ว่ามีหลักฐานเฉพาะที่แสดงให้เห็นถึงการที่เคยเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญต่อเนื่องกันมายาวนาน แต่ปราสาทอิเมจียังคงมีสภาพของโบราณสถานที่คงอยู่ตามสภาพเดิมหรือเกือบเท่าสภาพเดิม เพียงแต่กาลเวลาเท่านั้นที่ทำให้ดูเก่าแก่ แต่ยังคงประกอบต่าง ๆ ยังเหมือนเดิมจึงถือว่าเป็นตัวอย่างที่เด่นชัดของรูปแบบอาคารที่แสดงถึงสถาปัตยกรรมที่มีขั้นตอนในช่วงเวลาที่สำคัญในประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องกันมายาวนาน

๓. ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของประเทศในปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้รับทราบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งสองแห่งจะมีความเหมือนกันอยู่ตรงที่ สภาพการท่องเที่ยวของนครประวัติศาสตร์อโยธยา กับปราสาทอิเมจีก่อนที่จะได้รับการขนานนามว่า มรดกโลก กับหลังจากที่ได้รับการขนานนามแล้วจะไม่แตกต่างกัน นั่นคือ ปริมาณนักท่องเที่ยวก็ยังคงมีมากตามปกติทั้งสองแห่ง แต่สภาพที่แตกต่างกันที่เห็นชัดก็คือ สำหรับนครประวัติศาสตร์อโยธยาจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติซึ่งมาจากทั่วโลก แต่ที่ปราสาทอิเมจิส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะเป็นชาวญี่ปุ่นเอง ความแตกต่างนี้อาจเนื่องมาจากสภาพการรณรงค์การท่องเที่ยว ความสะดวกสบายต่าง ๆ โดยเฉพาะภาษาที่ใช้ในการมาท่องเที่ยวประเทศไทย ไม่เฉพาะที่อโยธยา เรามีภาษาอื่นเป็นสื่อกลางได้มากมายหลายอย่าง ที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติไปไหนมาไหนได้สะดวก แม้จะมาเที่ยวตามลำพัง แต่สำหรับการท่องเที่ยวในญี่ปุ่นถ้าท่านไม่รู้ภาษาญี่ปุ่นเลย ท่านจะเดินทางท่องเที่ยวลำบากมาก โดยเฉพาะถ้าต้องไปตามลำพัง หรือไม่มีเจ้าของบ้านที่รู้ภาษาอังกฤษมาคอยดูแลท่านตลอดเวลาแต่ถ้าได้พูดคุยกับชาวญี่ปุ่นถึงประเด็นนี้ เขาจะมีความคิดที่ตรงกันข้าม คือ เขาจะมีมุมมองว่าเป็นจุดเด่นของชนชาติเขาที่จะไม่ใช้ภาษาอื่นในการรณรงค์เรื่องนี้ ถึงแม้จะรู้ว่าการใช้ภาษาอื่น โดยเฉพาะภาษาสากลก็นำมาใช้เป็นสื่อกลางให้ประเทศเขาเจริญเติบโตยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ก็ตาม

๔. การรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ มรดกโลกทั้งสองแห่งมีเอกลักษณ์และวัฒนธรรมบางอย่างของตนแฝงไว้เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ได้ข้อคิด ได้แบบอย่างที่ดีงามไป เช่น ความเป็นระเบียบ ความประณีต การรักษาความสะอาด ทั้งนี้รวมทั้งตำนานเกร็ดความเชื่อประเภท “เขาเล่าว่า” หรือ “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” เช่นของไทยเราให้นักท่องเที่ยวถอดรองเท้าเมื่อจะเข้า

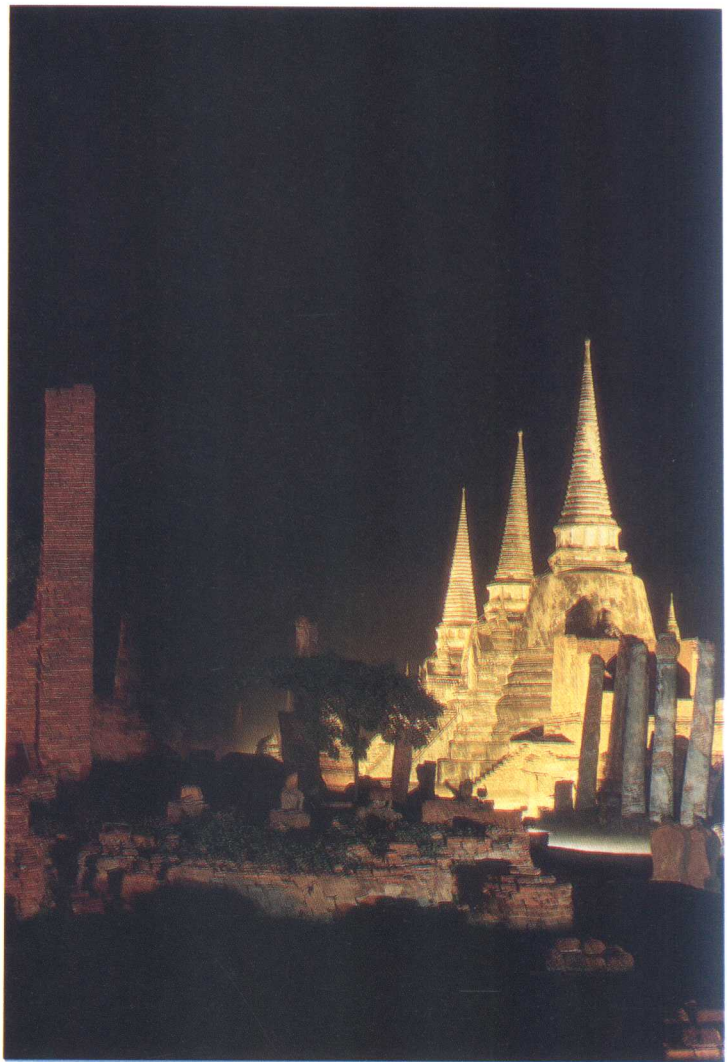
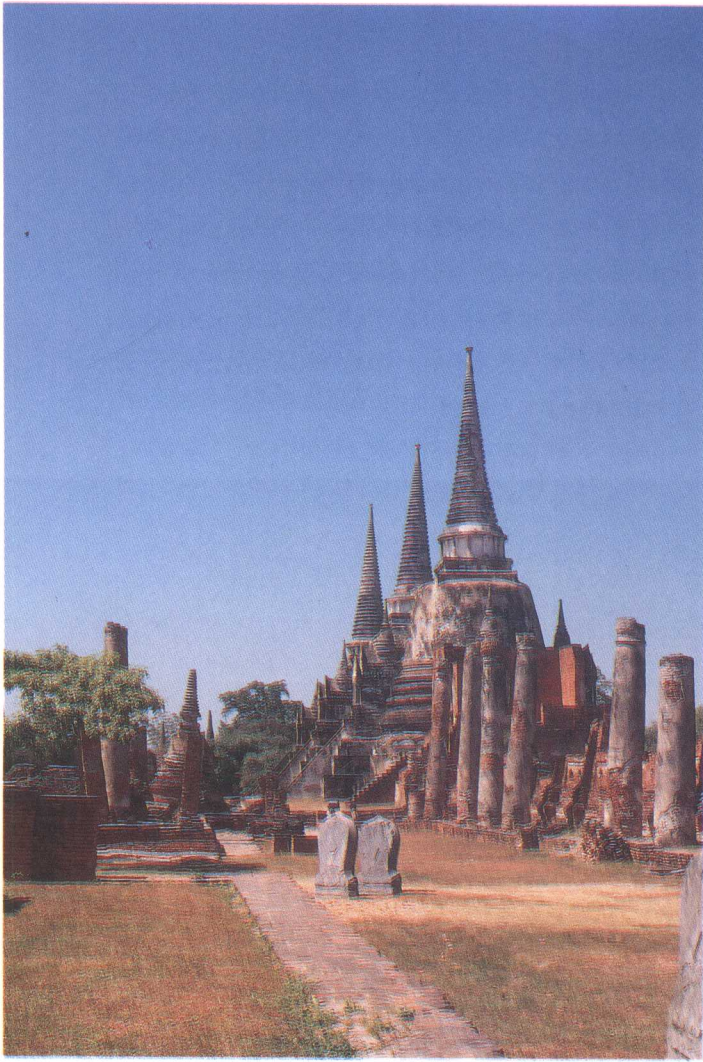
นมัสการพระพุทธรูปในโบสถ์ ส่วนของญี่ปุ่นก็ให้ถอดรองเท้าเมื่อจะเข้าบริเวณพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บางแห่ง ทั้งนครประวัติศาสตร์อโยธยา และปราสาทอิเมจิมิถานานเกร็ดความเชื่อมากมายหลายเรื่องแล้วแต่ว่ายุคใดจะสัมพันธ์กับक्षัตริย์ที่มีความรู้ ความสามารถด้านใด ขณะเดียวกันตำนานบางอย่างก็แสดงถึงประวัติศาสตร์ที่ (ค่อนข้างจะ) ไม่ดีของบางช่วง บางยุค ซึ่งทั้งประวัติศาสตร์อโยธยาเองก็ดี และประวัติศาสตร์ของเจ้าของนครปราสาทอิเมจิแต่ละยุคก็ดี ก็มีการกล่าวขวัญถึงอย่างเปิดเผยเช่นกัน

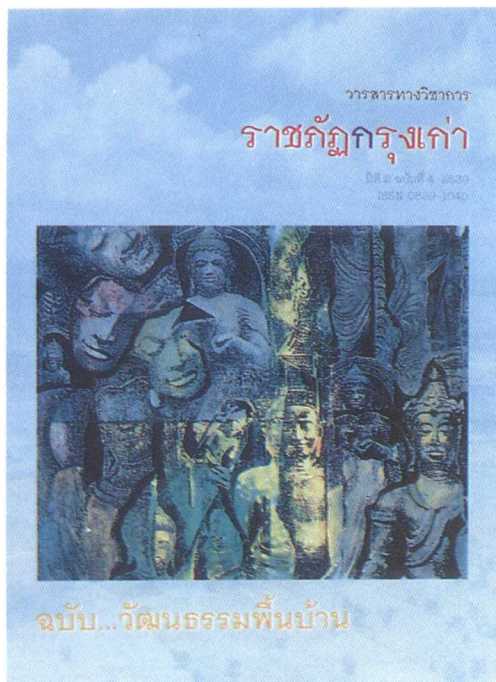
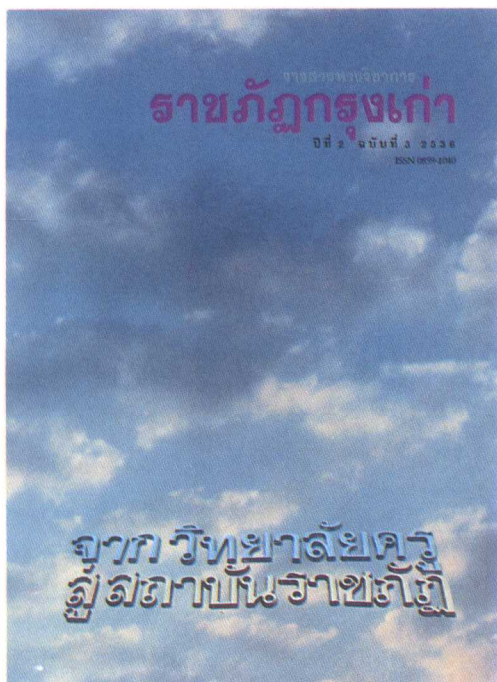
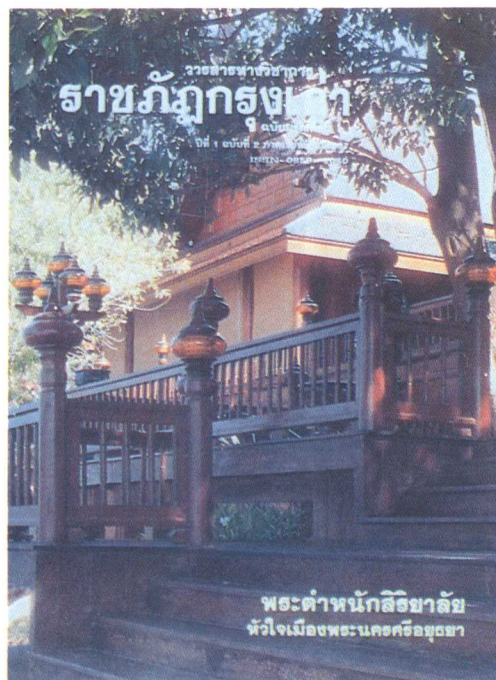
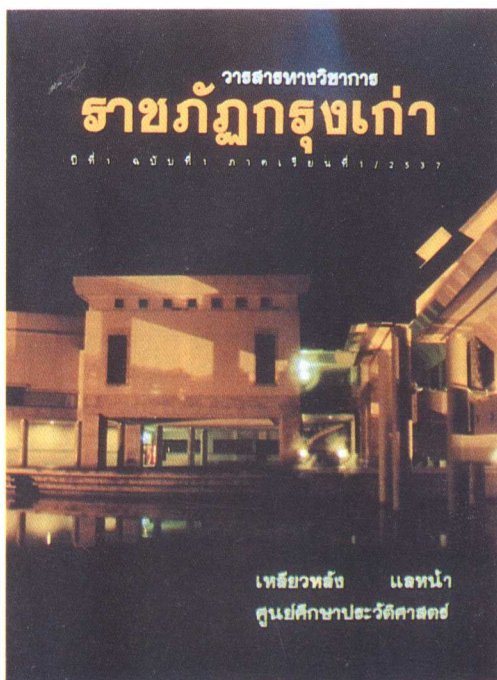
๕. ประการสุดท้าย ขอล่าถึงความเหมือนและความแตกต่างไว้เป็นพิเศษระหว่างความเป็นมรดกโลกของทั้งสองแห่งคือ ทั้งชาวไทยและชาวญี่ปุ่นต่างก็ชื่นชมต่อมรดกโลกเหมือน ๆ กัน และนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อชื่อเสียงของเมือง เพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยว เช่น เรื่องการรักษาความสะอาด การทำแผนพับโฆษณาเป็นพิเศษด้วยภาษาอังกฤษ โดยลงเนื้อหาอย่างย่อของการได้รับขนานนามว่ามรดกโลกออกเผยแพร่ ซึ่งญี่ปุ่นไม่เคยทำในลักษณะนี้มาก่อน แต่จะต่างกันอย่างมากที่สุด ก็ตรงที่ชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นในนครเฮียวโกะไม่ได้มีการจัดงานเฉลิมฉลองความเป็นมรดกโลกของปราสาทฮิเมจิเป็นพิเศษแต่อย่างใด ต่างกับชาวไทย โดยเฉพาะชาวอยุธยาที่เฉลิมฉลองติดต่อกันทุกปี (ยกเว้นปีที่แล้ว เพราะเป็นช่วงเวลาไว้อาลัยการสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) ก็อาจสันนิษฐานได้ว่า เป็นเพราะชาวอยุธยาชื่นชมและตื่นต้นกับความเป็นมรดกโลกมากกว่าชาวเฮียวโกะ หรือไม่ก็เป็นเพราะชาวอยุธยามีอัธยาศัยรักการเฉลิมฉลองมากกว่า เพื่อไม่ให้ชาวอยุธยาด้วยตนเอง (รวมทั้งชาวไทยทั้งหมด) ลืมความสำคัญของนครประวัติศาสตร์อยุธยาหรือ...

สำหรับผู้เขียนไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม รู้สึกยินดีกับการเฉลิมฉลองในปีนี้ เพราะทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเขียนถึงนครประวัติศาสตร์อยุธยา ในฐานะที่เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย และในโอกาสที่ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้จัดงานอยุธยามรดกโลกอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

แสวงหาปัญญา เพิ่มคุณค่าชีวิต

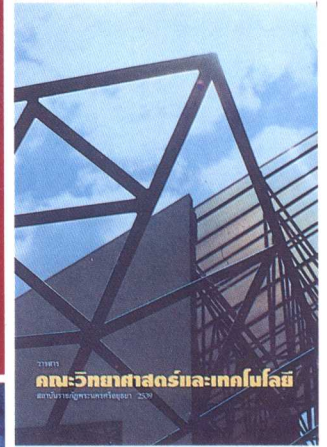
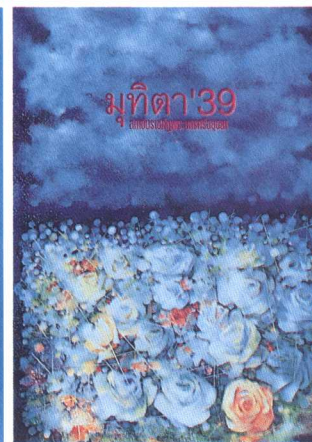
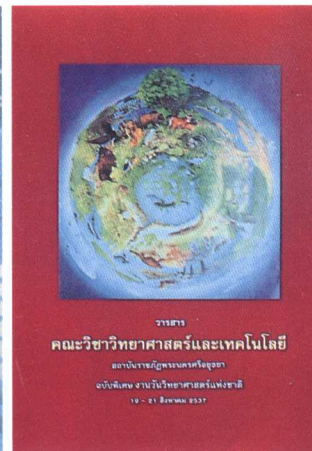
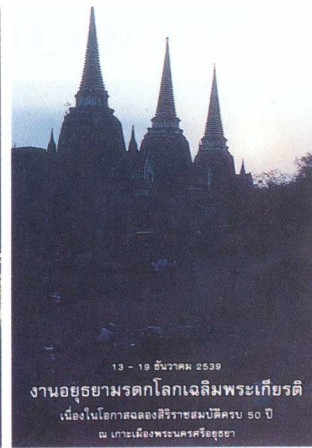
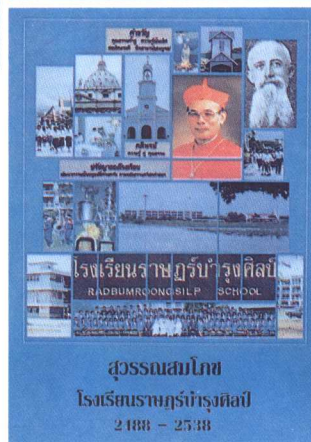
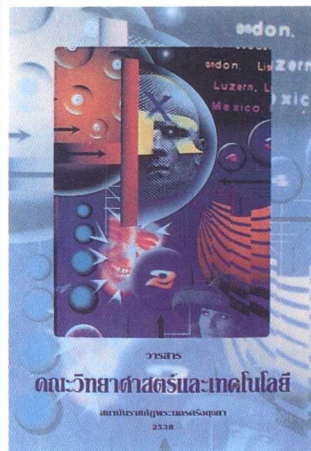
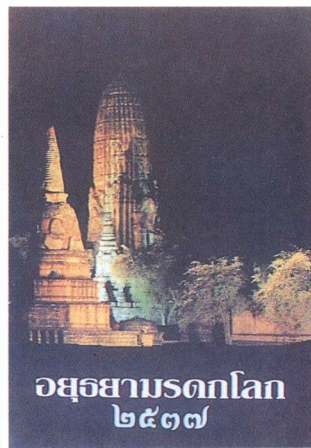
อ่านราชภัฏกรุงเก่า

วารสารเชิงวิชาการของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เวทีแห่งความคิด
ที่เผยแพร่ออกไปยังหน่วยงาน สถาบันทั้งของรัฐและเอกชน วางแผงหนังสือทั่วประเทศ
ด้วยรูปเล่มขนาด ๘ หน้ายกพิเศษ พิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ ๘๐ แกรม จำนวน ๑๓ ยก
กระดาษอาร์ตนอก ๔ สี จำนวน ๒ ยก รวม ๑๕ ยก (๑๒๐ หน้า) จำนวนพิมพ์
๒๐๐๐ เล่ม กำหนดออกปีละ ๒ ครั้ง ประมาณเดือนกรกฎาคม และเดือนมกราคม

กองบรรณาธิการยินดีรับพิจารณาข้อเสนอเขียนเชิงวิชาการจากทุกท่าน โปรดร่วมเวที
กับเราสร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาสังคม ร่วมอุดมการณ์เดียวกัน
ติดต่อโดยตรงได้ที่

สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โทร. ๐๓๕ - ๒๔๑๑๕๖, ๒๔๑๔๐๗ ต่อ ๑๑๑

- แค็ตตาล็อก, โปสเตอร์
- จุลสาร, แผ่นพับ
- หัวจดหมาย, ซองจดหมาย
- นามบัตร, การ์ดร้าน
- โลโก้, เครื่องหมายการค้า
- หนังสือ, นิตยสาร
- สื่อโฆษณาทางสิ่งพิมพ์ทุกชนิด

- Catalog, Posters
- Brochure, Folders
- Letterhead and Envelopes
- Names Card / Bussiness Card
- Logo, Trade Mark
- Book, Magazine
- Printed Media

**นี่คือผลงานของเรา ที่มุ่งการผลิตสิ่งพิมพ์ที่มีคุณภาพ
สร้างมาตรฐานเพื่อก้าวสู่ความเป็นสากล ด้วยความประณีต
พิถีพิถัน ตรงต่อเวลา และราคายุติธรรม**

ผู้อำนวยกา : ผศ.นิพนธ์ ทวีกาญจน์
ผู้จัดการ : นางสาวรัตนา รักสกุลพาณิชย์
และทีมงานมืออาชีพ : ผศ.โอภาส ศรีสะอาด ผศ.ศรีธินันท์ อยู่สุขขี
: ผศ.ปิยะวรรณ สุธารัตน์ นางสาวนงลักษณ์ แซ่มโซติ
: นายธนู บุญญานันต์ นายสุนทร โกษณงค์

RAJABHAT INSTITUTE PHANAKHON SI AYUTTHAYA PUBLISHER
สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
โทร. 035-241196, 241407 ต่อ 111 โทรสาร 035 - 242708

